

INFORME DA ECONOMÍA SOCIAL EN GALICIA 2020

**Maite Cancelo Márquez
Manuel Botana Agra
(Directores)**

**CENTRO DE ESTUDIOS COOPERATIVOS (CECOOP)
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
2020**

XUNTA DE GALICIA

INFORME DA ECONOMÍA SOCIAL EN GALICIA 2020

Maite Cancelo Márquez y Manuel Botana Agra (Directores)

CENTRO DE ESTUDIOS COOPERATIVOS (CECOOP)
UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA
2021

Xunta de Galicia

DIRECTORES

Maite Cancelo. CECOOP. Universidad de Santiago de Compostela

Manuel Botana. CECOOP. Universidad de Santiago de Compostela

EQUIPO INVESTIGADOR

Dolores Álvarez. Universidade de Santiago de Compostela

María Bastida. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Manuel Botana. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Maite Cancelo. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

M. Rosario Díaz-Vázquez. Universidade de Santiago de Compostela

Pilar Expósito. Universidade de Santiago de Compostela

Rafael Millán. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

José Antonio Montero CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Ana Olveira. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Alberto Vaquero. GEM. Universidade de Vigo

Emilia Vázquez Rozas. CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Miguel Ángel Vázquez Taín. Universidade de Santiago de Compostela

Informe sobre a Economía Social en Galicia 2020

Directores: Maite Cancelo e Manuel Botana

Edita: CECOOP (Centro de Estudios Cooperativos da USC)

Imprime: Campus na Nube

ISBN: 978-84-09-36364-3

DLG: DL C 2176-2021

Financia: Xunta de Galicia

Índice

Prólogo	9
1. Introducción	11
2. A economía social en galicia: marco xurídico e novidades lexislativas	13
2.1. Marco xurídico	13
2.2. Novidades lexislativas	21
2.3. Conclusións e recomendacións	23
3. As sociedades cooperativas galegas	25
3.1. Introducción	25
3.2. Evolución recente do cooperativismo en Galicia	28
3.3. Distribución territorial das novas cooperativas activas en Galicia	30
3.4. Distribución das cooperativas activas en Galicia por clase de cooperativa	34
3.5. Distribución das cooperativas activas en Galicia por número de persoas socias (2020)	36
3.6. Distribución das cooperativas activas en Galicia por actividade económica (2020) ...	38
3.7. Conclusións	40
4. As sociedades laborais	43
4.1. Introducción	43
4.2. Concepto	43
4.3. Análise das Sociedades Laborais en España	44
4.4. Análise das Sociedades Laborais en Galicia e as súas provincias	54
4.5. Conclusións	63

5. Empresas de inserción laboral.....	65
5.1. Marco Normativo das Empresas de Inserción	65
5.2. As empresas de inserción en Galicia	66
5.3. Conclusións	73
5.4. Referencias bibliográficas.....	74
6. Os centros especiais de emprego	75
6.1. Introducción	75
6.2. Tipoloxía dos centros especiais de emprego	77
6.3. Forma Xurídica	79
6.4. Distribución provincial e sectores de actividade.....	79
6.5. O emprego nos CEE	82
6.6. Os contratos nos CEE	90
6.7. Estrutura financeira e estrutura de ingresos.....	94
6.8. Conclusións	96
6.9. Bibliografía	97
7. As confrarías de pescadores.....	99
7.1. Introducción	99
7.2. Principais datos das confrarías galegas.....	99
7.3. A flota pesqueira en Galicia.....	107
7.4. Permisos de marisqueo	110
7.5. Venda nas lonxas galegas	117
7.6. Conclusións	120
8. As sociedades agrarias de transformación	123
8.1. Introducción	123
8.2. Concepto e características	124
8.3. As Sociedades de Transformación Agraria en Galicia	127
8.4. Recomendacións	131
8.5. Conclusións	132
8.6. Bibliografía	133
9. As comunidades e mancomunidades de montes veciñais en man común.....	135
9.1. Introducción	135
9.2. Os montes veciñais en man común	135
9.3. Comunidades de Montes Veciñais en Man Común.....	140

9.4. Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común (MMVMC)	146
9.5. Recomendacións	148
9.6. Conclusións	149
9.7. Bibliografía	150
 10. As mutuas de seguros e mutualidades de previsión social	151
10.1. Principais datos agregados	151
10.2. Marco legal	151
10.3. Identificación do sector en Galicia	153
10.4. Datos sociais e económicos das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social de Galicia	155
10.5. Conclusións	159
10.6. Bibliografía	160
 11. A lei de recuperación da terra agraria de Galicia: unha oportunidade para as entidades da economía social	161
11.1. Introducción	161
11.2. Obxectivos e alcance da Lei	161
11.3. Agrupacións de xestión conxunta	163
11.4. Polígonos agroforestais	168
11.5. Medidas fiscais e financeiras de incentivo á recuperación da terra agraria de Galicia	170
11.6. CONCLUSIÓN	178
11.7. Bibliografía	179
 12. Políticas públicas para o desenvolvemento da economía social e asociacionismo	181
12.1. Introducción	181
12.2. Marco europeo	182
12.3. Marco estatal	184
12.4. Marco autonómico	187
12.5. Os órganos consultivos	195
12.6. O tecido asociativo de apoio á economía social	196
12.7. Recomendacións	199
12.8. Conclusións	200
12.9. Bibliografía	201

13. Resumo executivo	205
13.1. Cooperativas.....	205
13.2. Sociedades Laborais.....	206
13.3. Empresas de Inserción	207
13.4. Centros Especiais de Emprego.....	208
13.5. Confrarías de pescadores	209
13.6. As Sociedades Agrarias de transformación	210
13.7. As Comunidades e Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común....	210
13.8. As Mutuas de seguros e mutualidades de previsión social.....	211
13.9. Políticas públicas e asociacionismo.....	212
13.10. Lei de Recuperación das Terras Agrarias en Galicia.....	212
13.11. Recomendacións xurídicas.....	213
 14. Bibliografía	 215
15. Índice de cadros, gráficos e táboas	221

PRÓLOGO

A Economía Social configúrase como a referencia do modelo empresarial do futuro, cunha demostrada capacidade para xerar solucións aos retos sociais, económicos e demográficos, e que a leva á consolidación do seu avance a nivel global, sendo Galicia unha referencia que serve como exemplo para o resto de rexións.

Son moitos os factores detrás deste éxito, mais posiblemente sexa o equilibrio entre a aposta pola competitividade á vez que se sitúa ás persoas no centro, por riba dos fins empresariais, o que explica a súa facilidade para xerar un modelo de desenvolvemento sostible e equilibrado. Un modelo que ten demostrado unha maior adaptación, resiliencia e resistencia aos ciclos económicos fronte outros máis tradicionais.

A Xunta comparte esta forma de entender a actividade empresarial, consciente do importante peso que ten a Economía Social no noso tecido produtivo, pois aporta ao redor do 7% do PIB da nosa comunidade e xera un emprego cuxo valor cualitativo a fai merecedora de especial atención e coidado por parte da sociedade no seu conxunto e, por suposto, das Administracións públicas.

Galicia xa foi pioneira en España, participando na nova xeración de políticas de fomento da economía social en Europa co lanzamento da Rede Eusumo no 2012. Entendendo así o fomento da economía social como unha rede de colaboración que pon no centro ás persoas. Son case dez anos de éxitos os que avalan este programa, que nos impulsa a seguir apostando pola economía social como modelo de futuro.

Tamén no 2016 encabecemos a iniciativa lexislativa sobre este sector da nosa economía, sendo a primeira e única comunidade que conta cunha lei específica, a Lei 6/2016, de 4 de maio, da Economía Social de Galicia. Unha norma que permitiu deseñar un marco propio e adaptado para as actividades da economía social, poñendo en valor as especificidades do noso territorio e enalzando como valores esenciais o compromiso co territorio fronte o despoboamento e o avellentamento do rural.

Xa no trienio 2019-2021 a Estratexia Galega de Economía Social permitiu impulsar esta fórmula empresarial, cos retos de reforzar as capacidades, a sustentabilidade e a identidade que caracterizan ao sector. Unha tarefa que se reforza cos orzamentos da Xunta de Galicia para o 2022, no que a aposta pola economía social experimenta un incremento de

máis do 6% respecto ao ano anterior, chegando ata 35 millóns de euros que permitirán impulsar a difusión da economía social, así como promover a consolidación das empresas e do emprego e traballar para que ese emprego sexa cada vez máis inclusivo.

En definitiva, os principios cooperativos que rexen a economía social, e que a Alianza Cooperativa Internacional formalizou no 1995, son o faro dese modelo de futuro, unha oportunidade para promover unha sociedade na que primen valores como o interese pola comunidade, o compromiso coa formación, a xestión democrática na toma de decisións ou a implicación activa coa preservación do medio ambiente.

O labor investigador que desde o Centro de Estudos Cooperativos da USC desenvólvese é fundamental para acadar unha maior e mellor comprensión das dinámicas que lle son propias a economía social en Galicia, e que redundan no deseño de estratexias e medidas de impacto para o desenvolvemento económico galego. Por iso, o noso agradecemento aos docentes e investigadores das universidades galegas, que permiten facer do CECOOP un centro de referencia na investigación e análise transversal, rigorosa e accesible da nosa economía social.

1. INTRODUCCIÓN

No ano 2019 publicouse o Libro Branco da Economía Social (ES) en Galicia, partindo do elaborado polo CIRIEC para a Comunidade Autónoma de Valencia e seguindo a mesma metodoloxía de traballo, introducindo dúas diferenzas: a inclusión das Comunidades de Montes e Mancomunidades de Montes en Man Común, como fórmula asociativa singular do Código Civil galego, e a análise circunscrita ás entidades produtoras de mercado da ES en Galicia.

Como xa adiantamos na presentación do Libro Branco, o maior obxectivo da elaboración do mesmo foi cuantificar, para visibilizar e determinar a súa importante contribución ao desenrolo económico galego, as distintas familias que compoñen a ES en Galicia.

Dende a administración galega e o CECOOP entendemos que ese traballo non podía fenecer senón ser un punto de partida para ter unha fotografía continuamente actualizada da evolución do sector no tempo.

Isto nos levou á realización do Informe sobre a Economía Social en Galicia correspondente á información do 2019, e neste ano, para o 2020 no que actualizamos a principal información para a que se dispoñe de datos estatísticos. O esquema básico, e o mesmo que o que se estableceu para o Libro Branco no ano 2019. No seguinte informe, se engadiron dous capítulos para analizar a fiscalidade nas entidades da ES e para recoller unha experiencia de innovación docente en aprendizaxe-servizo no ámbito universitario no que a Economía Social foi a protagonista do mesmo

Neste informe, esas dúas seccións foron substituídas por unha dedicada a análise da Lei 11/2021, de 14 de maio, de recuperación da terra agraria de Galicia, e a oportunidade que supón para as entidades da Economía Social.

O noso agradecemento e recoñecemento do traballo de todas as persoas que colaboraron na realización deste Informe, profesoras e profesores das Universidades de Santiago de Compostela e Vigo, moitos membros do CECOOP, que pertencen a distintas áreas de coñecemento (dereito, economía aplicada, economía cuantitativa, economía financeira e organización de empresas) así como ao apoio de distintas Consellerías da Xunta de Galicia, en particular, á Secretaría Xeral de Emprego da Consellería de Emprego e Igualdade.

O traballo estrutúrase en trece capítulos:

No segundo capítulo, abórdase o marco xurídico, recollendo as casuísticas destas empresas ás que as unen uns principios e valores pero que, xuridicamente, vense afectadas por normativas distintas. No segundo apartado do mesmo recóllense as principais novidades lexislativas sobre a ES en España e, no terceiro, preséntanse algunhas recomendacións sobre necesidades de reformas lexislativas na nosa Comunidade Autónoma.

As sociedades cooperativas galegas, como primeira gran familia da ES, analízase no capítulo 3: a súa evolución, a distribución territorial, clases de cooperativas ou distribución sectorial.

O capítulo 4 dedícase ás Sociedades Laborais, onde se recollen os principais datos destas entidades, a súa distribución sectorial ou as características dos socios, analizando as diferenzas no só por tipo de socio (capitalista/traballador) senón polo xénero dos mesmos.

O capítulo 5 recolle as características das Empresas de Inserción Laborais e os principais datos destas empresas en Galicia.

No capítulo 6 analízanse os Centros Especiais de Emprego, segundo as súas tipoloxías, por provincias, sectores de actividade, emprego e a súa estrutura financeira.

O capítulo 7 recolle a principal información estatística sobre as Confrarías de pescadores pero tamén analízanse algúns datos do sector pesqueiro, os permisos de marisqueo e as vendas nas lonxas pesqueiras.

As Sociedades de Transformación Agraria en Galicia ocupan o capítulo 8. O seu concepto, características e os principais datos estatísticos son abordados nel.

O capítulo 9 dedícase as Comunidades e Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común.

O 10 recolle os principais datos sociais e económicos das Mutuas de seguros e Mutualidades de Previsión Social en Galicia.

A Lei de recuperación da terra agraria de Galicia e a súa oportunidade para as entidades da Economía Social analízase no capítulo 11.

A revisión das políticas públicas e tecido asociativo de apoio á economía social teñen o seu oco no capítulo 12.

Para finalizar, no capítulo 13, preséntase un resumo executivo da principal información das entidades analizadas ao longo do traballo, así como algunha recomendación que se fai ao longo do texto.

2. A ECONOMÍA SOCIAL EN GALICIA: MARCO XURÍDICO E NOVIDADES LEXISLATIVAS

2.1. Marco xurídico

A Economía Social (ES) engloba un conxunto de actividades económicas e empresariais que no ámbito privado levan a cabo entidades que perseguen, ou ben o interese colectivo das persoas que o integran, ou ben o interese xeral económico ou social, ou ambos, mostrándose día a día como un actor fundamental no desenvolvemento da sociedade actual. As empresas da Economía Social son moi variadas, e teñen diferentes estatutos xurídicos: cooperativas, sociedades laborais, centros especiais de emprego, empresas de inserción laboral, sociedades agrarias de transformación, confrarías de pescadores, outras empresas de base asociativa e, mesmo, sociedades mercantís, a condición de que respecten e réxanse polos principios da economía social.

Como dicíamos, a Economía Social xorde para atender as necesidades do colectivo que integra as diferentes entidades ou as necesidades colectivas, é dicir, o interese xeral. As empresas da economía social fundaméntase en dous eixos: por unha banda, o seu obxectivo último é a consecución dos seus fins, sendo estes a atención das mencionadas necesidades sociais, por encima da procura do capital; e, doutra banda, a primacía das persoas que ten como consecuencia a toma de decisións de forma democrática. Ambos os eixos de funcionamento levan que os resultados do exercicio teñan como destinatario tanto o fin social como as persoas integrantes en función do traballo achegado.

A Economía Social, como se relacionou anteriormente, está constituída por unha gran pluralidade de entidades, que actúan no mercado ou fóra do mercado. Con todo, todos eles comparten principios e fundamentos que permiten outorgarlle a singularidade que lles diferencia do resto de actores do mercado. Estes principios están recollidos na Carta de Principios da Economía Social, inspirada nos coñecidos Principios Cooperativos da Alianza Cooperativa Internacional (ACI) e promovida pola organización europea *Social Economy Europe* (SEE), que representa ás cooperativas, mutualidades, asociacións e fundacións, e que son os seguintes:

- Primacía da persoa e do obxecto social sobre a capital.
- Adhesión voluntaria e aberta.
- Control democrático polos seus membros (excepto para as fundacións, que non teñen socios).
- Conxunción dos intereses dos membros usuarios e do interese xeral.
- Defensa e aplicación dos principios de solidariedade e responsabilidade.
- Autonomía de xestión e independencia respecto dos poderes públicos.
- Destino da maioría dos excedentes á consecución de obxectivos a favor do desenvolvemento sostible, a mellora dos servizos aos membros e do interese xeral.

A pesar de que todas se rexen polos principios anteriormente referenciados, que inspiraron a Lei 5/2011, do 29 de marzo, de Economía Social, así como a Lei 6/2016, do 4 de maio, de Economía Social de Galicia, cada unha das entidades da economía social conta coa súa propia normativa, que procedemos a analizar:

Cooperativas

Galicia regula as cooperativas que desenvolvan a súa actividade cooperativizada con carácter principal dentro do territorio da Comunidade Galega. Aquelas cooperativas cuxa actividade cooperativizada non se desenvolva principalmente neste territorio, rexeranse pola lei autonómica que corresponda ou na súa falta, pola Lei estatal 27/1999, do 16 de xullo, de Cooperativas. As cooperativas galegas, deberán indicar esta circunstancia na súa denominación ("Sociedade Cooperativa Galega" ou "S. Coop. Galega") e rexeranse pola **Lei 5/1998, do 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia**.

Esta Lei define a cooperativa como unha sociedade de capital variable que, con estrutura e xestión democrática, en réxime de libre adhesión e baixa voluntaria, desenvolve unha empresa de propiedade conxunta, a través do exercicio de actividades socioeconómicas, para prestar servizos e satisfacer necesidades e aspiracións dos seus socios, e en interese pola comunidade, mediante a participación activa dos mesmos, distribuindo os resultados en función da actividade cooperativizada.

A Lei contén o réxime xurídico xeral da cooperativa e normas específicas para as distintas clases de cooperativas; tamén regula a cooperación entre cooperativas, o fomento destas e a relación entre a Administración pública e o cooperativismo. Outras disposicións que completan o réxime xurídico galego das cooperativas son, o **Decreto 430/2001 que aproba o Regulamento do Rexistro de Cooperativas de Galicia** ou o **Decreto 25/2001 que regula a organización e o funcionamento do Consello Galego de Cooperativas**.

Sociedades Laborais

As sociedades laborais son sociedades mercantís que se rexen pola Lei 44/2015, do 14 de outubro, de Sociedades Laborais e Participadas, que se define porque polo menos a maioría do capital social é propiedade dos traballadores que prestan servizos retribuídos na sociedade e que ningún dos socios é propietario de accións ou participacións que representen máis da terceira parte do capital social salvo algunhas excepcións contempladas na Lei.

Ao ser as sociedades laborais sociedades mercantís (lexislación mercantil), a súa regulación é competencia exclusiva do Estado e non ten competencia a Comunidade Autónoma Galega para a súa regulación, pero si para a súa cualificación e rexistro administrativo (RD. 1456/1989). Correspondendo estas competencias actualmente á Consellería de Emprego e Igualdade.

As sociedades laborais réxense pola **Lei estatal 44/2015, do 14 de outubro de Sociedades Laborais e Participadas** e o seu Rexistro Administrativo polo **Real Decreto 2114/1998, do 2 de outubro**, aínda que segundo a citada Lei, o Goberno debería aprobar un novo Real Decreto de regulación deste Rexistro antes de outubro de 2016 (Disposición final cuarta Lei 44/2015).

Sociedades agrarias de transformación

As Sociedades Agrarias de Transformación, en diante SAT, son sociedades civís de finalidade económico-social en orde á produción, transformación e comercialización de produtos agrícolas, gandeiros ou forestais, a realización de melloras no medio rural, promoción e desenvolvemento agrarios e a prestación de servizos comúns que sirvan a aquela finalidade. As SAT gozarán de personalidade xurídica e plena capacidade de obrar para o cumprimento da súa finalidade desde a súa inscrición no Rexistro Xeral de SAT.

Ao ser unha sociedade civil, a competencia para a súa regulación é exclusiva do Estado (lexislación civil) e contense no **Real Decreto 1776/1981, do 3 de agosto que aproba o Estatuto que regula as Sociedades Agrarias de Transformación**, e na **Orde do 14 de setembro de 1982** que desenvolve o anterior.

Con todo, a Comunidade Autónoma Galega que ten competencias exclusivas en materia de agricultura e gandería (art. 30.1.3º EA), asumiu tamén competencias en materia de cualificación e rexistro das Sociedades Agrarias de Transformación por Real Decreto 795/1985. O Rexistro Galego destas sociedades creouse por **Orde do 29 de abril de 1988** e depende da Consellería do Medio Rural.

Confrarías de pescadores

As confrarías de pescadores regúlanse na **Lei estatal 3/2001 do 26 de marzo de Pesca Marítima do Estado** (arts. 45 a 51), que se considera lexislación básica de ordenación do sector pesqueiro (Disposición adicional segunda, 2 da devandita Lei) e por tanto aplicable en todo o Estado, tamén, respectando a anterior, na **Lei 11/2008 do 3 de decembro de pesca de Galicia** (art. 78 a 95), e, por último, polo **Decreto 8/2014, do 16 de xaneiro, polo que se regulan as confrarías de pescadores de Galicia e as súas federacións**. As confrarías de pescadores son corporacións de dereito público, sen ánimo de lucro, representativas de intereses económicos, que actúan como órganos de consulta e colaboración das administracións competentes en materia de pesca marítima e de ordenación do sector pesqueiro. Pero as confrarías de pesca tamén poden prestar servizos aos seus membros e administrar os recursos propios do seu patrimonio. Así mesmo, o Decreto 8/2014 permite ás confrarías a realización de actividades de organización e comercialización da produción no sector pesqueiro, marisqueiro e da acuicultura. As confrarías para o cumprimento dos seus fins integranse voluntaria e libremente polas persoas armadoras e propietarias das embarcacións de pesca, os traballadores e traballadoras do sector pesqueiro extractivo e as persoas posuidoras dun título administrativo habilitante para o exercicio do marisqueo. As confrarías da Comunidade Autónoma Galega rexeranse pola lexislación básica estatal contida na citada Lei 3/2001, polo disposto na Lei galega 11/2008, o Decreto 8/2014 e outras que no seu desenvolvemento dite a Xunta de Galicia, e polos seus respectivos estatutos.

Mutuas de seguros

As mutuas de seguros son entidades aseguradoras privadas sen ánimo de lucro, constituídas baixo os principios de solidariedade e a axuda mutua nas que se unen voluntariamente, financiando unha institución que ten por obxecto a cobertura aos seus socios, persoas físicas ou xurídicas, dos riscos asegurados. As mutuas tradicionalmente distinguíronse segundo fosen de prima fixa ou variable. Nas primeiras os mutualistas abonan a prima fixa ao comezo do período de risco, e nas segundas, fundadas no principio de axuda recíproca, a derrama abónase con posterioridade aos sinistros, sendo a responsabilidade dos mutualistas mancomunada e proporcional ao importe dos respectivos capitais asegurados, pero limitada ao devandito importe. Como entidades aseguradoras, a lexislación básica que regula as mutuas de seguros é competencia exclusiva do Estado e réxense pola **Lei 20/2015, do 14 de xullo de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras**, e o **R.D. 1060/2015, do 20 de novembro**, que a desenvolve. Con todo esta Lei mantén en vigor determinados preceptos da anterior lei de ordenación e supervisión do sector (R. D. Lexislativo 6/2004) que afectan ás mutuas de seguros, mutualidades de previsión social e cooperativas de seguros, en particular os artigos: 9 (Mutuas e cooperativas a prima fixa), 10 (Mutuas e cooperativas a prima variable) e 24 (Transformación, fusión, escisión e agrupación); ata que, segundo a exposición de motivos, “acométase unha regulación específica para as mutuas e, en particular, do seu réxime xurídico de disolución, transformación, fusión, escisión e cesión global de activo e pasivo”.

Mutualidades de previsión

As mutualidades de previsión social son entidades aseguradoras que exercen unha modalidade aseguradora de carácter voluntario complementaria ao sistema de Seguridade Social obrigatorio, mediante achegas dos mutualistas, persoas físicas ou xurídicas, ou doutras entidades ou persoas protectoras.

Do mesmo xeito que coas mutuas e cooperativas de seguros, o Estado é o competente para regular a normativa básica nesta materia, a cal se contén na **Lei 20/2015 e o R.D. 1060/2015** anteriormente citados, que regulan a ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras, e no **Real Decreto 1430/2002, do 27 de decembro, polo que se aproba o Regulamento de mutualidades de previsión social**, cuxo contido se cualifica no seu maior parte como normativa básica (Disposición final primeira).

O Real Decreto 1642/1996, transferiu funcións e servizos á Comunidade Autónoma Galega en materia de Mutualidades de Previsión Social non integradas na Seguridade Social.

Para ese efecto, Galicia desenvolveu normativa sobre mutualidades de previsión social aplicable neste territorio, concretamente, a **Orde do 5 de maio de 1999 pola que se crea o Rexistro Autonómico de Mutualidades de Previsión Social non integradas na Seguridade Social** e o **Decreto 277/1999, do 14 de outubro, polo que se regula a cualificación de xubilación mutual protexida**.

Asociacións

Unha asociación é unha persoa xurídica que se constitúe mediante acordo de tres ou máis persoas físicas ou xurídicas legalmente constituídas, que se comprometen a poñer en común coñecementos, medios e actividades para conseguir unhas finalidades lícitas, comúns, de interese xeral ou particular, e que se dotan dos estatutos que rexen o seu funcionamento. A Asociación pode ser unha entidade de Economía Social só cando leve a cabo unha actividade económica.

Proclamado como dereito fundamental polo artigo 22 da Constitución Española de 1978, o dereito de asociación desenvólvese na **Lei Orgánica 1/2002, do 22 de marzo, reguladora do Dereito de Asociación**, onde se establece que o dereito de asociación inclúe o dereito á inscrición no Rexistro de Asociacións competente, aos solos efectos de publicidade, que só poderá ser denegado cando non se reúnan os requisitos establecidos na referida lei orgánica. O Estado ten competencia exclusiva para desenvolver o Dereito de Asociación que realiza mediante a referenciada lei orgánica ao tratarse dun dereito fundamental; non habendo normativa autonómica en Galicia.

Fundacións

Son fundacións as organizacións constituídas sen ánimo de lucro que, por vontade dos seus creadores, teñen afectado de modo duradeiro o seu patrimonio á realización de fins de interese xeral, tal e como dispón o artigo 2 da **Lei 50/2002, do 26 de decembro, de fundacións**. Estas organizacións rexeranse pola vontade dos seus creadores, os Estatutos e, en todo caso, a referenciada Lei. A Fundación pode ser unha entidade de Economía Social só cando desenvolve unha actividade económica

As fundacións deberán perseguir fins de interese xeral, como poden ser, entre outros, os de defensa dos dereitos humanos, das vítimas do terrorismo e actos violentos, asistencia social e inclusión social, cívicos, educativos, culturais, científicos, deportivos, sanitarios, laborais, de fortalecemento institucional, de cooperación para o desenvolvemento, de promoción do voluntariado, de promoción da acción social, de defensa do medio ambiente, e de fomento da economía social, de promoción e atención ás persoas en risco de exclusión por razóns físicas, sociais ou culturais, de promoción dos valores constitucionais e defensa dos principios democráticos, de fomento da tolerancia, de desenvolvemento da sociedade da información, ou de investigación científica e desenvolvemento tecnolóxico (art. 3.1. Lei 50/2002). A finalidade fundacional debe beneficiar a colectividades xenéricas de persoas e en ningún caso poden constituírse fundacións coa finalidade principal de destinar as súas prestacións ao fundador ou aos patróns, aos seus cónxuxes ou persoas ligadas con análoga relación de afectividade, ou aos seus parentes ata o cuarto grao inclusive, así como a persoas xurídicas singularizadas que non persigan fins de interese xeral.

Para o cumprimento dos seus fins, a fundación pode desenvolver actividades económicas, pero neste caso, os ingresos obtidos destinaranse nun 70% polo menos aos seus fins fundacionais; e en todo caso de disolución, ao haber líquido, destinarase a outras fundacións e entidades non lucrativas que persigan fins de interese xeral, atendendo á vontade do fundador.

A Constitución reconece o dereito de fundación de todos os cidadáns para fins de interese xeral (art. 34.1 CE) e o Estado regula as fundacións na **Lei 50/2002, do 26 de decembro**. No **RD. 1337/2005, do 11 de novembro establece o seu Regulamento de desenvolvemento**, e no **RD. 1611/2007, do 7 de decembro, o Regulamento do Rexistro central de Fundacións**. Este Rexistro quedou adscrito á Dirección Xeral dos Rexistros e do Notariado por RD. 453/2012, pero non entrou en funcionamento ata a Orde PRE/2537/2015, do 26 de novembro. A Comunidade Autónoma Galega asumiu competencias exclusivas para regular o réxime das fundacións de interese galego (art. 27.26 EA). Estas competencias desenvóléronse na **Lei 12/2006, do 1 de decembro, de Fundacións de interese galego**. Nesta lei queda regulado o réxime daquelas organizacións constituídas sen fin de lucro que, por vontade dos seus creadores, teñan afectado de modo duradeiro o seu patrimonio á

realización de fins de interese xeral para Galicia e desenvolvan principalmente as súas actividades e teñan o seu domicilio no territorio da comunidade autónoma galega.

Empresas de inserción

As empresas de inserción son sociedades mercantís ou cooperativas, sen ánimo de lucro, consideradas estruturas produtivas porque producen bens e servizos co obxectivo de integrar a persoas en risco de exclusión social. Supoñen un instrumento de intervención sociolaboral para facilitar a incorporación ao mercado ordinario de traballo. Teñen un marcado carácter temporal posto que a súa finalidade é, unicamente, inserir ás persoas que teñen dificultades para acceder ao mercado de traballo.

As empresas de inserción regúlanse polo lexislador estatal na **Lei 44/2007, do 13 de decembro**, amparado na súa competencia exclusiva en materia de lexislación laboral (art. 149.1.7ªCE), e a Comunidade Autónoma Galega ten competencia exclusiva en materia de asistencia social (art. 27.23 EA) e a competencia para a execución da lexislación do Estado en materia laboral (art. 29.1 EA), polo que se aprobou o **Decreto 156/2007, do 19 de xullo, polo que se regula o procedemento para a cualificación das empresas de inserción laboral**, créase o seu rexistro administrativo e establécense as medidas para o fomento da inserción socio-laboral.

Ademais do Rexistro administrativo de empresas de inserción creado polo **Decreto 156/2007, existe outro Rexistro de empresas de inserción no Ministerio de Traballo, regulado polo Real Decreto 49/2010 e que ten por obxectivo coordinar e intercambiar información cos rexistros de empresas de inserción das comunidades autónomas.**

Centros especiais de emprego

Os centros especiais de emprego teñen como obxectivo realizar un traballo produtivo, participando regularmente nas operacións do mercado, asegurando un emprego remunerado e a prestación de servizos de axuste persoal e social que requiran os seus traballadores con discapacidade, á vez que sexa un medio de integración do maior número de persoas con discapacidade ao réxime de traballo normal. A totalidade do persoal dos centros especiais de emprego estará constituída por traballadores con discapacidade, polo menos o 70%, sen prexuízo das prazas en persoal do persoal técnico e de apoio que se requira, debendo probar a súa viabilidade empresarial mediante o correspondente estudo económico.

O seu marco normativo vén configurado pola **Lei Xeral de dereitos das persoas con discapacidade e da súa inclusión social (arts. 43 ao 45 RD. Lexislativo 1/2013)**; o **Real Decreto 2273/85 do 4 de decembro de 1985 polo que se aproba o Regulamento dos Centros especiais de emprego**, e o **Real Decreto do 17 de xullo de 1985 que regula a relación laboral de carácter especial dos discapacitados que traballan nas devanditas entidades.**

A Comunidade Autónoma Galega aprobou o **Decreto 200/2005, do 7 de xullo, polo que se regula a autorización administrativa e a inscrición no Rexistro administrativo de Centros Especiais de Emprego de Galicia**, e a súa organización e funcionamento, polo que se regula a organización, funcionamento e as autorizacións para a inscrición no rexistro.

Comunidades e Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común

Trátase de comunidades e mancomunidades de montes que pertencen a grupos veciñais e que veñen aproveitando consuetudinariamente en réxime de comunidade, sen asignación de cotas, polos membros deses grupos, sendo a propiedade dos montes de natureza privada e colectiva.

O réxime xurídico aplicable a estas comunidades e mancomunidades contense basicamente na Lei 13/1989, do 10 de outubro, de montes veciñais en man común, e no Decreto 260/1992, do 4 de setembro, polo que se aproba o Regulamento de execución desa Lei.

Outras entidades da Economía Social

Tamén poderán forma parte da economía social outras entidades que realicen unha actividade económica conforme aos principios reitores das entidades de economía social e, ademais, estean incluídas no Catálogo de Entidades de Economía social nos termos legalmente previstos.

Cadro 2.1. Escenarios xurídicos das empresas e entidades da Economía Social.

Entidades	España	Comunidade Autónoma de Galicia
Economía Social no seu conxunto	▪ Constitución Española de 1978	- Estatuto de Autonomía de Galicia, Lei Orgánica 1/1981, de 6 de abril.
	▪ Lei nº 5 de 29 de marzo de 2011 da Economía Social	- Lei 6/2016, de 4 de maio, da Economía Social de Galicia.
Cooperativas, mutuas e mutualidades de previsión social	▪ Lei 27/1999, de 16 de xullo, de cooperativas	- Lei 5/1998, do 18 de decembro, de cooperativas de Galicia
	▪ Real Decreto 136/2002, de 1 de febreiro, , polo que aprobase o Regulamento do Rexistro de Cooperativas	- Decreto 430/2001, de 18 de decembro, polo que aprobase o Regulamento do Rexistro de Cooperativas de Galicia.
	▪ Lei 20/1990, de 19 de decembro, de Réxime Fiscal das Cooperativas	
	▪ Real Decreto 1345/1992, de 6 de novembro, polo que dítase normas para a adaptación das disposicións que regulan a tributación sobre o beneficio consolidado aos grupos de sociedades cooperativas	
	▪ Lei 13/1989, de 26 de maio, de Cooperativas de Crédito	
	▪ Real Decreto 84/1993, de 22 de xaneiro, polo que aprobase o Regulamento de desenvolvemento da Lei 13/1989 de 26 de maio, de Cooperativas de Crédito	
	▪ Real Decreto Lei 11/2017 que modifica a Lei 13/1989 de Cooperativas de Crédito	
	Normas que afectan as cooperativas de vivendas:	
	▪ Decreto 3114/1968, de 12 de decembro; Decreto 2028/1995, de 22 de decembro e Lei 38/1999, de 5 de novembro, de Ordenación da Edificación	
	Normas que afectan as cooperativas de transportistas:	
	▪ Lei 16/1987, de 30 de xullo, de Ordenación dos Transportes Terrestres;	
	▪ Decretos de 1211/1990, de 28 de setembro,; 927/1998, de 14 de maio e 1830/1999, de 3 de decembro	
	▪ Lei 20/2015, de 14 de xullo, de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras.	
	▪ Real Decreto 1060/2015, de 20 de novembro, que desenvolve a Lei 20/2015	

Entidades	España	Comunidade Autónoma de Galicia
Sociedades Laborais, Sociedades Agrarias de Transformación e Confrarías de Pescadores	- Lei 44/2015, de 14 de outubro, de Sociedades Laborais e participadas - Real Decreto 2114/1998, de 2 de outubro, que regula o Rexistro Administrativo das Sociedades Laborais - Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, polo que aprobase o Estatuto que regula as Sociedades Agrarias de Transformación - Orde de 14 de setembro de 1982, que desenvolve o RD 1776/1981, de 3 de agosto - Lei 3/2001, de 26 de marzo, de Pesca Marítima do Estado	- Orde de 29 de abril de 1988, sobre tramitación de Sociedades Agrarias de Transformación. - Lei 11/2008 de 3 de decembro de pesca de Galicia. - Decreto 8/2014, de 16 de xaneiro, polo que regulase as confrarías de pescadores de Galicia e as súas federacións.
Comunidades e Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común		Lei 13/1989, do 10 de outubro, de montes veciñais en man común Decreto 260/1992, do 4 de setembro, que aproba o Regulamento de execución da Lei 13/1989
Centros Especiais de Emprego e Empresas de Inserción	Lei Xeral de dereitos das persoas con discapacidade e da súa inclusión social (Real Decreto Lexislativo 1/2013)	Decreto 156/2007, de 19 de xullo, polo que regulase o procedemento para a cualificación das empresas de inserción laboral, crease o seu rexistro administrativo e establécense as medidas para o fomento da inserción sociolaboral.
	Real Decreto de 17 de xullo de 1985 que regula a relación laboral de carácter especial das persoas con discapacidade que traballan nos Centros Especiais de Emprego	Decreto 200/2005, de 7 de xullo, polo que regulase a autorización administrativa e a súa inscrición no rexistro administrativo de Centros Especiais de Emprego de Galicia, e a súa organización e funcionamento.
	Lei 9/2017, Disp. Adicional 4ª:	
	Reserva de mercado para CEE da iniciativa social, empresas de inserción ou programas de emprego protexido	
	Lei 9/2017, Disposición Adicional decimocuarta:	
	Regulación dos CEE de Iniciativa Social: sen ánimo de lucro e controlados en máis dun 50% por asociacións, fundacións, corporacións de dereito público, cooperativas de iniciativa social o as súas empresas dependentes	
	- Lei 44/2007, de 13 de decembro, de empresas de inserción - Real Decreto 49/2010 regulador do Rexistro de Empresas de Inserción	
Asociacións e Fundacións	- Lei Orgánica 1/2002 de 22 de marzo, reguladora do Dereito de Asociación	Lei 12/2006, de 1 de decembro, de Fundacións de interese galego.
	- Real Decreto 1497/2003, de 28 de novembro, que desenvolve a Lei 1/2002	
	- Real Decreto 949/2015, regulador do Rexistro Nacional de Asociacións	
	- Lei 49/2002, de 23 de decembro, sobre réxime fiscal das entidades sen fines lucrativos	
	- Real Decreto 1491/2011, de 24 de outubro, polo que aprobase normas de adaptación do Plan Xeral de Contabilidade as entidades sen fines lucrativos	
	- Lei 50/2002, de 26 de decembro, de Fundacións	
	- Real Decreto 1337/2005, de 11 de novembro, que establece el Regulamento de desenvolvemento da Lei 50/2002, de 26 de decembro	
	- Real Decreto 1611/2007, de 7 de decembro, que regula o Rexistro Central de Fundacións	

2.2. Novidades legislativas

As novidades legislativas que se produciron no ano 2020 e ata data de revisión, centráronse no ámbito cooperativo autonómico e estatal, sobre todo para atender as novas circunstancias xurdidas coa pandemia. A continuación, realízase unha breve descrición das principais modificacións normativas.

Cooperativas

En materia de cooperativas, durante o ano 2020 e ata data de revisión, producíronse algunhas reformas legislativas autonómicas e adoptáronse medidas extraordinarias atendendo ás circunstancias da pandemia. As principais modificacións son as seguintes:

Reforma da Lei de Cooperativas de Cantabria. A lei 12/2020, de 28 de decembro, de Medidas Fiscais e Administrativas, introduce a posibilidade de que o órgano de goberno e representación sexa un administrador único, ao cal se lle aplicará o mesmo réxime xurídico que o previsto para o Consello Reitor.

Reforma da Lei de Cooperativas de Murcia. O Decreto-lei 6/2020, de 11 de xuño, de modificación da Lei 8/2006, de 16 de novembro, de Sociedades Cooperativas da Rexión de Murcia, engadiu unha disposición transitoria cuarta para flexibilizar de forma temporal o uso do Fondo de Formación e Promoción das cooperativas coa finalidade de paliar os efectos da COVID-19.

Reforma da Lei de Cooperativas de Andalucía. O Decreto-lei 18/2020, de 30 de xuño, polo que, con carácter extraordinario e urxente, establécense diversas medidas ante a situación xerada polo coronavirus (COVID-19) modificou a Lei 14/2011, de Sociedades Cooperativas Andaluzas, e o seu Regulamento aprobado polo Decreto 123/2014, de 2 de setembro, concretamente para matizar e ampliar o disposto no artigo 40 do Real Decreto Lei 8/2020, de 17 de marzo, de medidas urxentes e extraordinarias para facer fronte ao impacto económico y social del COVID-19. Inclúese maiores posibilidades para a celebración telemática das Asembleas.

Real Decreto-lei 8/2020, de 17 de marzo, de medidas urxentes extraordinarias para facer fronte ó impacto económico e social do COVID-19. Esta norma, no seu artigo corenta, posibilitou a celebración de reunións de consello reitor e asembleas de cooperativas de forma telemática durante o ano 2020. Esta norma foi modificada e actualizada pola **disposición final cuarta da Lei 2/2021.** Asemade, tamén estableceu que o reintegro das aportacións aos socios cooperativos que causaran baixa durante a vixencia do estado de alarma quedaba prorrogado ata que transcorreran seis meses a contar dende que finalizase o estado de alarma.

Decreto-lei 47/2020, de 24 de novembro, de medidas extraordinarias de carácter económico no sector das instalacións xuvenís, de medidas no sector das cooperativas e de modificación do Decreto-lei 39/2020, de 3 de novembro, de medidas extraordinarias de carácter social para facer fronte ás consecuencias da COVID-19, y do Decreto-lei 42/2020, de 10 de novembro, de medidas urxentes de apoio a entidades do terceiro sector social. Esta norma de Cataluña versa fundamentalmente sobre a facilitación de celebración de asembleas e reunión de Consello Reitor en condicións seguras, para o cal se posibilitan delegacións de votos ou celebración telemática, e asemade se prevé a prórroga de cargos.

Pola súa banda o **Real Decreto-lei 34/2020, de 17 de novembro, de medidas urxentes de apoio á solvencia empresarial y ao sector enerxético, e en materia tributaria,** permite no seu artigo 3 que durante o 2021 as asembleas e reunións de Consello Reitor se fagan de forma telemática.

Decreto-lei 8/2020, de 26 de xuño, de medidas excepcionais para facilitar a convocatoria e reunión dos órganos sociais e a eficacia dos acordos das entidades cooperativas valencianas. Este decreto inclúe disposicións en relación a aprobación de contas, celebración de asembleas e consellos reitores e causas de disolución, para o ano 2020, como consecuencia da pandemia.

Decreto-lei 8/2020, de 24 de abril, polo que se adoptan medidas urxentes extraordinarias para o mantemento e recuperación do emprego fronte a crise ocasionada polo COVID-19. A súa disposición adicional décima incorpora unha modificación da disposición transitoria segunda da Lei 9/2018, de 30 de outubro, de Sociedades Cooperativas de Estremadura, destinada a ampliar o prazo de adaptación dos estatutos das cooperativas de dita lei no prazo de catro anos dende a súa entrada en vigor, polo que introduce unha moratoria a dito prazo, que inicialmente finalizaba o 2 de xaneiro de 2021.

Decreto-lei 4/2020, de 24 de xuño, do Goberno de Aragón, polo que se adoptan medidas urxentes e extraordinarias para o impulso da Estratexia Aragonesa para a Recuperación Social e Económica. Prevé no seu artigo 33 que, durante a vixencia do estado de alarma e ata o 31 de decembro de 2020, o Fondo de Educación e Promoción Cooperativo poderá ser destinado total ou parcialmente como recurso financeiro ou a calquera outra actividade que redunde en frear a crise sanitaria da COVID-19.

Decreto-lei 4/2020, de 18 de xuño, de impulso e simplificación da actividade administrativa para o fomento da reactivación produtiva en Castela e León. Contempla na disposición transitoria cuarta que, de forma excepcional e ata o 31 de decembro de 2020, as sociedades cooperativas en que a Asemblea Xeral de Delegados substitúa á Asemblea Xeral da cooperativa, conforme ao artigo 53 da Lei 2/2020, de 11 de abril, os nomeamentos dos delegados que esgoten o seu mandato a partir da data de declaración do estado de alarma e dentro do exercicio 2020, entenderanse prorrogados ata decembro de 2020.

Ademais, **o Regulamento (UE) 2020/699, do Consello de 25 de maio de 2020 de medidas temporais relativas á xunta xeral das sociedades europeas e sociedades cooperativas europeas**, establece que, no caso de que se deba celebrar unha asemblea xeral en 2020, poderá celebrarse nun prazo de 12 meses a partir do cerre do exercicio, sempre que se celebre, a máis tardar, o 31 de decembro de 2020.

Por último, debido a situación de pandemia derivada da crise da COVID-19, o **Real Decreto-lei 8/2020, de 17 de marzo, de medidas urxentes extraordinarias para facer fronte ao impacto económico e social da COVID-19**, no seu artigo 40.1, dispón que, aínda que os estatutos non o prevexan, durante o período de alarma e, unha vez finalizado o mesmo, ata o 31 de decembro de 2020, a reunión do consello reitor da cooperativa e as asembleas de socios poderán celebrarse por videoconferencia ou por conferencia telefónica múltiple, sempre que todos os membros do órgano dispoñan dos medios necesarios, o secretario do órgano reconeña a súa identidade, e así o exprese no acta, que remitirá de inmediato as direccións de correo electrónico de cada un dos concorrentes.

Así mesmo, o **artigo 40.1 do citado Real Decreto-lei** dispón que, aínda que os estatutos non o prevexan, durante o período de alarma e, unha vez finalizado o mesmo, ata o 31 de decembro de 2020, os acordos do consello reitor poderán adoptarse mediante votación por escrito e sen sesión sempre que o decida o presidente e deberán adoptarse así cando o solicite, ao menos, dous dos membros do órgano. As sesións entenderanse celebradas no domicilio social da cooperativa.

2.3. Conclusións e recomendacións

Á vista dos diferentes tipos de entidades existentes e as normativas expostas, debemos analizar o contexto actual das mesmas. Neste sentido, dende o ano 1998, producíronse situacións sociais, xurídicas e económicas que modificaron o panorama da economía social. Para ese efecto, é necesario destacar, por exemplo:

- A fusión e concentración de mutualidades e a súa integración regulatoria na normativa de entidades aseguradoras determinou un cambio no día a día das mesmas, cun fortísimo control das Administracións Públicas. Así mesmo, esa situación de tripla regulación: comunitaria, estatal e autonómica lévanos á necesidade de adecuar e concordar a dita normativa autonómica á realidade xurídica global.
- A proliferación de cooperativas de traballo asociado sendo necesario a súa coordinación coa normativa estatal de seguridade social.
- O desenvolvemento de distintas clases de cooperativas con maior ou menor fortuna.
- O deterioro do sector agrario coa proliferación, por unha banda, de grandes cooperativas e, doutra banda, o fenómeno do minifundio cooperativo no mundo rural que dificulta o desenvolvemento empresarial.

Por iso, é necesaria unha nova regulación ou adaptación das normativas da economía social e, especialmente, da súa entidade característica que son as cooperativas así como as mutualidades. En relación coas cooperativas, en Galicia, existen tres tipos de recomendacións e ámbitos de actuación que son os seguintes:

1. Reforma da Lei de Cooperativas de Galicia

A reforma debe producirse en tres bloques: liberdade de actuación, sustentabilidade económica e crecemento.

En canto á liberdade de actuación, debe incluírse a posibilidade de desenvolver calquera tipo de actividade económica, reducindo, ou directamente eliminando, as restricións ás cooperativas nalgúns sectores. Así, e co mesmo afán, debe incluírse a existencia das cooperativas multisectoriais que permiten a posta en valor do coñecemento de socios do mesmo terreo en diferentes ámbitos e dar unha resposta e prestar uns servizos de forma localizada pero máis ambiciosa e plural nun territorio.

En canto á sustentabilidade económica sería de interese potenciar aínda máis a entrada e posición xurídica dos socios aportantes de capital que, sen adquirir a condición de socios, permitan á cooperativa acometer avances no desenvolvemento das súas actividades económicas e empresariais. Neste marco, habería que arbitrar instrumentos xurídicos facilitadores da sustentabilidade económica da cooperativa orientados a reforzar a intercooperación ou a concentración de cooperativas.

2. Reforma normativa doutras entidades da Economía Social.

As reformas por realizar a nivel específico exceden, na nosa opinión, os límites das cooperativas debendo falar, para ser máis precisos, das entidades da Economía Social. Neste sentido, deben abordarse reformas nas Confrarías de Pescadores e nas Mutualidades para renovar a súa articulación xurídica e permitir a súa evolución cara ás novas realidades actuais.

3. Reforma do Rexistro de Cooperativas.

As reformas propostas en relación co Rexistro de Cooperativas teñen dúas ópticas, unha nacional e outra autonómica. En relación coa primeira das ópticas, a existencia de pluralidade de rexistros cooperativos, e doutras entidades da economía social, está a ter como consecuencia a dispersión da información das entidades, o cal implica unha menor transparencia e, sobre todo, un menor control da actividade real destas. Ademais, tendo en conta os diferentes criterios e requisitos de cada un dos rexistros, prodúcense situacións que minan a seguridade xurídica, permitindo a diferenza de trato entre as entidades que operan no mercado. Por iso, entendemos que debe realizarse unha reflexión nacional en relación cunha posible unificación dos rexistros.

Por último, en relación coa segunda óptica, o Rexistro de Cooperativas Galego, habería que seguir profundando no reforzo do seu acceso telemático, así como na conectividade con outros Rexistros e organismos, na procura dunha maior eficiencia na prestación dos seus servizos no ámbito cooperativo.

3. As sociedades cooperativas galegas

3.1. Introducción

Galicia asumiu competencia exclusiva en materia de cooperativas en virtude da transferencia feita pola Lei orgánica 16/1995, do 27 de decembro, que ampliou a competencia recollida no art.28.7 do Estatuto de Autonomía. A regulación destas sociedades atópase na Lei 5/1998, do 18 de decembro, de cooperativas de Galicia¹. A dita lei, xunto co se desenvolvemento normativo, proporcionou o marco legal para o desenvolvemento económico e empresarial das cooperativas galegas, contribuíndo á súa implantación nesta comunidade autónoma.

Entre as diferentes normas que se promulgaron ao abeiro da Lei está o Decreto de creación do Consello Galego de Cooperativas (Decreto 25/2001, do 18 de xaneiro), a do Rexistro de Cooperativas (Decreto 430/2001, do 18 de decembro) e unha norma específica para os procedementos de conciliación e arbitraxe cooperativa (Decreto 248/2004, do 14 de outubro) que tamén constitúe unha novidade en relación co desenvolto polo resto de Comunidades. Ademais a comunidade, conta co Decreto 225/2012, do 15 de novembro, de creación da Rede Eusumo para o fomento do cooperativismo e a economía social e a regulación do seu funcionamento. O programa recolle axudas específicas para o desenvolvemento de proxectos no ámbito da economía social, cun catálogo específico dirixido ao ámbito rural. Esta rede, impulsada pola Consellería con competencias en Emprego e Igualdade, tenta difundir o espírito emprendedor no ámbito local, comarcal e transfronterizo e contribuír á consolidación de emprego relacionado coa economía social. Tal e como figura na declaración de principios da Rede, tenta promover este modelo empresarial en todo o territorio e especialmente en ámbito local. A formación, a divulgación e o asesoramento son estratexias prioritarias para contribuír a este obxectivo.

¹ O texto legal foi obxecto de varias modificacións, sendo as máis importantes as producidas pola Lei 14/2011, do 16 de decembro –de modificación da Lei de Cooperativas– ; pola Lei 6/2016, do 4 de maio, da Economía Social de Galicia e as relacionadas coa Lei 5/2017, do 19 de outubro, de Fomento da Implantación de Iniciativas Empresariais en Galicia.

As cooperativas clasifícanse en distintos tipos, que se recollen na táboa 3.1. De forma conxunta a dita clasificación, na determinación do tipo de cooperativa debe considerarse que a Lei de cooperativas introduce determinadas asimilacións. Así por exemplo, cando as persoas asociadas achegan o seu traballo persoal, a cooperativa queda baixo a regulación específica das cooperativas de traballo asociado de forma complementaria á regulación específica da clase de cooperativa de que se trate.

Cadro 3.1. Tipos de Cooperativas en Galicia.

TIPO	INTEGRANTES	OBXECTO/FIN
Agraria	Titulares de explotacións agrícolas, gandeiras ou forestais.	Mellora do aproveitamento das explotacións das súas persoas socias, os seus elementos ou compoñentes e a cooperativa. Mellora da poboación agraria e do desenvolvemento do medio rural. Atender calquera outro fin ou servizo que sexa propio da actividade agrícola, gandeira ou forestal ou estea relacionado directamente con elas.
Consumidores/as e usuarios/as	Persoas físicas e xurídicas e entidades ou organizacións de consumidores ou consumidoras que tivesen o carácter de destinatarios finais.	Procurar bens e servizos para o consumo das súas persoas socias e das persoas que convivan coas mesmas, producindo os bens e servizos que proporcionen ou adquiríndoos de terceiras persoas. Defensa e promoción dos dereitos dos consumidores e consumidoras, e persoas usuarias.
Ensino	Depende da modalidade: De consumidores: asocian pais e nais do alumnado ou alumnos/as. De traballo asociado: asocian profesorado e demais profesionais do ensino, así como o persoal de administración e servizos.	Actividades docentes nos seus distintos niveis e modalidades. Actividades conexas ou que faciliten o seu obxecto principal (con carácter complementario).
Explotación comunitaria da terra	Titulares de dereitos de usos e aproveitamento de bens susceptibles de explotación agraria, que os ceden á cooperativa con independencia de traballar nela. Todos quen, sen ceder ningún dereito de goce, van prestar o seu traballo na cooperativa.	Xestionar unha única empresa ou explotación agraria, na que tamén poderán integrarse os bens que, por calquera título, posúa a cooperativa.
Do mar	Titulares de explotacións dedicadas a actividades pesqueiras, de industrias marítimo-pesqueiras, marisqueo, acuicultura e derivadas, nas súas diferentes modalidades de mar, rías, ríos, lagos e lagoas, e a profesionais das devanditas actividades.	Prestación de subministracións e servizos. Realización de operacións encamiñadas á mellora económica e técnica das actividades profesionais ou das explotacións dos seus socios.
De servizos	Persoas físicas e/ou xurídicas titulares de actividades industriais ou de servizos, así como a profesionais e artistas que exerzan a súa actividade por conta propia.	Prestación de subministracións e servizos e/ou realización de operacións encamiñadas á mellora económica e técnica das actividades profesionais ou das explotacións dos seus socios e socias.
De servizos sociais	Persoas físicas que prestan o seu traballo na cooperativa. Tamén poden participar en calidade de socio as administracións ou entidades públicas ou os axentes sociais colaboradores na prestación de servizos.	Prestación de todo tipo de actividades e servizos sociais, públicos ou privados.
De traballo asociado	Persoas naturais con capacidade legal e física para desenvolver a actividade cooperativizada.	Proporciona ás persoas socias un posto de traballo no que producen en común bens e servizos.
De transportistas	Titulares de empresas do transporte ou profesionais que poidan exercer en calquera ámbito a actividade do transporte.	Organizar e/ou prestar servizos de transporte ou ben a realización de actividades que o fagan posible.

TIPO	INTEGRANTES	OBXECTO/FIN
De transportistas de traballo asociado	Persoas naturais con capacidade legal e física.	Prestarlle á cooperativa o traballo persoal das persoas socias, realizando a actividade do transporte e/ou complementarias.
De vivenda	Persoas físicas que precisan aloxamento e/ou locais para si e as persoas que convivan con elas. Tamén os entes públicos, sen ánimo de lucro mercantil e as cooperativas que precisen aloxamento para aquelas persoas dependentes dos mesmos que teñan que residir, por razón do seu traballo ou función, nos arredores dunha promoción cooperativa ou que precisen locais para o desenvolvemento das súas actividades.	Procurar vivendas, locais ou instalacións complementarias para as persoas socias.
De explotación dos recursos acuícolas	Titulares de dereitos de uso e aproveitamento de bens, relacionados co exercicio de actividades de explotación dos recursos acuícolas, presten ou non o seu traballo, así como a quen, sen ceder dereito ningún de uso, vai prestar o seu traballo nela.	Explotación de recursos acuícolas en común por parte das persoas asociadas.
De integración social	Persoas naturais de colectivos excluídos, as súas persoas titoras e máis o persoal de atención. Tamén poden participar como socias as administracións ou entidades públicas.	Prestación de servizos educativos, asistenciais, laborais e sanitarios ou calquera outra actividade económica coa que poidan integrarse persoas que sufran calquera tipo de exclusión social para o seu desenvolvemento laboral.
De crédito		Servir ás necesidades financeiras activas e pasivas das persoas socias e de terceiros, mediante o exercicio das actividades e dos servizos propios das entidades de crédito.
De seguros		Exercen a actividade aseguradora en calquera das súas ramas conforme a normativa ordenadora do seguro privado.
Sanitarias		Teñen por obxecto desenvolver actividades sanitarias nas súas distintas modalidades de seguros a prima fixa, de traballo asociado ou de persoas consumidoras e usuarias, e poderán realizar con carácter complementario actividades conexas ou que faciliten o seu obxecto principal.

Fonte: Lei 5/1998, de 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia, en *Texto Consolidado BOE-A-1999-6940*

Ademais desta clasificación xenérica, pódese destacar a existencia dalgunhas específicas. En primeiro lugar, destacan tres especialidades das cooperativas de traballo asociado e asimiladas:

- *Cooperativas xuvenís*. As ditas cooperativas son constituídas maioritariamente por persoas socias traballadoras con idades comprendidas entre 16 e 29 anos². Pretenden proporcionar emprego e un marco estable de desenvolvemento profesional á xuventude, mediante a prestación do seu traballo persoal producindo en común bens e servizos para terceiros³.
- *Cooperativa mixta de traballo asociado*. Estas sociedades confórmanse para facilitar a captación de capital de terceiros nos proxectos cooperativos. Nestas cooperativas permítese o voto plural ponderado, debendo incluír nos seus estatutos o regulamento

2 Cando as persoas socias teñan un grao de discapacidade igual ou superior ao 33%, a idade máxima será de 35 anos.

3 As cooperativas xuvenís contan con vantaxes para a súa constitución, coma a redución do capital mínimo de constitución ou a non necesidade de outorgamento de escritura pública. Transcorrido o prazo marcado nos estatutos -non superior a cinco anos- deben transformarse en cooperativa ordinaria ou disolverse.

do exercicio de voto. A disposición adicional quinta da Lei reforza o papel das persoas socias de traballo fronte ás socias de capital⁴.

Finalmente, as cooperativas poden unirse para o desempeño de fins comúns de índole económica. A resultante será unha cooperativas de segundo grao, integrada por dúas ou máis cooperativas da mesma ou distinta clase. Ademais, as cooperativas poden asociarse para a defensa e promoción dos seus intereses en unións, federacións e confederacións de cooperativas.

Nos apartados subseguintes debuxase o panorama do cooperativismo en Galicia, no 2020. Ano no que a crise sanitaria, económica e social provocada pola COVID 19 chegou a economía mundial. Este feito suporá unha distorsión a evolución dos datos existentes nos exercicios anteriores. Seguindo o patrón de estudos previos, na análise, cando existan datos dispoñibles, complementarase a información coa análise da evolución no último trienio. A información deste apartado elabórase cos datos recollidos no Rexistro Galego de Cooperativas⁵, que inscribe e certifica os actos e negocios xurídicos das sociedades cooperativas na comunidade autónoma de Galicia. Para a comparativa no marco estatal, recórrase aos datos das Estatísticas de Economía Social elaboradas polo Ministerio de Trabajo y Economía Social.

3.2. Evolución recente do cooperativismo en Galicia

Segundo os datos dispoñibles nos diferentes Rexistros de Cooperativas, o número de cooperativas con actividade e domicilio social no ámbito territorial de Galicia e está activas a 31 de decembro de 2020⁶ é de 1.452. Isto supón un incremento de **62 cooperativas** en relación coas existentes en 2019, un 4,46 % máis que no ano anterior cunha evolución moi semellante á que se levou a cabo nese exercicio con respecto ao anterior.

Para poder facer unha comparativa da evolución do tecido cooperativo galego no conxunto do Estado, utilízanse aos datos fornecidos nas Estatísticas de Economía Social do Ministerio de Trabajo e Economía Social. Estes datos, se ben proporcionan unha base comparativa teñen como desvantaxe que inclúe unicamente as sociedades cooperativas inscritas na Seguridade Social. Polo tanto, non deixa de ser unha versión parcial da realidade. Feita esta prevención, o número de cooperativas activas en Galicia no segundo semestre⁷ de 2020 é de 735, nove menos que no período precedente. Porén, a evolución do total de sociedades cooperativas é negativa tamén no conxunto do Estado, coa excepción da comunidade navarra e as Illas Baleares. En consecuencia, o peso relativo das cooperativas galegas no conxunto do Estado mantense no mesmo 4% que no 2019.

4 a) As persoas socias de capital, as cooperativas e as sociedades controladas por estas ou as entidades públicas non poderán superar un terzo dos votos sociais, e as persoas socias traballadoras non poderán ter unha porcentaxe inferior a un terzo dos votos sociais

5 Se combinan os datos procedentes do Rexistro Central de Cooperativas, os catro rexistros provinciais, e tamén de Rexistros externos.

6 A Lei 14/2011, do 16 de decembro, pola que se modifica a Lei 5/1998, do 18 de decembro, de cooperativas de Galicia, introduce unha modificación no art. 2 da lei autonómica relativo ao ámbito da aplicación da lei, limitándoa a todas as entidades cooperativas, unións, federacións e confederacións de cooperativas que, con domicilio social na Comunidade Autónoma de Galicia, desenvolvan a súa actividade cooperativizada con carácter principal neste ámbito territorial.

7 Non están publicados ao peche deste traballos os datos correspondente á totalidade da anualidade 2020. Por tanto, os datos deste ano son de 30 de xuño. Cómpre sinalar que nesta táboa actualízanse os datos de 2019, polo que os datos deste ano presentan lixeiras variacións en relación cos incluídos no Informe da ES en Galicia dese exercicio.

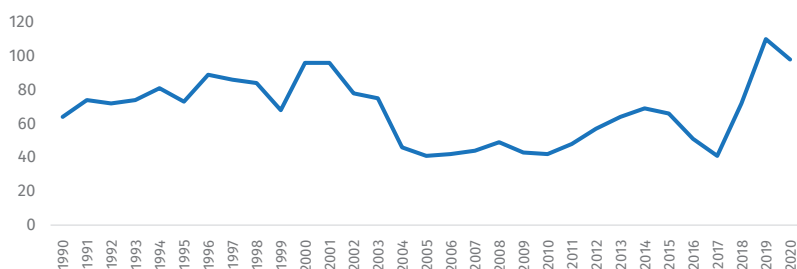
Como se constata táboa 3.1, en 2020 en España rexístranse 600 cooperativas menos que en 2019, o que significa que se mitiga case á metade a diminución interanual do exercicio anterior. Castela A Mancha sitúase como a rexión con datos máis desfavorables en termos relativos ao perder un 9,6 % do seu tecido cooperativo, seguida pola Rioxa (-8,5 %). Galicia, pola súa banda, sitúase no marco de comunidades con menor diminución relativa.

Táboa 3.1. Evolución das Sociedades Cooperativas inscritas na Seguridade Social nas CC.AA. 2019-2020

CCAA	Nº COOPS		VARIACIÓN		% COOPS	
	2019	2020	ABS	REL	2019	2020
ANDALUCIA	3.852	3.758	-94	-2,44%	19,30%	20,84%
ARAGON	556	536	-20	-3,60%	2,79%	2,97%
ASTURIAS	189	187	-2	-1,06%	0,95%	1,04%
BALEARES	154	177	23	14,94%	0,77%	0,98%
CANARIAS	226	222	-4	-1,77%	1,13%	1,23%
CANTABRIA	90	86	-4	-4,44%	0,45%	0,48%
CASTELA A MANCHA	1.167	1.055	-112	-9,60%	5,85%	5,85%
CASTELA E LEÓN	1.069	1.059	-10	-0,94%	5,36%	5,87%
CATALUÑA	3.178	3.036	-142	-4,47%	15,93%	16,83%
COM. VALENCIANA	2.277	2.180	-97	-4,26%	11,41%	12,09%
ESTREMADURA	582	559	-23	-3,95%	2,92%	3,10%
GALICIA	744	735	-9	-1%	4%	4%
MADRID	758	737	-21	-2,77%	3,80%	4,09%
MURCIA	1.539	1.468	-71	-4,61%	7,71%	8,14%
NAVARRA	479	485	6	1,25%	2,40%	2,69%
PAIS VASCO	1.628	1.618	-10	-0,61%	8,16%	8,97%
A RIOXA	118	108	-10	-8,47%	0,59%	0,60%
CEUTA	15	15	0	0,00%	0,08%	0,08%
MELILLA	14	14	0	0,00%	0,07%	0,08%

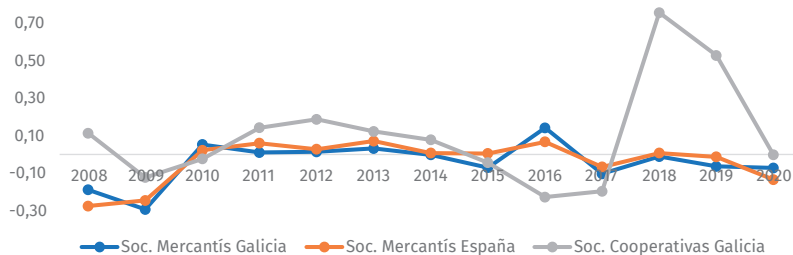
Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Ministerio de Trabajo e Economía Social. Os datos de 2020 son do 30 de xuño

Voltando aos datos do Rexistro galego de cooperativas, en 2020 inscribíense 98 novas sociedades, o que supón romper a tendencia crecente iniciada en 2017. Porén, as excepcionais circunstancias acaecidas neste recente ano aconsellan agardar a ver se este comportamento anuncia un cambio de tendencia ou se, pola contra, é consecuencia desta situación extraordinaria.

Gráfico 3.1. Cooperativas constituídas en Galicia (1990-2020)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

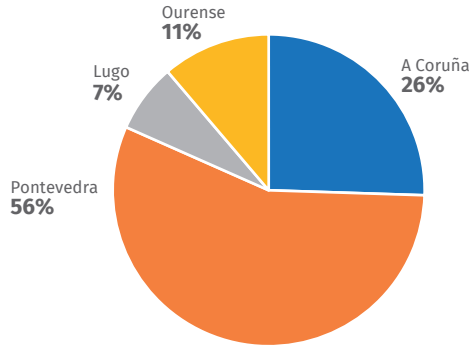
A dita evolución decrecente coincide coa rexistrada no conxunto das sociedades mercantís (gráfico 3.2), aínda que cómpre sinalar que se mantén unha taxa de crecemento superior ao do resto das sociedades mercantís tanto en Galicia como en España.

Gráfico 3.2. Variación no número de Sociedades constituídas Galicia-España (2009-2020)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas e o DIRCE (INE)

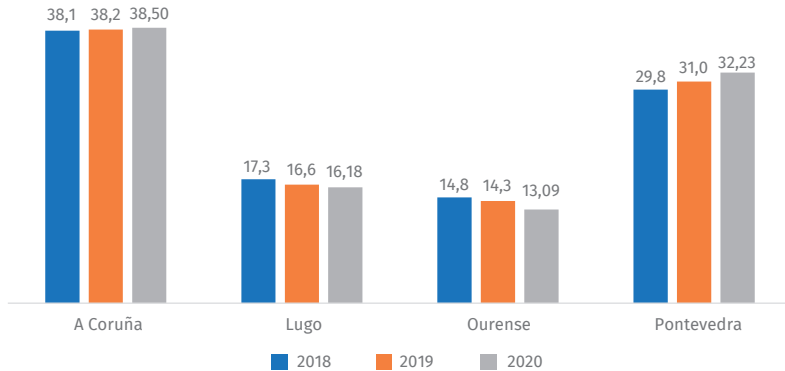
3.3. Distribución territorial das novas cooperativas activas en Galicia.

Con respecto a distribución territorial, Pontevedra destaca como provincia con un maior pulo no que se refire a creación de cooperativas no que se refire a 2020. De feito, algo máis da metade das novas cooperativas constituídas en Galicia nese ano atópanse nesa provincia. Coruña, coma no ano 2019, segue a ser a segunda provincia con máis cooperativas creadas pero con menos que a metade que Pontevedra (25 da primeira fronte as 55 da segunda). Lugo e Ourense seguen a moita distancia ás provincias atlánticas apesares situándose con 7 e 11 novas entidades neste exercicio.

Gráfico 3.3. Distribución das novas cooperativas por provincias (2020)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Esta distribución das novas cooperativas apenas afecta na distribución global por provincias con respecto aos anos 2018 e 2019 (gráfico 3.4) pero si parece consolidar o incremento da participación das provincias atlánticas fronte ás máis occidentais. De feito, no ano 2020 Coruña e Pontevedra xa contan co 70 % das cooperativas activas da comunidade.

Gráfico 3.4. Distribución (%) das cooperativas por provincias (2018-2020)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

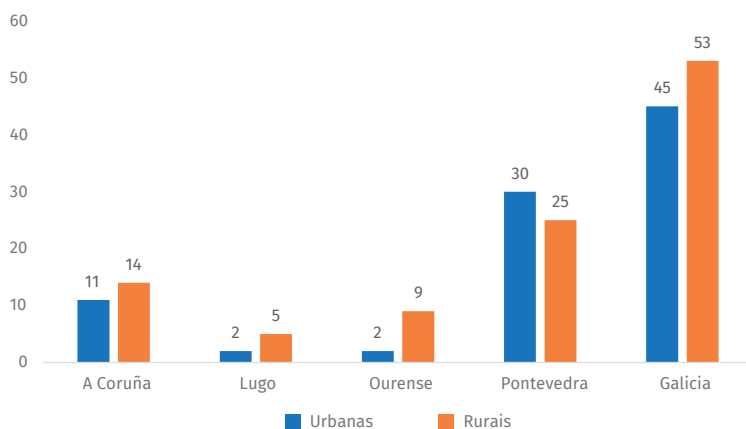
Esta tendencia de concentración de actividade é similar á polarización detectada nos eidos da poboación activa, o conxunto de empresas e o PIB en torno ás provincias de Coruña e Pontevedra (táboa 3.2). Con todo, séguese a observar que a concentración de sociedades cooperativas é lixeiramente inferior á do conxunto de empresas en Galicia.

Táboa 3.2. Sociedades Cooperativas activas en Galicia (Distribución territorial, 31.12.2020)

	COOPERATIVAS		Poboación Activa		Empresas		PIB (1)	
	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%
A Coruña	559	38,5	515	42,1	81.599	41,3	28.304.959	45,5
Lugo	235	16,2	150	12,2	24.432	12,4	7.412.296	11,9
Ourense	190	13,1	127	10,4	22.682	11,5	6.379.371	10,3
Pontevedra	468	32,2	432	35,3	69.100	34,9	20.129.229	32,3
TOTAL	1.452	100,0	1.224	100,0	197.813	100,0	62.225.855	100,0

*(1) Datos de 2018**Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas e o IGE*

As novas cooperativas inscritas en 2020 manteñen o carácter maioritariamente rural destas sociedades (táboa 3.2). Así, o 57 % das novas sociedades cooperativas inscritas en 2020 rexístranse no medio rural, fronte as rexistradas en grandes urbes. Así a todo, esta porcentaxe é inferior ao do ano 2019 polo que se debe observar se esta tendencia cara o equilibrio entre rural e urbano se mantén nos anos posteriores.

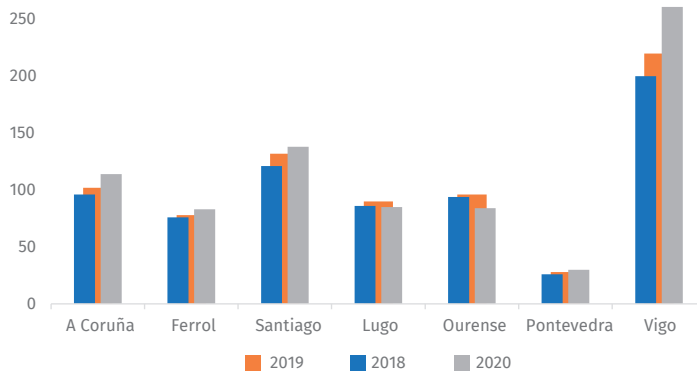
Gráfico 3.5. Distribución territorial das cooperativas galegas. Medio urbano e rural (2020)*Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas*

Táboa 3.3. Distribución territorial das cooperativas por áreas urbanas e rurais (2020)

	URBANAS		RURAIS	
	Total	% Total	Total	% Total
A Coruña	6	6,12%	14	14,29%
Ferrol	-	0,00%		
Santiago de Compostela	5	5,10%		
Lugo	2	2,04%	5	5,10%
Ourense	2	3,06%	9	9,18%
Pontevedra	3	3,06%	25	25,51%
Vigo	27	27,55%		
TOTAL URBANAS	45			
TOTAL RURAIS	-		53	

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

De feito, no caso da provincia de Pontevedra xa conta con unha maior creación de cooperativas no eido urbano que no rural a diferenza das outras tres provincias. No relacionado coas áreas das sete grandes cidades galegas, constátase tamén o protagonismo de Vigo na creación das sociedades cooperativas, con preto do 28 % das novas sociedades creadas en 2020. Estes datos constatan que, como aconteceu en anos precedentes, o maior incremento prodúcese na área de influencia de Vigo, seguida da comarca da Coruña, aínda neste caso lonxe da importancia que lle correspondería en proporción a súa poboación e dimensión territorial (Gráfico 3.5). A comarca de Santiago conta con unha evolución positiva, pero menor que a que tivo lugar no ano 2019. Por outra banda, as comarcas de Ferrol, Lugo, Pontevedra e Ourense permanecen relativamente estables. Neste último conxunto, destaca o comportamento da comarca ferrolán xa que aínda non contando a cidade con ningunha nova cooperativa rexistrada neste 2020, a súa área incrementa o número de entidades.

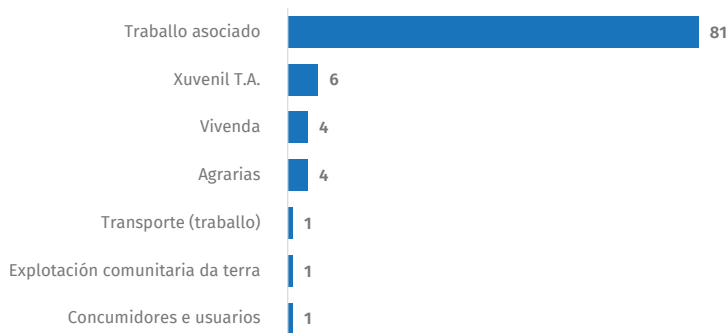
Gráfico 3.6. Distribución territorial das cooperativas. Grandes urbes e comarcas (2018-2020)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

3.4. Distribución das cooperativas activas en Galicia por clase de cooperativa.

De xeito similar ao reflectido en informes precedentes, a fórmula de traballo asociado continúa a ser a preferida na constitución de novas cooperativas: o 82,65% das novas sociedades constituídas no 2020 son deste tipo, porcentaxe que aumenta ate case o 90 % se engadimos as xuvenís e as de transporte de traballo asociado.

Gráfico 3.7. Distribución das novas cooperativas por tipo de cooperativa (2020)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Esta porcentaxe subiu 16 puntos con respecto ao ano anterior, consolidándose deste xeito o cooperativismo como fórmula de auto emprego. A continuación figuran as cooperativas de vivenda e agrarias ambas coas mesmas entidades constituídas.

Os datos de 2020 inxírense nun devalar iniciado nos últimos anos, da evolución recente na creación de cooperativas (táboa 3.4), onde 7 de cada dez novas cooperativas inscritas cada ano o fan baixo a modalidade de traballo asociado. Ao igual que no ano 2019, todas as novas cooperativas conformadas en 2020 son de primeiro grao, e 8 son constituídas sen ánimo de lucro aumentando levemente a incidencia con respecto ao ano precedente. En canto ao sector de actividade, as referencias ao CNAE principal presentan alta variabilidade, destacando as destinadas a “outra educación non comprendida en outras partes” con 8 cooperativas nesta actividade.

Táboa 3.4. Cooperativas creadas por tipo de cooperativa (2008-2020)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Crédito													
Integración social	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Traballo asociado	13	18	20	28	42	45	58	54	39	31	62	75	81
Consumidores e Usuarios	1	2	1	-	-	4	2	1	-	1			1
Vivendas	17	4	12	9	5	-	1	3	5	3	5	16	4
Agrarias	8	9	5	10	6	9	6	4	3	5	2	7	4
Explotación comun. da terra	1	2	-	-	1	1	1	1	2	-	-	2	1

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Servicios	2	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Mar	2	2	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Transportistas	1	5	1	-	2	1	-	2	1	1	2	2	-
Transportistas-T. A	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1
Seguros	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sanitarias	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Servicios Sociais-T A	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Ensino	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ensino-T A	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-
Educacionais	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Segundo Grao	1	-	-	1	-	1	-	1	1	-	-	-	-
Xuvenil de traballo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	6
TOTAIS	49	43	42	48	58	64	69	67	51	41	72	109	98

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Esta tendencia na tipoloxías das novas cooperativas consolida a tendencia das cooperativas activas en Galicia por tipo (táboa 3.5). Xa que o 55% do tecido cooperativo galego é de traballo asociado, chegando ao 58% si se suman as mixtas, de transporte, ensinanza e xuvenís de traballo. A seguinte modalidade máis presente no territorio galego serían as agrarias que representan un 23% sendo o resto das tipoloxías moito menos representativas ao atoparse todas por debaixo do 10%.

Táboa 3.5. Cooperativas activas en Galicia por tipo de cooperativa 2020

	2020	% respecto ao total
Mar	21	1%
Agraria	332	23%
Consumidores e usuarios	23	2%
Crédito	1	0%
Ensinanza	10	1%
Ensinanza de traballo asociado	8	1%
Explotación comunitaria da terra	49	3%
Integración social	2	0%
Mixta de traballo asociado	2	0%
Segundo grado	10	1%
Servizos	25	2%
Servizos sociais	3	0%

	2020	% respecto ao total
Traballo asociado	804	55%
Transportistas	39	3%
Transportistas de servizos	5	0%
Transportistas de traballo asociado	5	0%
Vivendas	89	6%
Xuvenil de explotación comunitaria da terra	1	0%
Xuvenil de traballo asociado	23	2%
TOTAIS	1.452	100%

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

3.5. Distribución das cooperativas activas en Galicia por número de persoas socias (2020)

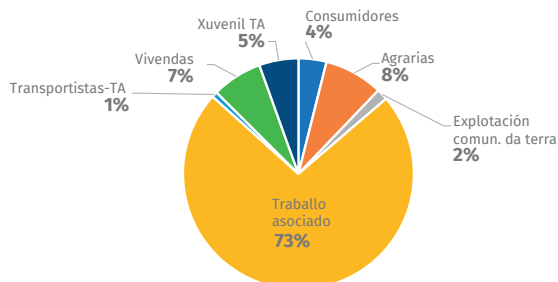
Segundo os datos do Rexistro Galego de Cooperativas, os datos actualizados a 31 de decembro de 2020 recollen un total de 255 socios e socias fundadoras das sociedades creadas neste ano, 133 homes (52 %), 111 mulleres (44 %) e 11 entidades xurídicas (4 %). Este número difire das 611 persoas socias do ano 2019, xa que supón un 58 % menos que nese ano. Isto refléxase na clara diminución de tamaño co que contan as entidades neste 2020, posto que o número medio de persoas socias fundadoras establécese en 2,6 fronte ás case 6 do exercicio anterior. Nesta ocasión, tal e como se observa na táboa 3.6, as cooperativas que creadas que contan con unha maior dimensión son as de consumo (10 persoas) seguidas polas agrarias (5 persoas), as de vivenda (4,5 persoas) e as de explotación comunitaria da terra (4 persoas) situándose o resto das tipoloxías no mínimo de persoas esixido para a constitución.

Táboa 3.6. Número de socios fundadores por tipo de cooperativa (2020)

	Número de persoas socias fundadoras	Media 2008-2019	Media 2020
Consumidores	10	46,3	10,0
Agrarias	21	34,4	5,3
Explotación comun. da terra	4	14,7	4,0
Traballo asociado	186	5,6	2,3
Transportistas - TA	2	5,7	2,0
Vivendas	18	35,4	4,5
Xuvenil TA	14	3,0	2,3
TOTAL	255	24,9	2,6

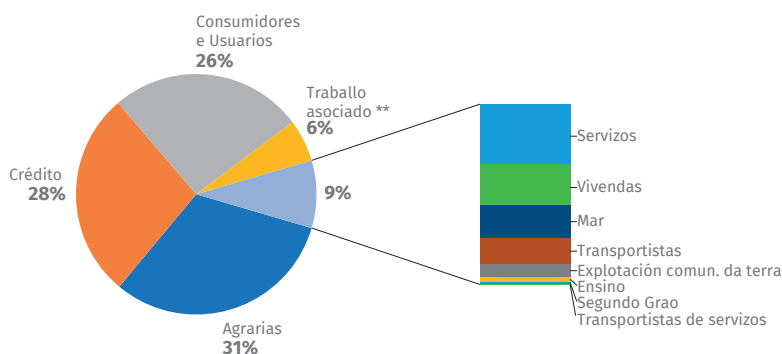
Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Con todo, o maior número de socios e socias fundadores de cooperativas en 2020 atópase nas de traballo asociado xa que achegan 7 de cada dez socios fundadores.

Gráfico 3.8. Participación de persoas socias das novas cooperativas galegas por tipo de cooperativa (2020)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Apesares do peso no número de persoas socias fundadoras que aportan as cooperativas de traballo nos últimos anos, si se realiza a comparativa coa participación de persoas socias nas cooperativas activas galegas (gráfico 3.9) pódese observar como soas as agrarias as agrarias, as de crédito e as de consumo as que aportan un maior número de persoas socias ao cooperativismo galego (85 % do total) significando as cooperativas de traballo só un 6 % do total.

Gráfico 3.9. Participación de persoas socias das cooperativas activas galegas por tipo de cooperativa (2020)*

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

* Datos do último rexistro de contas

** Nas cooperativas de traballo inclúense as de transporte, ensino xuvenil servizos sociais e mixtas de traballo

Os datos do Rexistro Galego de cooperativas permiten obter información do número de mulleres que figuran entre esas persoas socias (táboa 3.7). En relación coas cooperativas constituídas en 2020, as mulleres representan un 43,5 % do total obtendo un resultado moito máis paritario que no exercicio precedente. Neste contexto, destaca a súa presenza nas cooperativas de explotación comunitaria e de transportes de traballo, onde representan o 50 % en cada un dos casos , e as de traballo asociado con case un 49 %. Pola contra chama a atención o comportamento das cooperativas xuvenís onde este ano se sitúan no 14 %, moi lonxe do comportamento das restantes de traballo.

Táboa 3.7. Número de socios fundadores por tipo de cooperativa (2020)

	Nº coope- rativas	Total Socios	Homes	Mulleres		
				N	%	% 2019
Consumidores	1	10	5	5	50,00	45,95
Agraria	4	21	6	4	19,05	39,69
Explotación comunitaria da terra	1	4	2	2	50,00	37,31
Traballo asociado	81	186	95	91	48,92	35,45
Transportistas- TA	1	2	1	1	50,00	33,33
Vivendas	4	18	12	6	33,33	35,10
Xuvenil de traballo asociado	6	14	12	2	14,29	28,26
Total	98	255	133	111	43,53	36,99

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Para finalizar este apartado, a táboa 3.8 informa do capital medio de constitución das sociedades cooperativas en 2020. Como se pode constatar, e ao igual que no 2019, a maior dotación inicial correspóndese coas de explotación comunitaria da terra, cunha aportación media de máis de máis de 49.000€. Pola contra, as sociedades cooperativas con menor capital inicial son as de consumidores e usuarios e as de vivenda, que rondan os 3.500€.

Táboa 3.8. Capital social medio por tipo de cooperativa (2020)

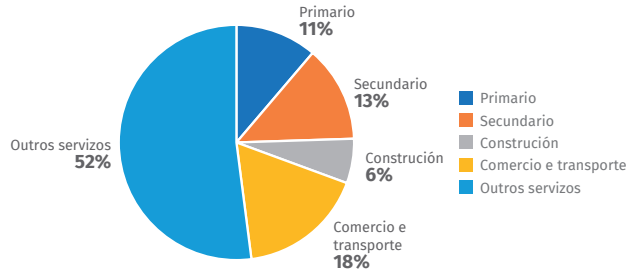
CLASE	CM
Agraria	7.501,27 €
Consumidores e usuarios	3.500,00 €
Explotación comunitaria da terra	49.223,24 €
Traballo asociado	7.895,06 €
Transportistas-TA	7.500,00 €
Vivendas	3.525,00 €
Xuvenil de traballo asociado	8.716,67 €
Total	8.123,76 €

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

3.6. Distribución das cooperativas activas en Galicia por actividade económica (2020)

O gráfico 3.10 recolle a participación relativa das sociedades cooperativas en función do seu sector de actividade. A meirande parte destas sociedades opera no sector servizos, en concordancia co seu peso relativo na economía galega. En concreto, preto de 8 de cada 10 cooperativas constituídas en 2020 operan neste sector, incluíndo as de servizos de transporte e construción.

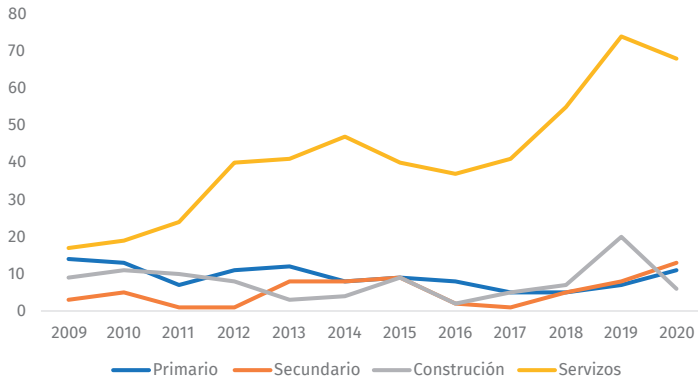
Gráfico 3.10. Cooperativas por sector de actividade (2020)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas

Os datos do gráfico 3.11, que reflicten as tendencias na creación de cooperativas por sector de actividade dende o ano 2009, mostran como o redución de cooperativas creadas no ano 2020 con respecto ao seu precedente se sitúa no sector servizos de na construción, contando no caso dos sectores primario e secundario con máis cooperativas creadas este ano que no 2019.

Gráfico 3.11. Creación de cooperativas por sector de actividade. Evolución (2009-2020)

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas e o Informe de Síntese das cooperativas (2013)

A desagregación das cooperativas por actividade económica principal (táboa 3.9) permite observar unha alta concentración de cooperativas destinadas a actividades de comercio, industria manufacturera, actividades profesionais, agricultura e educación recollendo estas cinco activades o 60% das cooperativas constituídas no ano 2020.

Táboa 3.9. Distribución de cooperativas por actividade económica principal (2019-2020)

	2019	2020
A - AGRICULTURA, GANADERÍA, SILVICULTURA E PESCA	426	437
B - INDUSTRIAS EXTRACTIVAS	4	4
C - INDUSTRIA MANUFACTUREIRA	164	177

	2019	2020
D - SUMINISTRO DE ENERXÍA ELÉCTRICA, GAS, VAPOR E AIRE ACONDICIONADO	1	1
E - SUMINISTRO DE AUGA, ACTIVIDADES DE SANEAMENTO, XESTIÓN DE RESIDUOS E DESCONTAMINACIÓN	2	2
F - CONSTRUCCIÓN	138	144
G - COMERCIO AO POR MAIOR E AO POR MENOR; REPARACIÓN DE VEHÍCULOS DE MOTOR E MOTOCICLETAS	148	162
H - TRANSPORTE E ALMACENAMENTO	66	69
I - HOSTELERÍA	37	45
J - INFORMACIÓN E COMUNICACIÓNS	26	29
K - ACTIVIDADES FINANCIERAS E DE SEGUROS	2	2
L - ACTIVIDADES INMOBILIARIAS	6	8
M - ACTIVIDADES PROFESIONAIS, CIENTÍFICAS E TÉCNICAS	84	95
N - ACTIVIDADES ADMINISTRATIVAS E SERVIZOS AUXILIARES	30	39
P - EDUCACIÓN	90	100
Q - ACTIVIDADES SANITARIAS E DE SERVIZOS SOCIAIS	38	40
R - ACTIVIDADES ARTÍSTICAS, RECREATIVAS E DE ENTRETENIMIENTO	38	42
S - OUTROS SERVIZOS	30	30
T - ACTIVIDADES DOS FOGARES COMA EMPLEADORES DE PERSOAL DOMÉSTICO; ACTIVIDADES DOS FOGARES COMA PRODUCTORES DE BENS E SERVIZOS PARA USO PROPIO	2	2

Fonte: elaboración propia a partir dos datos do Rexistro Galego de Cooperativas e o Informe de Síntese das cooperativas (2013).

3.7. Conclusións

A 31 de decembro de 2020 hai 1.452 cooperativas activas en Galicia. Isto supón unha diminución en relación coa creación rexistrada o ano precedente que pode estar relacionada coa crise económica.

As cooperativas galegas contribúen cun 4 % do total de cooperativas inscritas na seguridade social en España, unha cantidade inferior á que lle correspondería en proporción á súa participación no PIB, na poboación estatal e no conxunto de empresas do Estado.

A distribución territorial das cooperativas persiste no devalar polarizado da actividade económica na comunidade galega. Así, case oito de cada dez novas cooperativas activas localízanse nas provincias atlánticas e un incremento da importancia das cooperativas urbanas en detrimento das localizadas en áreas rurais. Destaca o comportamento da provincia de Pontevedra onde xa son máis cooperativas que se crean nas áreas urbanas que nas rurais.

Preto dun 83 % das cooperativas galegas rexistradas en 2020 o fan baixo a figura de traballo asociado. Esta cifra alcanza o 90 % se sumamos todas as fórmulas de cooperativas de traballo.

Detéctase que existe unha ampla marxe de mellora na constitución e consolidación de cooperativas vinculadas a sectores estratéxicos da economía galega, como as cooperativas do mar, agrarias e de explotación en común da terra. Igualmente, Detéctase unha baixa incidencia dos procesos de consolidación de cooperativas, en concreto, a creación de cooperativas de segundo grao.

No que se refire ao número de persoas socias, no ano 2020 as novas cooperativas perderon dimensión con respecto aos anos anteriores xa que a media de persoas socias non alcanza as 3. A análise dos datos nas cooperativas que presentan desagregación por sexo do número de socios revela que a presenza feminina é maior que no ano 2019 acadando o 43,53 %.

As cooperativas vencelladas ao sector servizos e a construción son as que soportan as diminucións de novas cooperativas fronte ás dos sectores primarios e secundarios que aumentaron levemente.

Finalmente, destaca a concentración de actividade das cooperativas en torno a cinco actividades: comercio, industria manufactureira, actividades profesionais, agricultura e educación.

4. AS SOCIEDADES LABORAIS

4.1. Introducción

Neste capítulo abordarase a análise das Sociedades Laborais galegas no ano 2020, aínda que se incorporará, nalgún dato, un maior espazo temporal para estudar a evolución deste tipo de entidades da Economía Social en Galicia.

Partindo do concepto de Sociedades Laborais, pasaremos a análise da principal información que publica o Ministerio de Traballo e Economía Social, que nos permite facer unha comparativa coa media española e con outras Comunidades Autónomas. Os datos refírense ás sociedades inscritas na Seguridade Social e, ao igual que acontece coas cooperativas, non coinciden coa realidade de estas empresas, que analizaranse a partir dos datos do rexistro galego de Sociedades Laborais da Consellería de Emprego e Igualdade da Xunta de Galicia. Hai que sinalar que no caso da análise das sociedades laborais inscritas na Seguridade Social, o último dato dispoñible na páxina web do Ministerio de Traballo e da Economía Social é o segundo trimestre do 2020, polo que esta será a data de referencia para o informe.

4.2. Concepto

Como sinala a Agrupación Empresarial de Sociedades Laborais de Galicia (AESGAL) “unha Sociedade Laboral é aquela sociedade mercantil na que a maioría do capital social é propiedade dos traballadores que prestan nela servizos de forma retribuída, persoal e directa e cunha relación laboral por tempo indefinido.

Estas sociedades están rexidas pola Lei 44/2015 de 14 de outubro de sociedades laborais e participadas, a Lei de Sociedades de Capital e demais leis e regulamentos de aplicación.

Segundo recolle o Ministerio de Traballo, Migracións e Seguridade Social, as Sociedades Laborais poden ser Sociedades Anónimas ou de Responsabilidade Limitada, que se caracterizan polos seguintes requisitos:

- 1 “Polo menos a maioría do capital social é propiedade de traballadores que prestan nelas servizos retribuídos de forma persoal e directa, en virtude dunha relación laboral por tempo indefinido.
- 2 Ningún dos socios é titular de accións ou participacións sociais que representen máis da terceira parte do capital social, salvo que:
 - A sociedade laboral constitúese inicialmente por dous socios traballadores con contrato por tempo indefinido, na que tanto o capital social como os dereitos de voto estarán distribuídos ao cincuenta por cento, coa obriga de que nun prazo máximo de 36 meses cumpran os límites legais establecidos.
 - Se trate de socios que sexan entidades públicas, de participación maioritariamente pública, entidades non lucrativas ou da economía social, nese caso a participación poderá superar o devandito límite, sen alcanzar o 50% do capital social.
- 3 O número de horas/ano traballadas polos traballadores contratados por tempo indefinido, que non sexan socios, non é superior ao 49% do cómputo global de horas-ano traballadas na sociedade laboral polo conxunto dos socios traballadores. Non computará para o cálculo deste límite o traballo realizado polos traballadores con discapacidade de calquera clase en grao igual ou superior ao 33%.”

Así, forman parte dunha Sociedade Laboral:

- Os socios de clase laboral, que prestan os seus servizos retribuídos de forma directa e persoal, son propietarios de participacións sociais, que no seu conxunto, suporán algo máis do 50% do capital social (que poden ser accións nominativas ou participacións sociais, neste caso nomeadas de igual maneira, “clase laboral”). A súa relación laboral é por tempo indefinido.
- Os socios non traballadores que poden ser persoas físicas ou xurídicas propietarios de accións ou participacións sociais e sen relación laboral coa sociedade (as accións ou participacións destes socios noméanse “clase general”).

Para a constitución dunha Sociedade Anónima Laboral o capital mínimo é de 60.000 euros, cunha subscrición (e desembolso) de, polo menos, o 25% de cada acción. Nas limitadas o capital mínimo é de 3.000 pero debe estar totalmente subscrito e desembolsado.

4.3. Análise das Sociedades Laborais en España

Como xa se indicou na introdución, nesta sección abórdase a análise das Sociedades Laborais en Galicia e España, utilizando os datos publicados polo Ministerio de Traballo e Economía Social¹, seguindo a metodoloxía utilizada na elaboración do Libro Branco da Economía Social en Galicia, coordinado polos profesores Canelo e Botana no ano 2019.

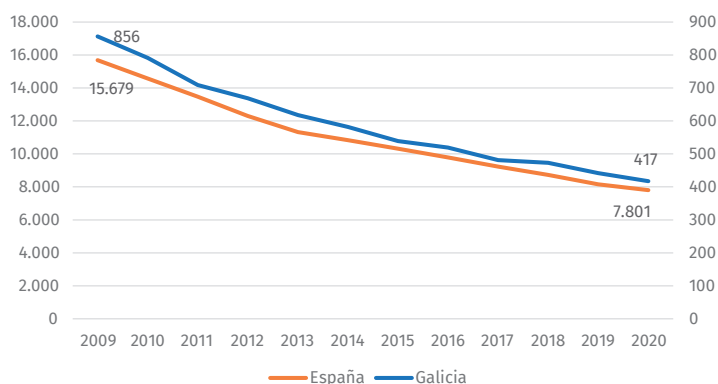
Deste xeito, analizaranse os datos do número de sociedades inscritas na Seguridade e os empregos nas mesmas, diferenciando entre as Sociedades Anónimas Laborais (SAL) e

¹ Inscritas na Seguridade Social:
http://www.mites.gob.es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-social/estadisticas/index.htm
 Rexistradas: <http://www.mites.gob.es/estadisticas/LAB/welcome.htm>

as Sociedades de Responsabilidade Limitada Laborais (SLL) para Galicia e España, incluíndo unha comparativa entre CC.AA. para o ano 2020, sendo o dato de peche o número de entidades a data 30/06/2020.

Así mesmo, analízase a evolución das sociedades constituídas anualmente (número de entidades e de socios iniciais), facendo una comparativa coa media española. Tamén se inclúe a evolución das constituídas anualmente e da creación neta de sociedades.

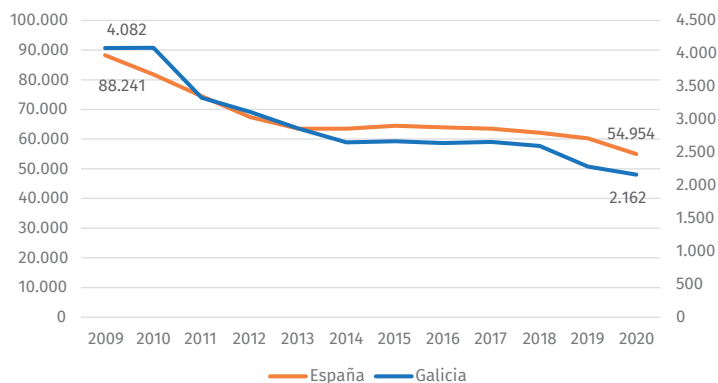
Gráfico 4.1. Evolución número de sociedades Galicia y España 2009-2020

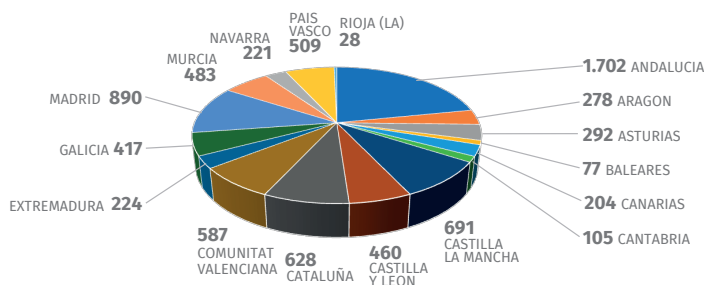
Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

A evolución das sociedades laborais en Galicia, continua a senda decrecente que xa se puxo de manifesto no Libro Branco da Economía Social de Galicia no ano 2019. Así, a 30/06 do ano 2020 había 417 sociedades inscritas na Seguridade Social (S.S.), sendo 439 menos das que había no ano 2009, cunha taxa de variación media anual do -6,3 %, moi similar á media española (-6,1 %), tal e como se pode apreciar no gráfico anterior. No último ano, a variación foi do -5,7% no caso galego, sendo superior a caída que na media estatal (-4,3%). O que resulta de interese é que estas caídas do número de entidades non foran maiores, dada a crise económica provocada pola pandemia sanitaria a causa da COVID-19, sendo, incluso, menores que a media do período completo.

No número de traballadores a situación é dunha maior caída no caso galego que perde 1.920 empregos no conxunto do período, cunha variación media anual do -5,6% fronte ao -4,2% da media estatal. Con todo, no último ano en Galicia perdéronse 123 empregos, o que supón unha caída do -5,4%, sendo esta moi inferior á media de España (-8,8%).

Gráfico 4.2. Evolución número de traballadores nas Sociedades Laborais en Galicia e España 2009-2020

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

Gráfico 4.3. Número de Sociedades laborales inscritas na Seguridade Social por CC.AA. 2020

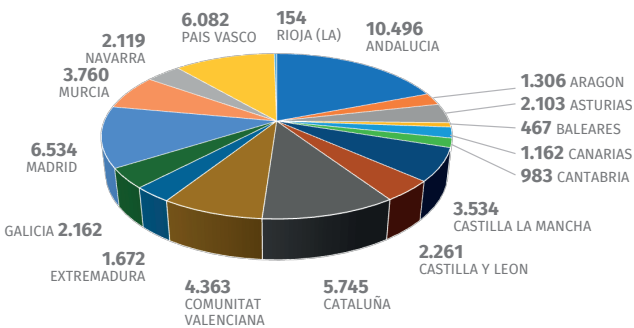
Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

A Comunidade Autónoma que ten o maior número de sociedades laborais é Andalucía que con 1.702 representaría o 21,8% do total das 7.796 españolas (sen incluír a Ceuta e Melilla) e que supón máis de dos puntos que o seu peso no PIB de España (19,3%)². Madrid, Castela- A Mancha, Cataluña e a Comunidade Valenciana séguenlle de cerca pero nestas comunidades o peso das sociedades laborais é inferior a súa achega ao PIB de España. Galicia é a novena CC.AA. segundo o seu peso nas Sociedades Laborais en España, representando o 5,3% do total, o que supón unha porcentaxe lixeiramente superior ao seu peso no PIB (5,2%).

No número de empregos, Andalucía, con 10.496 segue a ser a CC.AA. con maior presenza (o 19% do total, 54.903 que suman as comunidades analizadas). En cambio, se analizamos o cociente empregos/sociedades a CC.AA. con maior valor do mesmo é País Vasco con 11,9, seguida de Navarra e Cantabria, co 9,6 e o 9,4%, respectivamente. Galicia, con 2.162 empregos, representaría o 3,9% do total (polo que a súa representación é claramente inferior á que víamos co número de sociedades e a ratio de emprego por número de sociedades, de 5,2, está moi afastada da media, que se sitúa en 7,0, e só supera as comunidades de Castela- A Mancha, Castela e León e Aragón.

² Dato de Contabilidade Rexional de España do INE

Gráfico 4.4. Número empregos nas Sociedades laborais inscritas na Seguridade Social por CC.AA. 2020

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

Táboa 4.1. Sociedades Laborais inscritas na Seguridade Social en 2020 por CC.AA.: porcentaxe sobre o total de España no número de sociedades e empregos e media do emprego

	Sociedades % s/total	Emprego s/ total	Media emprego
ANDALUCIA	21,8	19,1	6,2
ARAGON	3,6	2,4	4,7
ASTURIAS	3,7	3,8	7,2
BALEARES	1,0	0,9	6,1
CANARIAS	2,6	2,1	5,7
CANTABRIA	1,3	1,8	9,4
CASTILLA-LA MANCHA	8,9	6,4	5,1
CASTILLA Y LEON	5,9	4,1	4,9
CATALUÑA	8,1	10,5	9,1
COM. VALENCIANA	7,5	7,9	7,4
EXTREMADURA	2,9	3,0	7,5
GALICIA	5,3	3,9	5,2
MADRID	11,4	11,9	7,3
MURCIA	6,2	6,8	7,8
NAVARRA	2,8	3,9	9,6
PAIS VASCO	6,5	11,1	11,9
RIOJA (LA)	0,4	0,3	5,5
TOTAL	100,0	100,0	7,0

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

Se atendemos á forma xurídica, no ano 2020 tínhamos 27 Sociedades Anónimas Laborais (SAL) que daban emprego a 346 persoas, polo que son 3 sociedade menos que no ano

anterior (-6,9%) e 31 empregos menos (-10,3%). En España a tendencia é a mesma que en Galicia, pero cunha menor caída das SAL e do emprego (-4,1% e -8,4%, respectivamente).

A evolución das Sociedades Limitadas Laborais (SLL) é similar. En Galicia no ano 2020 había 390 entidades que daban emprego a 1.816 persoas o que supoñen 22 menos que no ano anterior (-5,3%) e unha perda de 92 empregos (-4,8%). A caída do número de sociedades é lixeiramente menor en España (-4,1%) e a perda de empregos é sensiblemente superior (-8,4%).

Táboa 4.2. Sociedades Laborais rexistradas na Seguridade Social nos anos 2019 e 2020 segundo forma xurídica: Galicia e España

Número		S.A. Laborais		S.L. Laborais		Total	
		Sociedades	Empregos	Sociedades	Empregos	Sociedades	Empregos
2019	GALICIA	30	377	412	1.908	442	2.285
	ESPAÑA	835	13.416	7.325	46.863	8.160	60.279
2020	GALICIA	27	346	390	1.816	417	2.162
	ESPAÑA	777	12.038	7.024	42.916	7.801	54.954
Variación absoluta 2020/2019		S.A. Laborais		S.L. Laborais		Total	
		Sociedades	Empregos	Sociedades	Empregos	Sociedades	Empregos
2019 s/2018	GALICIA	-3	-31	-22	-92	-25	-123
	ESPAÑA	-58	-1.378	-301	-3.947	-359	-5.325
TCA (%)		S.A. Laborais		S.L. Laborais		Total	
		Sociedades	Empregos	Sociedades	Empregos	Sociedades	Empregos
2020 s/2019	GALICIA	-10,0	-8,2	-5,3	-4,8	-5,7	-5,4
	ESPAÑA	-6,9	-10,3	-4,1	-8,4	-4,4	-8,8

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

Para analizar a distribución por grandes sectores das sociedades temos que acudir aos datos por Centros de Cotización. A referencia temporal é a mesma, os datos do 2020 están referidos a 30 de xuño.

No ano 2020 o 4,8% das sociedades laborais españolas do sector agrario están en Galicia (7), as cales representan o 1,6% do total destas entidades na CC.AA. O sector no que atopamos máis empresas é no de Servizos, 305 en Galicia que representan o 67,6% do total, porcentaxe lixeiramente superior que o peso deste sector na media española (64,9%). Na industria galega hai 77 entidades deste grupo da ES que supoñen o 17,1% do total, porcentaxe inferior do que presentan no conxunto do Estado (19,2%). Por último, na construción atopámonos con 62 sociedades laborais en Galicia (o 5,3% do total español e o 14,1% do galego).

Táboa 4.3. Distribución sectorial por Centros de Cotización en Galicia e España. 2020

	CENTROS			TRABALLADORES			Media traballadores	
	GALICIA	ESPAÑA	% GA/ES	GALICIA	ESPAÑA	%GA/ES	GALICIA	ESPAÑA
Agricultura	7	147	4,8	18	965	1,9	2,6	6,6
Industria	77	1.593	4,8	702	15.106	4,6	9,1	9,5
Construción	62	1.169	5,3	252	7.496	3,4	4,1	6,4
Servizos	305	5.375	5,7	1.300	31.387	4,1	4,3	5,8
TOTAL	451	8.284	5,4	2.272	54.954	4,1	5,0	6,6

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

Con respecto ao número de traballadores, o maior cociente con relación ao número de centros de cotización a atopamos no sector industrial, con 9,1 en Galicia porcentaxe lixeiramente inferior que a media española (9,5). No lado oposto atopamos ao sector da agricultura, que presenta 2,6 traballadores por centro de cotización en Galicia e, o algo máis do dobre (6,6) en España. Nos sectores de construción e servizos, este cociente está entorno ao 4,2 en Galicia e, algo superior (sobre 6) en España.

Táboa 4.4. Sociedades Laborais constituídas anualmente e socios iniciais en Galicia e España. 2009-2020

Ano	Galicia			España			% Galicia/España	
	Sociedades	Socios	Media socios	Sociedades	Socios	Media socios	Sociedades	Socios
2009	31	122	3,9	1.225	4.793	3,9	2,5	2,5
2010	47	166	3,5	1.252	4.590	3,7	3,8	3,6
2011	48	157	3,3	1.145	4.336	3,8	4,2	3,6
2012	60	263	4,4	1.006	3.895	3,9	6,0	6,8
2013	45	222	4,9	892	3.444	3,9	5,0	6,4
2014	42	146	3,5	770	2.860	3,7	5,5	5,1
2015	35	134	3,8	515	1.917	3,7	6,8	7,0
2016	29	106	3,7	417	1.398	3,4	7,0	7,6
2017	29	96	3,3	331	1.079	3,3	8,8	8,9
2018	45	138	3,1	347	1.144	3,3	13,0	12,1
2019	33	91	2,8	255	833	3,3	12,9	10,9
2020	22	54	2,5	211	621	2,9	10,4	8,7
VAR 2020/2009	-9	-68	-1,5	-1.014	-4.172	-1,0	7,9	6,2
TVA 2020/2009	-3,1	-7,1		-14,8	-17,0			
VAR 2020/2019	-11	-37	-0,3	-44	-212	-0,3	-2,5	-2,2
TVA 2020/2019	-33,3	-40,7		-17,3	-25,5			

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

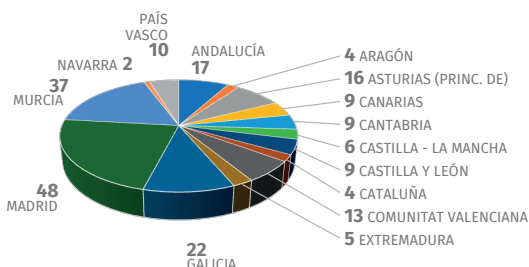
Como xa se sinalou no Libro Branco e o Informe sobre a ES en Galicia nos anos 2018 e 2019, a constitución de sociedades laborais en Galicia non segue, exactamente o mesmo patrón que en España. Así, no período analizado, a media da creación destas empresas é do -3% de media anual, fronte ao -14,8% estatal. Galicia pasa así de representar o 2,5% das novas sociedades laborais en España no ano 2009 ao 7,9% no ano 2020, presentando a maior porcentaxe no ano 2018 (13%).

No ano 2020, a crise económica derivada da pandemia sanitaria provocada polo COVID-19 impacta sobre a creación de sociedades laborais. En Galicia temos 22 novas empresas constituídas, 11 menos que no ano 2019, o que supón unha caída do 33%. No conxunto do Estado, o impacto é menor, as 211 novas sociedades son 44 menos que no ano anterior, o que supón unha caída do -17,3%. En calquera caso, como xa se sinalou, Galicia segue a ter un importante peso na constitución destas empresas no conxunto español (practicamente o 8%).

Se analizamos o que aconteceu cos socios iniciais, no conxunto do período analizado, 2009-2020, a caída media anual foi do 7% no caso galego e do 17% no conxunto español. No ano 2020, a caída do número de socios iniciais nas sociedades laborais galegas tamén foi superior á caída no estado (-41% fronte ao -26%), e a media de socios iniciais nas empresas galegas segue a ser, lixeiramente, inferior á española, 2,5 fronte a 2,9.

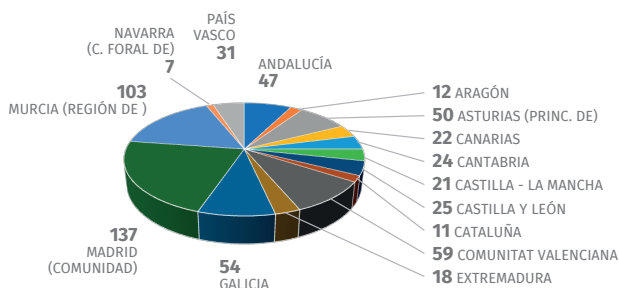
No ano 2020 tres comunidades autónomas representan máis do 50% da constitución de sociedades laborais en España: Madrid (48 sociedades, o 22,7% do total), Murcia (37 sociedades, o 17,5%) e Galicia (22 novas, o 10,4%). Navarra, Aragón e Cataluña, non chegan ao 2% das novas empresas rexistradas.

Gráfico 4.5. Sociedades Laborais constituídas no ano 2020 nas CC.AA.

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

Gráfico 4.6. Socios iniciais nas Sociedades Laborais constituídas no ano 2020 por CC.AA.

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

Se analizamos os datos de socios iniciais, atopámonos coa mesma situación, o que reflicte que na constitución de novas sociedades, a media de socios por entidade sitúase entorno a 3 socios, que é o número mínimo que, con carácter xeral, marca a lexislación para a constitución deste tipo de sociedades.

No ano 2020 o sector onde se seguen a crear máis sociedades laborais é no sector servizos, tanto en Galicia (15 novas sociedades, o 68% do total) e en España (157 empresas, o 74%). O sector industrial segue a ser o segundo máis dinámico, co 13,6% das sociedades galegas creadas e o 14,2% das estatais. No sector agrario e na construción, en Galicia, creáronse 2 sociedades laborais o que supoñen o 9% do total. No conxunto de España, as novas sociedades agrarias supuxeron o 3,3% do total, e as da construción o 8%.

Táboa 4.5. Sociedades Laborais constituídas segundo sector en Galicia e España 2009-2020

Ano	Total		Agricultura			Industria			Construción			Servizos		
	Sociedades	Socios	Sociedades	%	Socios	Sociedades	%	Socios	Sociedades	%	Socios	Sociedades	%	Socios
GALICIA														
2009	31	122	0	0,0	0	6	19,4	24	5	16,1	17	20	64,5	81
2010	47	166	0	0,0	0	15	31,9	57	7	14,9	20	25	53,2	89
2011	48	157	0	0,0	0	8	16,7	30	5	10,4	15	35	72,9	112
2012	60	263	1	1,7	3	19	31,7	115	3	5,0	11	37	61,7	134
2013	45	222	2	4,4	6	12	26,7	71	3	6,7	10	28	62,2	135
2014	42	146	1	2,4	3	12	28,6	47	4	9,5	15	25	59,5	81
2015	35	134	1	2,9	3	3	8,6	12	5	14,3	22	26	74,3	97
2016	29	106	0	0,0	0	4	13,8	16	1	3,4	4	24	82,8	86
2017	29	96	0	0,0	0	3	10,3	10	2	6,9	8	24	82,8	78
2018	45	138	2	4,4	6	4	8,9	12	4	8,9	16	35	77,8	104
2019	33	91	0	0,0	0	3	9,1	9	1	3,0	3	29	87,9	79
2020	22	54	2	9,1	4	3	13,6	8	2	9,1	4	15	68,2	38
ESPAÑA														
2009	1.225	4.793	19	1,6	68	174	14,2	821	165	13,5	606	867	70,8	3.298
2010	1.252	4.590	21	1,7	72	178	14,2	674	159	12,7	549	894	71,4	3.295
2011	1.145	4.336	20	1,7	67	173	15,1	856	126	11,0	479	826	72,1	2.934
2012	1.006	3.895	18	1,8	68	153	15,2	735	95	9,4	357	740	73,6	2.735
2013	892	3.444	10	1,1	62	463	51,9	682	85	9,5	317	634	71,1	2.383
2014	770	2.860	12	1,6	41	128	16,6	522	78	10,1	299	552	71,7	1.998
2015	515	1.917	5	1,0	20	61	11,8	298	50	9,7	174	399	77,5	1.425
2016	417	1.398	5	1,2	23	51	12,2	222	40	9,6	127	321	77,0	1.026
2017	331	1.079	5	1,5	18	47	14,2	210	33	10,0	102	246	74,3	749
2018	347	1.144	6	1,7	19	49	14,1	229	36	10,4	117	256	73,8	779
2019	255	833	1	0,4	3	37	14,5	204	19	7,5	48	198	77,6	578
2020	211	621	7	3,3	32	30	14,2	94	17	8,1	47	157	74,4	448

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

A presenza das mulleres na estrutura destas sociedades acada, no ano 2020, o 66,70% na categoría de socios capitalistas en Galicia, sendo a porcentaxe maior que na media española (40,8%). Con relación ao informe anterior, as galegas aumentan a súa presenza nesta categoría en 16,7 puntos, mentres que en España redúcese en 8 punto.

Na categoría de socios traballadores as mulleres galegas tamén teñen máis presenza nestas sociedades que no conxunto estatal, representando o 33,3% fronte o 31,1%. Con relación ao ano anterior, as mulleres reducen a súa participación tanto no caso galego, como no conxunto do estado.

Táboa 4.6. Tipoloxía dos socios e socias en Galicia e España 2019 e 2020

SOCIOS	ANO		Galicia	España
Total	2019	Total	91	833
		% Mulleres	42,9	38,7
	2020	Total	54	621
		% Mulleres	35,2	32,2
Socios traballadores	2019	Total	79	741
		% Mulleres	41,8	37,4
	2020	Total	51	550
		% Mulleres	33,3	31,1
Socios capitalistas	2019	Total	12	92
		% Mulleres	50,0	48,9
	2020	Total	3	71
		% Mulleres	66,7	40,8

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

Para terminar esta sección, analízase a creación neta de sociedades laborais en Galicia e España no período 2009-20.

En xaneiro de 2020 en Galicia había 442 sociedades laborais inscritas na Seguridade Social. Ao longo do ano se rexistraron 22 novas e, ata o 30 de xuño, déronse de baixa 47 o que nos arroxa un saldo neto de -25 sociedades, dato inicialmente mellor que o do ano anterior, que hai que matizar xa que non estamos a analizar o mesmo espazo temporal. A porcentaxe de creación neta de sociedades en Galicia neste ano foi de -5,7% o que nos sitúa por debaixo da media española neste indicador (-4,4%). A evolución ao longo do período da creación neta no conxunto do estado e en Galicia é moi similar, con diferenzas nalgúns dos anos da serie.

Táboa 4.7. Creación neta de Sociedades Laborais en Galicia e España. 2009-2020

Ano	Sociedades activas 01/01	Novas sociedades rexistradas	Sociedades activas 31/12	Sociedades dadas de baixa	Creación neta de sociedades	% Creación neta de sociedades
GALICIA						
2009	971	31	856	146	-115	-11,8
2010	856	47	791	112	-65	-7,6
2011	791	48	709	130	-82	-10,4
2012	709	60	669	100	-40	-5,6
2013	669	45	618	96	-51	-7,6
2014	618	42	582	78	-36	-5,8
2015	582	35	539	78	-43	-7,4
2016	539	29	519	49	-20	-3,7
2017	519	29	481	67	-38	-7,3
2018	481	45	473	53	-8	-1,7
2019	473	33	442	64	-31	-6,6
2020	442	22	417	47	-25	-5,7
ESPAÑA						
2009	17.651	1.225	15.679	3.197	-1.972	-11,2
2010	15.679	1252	14.574	2.357	-1.105	-7,0
2011	14.574	1.145	13.465	2.254	-1.109	-7,6
2012	13.465	1006	12.294	2.177	-1.171	-8,7
2013	12.294	892	11.322	1.864	-972	-7,9
2014	11.322	770	10.828	1.264	-494	-4,4
2015	10.828	515	10.313	1.030	-515	-4,8
2016	10.313	417	9.787	943	-526	-5,1
2017	9.787	331	9.234	884	-553	-5,7
2018	9.234	347	8.725	856	-509	-5,5
2019	8.725	255	8.160	820	-565	-6,5
2020	8.160	211	7.801	570	-359	-4,4

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo Ministerio de Trabajo e Economía Social.

4.4. Análise das Sociedades Laborais en Galicia e as súas provincias

Nesta sección preséntanse a información elaborada a partir dos datos do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais da Consellería de Emprego e Igualdade da Xunta de Galicia xa que nos permite ter unha foto máis detallada destas entidades na nosa Comunidade Autónoma e nas súas provincias.

No rexistro autonómico da Xunta de Galicia mostran a presenza de 1.459 sociedades laborais na nosa comunidade, das cales o 12% son SAL (175) e o 88% son SLL (1.284), continuando a tendencia de maior presenza das segundas fronte ás primeiras.

A provincia na que están domiciliadas a maior porcentaxe segue a ser Pontevedra (39,4%), seguida da Coruña (32,4%), Ourense (17%) e Lugo (11,2%). Segundo a súa forma xurídica, as SAL presentan a súa maior representación en A Coruña (16,1%) seguida de Lugo (14,8%). A representación destas sociedades nas provincias de Ourense e Pontevedra non chega ao 10% do total.

Táboa 4.8. Número de Sociedades Laborais en Galicia e provincias segundo a súa forma xurídica. 2020

	SAL	% s/total	% s/ Galicia	SLL	% s/total	% s/ Galicia	TOTAL
A Coruña	80	16,1	45,7	416	83,9	32,4	496
Lugo	25	14,8	14,3	144	85,2	11,2	169
Ourense	20	8,4	11,4	218	91,6	17,0	238
Pontevedra	50	9,0	28,6	506	91,0	39,4	556
GALICIA	175	12,0	100,0	1.284	88,0	100,0	1.459

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

Táboa 4.9. Número de Sociedades Laborais en Galicia e provincias por grandes sectores. 2020.

GRANDES SECTORES	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	GALICIA
Agricultura	10	8	2	9	29
Industria	98	24	31	83	236
Construcción	54	18	36	69	177
Servizos	334	119	169	395	1.017
TOTAL	496	169	238	556	1.459
Porcentaxe sobre o total por provincia					
Agricultura	2,0	4,7	0,8	1,6	2,0
Industria	19,8	14,2	13,0	14,9	16,2
Construcción	10,9	10,7	15,1	12,4	12,1
Servizos	67,3	70,4	71,0	71,0	69,7
TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

GRANDES SECTORES	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	GALICIA
Porcentaxe sobre o total galego					
Agricultura	34,5	27,6	6,9	31,0	100,0
Industria	41,5	10,2	13,1	35,2	100,0
Construcción	30,5	10,2	20,3	39,0	100,0
Servizos	32,8	11,7	16,6	38,8	100,0
TOTAL	34,0	11,6	16,3	38,1	100,0

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

A maioría das sociedades laborais galegas exercen a súa actividade no sector servizos (69,7%), seguido pola industria (16,2%), construción (12,1%) e na agricultura (2%).

O sector agrario acada o seu maior peso na provincia de Lugo (4,7%) o que fai que esta provincia represente o 34,5% das sociedades laborais agrarias en Galicia, incrementando o seu peso con relación ao informe anterior (21,9%). A provincia que presenta o maior peso no sector industrial é A Coruña (41,5% do total galego) aumentando tamén o seu peso con relación ao ano 2019 (37,8%). Pontevedra é a que achega o maior número relativo de sociedades nos sectores da construción e dos servizos (en torno ao 39%).

Se analizamos os subsectores dentro dos servizos, 402 sociedades laborais operan no grupo de comercio e reparación de vehículos (39,5%), acadando unha representación por riba do 40% nas provincias de Lugo e Pontevedra.

O segundo grupo máis relevante pola presenza destas entidades é o de hostalería, onde temos 214 sociedades que representan o 21% do total. En Ourense, esta porcentaxe elévase de forma importante, acadando o 27% das entidades nesta provincia.

O terceiro grupo en importancia é o de actividades profesionais, científicas e técnicas no que operan 143 sociedades laborais, representando o 12,7% do total en Galicia. A Coruña presenta a maior representación neste grupo (15,6%).

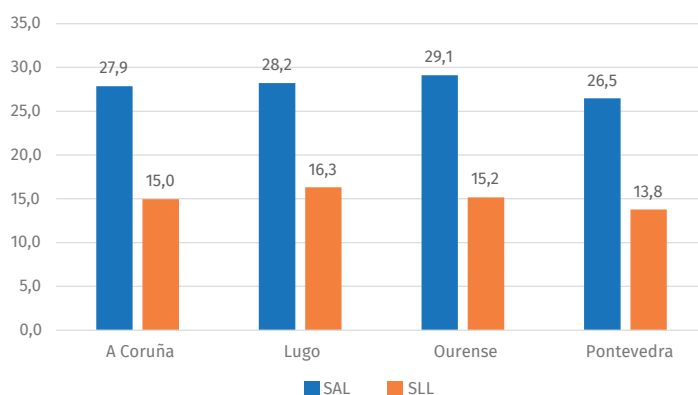
Táboa 4.10. Número de Sociedades Laborais en Galicia e provincias: desagregación do sector servizos. 2020

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	GALICIA
Número de sociedades laborais nos grupos do sector servizos					
Comercio e reparación de vehículos	122	52	62	166	402
Transporte e almacenamento	17	10	12	14	53
Hostelería	63	24	46	81	214
Información e comunicacións	15	5	8	17	45
Actividades financeiras e de seguros	7	0	1	1	9
Actividades inmobiliarias	2	1	1	2	6
Activ. Profesionais, científicas e técnicas	52	14	12	51	129
Activ. administrativas e servizos auxiliares	11	2	2	16	31
Educación	18	3	5	11	37

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	GALICIA
Activ. Sanitarias e de servizos sociais	7	3	5	5	20
Activ. Artísticas, recreativas e entretemento	9	3	4	11	27
Outros sevizos	11	2	11	20	44
TOTAL SERVIZOS	334	119	169	395	1.017
Porcentaxes sobre o total do sector servizos					
Comercio e reparación de vehículos	36,5	43,7	36,7	42,0	39,5
Transporte e almacenamento	5,1	8,4	7,1	3,5	5,2
Hostelería	18,9	20,2	27,2	20,5	21,0
Información e comunicacións	4,5	4,2	4,7	4,3	4,4
Actividades financeiras e de seguros	2,1	0,0	0,6	0,3	0,9
Actividades inmobiliarias	0,6	0,8	0,6	0,5	0,6
Activ. Profesionais, científicas e técnicas	15,6	11,8	7,1	12,9	12,7
Activ. administrativas e servizos auxiliares	3,3	1,7	1,2	4,1	3,0
Educación	5,4	2,5	3,0	2,8	3,6
Activ. Sanitarias e de servizos sociais	2,1	2,5	3,0	1,3	2,0
Activ. Artísticas, recreativas e entretemento	2,7	2,5	2,4	2,8	2,7
Outros sevizos	3,3	1,7	6,5	5,1	4,3

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

Gráfico 4.7. Antigüidade media das Sociedades Laborais nas provincias galegas, segundo a súa forma xurídica. 2020

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

Se analizamos a antigüidade media das sociedades laborais galegas claramente é superior no caso das SAL, que se sitúa por encima dos 26 anos nas catro provincias galegas. Á hora de analizar este dato hai que ter en conta que a posibilidade de crear unha sociedade limitada laboral é máis recente que para as anónimas ao regularse na Lei 4/1997, del 24 de Marzo. A media de idade en Galicia no conxunto das laborais é de 16,2 anos e Lugo é a provincia na que son máis lonxevas (18,1 anos).

Táboa 4.11. Antigüidade media das Sociedades Laborais en Galicia e as súas provincias por grandes sectores de actividade. 2020

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	GALICIA
Agricultura	17,4	17,1	12,5	12,9	15,6
Industria	17,5	19,4	17,4	14,9	16,8
Construcción	17,0	16,1	15,6	15,9	16,2
Servizos	16,9	18,2	16,4	14,8	16,1
TOTAL	17,0	18,1	16,3	14,9	16,2

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

As sociedades laborais galegas máis antigas as atopamos no sector da industria, cunha antigüidade media de 17,5 anos, sendo neste sector as lucenses as que superan claramente esta idade (19,4 anos). No resto dos sectores a media de idade destas entidades está ao redor dos 15-16 anos.

Táboa 4.12. Capital social das Sociedades Laborais en Galicia e as súas provincias, segundo a forma xurídica. 2020

		A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	GALICIA
CLASE LABORAL	SAL	51.990	51.284	69.582	83.536	62.913
	SLL	24.757	27.187	16.681	19.578	21.617
CLASE XERAL	SAL	11.352	11.190	18.250	20.018	14.593
	SLL	6.016	9.050	5.105	4.524	5.507
TOTAL	SAL	63.342	62.474	87.831	103.554	77.506
	SLL	30.772	36.236	21.786	23.832	27.124

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

O capital social inicial medio co que se constituíron as sociedades laborais galegas é de 77.506 euros no caso das SAL e de 27.124 euros nas SLL, polo que amplían os requisitos legais para a constitución das mesmas (60.000 e 3.000), aínda que o capital medio estase a reducir nestes anos. Pontevedra é a provincia onde o capital social é claramente superior as outras provincias no caso das SAL (106.554) e Lugo no caso das SLL (36.236)

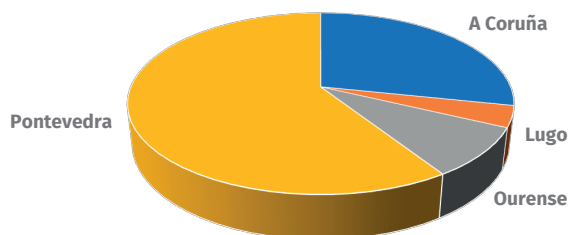
Táboa 4.13. Sociedades Laborais constituídas en Galicia e as súas provincias no período 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
A Coruña	7	6	15	9	8
Lugo	1	0	3	2	0
Ourense	3	4	3	2	2
Pontevedra	18	19	24	20	13
GALICIA	29	29	45	33	23
Porcentaxe sobre o total galego					
A Coruña	24,1	20,7	33,3	27,3	34,8
Lugo	3,4	0,0	6,7	6,1	0,0
Ourense	10,3	13,8	6,7	6,1	8,7
Pontevedra	62,1	65,5	53,3	60,6	56,5
GALICIA	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

Das 23 sociedades laborais constituídas en Galicia no ano 2020 o 56,5% (13) están domiciliadas na provincia de Pontevedra. A segunda provincia en dinamismo é A Coruña, que con 8 novas sociedades representa o 34,8% da creación. En Ourense rexistráronse 2 novas sociedades e non temos ningunha en Lugo.

Se analizamos o dato acumulado dos últimos catro anos (gráfico 4.8), das 136 sociedades constituídas en Galicia, 81 están na provincia de Pontevedra, 37 na Coruña, 12 en Ourense e 6 en Lugo.

Gráfico 4.8. Sociedades laborais constituídas nas provincias galegas: acumulado 2016-20

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

Táboa 4.14. Sociedades Laborais constituídas en Galicia no período 2016-2020, segundo forma xurídica, media de socios e de capital social

		2016	2017	2018	2019	2020
Total	Número	29	29	45	33	23
Media socios e socias	Número	3,7	3,4	3	3	2,5
Socias	Porcentaxe	21,6	26,5	33,3	33,3	33,3
Media K-Social persoas físicas (euros e porcentaxe)	clase laboral	31.221	19.725	18.773	53.598	15.061
	clase xeral	6.993	2.541	2.857	21.699	1.043
	% clase laboral	81,7	88,6	86,8	71,2	93,5

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

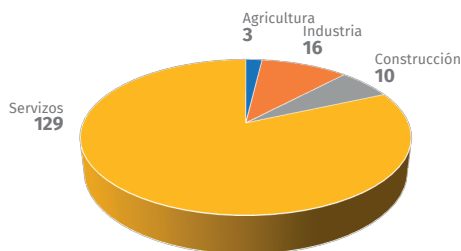
Todas as sociedades laborais constituídas no período 2016-2020 presentan a forma xurídica de SLL, cunha media de 3 socios e socias iniciais (aínda que baixa a 2,5 no 2020), sendo a porcentaxe media de socias na constitución das mesmas do 29,6%, 33% nos últimos anos da mostra. Con relación ao capital medio, no ano da crise baixa de ata os 15.061 euros nas de clase laboral e aos 1.043 euros nas de clase xeral.

Táboa 4.15. Sociedades Laborais constituídas en Galicia no período 2016-20 por grandes sectores de actividade

	2016	2017	2018	2019	2020
Agricultura	0	0	2	0	1
Industria	4	2	4	2	4
Construcción	0	2	4	2	2
Servizos	24	25	35	29	16
TOTAL	28	29	45	33	23
% sobre o total					
Agricultura	0,0	0,0	4,4	0,0	4,3
Industria	14,3	6,9	8,9	6,1	17,4
Construcción	0,0	6,9	8,9	6,1	8,7
Servizos	85,7	86,2	77,8	87,9	69,6
TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

A maior parte das sociedades laborais constituídas en Galicia, no conxunto do período, son do sector servizos, 129 (81,6%), na industria constituíronse 16 (o 10,1% do total), 10 na construción (6,3%) e 3 na agricultura (1,9%).

Gráfico 4.9. Sociedades Laborais constituídas en Galicia por grandes sectores de actividade: acumulado do período 2016-2020

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

En Galicia no ano 2020 déronse de baixa 38 sociedades das que 4 son SAL (10,5%) e 95 SLL (84,8%). Con relación ao informe anterior hai que destacar a importante redución de baixas (74). Por provincias, a maior porcentaxe de baixas a atopamos na provincia de Pontevedra, 24 en total (2 SAL e 22 SLL) representando o 63,2% do total galego. A Coruña é a segunda provincia con maior baixas no número de sociedades, 9 (2 SAL e 7 SLL) o que supón o 23,7% do total. Lugo é a terceira provincia con maiores baixas, 3 SLL. Ourense é a provincia con menor número de disolucións, 2 sociedades, o 5,3% do conxunto galego.

Táboa 4.16. Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2020 en Galicia e as súas provincias, segundo a súa forma xurídica

	SAL	SLL	TOTAL
A Coruña	2	7	9
Lugo	0	3	3
Ourense	0	2	2
Pontevedra	2	22	24
GALICIA	4	34	38

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

Por grandes sectores, o maior número de baixas o atopamos nos servizos, 25 no conxunto galego (65,8% do total), sendo Pontevedra a provincia que presenta a maior porcentaxe deste sector na provincia (o 70,8% do total de baixas). No sector de industria o número de baixas no conxunto galego foron 9 (o 23,7% do total), 4 na provincia de Pontevedra, 3 en Coruña e 1 en Lugo e Ourense. No sector da construción, temos 3 baixas, 2 en Pontevedra e 1 en Ourense. No sector de agricultura só hai 1 baixa, na provincia de Pontevedra.

Táboa 4.17. Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2020 en Galicia e as súas provincias, por grandes sectores de actividade

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	GALICIA
Agricultura	0	0	0	1	1
Industria	3	1	1	4	9
Construcción	0	0	1	2	3
Servizos	6	2	0	17	25
TOTAL	9	3	2	24	38
Porcentaxe sobre o total					
Agricultura	0,0	0,0	0,0	4,2	2,6
Industria	33,3	33,3	50,0	16,7	23,7
Construcción	0,0	0,0	50,0	8,3	7,9
Servizos	66,7	66,7	0,0	70,8	65,8
TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

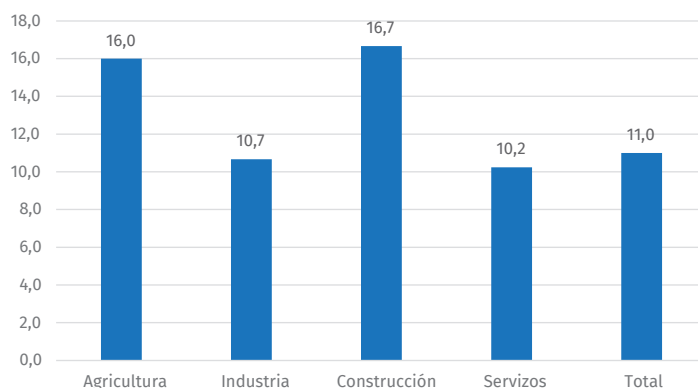
Se analizamos a antigüidade das sociedades dadas de baixa no ano 2020 en Galicia, a media é de 11 anos sendo moi superior as das SAL (27,5) que as das SLL (9,1). Con relación ao informe anterior diminúe a antigüidade media das sociedades que se dan de baixa. Por provincias as máis antigas atópanse na Coruña (17,4 anos de media) e as máis novas en Pontevedra (7,8 anos). Como é de esperar, as anónimas son ás máis antigas, especialmente na provincia de A Coruña, onde a media de idade era de 28 anos.

Táboa 4.18. Antigüidade das Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2020 en Galicia e as súas provincias, segundo a súa forma xurídica

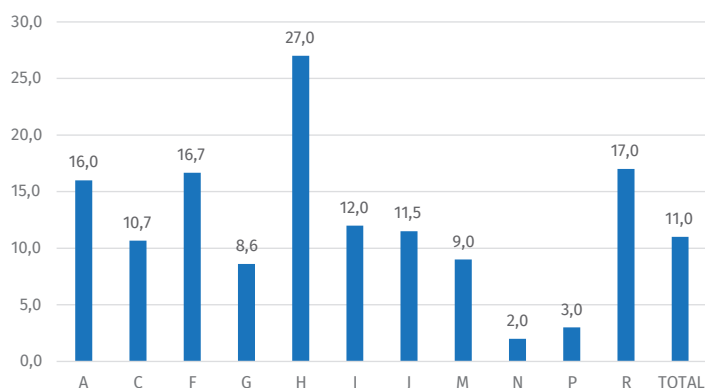
	SAL	SLL	TOTAL
A Coruña	28,0	14,4	17,4
Lugo		14,7	14,7
Ourense		14,5	14,5
Pontevedra	27,0	6,1	7,8
GALICIA	27,5	9,1	11,0

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

Por sector de actividade, as sociedades dadas de baixa máis antigas as atopamos na construción (16,7 anos), seguidas polas que operan no sector da agricultura as da construción (16), industria (10,7) sendo as máis novas as sociedades que se deron de baixa no sector dos servizos (10,2).

Gráfico 4.10. Antigüidade das Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2020 en Galicia, por grandes sectores de actividade

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

Gráfico 4.11. Antigüidade das Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2020 en Galicia, por sectores de actividade

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro Administrativo de Sociedades Laborais. Consellería de Emprego e Igualdade. Xunta de Galicia

A agricultura, gandería e pesca; **C** industria manufacturera; **D** fornecemento de enerxía eléctrica, gas, vapor e aire acondicionado; **F** fornecemento de auga, actividades de saneamento, xestión de residuos e descontaminación; **G** comercio por xunto e ao retalho, reparación de vehículos de motor e motocicletas; **H** transporte e almacenamento; **I** hostalaría; **J** información e comunicacións; **K** actividades financeiras e de seguros; **L** actividades inmobiliarias; **M** actividades profesionais, científicas e técnicas; **N** actividades administrativas e servizos auxiliares; **P** educación; **R** outros servizos.

Por subsectores, as sociedades dadas de baixa máis antigas as atopamos no sector de transporte e almacenamento (27 anos), seguida doutros servizos e fornecemento de auga (media de 17). Pola contra as máis novas as atopamos no sector de actividades administrativas e servizos auxiliares (2 anos) e no de educación (3 anos).

4.5. Conclusións

As Sociedades Laborais son unha fórmula de auto emprego que xurdiron para dar saída a empresas que estaban en situación e crise, aínda que se constata que moitas das constituídas son de nova creación. Son sociedades mercantís nas que a maioría do capital social é propiedade dos traballadores que prestan servizos de forma retribuída, persoal e directa cunha relación laboral por tempo indefinido.

A evolución destas sociedades, en Galicia e España, segundo os datos publicados polo ministerio, é decrecente no tempo. No último ano, a data de 30 de xuño, hai 417 sociedades galegas inscritas na Seguridade Social, sendo 439 menos que as que había no ano 2009, cunha caída media anual similar á media española (-6,3%).

No último ano, perdéronse 123 empregos nestas sociedades en Galicia, -5,4%, caída moi inferior á media española (-8,8%).

Segundo a súa forma xurídica, no ano 2020 tiñamos 27 sociedades anónimas laborais inscritas na Seguridade Social, 3 menos que o ano anterior, sendo menor a caída en España (-6,9% fronte ao -10%). A peor evolución das SAL pode estar relacionada cos maiores requirimentos en canto ao número de socios e de capital, aínda que estamos a ver unha caída continuada no tempo en canto a esta fórmula empresarial entro da Economía Social, fronte ao maior comportamento emprendedor coa fórmula cooperativa.

A presenza das mulleres na estrutura destas sociedades en Galicia acadou o 66,7% no ano 2020 na categoría de socios capitalistas e o 33,3% nos traballadores, sendo ambas porcentaxes superiores ás da media española (40,8% e 31,1%). Con relación ao informe anterior, aumenta o peso feminino na categoría de socios capitalistas aínda que diminúe nos traballadores. No conxunto, as mulleres representan o 35,2% dos socios, reducindo a súa participación con relación ao ano anterior (42,9%).

Segundo os datos do rexistro da Xunta de Galicia, no ano 2020 había 1.459 sociedades laborais inscritas no rexistro na nosa comunidade, atopándose a maioría as provincias de Pontevedra (556) e A Coruña (496). A maioría exercen a súa actividade nos servizos (69,7%), seguida pola industria (16,2%), construción (12,1%) e agricultura (2%). A súa antigüidade media é de 16,2 anos (aínda que as que operan na industria acadan os 16,8 anos). As sociedades con máis idade as atopamos en Lugo, sobre todo na industria (21 anos) e na agricultura (18,1 anos).

No ano 2020 constituíronse 23 novas sociedades laborais, 16 no sector servizos, 4 na industria, 2 na construción e 1 na agricultura. Nese mesmo ano, déronse de baixa 38: 25 nos servizos, 9 na industria, 3 na construción e 1 na agricultura. Por provincias, e Pontevedra a que perde máis empresas, 24, fronte as 9 de A Coruña, 3 de Lugo e 2 de Ourense.

5. EMPRESAS DE INSERCIÓN LABORAL

5.1. Marco Normativo das Empresas de Inserción

A regulación das empresas de inserción a nivel estatal réxese pola Lei 44/2007, do 13 de decembro, para a regulación do réxime de empresas de inserción, modificada pola Lei 27/2009, do 30 de decembro, de medidas urxentes para o mantemento e o fomento do emprego e a protección de persoas desempregadas. No seu Artigo 4, defínese a empresa de inserción como “aquela sociedade mercantil ou sociedade cooperativa legalmente constituída que, debidamente cualificada polos organismos autonómicos competentes na materia, realice calquera actividade económica de produción de bens e servizos, cuxo obxecto social teña como fin a integración e formación sociolaboral de persoas en situación de exclusión social como tránsito ao emprego ordinario”. Ademais de proporcionar un traballo remunerado e formación específica, as empresas de inserción deberán ter servizos de intervención o acompañamento para facilitar a posterior incorporación ao mercado de traballo ordinario.

Segundo a Lei 44/2007, as empresas de inserción deben cumprir, ademais dos relativos ao rexistro e ás entidades promotoras, os seguintes requisitos:

- Estar promovidas e participadas por entidades sen ánimo de lucro. Esta participación será, como mínimo, o 51% en sociedades mercantís.
- Manter, en cómputo anual, a lo menos un 30% de traballadores en proceso de inserción durante os primeiros tres anos de actividade e de a lo menos o 50% a partir do cuarto.
- Non realizar actividades económicas diferentes ás do seu obxecto social
- Dedicar a lo menos un 80% dos resultados ou excedentes do exercicio á mellora das estruturas produtivas e de inserción
- Presentar anualmente un Balance Social da actividade da empresa
- Dispoñer dos medios necesarios para cumprir cos compromisos derivados dos itinerarios de inserción sociolaboral

Atendendo ao disposto na Lei 31/2015, de 9 de setembro, pola que se modifica e actualiza a normativa en materia de autoemprego e se adoptan medidas de fomento e promoción do traballo autónomo e da economía social, as EIL adquiren a consideración de entidades prestadoras de servizos de interese económico xeral.

A esta medida engádese a Lei 9/2017, de 8 de novembro, de contratos do sector público, que entrou en vigor en marzo do 2018, que favorece o desenvolvemento do sector ao incorporar novas oportunidades de contratación para as empresas de inserción. Entre outras, que as administracións públicas deberán reservar a participación en determinadas licitacións a empresas de inserción; que dividiranse os contratos en lotes, podendo reservarse tamén lotes a empresas de inserción e que se dará prioridade ás ofertas con mellor calidade/prezo, fronte ás máis baratas, debendo terse en consideración criterios sociais ou ambientais para avaliar a calidade.

No que respecta a Galicia, a Lei 10/2013, do 27 de novembro, de inclusión social de Galicia (DOG núm. 249, do 31 de decembro) regula as empresas de inserción no capítulo II do seu título IV.

Atendendo ao artigo 62 de dita Lei, a Xunta de Galicia promoverá as empresas de inserción como recurso para facilitar a incorporación ao mercado laboral ordinario das persoas en situación ou risco de exclusión social, cualificación esta que será acreditada polo Sistema galego de servizos sociais.

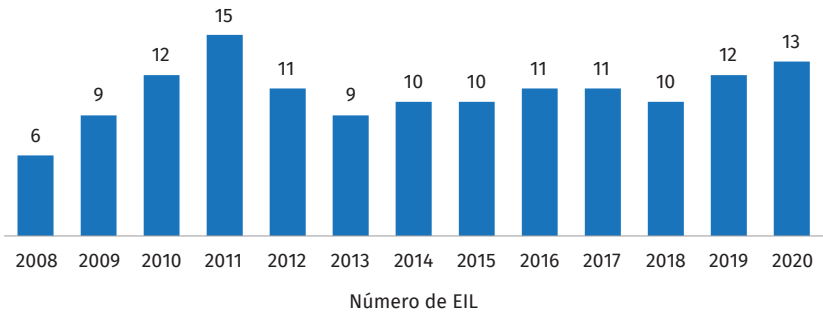
As empresas de inserción teñen como trazo característico o requisito de aplicación dun itinerario de inserción, que debe ser aceptado pola persoa en situación de exclusión social contratada. As accións de intervención consistirán nun conxunto de servizos, prestacións, acción de orientación, tutoría e procesos personalizados e asistidos de traballo remunerado, formación no posto de traballo ou habituación laboral e social, encamiñados a satisfacer ou resolver problemáticas específicas derivadas da situación de exclusión.

5.2. As empresas de inserción en Galicia

Descubrimos a continuación os trazos característicos das Empresas de Inserción Laboral (EIL) en Galicia. Empregaremos a información que nos proporciona a *Subdirección Xeral de Economía Social (Secretaría Xeral de Emprego)*, os datos dispoñibles na base de datos SABI e tamén datos extraídos das *Memorias Sociais elaboradas pola Federación de Asociacións Empresariais de Empresas de Inserción (FAEDEI)*. Presentaremos os datos básicos como son o número de EIL en Galicia, a actividade que desenvolven, algúns datos financeiros e outros datos relativos ao emprego que xeran.

Desde o comezo do rexistro en Galicia, no ano 2008, rexistráronse 24 EIL, das cales unha tiña actividade no sector primario, tres na industria, unha na construción e o resto no sector servizos. Desde o 2012 a cifra de EIL en activo en Galicia vai oscilando entre 9 e 13 (gráfico 5.1).

Gráfico 5.1. Evolución do número de EIL en Galicia (2008-2020)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos proporcionados pola Subdirección Xeral de Economía Social (Secretaría Xeral de Empleo)

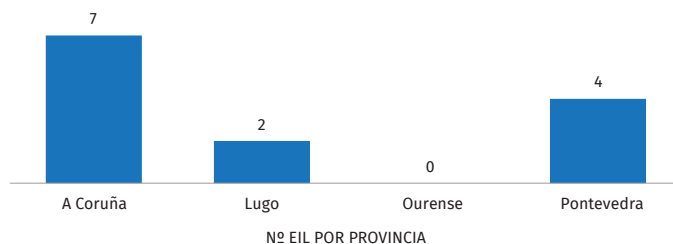
En decembro de 2020, hai 13 empresas de inserción activas e rexistradas na Xunta de Galicia. A máis nova rexistrouse este ano e a que leva máis tempo o fixo no 2008 (táboa 5.1). Todas teñen a forma xurídica de sociedade limitada.

Táboa 5.1. EIL en Galicia 2020. Ano de rexistro e forma xurídica

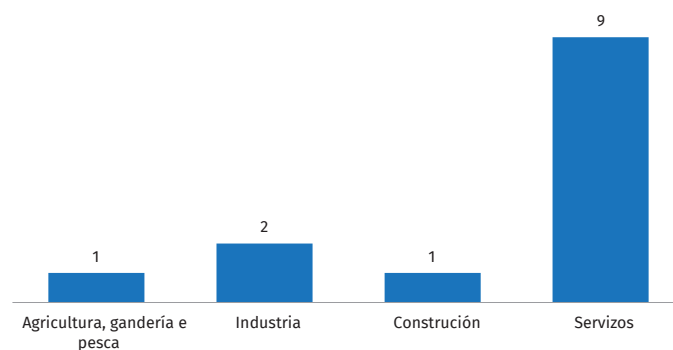
Nome da empresa	Ano de rexistro	Forma xurídica
VIVIR DO TRABALLO EIL, SLU	2020	Sociedade limitada
AHORTAS EIL, SLU	2019	Sociedade limitada
SERVICIOS COMERCIALES DE INSERCIÓN LABORAL EIL, SLU	2019	Sociedade limitada
CONSERVAS ANACO EIL., SLU	2017	Sociedade limitada
TROCO SOLIDARIO SLU	2017	Sociedade limitada
ARROUPA SANTIAGO EIL, SLU	2015	Sociedade limitada
FEITO PONTEVEDRA EIL, SLU	2014	Sociedade limitada
COROCEIRO EIL, SLU	2012	Sociedade limitada
PROPERDIS EIL, SLU	2011	Sociedade limitada
COMPOSTELA INSERTA EIL, SLU	2010	Sociedade limitada
EIL GRUPO DILL, SLU	2010	Sociedade limitada
EIL INSERGAL, SLU	2009	Sociedade limitada
EIL CORMO INTEGRAL, SLU	2008	Sociedade limitada

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos proporcionados pola Subdirección Xeral de Economía Social (Secretaría Xeral de Empleo)

Por provincias, a maioría, 7, teñen a sede na provincia de A Coruña, 4 en Pontevedra e 2 en Lugo (gráfico 5.2). En canto ás actividades desenvolvidas por estas empresas, nove delas clasifícanse no sector servizos, unha no sector primario, dúas na industria e outra na construción (gráfico 5.3). Na táboa 5.2, incluímos o detalle da actividade principal que desenrola cada unha delas atendendo ao código CNAE-2009 de catro díxitos.

Gráfico 5.2. EIL en Galicia 2020. Distribución por provincias

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos proporcionados pola Subdirección Xeral de Economía Social (Secretaría Xeral de Emprego)

Gráfico 5.3. EIL en Galicia 2020. Distribución por sectores

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos proporcionados pola Subdirección Xeral de Economía Social (Secretaría Xeral de Emprego)

Táboa 5.2. EIL en Galicia 2020. Actividade por código CNAE-2009

EMPRESA	CNAE	Actividade	Sector
VIVIR DO TRABALLO EIL, SLU	3831	Separación e clasificación de materiais	Industria
AHORTAS EIL, SLU	4631	Comercio por xunto de froitas e hortalizas	Servizos
SERVICIOS COMERCIALES DE INSERCIÓN LABORAL EIL, SLU	4779	Comercio polo miúdo de artigos de segunda man.	Servizos
CONSERVAS ANACO EIL., SLU	1022	Fabricación de conservas de pescado	Industria
TROCO SOLIDARIO, SLU	9499	Outras actividades asociativas n.c.o.p.	Servizos
ARROUPA SANTIAGO EIL, SLU	4690	Comercio ao por maior non especializado	Servizos
FEITO PONTEVEDRA EIL, SLU	8130	Actividades de xardinería	Servizos
COROCEIRO EIL, SLU	142	Explotación de outro gando bovino e búfalos	Agricultura

EMPRESA	CNAE	Actividade	Sector
PROPERDIS EIL, SLU	4121	Construción de edificios residenciais	Construción
COMPOSTELA INSERTA EIL, SLU	8121	Limpeza xeral de edificios	Servizos
EIL GRUPO DILL, SLU	4791	Comercio polo miúdo por correspondencia ou Internet	Servizos
EIL INSERGAL, SLU	5621	Provisión de comidas pre-paradas para eventos	Servizos
EIL CORMO INTEGRAL, SLU	7830	Outra provisión de recursos humanos	Servizos

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos proporcionados pola Subdirección Xeral de Economía Social (Secretaría Xeral de Empleo) e do Listaxe de empresas de inserción da Xunta de Galicia https://ceei.xunta.gal/recursos/temas-de-interese?content=/Portal-CEI/unidades-informacion/iniciativas/iniciativa_00254.html&topic=topic_0104.html

Se atendemos á evolución da facturación do conxunto das EIL desde 2012 (táboa 5.3), observamos que acada a cifra máis alta do período no 2019, último ano do que dispoñemos de datos na base SABI, si ben é certo que ese ano compútanse a cifra máis alta de empresas (12). Para o cálculo da facturación, tomouse o valor do importe neto da cifra de vendas das empresas para as que hai datos dispoñibles na SABI (excepto no caso da empresa Troco Solidario S.L. onde se tomou o dato dos Ingresos de explotación).

Táboa 5.3. Facturación (importe neto cifra de vendas*) das EIL en Galicia 2012-2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Nº empresas	5	6	7	6	8	10	10	12
Facturación (euros)	1.135.328	1.252.913	1.267.860	981.148	1.276.060	1.613.829	1.721.649	2.256.915

Fonte: Elaboración propia con datos de SABI

() Para a empresa TROCO SOLIDARIO S.L. tomouse o dato de Ingresos de explotación.*

Agora ben, dado que o número de empresas non é o mesmo todos os anos, resulta máis ilustrativo o dato da facturación por traballador (táboa 5.4), resultante de distribuír o total da facturación entre o total de empregados (empregados medios, isto é, calculados a tempo completo). Neste caso só podemos considerar para o cálculo as EIL que teñen o dato de número de empregados na base SABI. Obsérvase desde o 2014 unha diminución da facturación por traballador, aínda que supera todos os anos do período os 28.000 euros e mesmo chega a superar os 45.000 no 2014. Dita diminución vai acompañada por un incremento importante no número de empregados, que chegan a 74 no 2018 (lembramos de novo que o número de empresas tamén vaise incrementando).

As cifras da facturación por traballador nas EIL galegas garanten que estas empresas compren coa combinación de obxectivos deste tipo de iniciativas empresariais: a viabilidade empresarial e o desenvolvemento de metodoloxías que fagan posible a inserción laboral das persoas en, ou en risco de, exclusión.

Táboa 5.4. N° empregados e facturación por traballador (euros) nas EIL' en Galicia 2012-2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
N° empresas	4	5	7	6	6	9	10	12
Empregados (medios)	32	43	28	27	33	49	55	74
Facturación por empregado	35.099	28.791	45.281	36.339	31.232	29.034	31.303	30.499

(*) Só se consideran aquelas que teñen datos do número de traballadores na base SABI.

Fonte: Elaboración propia con datos de SABI

Co obxecto de poder obter algunha información adicional sobre a actividade das EIL en Galicia, empregamos agora os datos que publica FAEDEI nas súas Memorias Sociais, sendo a última dispoñible a de 2019. No capítulo no que se presentan os datos por Comunidade Autónoma figuran os da Asociación de Empresas de Inserción de Galicia (AEIGA). O número de empresas pertencentes a dita Asociación foi aumentando desde 3 en 2015 ás 8 do ano 2019. A pesar desta cifra, na Memoria Social de FAEDEI do 2019 só se presentan datos de 3 EIL de AEIGA. Isto dificulta as comparacións cos anos anteriores.

Nas tres empresas consideradas no 2019, as persoas en inserción son algunhas menos que as persoas non en inserción (táboa 5.5). Tendo en conta o sexo, os contratados en 2019 son maioritariamente homes, tanto no dato de inserción como no de non inserción (táboa 5.6, gráfico 5.4 e gráfico 5.5).

Táboa 5.5. Persoas inserción/persoas non inserción nas EIL de AEIGA, 2015-2019

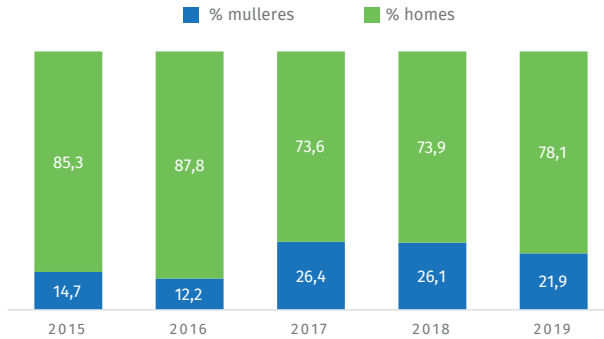
	N° empresas	Persoas en inserción	Persoas non inserción	TOTAL
2015	3	12	22	34
2016	4	15	26	41
2017	5	58	29	87
2018	6	48	40	88
2019	3	15	17	32

Fonte: Datos obtidos das Memorias Sociais de FAEDEI

Táboa 5.6. Persoas contratadas nas EIL de AEIGA por sexo, 2015-2019

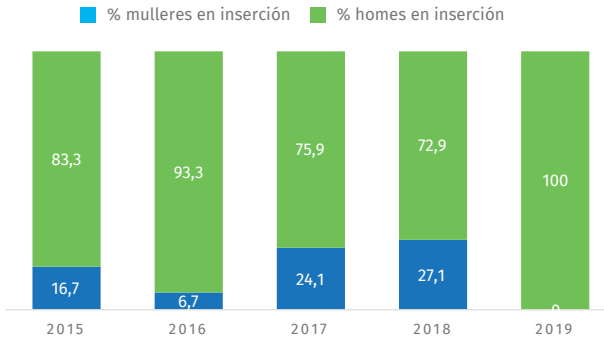
	N° de empresas	Mulleres en inserción	Mulleres non inserción	Homes en inserción	Homes non inserción	TOTAL
2015	3	2	3	10	19	34
2016	4	1	4	14	22	41
2017	5	14	9	44	20	87
2018	6	13	10	35	30	88
2019	3	0	7	15	10	32

Fonte: Datos obtidos das Memorias Sociais de FAEDEI

Gráfico 5.4. Porcentaxe mulleres e homes contratados nas EIL de AEIGA, 2015-2019*

Fonte: Elaboración propia con datos das Memorias sociais de FAEDEI

(*) No 2019 só dispoñemos de datos de tres das empresas de AEIGA.

Gráfico 5.5. Porcentaxe mulleres e homes en inserción contratados nas EIL de AEIGA, 2015-2019*

Fonte: Elaboración propia con datos das Memorias Sociais de FAEDEI

(*) No 2019 só dispoñemos de datos de tres das empresas de AEIGA.

Ademais dos ingresos por facturación e das axudas públicas ás que pode optar calquera outra empresa, hai axudas e subvencións específicas para as EIL. En concreto en Galicia, a Consellería de Economía, Emprego e Industria convoca anualmente axudas para fomentar tanto a creación como o mantemento deste tipo de empresas. Estas permiten cubrir unha parte do custo salarial das persoas vulnerables e tamén do custo adicional que se deriva do emprego deste tipo de traballadores.

En concreto, na Orde de 31 de decembro de 2020 pola que se establecen as bases reguladoras das axudas ás empresas de inserción laboral (EIL) e ás súas entidades promotoras, e procédese a súa convocatoria para o ano 2021, especificanse dous programas de axudas:

- Programa I: axudas ao mantemento do custo salarial das persoas traballadoras en risco ou situación de exclusión social.
- Programa II: axudas para compensar os custos adicionais do emprego de persoas en risco ou situación de exclusión social.

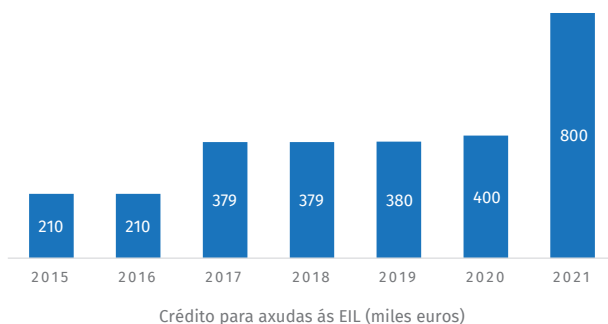
Neste segundo programa dispóñense axudas para:

- asistencia técnica para a creación mellora e diversificación de EIL;
- inicio e posta en marcha da actividade;
- creación e ampliación de novos postos de traballo para persoas en inserción;
- contratación de xerentes ou persoas técnicas;
- contratación de persoal técnico en orientación e acompañamento á inserción;
- formación para as persoas en proceso de inserción e
- realización de labores de mediación laboral.

Nalgunha destas subvencións o incentivo base poderá incrementarse en certas porcentaxes (acumulables entre si) cando a persoa contratada é unha muller, cando a persoa contratada é maior de 45 anos e cando o centro de traballo está nun concello rural.

As partidas orzamentarias dirixidas a estes programas de incentivos ascenden a un total de 800.000 euros para o 2021 (Orde 31 de decembro de 2020), o que supón que se duplica o orzamento total das subvencións previstas con respecto ao ano anterior.

Gráfico 5.6. Contía do crédito para axudas públicas ás EIL previsto nas bases reguladoras 2015-2021 (miles de euros)

Fonte: Datos obtidos das bases reguladoras das axudas ás EIL e ás súas empresas promotoras da Consellería de Economía, Emprego e Industria da Xunta de Galicia

Volvendo de novo aos datos da AEIGA, ofrecemos na táboa 5.7 os das axudas recibidas (tanto as específicas para as EIL como outras axudas) por empresas de dita Asociación. Fronte a isto debe terse en conta que, ademais da importante aportación que a integración no mercado laboral de persoas en exclusión supón para a cohesión social, a actividade das EIL proporciona tamén un retorno económico para as AAPP, fundamentalmente vía impostos (táboa 5.8). Tamén supón un aforro para as AAPP dado que unha parte importante das persoas traballadoras en inserción deixan de percibir a renda de integración social (en Galicia a Risga). Como se pode apreciar nas táboas mencionadas, a suma do retorno económico e do aforro para as administracións públicas supera as axudas públicas recibidas polas EIL consideradas.

Táboa 5.7. Axudas recibidas por as EIL de AEIGA, 2015-2019 (euros)

	Nº de empresas	Axudas públicas específicas a EIL	Outras axudas
2015	3	41.149,28	0,00
2016	4	85.430,07	0,00
2017	5	214.593,33	18.966,00
2018	6	212.943,17	42.302,33
2019	3	54.404,96	2.000,00

Fonte: Datos obtidos das Memorias Sociais de FAEDEI

Táboa 5.8. Retorno económico e aforro para as AAPP das EIL de AEIGA, 2015-2019 (euros)

	Nº de empresas	Retorno económico	Aforro para AAPP
2015	3	63.707,88	50.475,60
2016	4	43.181,10	57.525,60
2017	5	131.462,51	88.903,20
2018	6	296.558,43	97.625,52
2019	3	45.447,80	61.122,60

Fonte: Datos obtidos das Memorias Sociais de FAEDEI

5.3. Conclusións

As empresas de inserción teñen como obxecto a mellora da empregabilidade e a incorporación ao mercado laboral ordinario das persoas en situación ou risco de exclusión social. Con tal fin, se diseña un itinerario de inserción individualizado, dun máximo de tres anos de duración, que debe ser aceptado pola persoa en situación de exclusión social contratada. A Lei 10/2013, do 27 de novembro, de inclusión social de Galicia regula as empresas de inserción no ámbito galego. Atendendo ao artigo 62 de dita Lei, a Xunta de Galicia promoverá este tipo de empresas.

O ano 2020 ven marcado pola pandemia do Covid-19. Pero, dado que a meirande parte dos datos dos que dispoñemos son do 2019, as conclusións que podemos extraer sobre o impacto da pandemia nas empresas de inserción son moi limitadas.

O que podemos observar nos datos dispoñibles é que esta situación non afectou negativamente ao número de empresas de inserción en Galicia, dado que a cifra das rexistradas na Xunta de Galicia increméntase de 12 no 2019 a 13 no 2020. Delas, nove clasifícanse no sector servicios, unha no sector primario, dúas na industria e outra na construción. Por provincias, a maioría, 7, teñen a sede na provincia de A Coruña, 4 en Pontevedra e 2 en Lugo. Todas teñen a forma xurídica de sociedade limitada.

No referente ao número de persoas contratadas e a facturación por traballador, os datos dispoñibles na base SABI só chegan a 2019, polo que non posibilitan coñecer o impacto da pandemia sobre estas variables. O que permiten constatar é o crecemento continuado do número de persoas empregadas en empresas de inserción en Galicia, que chegan a 74 no 2019.

En canto á facturación por traballador diminúe de 31.303 euros no 2018 a 30.499 euros no 2019. Se temos en conta todo o período, obsérvase que supera todos os anos os

28.000 euros e mesmo chega a superar os 45.000 no 2014. Pode dicirse que estas cifras garanten que as empresas de inserción en Galicia compren coa combinación de obxectivos deste tipo de iniciativas empresariais: a viabilidade empresarial e o desenvolvemento de metodoloxías que fan posible a inserción laboral das persoas en ou en risco de exclusión.

Por outra banda, no 2019, nas tres EIL da AEIGA das que se dispón de datos, o número de traballadores na modalidade de inserción (15) era lixeiramente menor que o dos que non estaban nesa condición (17). Predominaban os homes nas dúas modalidades (o 78,1% do total son homes).

A Consellería de Economía, Emprego e Industria convoca anualmente axudas para fomentar tanto a creación como o mantemento deste tipo de empresas. Estas permiten cubrir unha parte do custo salarial das persoas vulnerables e tamén do custo adicional que se deriva do emprego deste tipo de traballadores. As partidas orzamentarias dirixidas aos programas de incentivos son de 800.000 euros para 2021, incrementándose substancialmente desde os 400.000 do 2020.

As empresas de inserción supoñen unha importante aportación para a cohesión social ao facilitar a integración no mercado laboral de persoas en exclusión. Pero, ademais, supoñen un retorno económico para as AAPP, fundamentalmente vía impostos, e un aforro para as mesmas, dado que unha parte importante das persoas traballadoras en inserción deixan de percibir a renda de integración social (Risga). Nos datos dispoñibles para as empresas da AEIGA, a suma do retorno económico e do aforro para as AAPP supera as axudas públicas recibidas por estas empresas.

Como xa indicamos, a limitación temporal dos datos non nos permite extraer moitas conclusións acerca do impacto da pandemia sobre as empresas de inserción en Galicia. Pola súa parte, un estudo de FAEDEI (2020) sobre o impacto laboral e económico da crise do covid-19 nas empresas de inserción en España recolle que a situación forzounas a centrarse en dúas áreas: por unha banda, na adopción de medidas para garantir a seguridade de todas as persoas involucradas na actividade, desde os traballadores ata os clientes; por outra banda, na reordenación da estratexia empresarial e a reorientación da actividade produtiva. Neste último caso, as EIL han reorganizado, na medida do posible, a súa produción tendo como obxectivos tanto o de garantir a sustentabilidade económica como o de responder ás necesidades máis urxentes xurdidas da emerxencia sanitaria (produción de máscaras e materiais hixiénicos, tarefas de desinfección, preparación de comida a domicilio, coidado de persoas vulnerables...), o que ven confirmar o forte vínculo entre as empresas de inserción e o seu entorno.

En concreto, no ámbito de Galicia, se recolle como exemplo o caso de “Compostela Inserta” que reorganizou a súa actividade para aumentar a produción de roupa sanitaria, reducindo así o número de persoas afectadas polo ERTE, e que fomentou o acompañamento das persoas traballadoras.

Como tamén se indica no documento, as EIL durante este período presentaron tensións de tesourería, polo que vai ser necesario impulsar as liñas de financiación destas empresas.

5.4. Referencias bibliográficas

FAEDEI (2020): *Impacto laboral y económico de la crisis del covid19 en las empresas de inserción en España*. Madrid: Federación de Asociaciones Empresariales de Empresas de Inserción (FAEDEI). Obtido de: <http://www.faedei.org/images/docs/documento89.pdf>

6. OS CENTROS ESPECIAIS DE EMPREGO

6.1. Introducción

A día de hoxe, as persoas con discapacidade sofren limitacións no uso e desfrute dos dereitos sociais e económicos, especialmente en canto á participación no mercado de traballo. Os dereitos laborais das persoas con discapacidade, ao igual que os de todos os cidadáns, están recoñecidos en España polo artigo 35.1 da Constitución Española. Ademais debemos sinalar que o Consello de Ministros acaba de aprobar (11 de maio de 2021) o anteproxecto de lei que reforma o artigo 49 da Constitución para reforzar os dereitos das persoas con discapacidade e que, entre outros aspectos, elimina o termo ‘disminuido’.

Coa definición establecida pola OMS (Organización Mundial da Saúde) no ano 2001, a discapacidade pasa a ser un fenómeno complexo que non contempla ao individuo de forma illada, senón na súa interacción coa sociedade na que vive. Esta definición recoñece, por primeira vez, o contexto social como factor determinante na discapacidade dunha persoa. Estamos a falar de que en torno ao 15% da poboación mundial ten algún tipo de discapacidade (OMS, decembro 2020).

Por outra banda os Dereitos Fundamentais das persoas con discapacidade experimentaron un renovado impulso tras a aprobación da Convención sobre os dereitos das persoas con discapacidade (ONU, 2006).

Este colectivo tamén está no punto de mira da “Estrategia de las Naciones Unidas para la Inclusión de la Discapacidad (UNDIS), 2019”, e na Agenda 2030 para el Desarrollo Sostenible.

A Lei 13/1982, do 7 de abril, de integración social dos minusválidos estableceu as bases das políticas públicas de discapacidade e supuxo un innegable avance no recoñecemento de dereitos e na inclusión social das persoas con discapacidade. Segundo o artigo 43 os Centros Especiais de Empleo (CEE):

- i) son aqueles cuxo obxectivo principal é o de realizar unha actividade produtiva de bens ou de servizos, participando regularmente nas operacións do mercado, e

teñen como finalidade o asegurar un emprego remunerado para as persoas con discapacidade; á vez que son un medio de inclusión do maior número destas persoas no réxime de emprego ordinario. Debendo prestar os servizos de axuste persoal e social que requiran as persoas traballadoras con discapacidade, segundo as súas circunstancias e conforme ao que se determine regulamentariamente.

- ii) o persoal dos CEE estará constituída polo maior número de persoas traballadoras con discapacidade que permita a natureza do proceso produtivo e, en todo caso, polo 70 por 100 daquela.
- iii) a relación laboral dos traballadores con discapacidade que presten os seus servizos nos centros especiais de emprego é de carácter especial, conforme ao artigo 2.1. g) de Texto Refundido da Lei do Estatuto dos Traballadores, aprobado por Real Decreto Legislativo 1/1995, do 24 de marzo, e réxese pola súa normativa específica.

Os CEE son unha das entidades que configuran a Economía Social, e queda reflexado tanto na Lei estatal de Economía Social (Lei 5/2011, do 29 de marzo), como máis tarde no ordenamento xurídico galego na Lei 6/2016, do 4 de maio, da Economía Social de Galicia.

Os Centros Especiais de Emprego, partícipes da Economía Social, son xeradores de oportunidades de emprego para as persoas con discapacidade; constituíndo así unha saída para que este colectivo poida exercer o seu dereito ao traballo.

Na actualidade hai dúas posibilidades de integración laboral das persoas con discapacidade. Dun lado, a integración directa no mercado aberto ordinario de traballo e doutro a integración no mercado protexido a través de Centros Especiais de Emprego.

Normativa

Na lei estatal 13/1982, do 7 de abril prodúcese un punto de inflexión coa aprobación da (Ley de Integración Social del Minusválido), hoxe chamada Ley General de la Discapacidad («BOE» núm. 289, de 03/12/2013), que reconece os dereitos das persoas con discapacidade e establece, por primeira vez, a obrigatorioidade de incorporar unha porcentaxe non inferior ao 2% de traballadores con discapacidade nas empresas de máis de 50 traballadores (artigo 42). E ademais configurou os centros especiais de emprego como unidades produtivas que, participando regularmente no mercado, teñen como finalidade primordial a integración laboral das persoas con discapacidade, así como a prestación dos servizos de axuste persoal e social que estes traballadores requiran. Establece que as persoas con discapacidade teñen dereito ao traballo, en condicións que garantan a aplicación dos principios de igualdade de trato e non discriminación (artigo 35). E sinala os tipos de emprego das persoas con discapacidade (artigo 37.2): a) Emprego ordinario, nas empresas e nas administracións públicas, incluído os servizos de emprego con apoio. b) Emprego protexido, en centros especiais de emprego e en enclaves laborais. c) Emprego autónomo. No artigo 43 da citada lei, defínense os centros especiais de emprego para a inclusión laboral das persoas con discapacidade (obxectivo, persoal, relación laboral e engádense os CEE de iniciativa social -apartado 4, con efectos de 9 de marzo de 2018, pola disposición final 14 da Lei 9/2017, de 8 de novembro. Ref. BOE-A-2017-12902-.

O artigo 27 da Convención sobre os dereitos das persoas con discapacidade (CDPD), (13/12/2006, ONU) reconece o dereito das persoas con discapacidade a traballar. En España, ratifícase o 23/11/2007 e publícase no BOE de 21/4/2008.

No ano 2011 apróbase a Lei 5/2011, do 29 de marzo, de Economía Social, (complementada coa Lei 31/2015, do 9 de setembro) e no artigo 5 cita de maneira explícita aos Centros Especiais de Emprego (CEE) como unha das entidades que forman parte da Economía Social.

En virtude das competencias que con carácter exclusivo ten asumidas a Comunidade Autónoma de Galicia no artigo 27.2 3º do seu Estatuto de autonomía en materia de asistencia social, aprobouse a Lei autonómica 4/1993, do 14 de abril, que veu ordenar e estruturar o sistema integrado de servizos sociais da Comunidade Autónoma de Galicia, englobando os Centros Especiais de Emprego como equipamentos propios dos servizos de atención especializada dirixidos a persoas con discapacidade. Doutra banda, a citada norma estatal está desenvolvida por medio do Real decreto 2273/1985, do 4 de decembro, que establece, entre outros aspectos, que a creación destes centros esixe a súa inscrición nun rexistro administrativo dependente da Administración xeral do Estado ou da correspondente comunidade autónoma, segundo o ámbito competencial, e o artigo 32.3º da Lei 4/1993, do 14 de abril, tamén prescribe de que todas as entidades prestadoras de servizos sociais terán que estar rexistradas, con carácter previo ao comezo das súas actividades nun rexistro administrativo creado para o efecto.

Por medio do Real decreto 1928/1984, do 12 de setembro, sobre traspaso de funcións e servizos do Estado á Comunidade Autónoma de Galicia en materia da Unidade Administradora do Fondo Nacional de Protección ao Traballo, transferíronse á nosa comunidade autónoma as funcións e servizos inherentes ás competencias estatutariamente asumidas en materia de centros especiais de emprego, atribuíndoselle o seu exercicio á consellería competente en materia de traballo polo Decreto 168/1984, do 15 de novembro. Posteriormente xurdiu a necesidade de complementar mediante unha norma a regulación e funcionamento do Rexistro Administrativo dos CEE de Galicia, e nace así o Decreto 200/2005 do 7 de xullo.

A Lei 6/2016, de 4 de maio, da Economía Social de Galicia («DOG» núm. 93, de 18/05/2016, «BOE» núm. 147, de 18/06/2016), no artigo 6 constata aos Centros Especiais de Emprego como unha das 10 entidades que forman parte da economía social de Galicia.

6.2. Tipoloxía dos centros especiais de emprego

Os CEE poden ser de carácter público ou privado, con ou sen ánimo de lucro. Isto significa que poden ser creados polas Administracións Públicas directamente ou en colaboración con outros organismos, por entidades, por persoas físicas, xurídicas ou comunidades de bens coa única esixencia de que teñan capacidade xurídica e de obrar para ser empresarios.

Na disposición final décimo cuarta da Lei 9/2017, do 8 de novembro, de Contratos do Sector Público engádesse un apartado 4 ao artigo 43 do texto refundido da Lei Xeral de dereitos das persoas con discapacidade e da súa inclusión social, aprobado por Real Decreto Lexislativo 1/2013, do 29 de novembro, no que define aos Centros Especiais de Emprego de Iniciativa Social (CEEIS) como:

- Aqueles promovidos e participados en máis dun 50%, directa ou indirectamente, por unha ou varias entidades, xa sexan públicas ou privadas, que non teñan ánimo de lucro ou que teñan recoñecido o seu carácter social nos seus Estatutos, xa sexan asociacións, fundacións, corporacións de dereito público, cooperativas de iniciativa social ou outras entidades da economía social.
- Aqueles cuxa titularidade corresponda a sociedades mercantís nas que a maioría do seu capital social sexa propiedade dalgunha das entidades sinaladas anteriormente, xa sexa de forma directa ou ben indirecta a través do concepto de sociedade dominante regulado no art. 42 do Código de Comercio.

- En todos os casos, os estatutos ou acordo social deben obrigaren ao reinvestimento íntegro dos beneficios para a creación de oportunidades de emprego para persoas con discapacidade e a mellora continua da súa competitividade e da súa actividade de economía social, tendo en todo caso a facultade de optar por reinvestilos no propio centro especial de emprego ou noutros centros especiais de emprego de iniciativa social.

En definitiva, os CEE, son unha realidade que favorece a xeración de emprego para as persoas con discapacidade, á vez que contribúen a xerar unha sociedade mellor, onde as persoas sitúanse no centro das decisións.

Un estudo realizado por CIRIEC- España (Monzón et al. 2014) clasifica os CEE da economía española en CEE da Economía Social (CEE ES) e CEE da Economía Capitalista (CEE EC) centrándose na análise do seu comportamento, prescindindo de criterios xurídicos e administrativos. Devandita análise derívase dos seus obxectivos principais (ben ter un impacto social ou ben ter un beneficio para os seus propietarios e accionistas) e da diferente titularidade da empresa pública ou privada. O seguinte cadro recolle a clasificación dos CEE realizada neste estudo.

Cadro 6.1. Tipoloxía dos CEE en función das súas características socioeconómicas

CENTROS ESPECIAIS DE EMPREGO (CEE)	Obxectivo principal	Titularidade
CEE da Economía Social	Obtención dun impacto social	Privada
CEE da Economía Pública	Obtención dun impacto social	Pública
CEE da Economía Capitalista	Obtención de beneficios para os seus propietarios ou accionistas	Privada
a) con personalidade xurídica		
b) sin personalidade xurídica (persoas físicas)		

Fonte: Monzón, J.L., Antuñano, I. & Murgui, S. (2014)

No ano 2019, o número de CEE ascendía en España a 2202, cunha plantilla total de 97.653 persoas. (ODISMET).

Segundo os datos do Rexistro de CEE da Xunta de Galicia correspondentes ao ano 2020 existían un total de 111 CEE, 57 pertencentes á Economía Social e 54 pertencentes á economía capitalista. Na seguinte táboa observamos unha traxectoria ascendente que se estanca no último ano. Debemos sinalar que no ano 2020 creáronse 4 novos Centros, pero tivo lugar o mesmo número de baixas.

Táboa 6.1. CEE por tipoloxía de Centro

	CEE		
	Total	Iniciativa Social	Iniciativa Capitalista
2017	106	56	50
2018	109	56	53
2019	111	57	54
2020	111	57	54

Fonte: Rexistro CEE Xunta de Galicia.

https://emplego.xunta.es/lrpro/web/av_cee/mapa-de-centros

6.3. Forma Xurídica

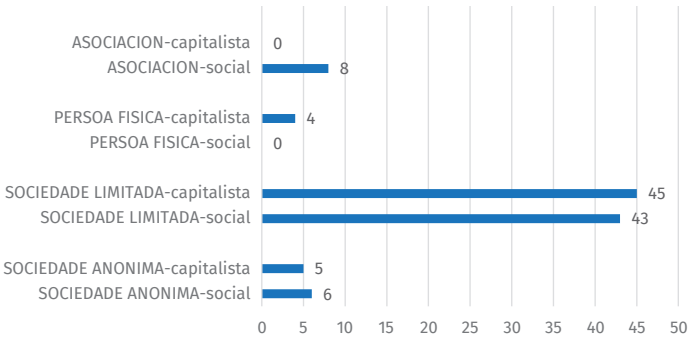
Os CEE adoptan na súa maioría a forma xurídica de Sociedade Limitada. Segundo os datos proporcionados por CIRIEC-España, en 2017 o 67.74% dos CEE ES e o 76.79% dos CEE EC eran Sociedades Limitadas. Esta tendencia non só é a predominante no ano 2020 senón que se ve incrementada, acadando case un 80% de media. En menor medida temos: Asociacións e Sociedades Anónimas (S.A.) nos CEE ES, mentres que nos CEE EC adoptan a forma de S.A. ou de persoa física.

Táboa 6.2. Porcentaxes de CEE (ES, EC) segundo forma xurídica. Galicia, 2020(%)

	Economía Social	Economía Capitalista	Total CEE
Asociación	14,0	0,0	7,2
Sociedade Anónima	10,5	9,3	9,9
Sociedade Limitada	75,4	83,3	79,3
Persoa Física	0,0	7,4	3,6

Fonte: Rexistro CEE Xunta de Galicia

Gráfico 6.1. Número de CEE (ES, EC) por forma xurídica. Galicia. 2020

Fonte: Rexistro CEE-Xunta de Galicia.

6.4. Distribución provincial e sectores de actividade

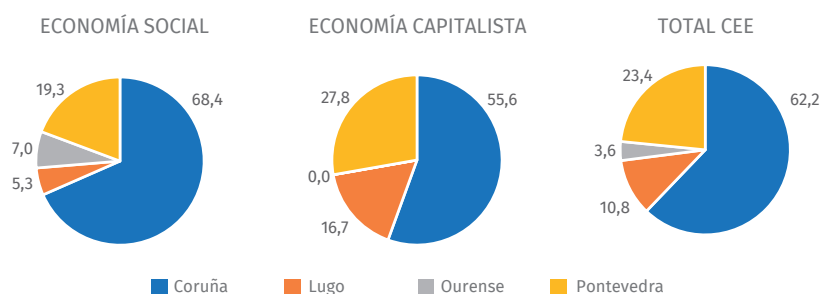
Nesta sección preséntase a distribución provincial e os sectores de actividade nos que están presentes os CEE de GALICIA seguindo a tipoloxía de centros de CIRIEC-España e a información proporcionada polo Rexistro de CEE da Xunta de Galicia.

Na seguinte táboa mostramos o número de CEE a nivel provincial tendo en conta como foron creados, segundo iniciativa social e iniciativa empresarial. Podemos observar que na provincia de Coruña ten maior presenza de CEE da Economía Social fronte aos de Economía Capitalista, mentres que en Pontevedra e Lugo ocorre o contrario. A provincia de Ourense, que conta co menor número de CEE so rexistra CEE da Economía Social.

Táboa 6.3. Número de CEE a nivel provincial. Ano 2020

	Economía Social	Economía Capitalista	Total
Coruña	39	30	69
Lugo	3	9	12
Ourense	4	0	4
Pontevedra	11	15	26
Galicia	57	54	111

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro CEE-Xunta de Galicia.

Gráfico 6.2. Distribución provincial CEE (%), Galicia, Ano 2020

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro CEE-Xunta de Galicia.

En relación aos sectores de actividade nos que están presentes os CEE da Comunidade Galega no ano 2020, podemos afirmar que máis da metade corresponden ao sector servizos, e logo destacan a industria, o comercio e o transporte; tendencia que se mantén desde o ano 2017.

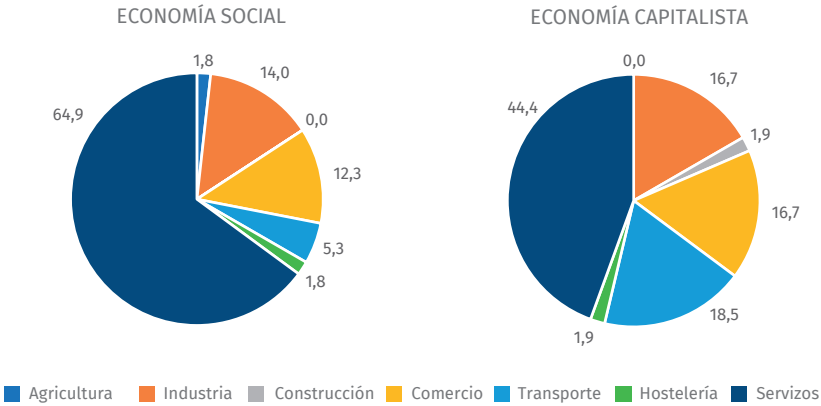
A presenza dos CEE de iniciativa social no sector servizos é superior a dos de iniciativa empresarial. Pola contra os CEE de economía capitalista, despois dos servizos, son protagonistas no transporte, na industria e no comercio.

Táboa 6.4. CEE por tipoloxía e sector de actividade, Galicia, ano 2020

	Economía Social	Economía Capitalista	Total CEE	Total CEE (%)
Agricultura	1	0	1	0,9
Industria	8	9	17	15,3
Construción	0	1	1	0,9
Comercio	7	9	16	14,4
Transporte	3	10	13	11,7
Hostalaría	1	1	2	1,8
Servizos	37	24	61	55,0
TOTAL	57	54	111	100,0

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro CEE-Xunta de Galicia.

Gráfico 6.3. CEE por tipoloxía (ES, EC) e sectores de actividade, Galicia, 2020 (%)

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro CEE-Xunta de Galicia.

Si nos centramos nas actividades dos CEE no sector servizos, podemos afirmar que se concentran nos grupos N e Q da clasificación CNAE (2009). As actividades administrativas e de servizos auxiliares representan **más da metade** do total do sector servizos (o 55,7%), e as actividades sanitarias e de servizos sociais ocupan o segundo lugar cun 14,7% seguidas por outros servizos co 13,1%. Os CEE de Economía Social protagonizan as actividades sanitarias e de servizos sociais (Q) fronte ao resto de CEE.

Afondando na clasificación, vemos como as persoas empregadas dedícanse principalmente á limpeza xeral de edificios e as actividades de xardinería (35,5% e 29% respectivamente, con relación ao total do grupo N). Os CEE de iniciativa capitalista dedícanse maiormente á limpeza xeral de edificios, mentres que os de ES destacan as actividades de xardinería. Podemos constatar que esta tendencia é similar nos últimos anos.

Táboa 6.5 Actividades dos CEE no sector servizos, Galicia, 2020

	Economía Social	Economía Capitalista	Total
J-Información e Comunicacions	0	3	3
L-Actividades Inmobiliarias	0	2	2
M-Actividades profesionais, científicas e técnicas	2	2	4
N-Actividades administrativas e servizos auxiliares	18	16	34
P-Educación	1	0	1
Q-Actividades sanitarias e de servizos sociais	9	0	9
S-Outros servizos	7	1	8
Total	37	24	61

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro CEE-Xunta de Galicia

Táboa 6.6. Actividades administrativas e servizos auxiliares (N), Galicia, 2020.

	Economía Social	Economía Capitalista	Total
8121 - Limpeza xeral de edificios	3	8	11
8130 - Actividades de xardinería	9	0	9
8129 - Outras actividades de limpeza	1	0	1
8299 - Outras actividades de apoio ás empresas n.c.o.p.	1	2	3
8122-Outras actividades de limpeza industrial e de edificios	0	1	1
7820- Actividades das empresas de traballo temporal	1	0	1
7830-Outra provisión de recursos humanos	1	0	1
Total	16	15	31

Fonte: Elaboración propia a partir do Rexistro CEE-Xunta de Galicia

6.5. O emprego nos CEE

As persoas con discapacidade enfróntanse a maiores dificultades e barreiras que o resto da poboación no ámbito da inserción laboral, o cal as conduce a maiores taxas de pobreza e de exclusión social. Por esta razón, a integración laboral das persoas con discapacidade (PCD) é unha condición necesaria para garantir os seus dereitos.

No ano 2019 en Galicia rexistráronse 98.000 persoas con certificado de discapacidade en idade de traballar, cunha maior presenza de homes (54,4%) e persoas con idades comprendidas entre os 45 e os 64 anos (69,7%). O 68,3% das discapacidades rexistradas son de tipo físico e predominan aquelas con porcentaxes comprendidas entre o 33% e o 44%.

Observamos que dende o ano 2014 aumenta considerablemente o número de persoas con certificado de discapacidade, sen embargo a proporción entre homes e mulleres mantense (sobre o 54% e o 45%).

Táboa 6.7. Persoas con certificado de discapacidade. Galicia, 2014-2019 (miles)

	Homes	Mulleres	% Homes	% Mulleres
2014	30,4	26	53,9	46,1
2015	29	24,6	54,1	45,9
2016	44,1	36,3	54,9	45,1
2017	51,9	43	54,7	45,3
2018	52,8	44	54,5	45,5
2019	53,3	44,7	54,4	45,6

Fonte: INE. El empleo de las personas con discapacidad

Se sumamos o total de persoas con incapacidade recoñecida o volume de persoas con discapacidade en Galicia ascende a 128 mil, para unha taxa de prevalencia do 7,7% entre a

poboación en idade de traballar (case o 8% da forza de traballo de 16 a 64 anos está representada polo colectivo de persoas con discapacidade).

Táboa 6.8. O emprego das persoas con e sen discapacidade, Galicia e España. 2019. Miles

	PCD (con discapacidade)		PSD (sen discapacidade)	
	GALICIA	ESPAÑA	GALICIA	ESPAÑA
Total	128	1876,9	1540,4	28542,4
Activos	38,1	638,6	1187,4	22164,9
Inactivos	90	1238,4	353	6377,5

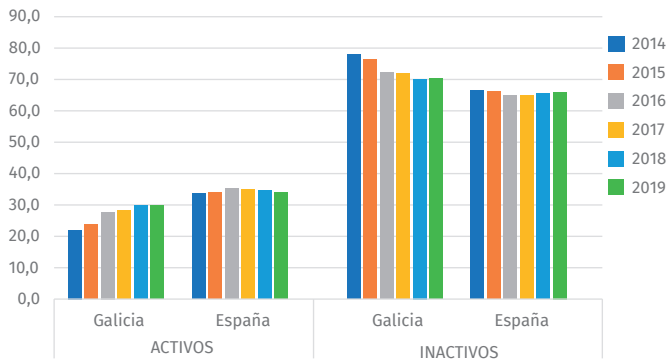
Fonte: INE. *El empleo de las personas con discapacidad*

Unha característica moi significativa deste colectivo con respecto á súa situación laboral é a menor presenza no mercado laboral, as cifras reflexan un 29,7 % de activos no caso de Galicia; de maneira que a maioría son inactivos (77%), aspecto que aumenta notablemente coa idade e co grao de discapacidade recoñecido.

No conxunto do Estado Español no ano 2019 había 1.876.900 persoas con discapacidade en idade de traballar (de 16 a 64 anos), o que supuxo o 6,2% da poboación total en idade laboral, sendo a porcentaxe de activos do 34%.

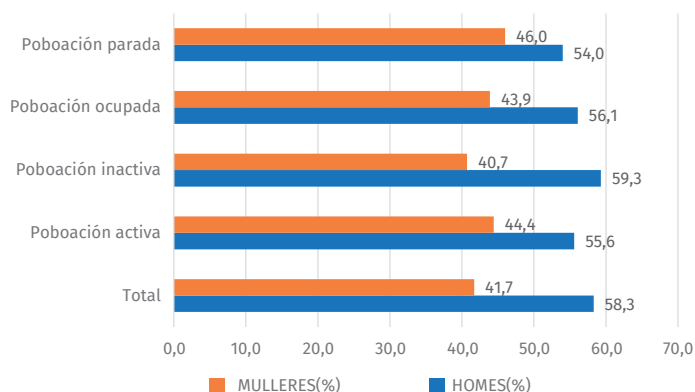
No seguinte gráfico observamos a evolución das PCD no mercado laboral constatando como a maior porcentaxe corresponde ao grupo de inactivos, aínda que tende a descender lixeiramente en Galicia nos últimos anos.

Gráfico 6.4. Porcentaxe de persoas con discapacidade segundo a relación coa actividade. 2014-2019

Fonte: IGE. *Encuesta de poboación activa. Empleo das persoas con discapacidade*

No ano 2019, dentro do colectivo das Persoas Con Discapacidade os homes representan o 58,3% fronte as mulleres (41,7%). Superan ás mulleres en case 20 puntos en canto a poboación inactiva. Hai máis homes traballando (56,1%), e sen embargo menos mulleres paradas (46%).

Gráfico 6.5. Persoas Con Discapacidade segundo actividade e sexo. Galicia. 2019 (%)

Fonte: IGE. Enquisa de poboación activa. Emprego das persoas con discapacidade; INE. O emprego das persoas con discapacidade

Ao comparar as taxas de actividade da poboación con e sen discapacidade, destaca a baixa taxa de actividade das persoas con discapacidade no mercado laboral galego.

A *taxa de actividade* para as Persoas Con Discapacidade é do 29,7%, 47,4 puntos por debaixo da do colectivo de PSD. Ademais é maior no caso das mulleres 31,5% fronte a 28,5% dos homes, situación que muda se falamos das persoas sen discapacidade (81,2% homes e 73,2% mulleres). A evolución con respecto ao ano 2018 foi negativa diminuindo en 0,2 puntos. Si levamos a cabo a comparativa a nivel rexional, as cifras oscilan de xeito considerable dende o 25,8% de Canarias ata o 40% de Castela-A Mancha e Aragón.

A *taxa de emprego* das Persoas Con Discapacidade foi do 23%, distanciándose 45,2 puntos por debaixo da taxa correspondente ás PSD. Isto supón que aínda non ben unha de cada 4 persoas con discapacidade en Galicia ten emprego. O colectivo feminino das PCD supera ao masculino en canto a ocupación (1,9 puntos), ao contrario do que ocorre no grupo das persoas sen discapacidade cunha diferenza de 8,8 puntos. A súa evolución tamén foi negativa, caendo en 0,1 puntos en relación ao ano anterior. A nivel rexional os valores máis altos corresponden a Navarra e Madrid, situándose no extremo contrario Extremadura.

E a *taxa de paro* é considerablemente superior para as PCD, 22,7% fronte a 11,5% no caso da poboación sen discapacidade. A comparativa é vantaxosa para o colectivo de homes con discapacidade, posto que é 1,3 inferior á feminina, esta distancia acortouse en relación ao ano anterior onde a diferenza era de 3 puntos. A taxa diminuíu lixeiramente entre 2018 e 2019 (0,3 puntos). Extremadura é a rexión con maior desemprego cun valor en torno ao 40%.

Táboa 6.9. Taxas de actividade, emprego e paro da poboación con e sen discapacidade, e sexo. Galicia e España. Ano 2019, (%)

	Persoas sen discapacidade						Persoas con discapacidade					
	Galicia			España			Galicia			España		
	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total	Homes	Mulleres	Total
Taxa de actividade	81,2	73,2	77,1	83,3	72,1	77,7	28,5	31,5	29,7	34,6	33,3	34
Taxa de emprego	72,7	63,9	68,2	73,1	60,7	66,9	22,2	24,1	23	26,5	25,1	25,9
Taxa de paro	10,5	12,6	11,5	12,2	15,9	13,9	22,2	23,5	22,7	23,4	24,6	23,9

Fonte: IGE. *Enquisa de poboación activa. Emprego das persoas con discapacidade*; INE. *El empleo de las personas con discapacidad*

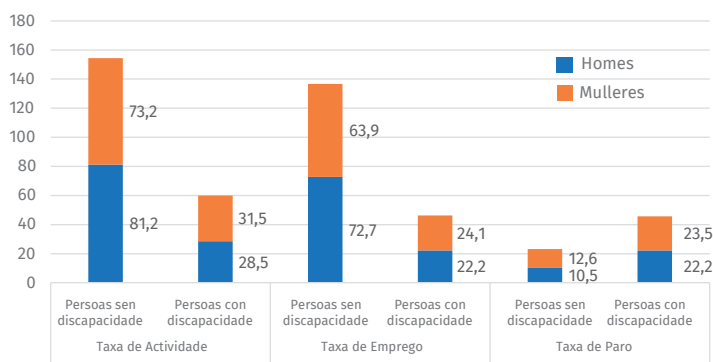
No contexto español, o máis destacable do colectivo de persoas con discapacidade é a súa baixa participación no mercado laboral ao igual que sucede no caso galego.

En 2019 a súa *taxa de actividade* foi do 34% (medio punto menos que en 2018), é dicir, máis de 43 puntos inferior á da poboación sen discapacidade. Do mesmo xeito que sucede para a poboación xeral, as mulleres con discapacidade tiñan menos presenza activa no mercado laboral. Con todo, a súa taxa de actividade estaba máis próxima á masculina que na poboación sen discapacidade (33,3% fronte a 34,6%).

En 2019, a *taxa de emprego* das PCD en España foi do 25,9%, o que supón máis de dúas veces menos que a taxa de persoas sen discapacidade que era para ese mesmo ano alcanzou o 66,9%.

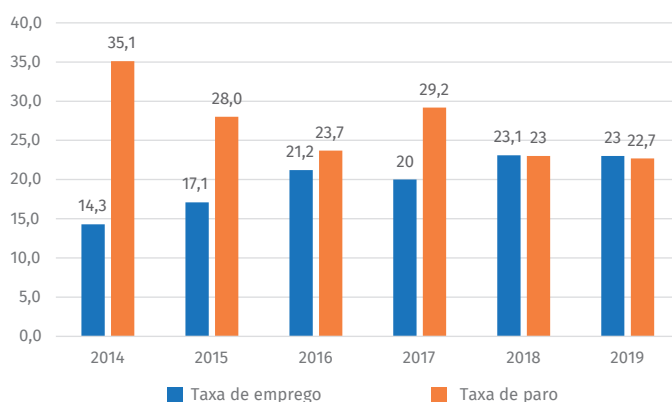
Un ano máis as mulleres mostran unha taxa de emprego inferior (25,1% fronte a 26,5% dos homes), aínda que este é un fenómeno que tamén se repite entre as persoas sen discapacidade mesmo con maiores diferenzas (12,4 puntos). Dita taxa aumentou 0,1 puntos respecto a 2018.

Pola súa banda, o 23,9% da poboación activa con discapacidade atopábase en situación de *desemprego*. A diferenza coa poboación sen discapacidade é de máis de 10 puntos (23,9% fronte a 13,9%). A taxa de paro das mulleres é superior a dos homes en ambos colectivos, pero sen embargo a brecha non é tan grande entre as PCD (1,2 puntos) como no grupo das PSD (3,7 puntos). Respecto ao ano 2018, a taxa de paro reduciuse un 1,3 puntos (1,2 no caso das persoas sen discapacidade).

Gráfico 6.6. Taxas de actividade, emprego e paro da poboación con e sen discapacidade, e sexo. Galicia. Ano 2019, (%)

Fonte: IGE. Enquisa de poboación activa. Emprego das persoas con discapacidade

O seguinte gráfico mostra a evolución positiva da taxa de emprego (de 14,3% a 23%), e a baixada na taxa de paro (de 35,1 % a 22,7%) nos últimos seis anos (2014-2019).

Gráfico 6.7. Evolución da taxa de emprego e de paro das persoas con discapacidade. Galicia. 2014-2019 (%)

Fonte: IGE. Enquisa de poboación activa. Emprego das persoas con discapacidade

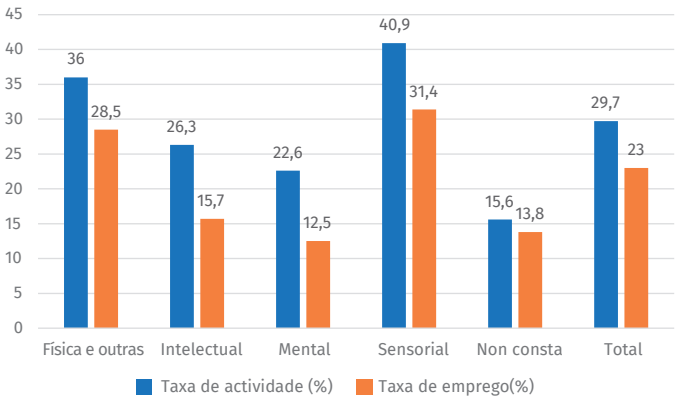
A participación no mercado laboral da poboación con discapacidade vén determinada polo grao e o tipo de discapacidade que padeza a persoa. Así, das 38.100 persoas con discapacidade que formaban parte da poboación activa en 2019, a meirande parte (o 55,1%) tiña un grao de discapacidade de entre o 33% e o 44%, isto supón un incremento de 0.2% en relación ao ano anterior.

Outras características desta poboación son que as discapacidades sensorial e a física levan asociadas unha maior taxa de emprego. Pola contra as taxas de actividade cando as limitacións son intelectuais e mentais non se traducen en emprego.

En relación ao ano 2018 a taxa de emprego incrementouse na intelectual (de 9,6% a 15,7%) e diminuíu na sensorial (37,8% a 31,4%).

A taxa de emprego das PCD dende o ano 2014 incrementouse en 8.8 puntos, este aumento prodúcese en todos os tipos de discapacidade, sendo de case 10 puntos na física (19,9% a 28,5%).

Gráfico 6.8. Taxas de actividade e emprego das PCD segundo o tipo de discapacidade. Galicia. 2019 (%)

Fonte: IGE. Enquisa de poboación activa. Emprego das persoas con discapacidade

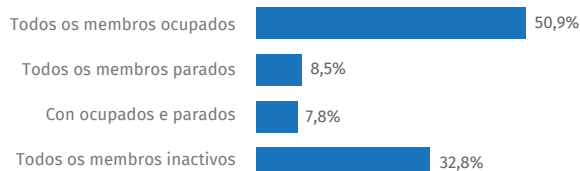
Uns 116.600 fogares en Galicia no ano 2019 contaban entre os seus membros con algunha persoa en idade de traballar con discapacidade, isto supón o 10,7% dos fogares galegos.

O 67,2% destes fogares contaba con algunha persoa en activo entre os seus membros e no 32,8% restante todos os seus membros eran persoas inactivas.

Táboa 6.10. Fogares con algunha persoa entre os 16 e 64 anos con discapacidade, e relación coa actividade. Galicia. Miles

Relación	2017	2018	2019
Total	115,4	118,9	116,6
Con algún membro activo	76,9	79,7	78,4
-con todos os membros ocupados	53,2	58,3	59,4
-con todos os membros parados	11,8	11	9,9
-con ocupados e parados	12	10,5	9,1
Con todos os membros inactivos	38,5	39,2	38,2

Fonte: IGE. Enquisa de poboación activa. Emprego das persoas con discapacidade

Gráfico 6.9. .Distribución dos fogares (persoas 16-64 anos) con discapacidade en relación coa actividade. Galicia, 2019 (%)

Fonte: IGE. Enquisa de poboación activa. Emprego das persoas con discapacidade

O nivel educativo das persoas con discapacidade en idade activa, é notablemente inferior ao das persoas sen discapacidade. As PCD teñen estudos na súa maioría secundarios (63,7%), destacando a porcentaxe de mulleres con estudos superiores (18,7%), 4 puntos por encima dos homes.

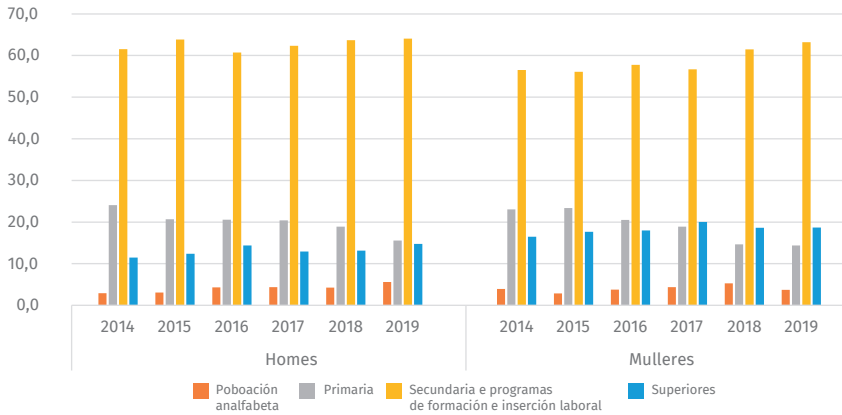
Táboa 6.11 . Porcentaxe de poboación con discapacidade segundo nivel de estudos e sexo Galicia, 2019 (%)

	Total	Homes	Mulleres
Poboación analfabeta	4,8	5,6	3,7
Primaria	15,1	15,5	14,4
Secundaria e programas de formación e inserción laboral	63,7	64,1	63,2
Superiores	16,4	14,7	18,7

Fonte: IGE. Enquisa de poboación activa. Emprego das persoas con discapacidade

A evolución nestes 6 anos mostra como ambos colectivos experimentaron ganancias na formación tanto na educación secundaria como na superior, salientando nos homes un incremento nos estudos superiores (11.5% a 14.7%). Podemos observar como as PCD avanza cara a unha maior formación, descendendo a porcentaxe que tan só ten estudos de primaria. Con todo, aínda hai unha presenza de persoas sen estudos, que ademais aumenta no caso dos homes (2,9% a 5,6%).

Gráfico 6.10. Poboación con discapacidade segundo nivel de estudos e sexo. Galicia, 2014-2019 (%).

Fonte: IGE. Enquisa de poboación activa. Emprego das persoas con discapacidade Salarios

O feito de ter unha discapacidade inflúe no salario medio do traballador. Os datos dos que dispoñemos proceden da Enquisa do salario das persoas con discapacidade do INE, e refírense ao ano 2018. Aínda así queremos destacar que o salario bruto anual medio das persoas con discapacidade foi de 19.946,2 euros por traballador no ano 2018, un 17,3% menos que para as persoas sen discapacidade, que percibiron 24.132,5 euros de media. Así pois, a cociente salarial entre persoas con e sen discapacidade, en termos medios foi do 82,7%. As diferenzas salariais entre os colectivos de persoas con e sen discapacidade incidiron máis sobre a poboación masculina, os homes con discapacidade percibiron un salario anual un 20,7% inferior ao dos homes sen discapacidade mentres que no caso das mulleres resultou un 14,9% inferior ao das traballadoras sen discapacidade; aínda así estas diferenzas salariais entre homes e mulleres resultaron menos acusadas no caso de persoas con discapacidade que no caso dos seus homólogos sen discapacidade. No caso das persoas con discapacidade o aumento da idade e a antigüidade ao igual que o nivel de estudos dos traballadores, inflúe da mesma maneira que na poboación xeral na retribución salarial. Os datos a nivel rexional están agrupados por zonas, así na zona noroeste (Galicia, Asturias e Cantabria) o salario anual medio por traballador con discapacidade resultou un 10,4% inferior ao das persoas sen discapacidade. Outro dato salientable é que o salario das persoas con discapacidade redúcese en máis de 600 euros dende o ano 2010. No ano 2019 en Galicia a meirande parte das persoas con discapacidade empregadas son asalariadas (83,7%); e o 86,1% da poboación traballaba a xornada completa. O salario medio bruto anual en Galicia no ano 2019 fíxase en 22.757,3€, descendendo en 2.359,1 euros no caso do colectivo das PCD para situarse nos 20.398,2 euros (Odismet). *Políticas de creación de emprego.*

As axudas para “Integración Laboral de persoas con discapacidade” teñen como destinatarios os Centros Especiais de Emprego, e os centros ordinarios de traballo. No primeiro caso, teñen por obxecto promover proxectos xeradores de emprego de carácter innovador para traballadores con discapacidade desempregados, axudar ao mantemento de postos de traballo mediante a concesión de subvencións e axudas para estes fins, e financiar os custos derivados da contratación de unidades de apoio.

Do total das axudas de apoio á creación de emprego no ano 2019 en España o 81% foron destinadas á integración laboral de persoas con discapacidade, e os CEE son os principais beneficiarios co 97,8%, dirixidas na súa gran maioría ao mantemento de postos de traballo.

En Galicia no mesmo ano, o 72% do total das axudas de apoio á creación de emprego foron destinadas á integración laboral das persoas con discapacidade. As provincias máis beneficiadas foron A Coruña con máis da metade (56,4%), seguida de Pontevedra (31%). Os CEE recibiron o 94% das axudas, destinadas principalmente ao mantemento de postos de traballo (92%). Con estas axudas, creáronse 41 postos de traballo (a maioría en Pontevedra e Ourense), mantívoase o persoal de 3182 persoas con discapacidade e as unidades de apoio axudaron a 533 persoas (a gran maioría na Coruña seguida de Pontevedra).

Táboa 6.12. Axudas para a integración laboral de persoas con discapacidade.
Galicia e España. Ano 2019. Euros

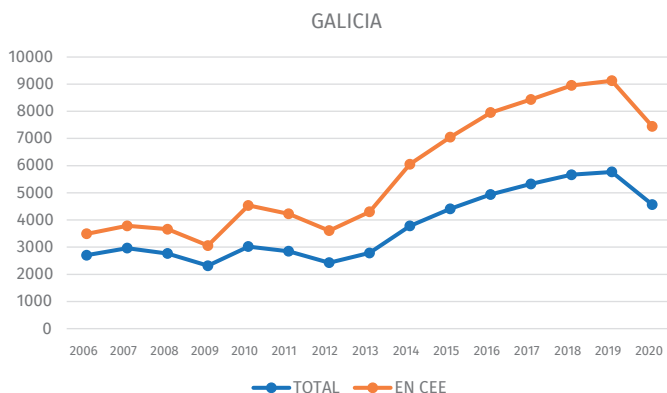
AXUDAS TOTAIS		CENTROS ESPECIAIS DE EMPREGO						
		AXUDAS TOTAIS EN CEE	Proxectos xeneradores de emprego		Mantemento de postos de traballo		Unidades de apoio	
			Postos creados	Importe	Persoas con discapa- cidade	Importe	Persoas que reciben apoiu	Importe
Coruña	9.524.271,6	8.980.738,4	9	189.956,0	1.805	8.300.337,8	298	490.444,5
Lugo	761.762,8	603.269,8	0	0,0	132	599.350,6	1	3.919,2
Ourense	1.366.531,9	1.232.248,2	10	142.173,7	245	1.009.895,7	33	80.178,8
Pontevedra	5.233.658,2	4.625.703,8	22	198.022,5	1.000	4.191.276,1	201	236.405,2
GALICIA	16.886.224,5	15.441.960,1	41	530.152,2	3.182	14.100.860,2	533	810.947,8
ESPAÑA	413.344.655,6	404.339.662,2	1.493	17.209.308,0	85.901	366.923.505,2	18.913	20.206.849,0

Fonte: Ministerio de Trabajo e Seguridade Social. Estadísticas. <https://www.mites.gob.es/es/estadisticas/anuarios/2019/index.htm>

6.6. Os contratos nos CEE

Analizamos o volume total de contratos específicos a persoas con discapacidade realizados tanto en empresa ordinaria como en centros especiais de emprego. Por contratos específicos enténdese aqueles que están dirixidos de forma exclusiva a persoas con discapacidade, de acordo coa estatística recollida polo Servizo Público de Emprego, SEPE; é dicir, os contratos a persoas cuxa discapacidade foi declarada no mesmo.

En Galicia no ano 2020 leváronse a cabo 4562 contratos específicos a PCD, dos cales 2.879 foron en CEE. Isto supón unha caída do 20,9% no primeiro caso, e do 14,2% no segundo; rompendo así a senda crecente que se viña producindo dende o ano 2013.

Gráfico 6.11 . Contratos Específicos a PCD, Galicia, 2006-2020 (Miles).

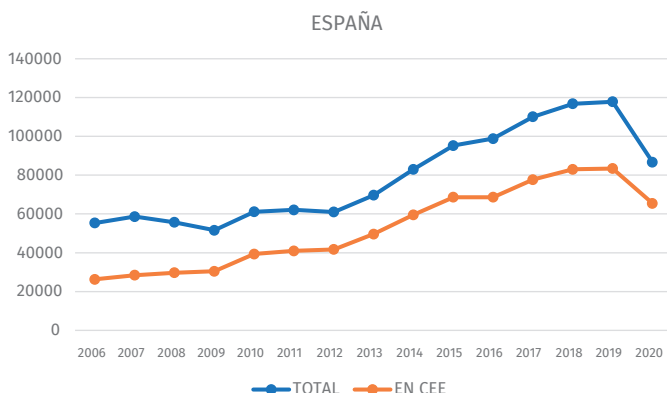
Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

No ano 2020 en España realizáronse un total de 86.706 contratacións específicas a PCD, que supoñen unha taxa do 13,6% en relación co total da poboación activa con discapacidade. Desta cifra, os CEE sumaron 65.461 contratacións, o que equivale ao 10,3% da poboación activa e o 75,5% de todos os contratos específicos realizados durante o ano ás persoas con discapacidade.

As contratacións en CEE oscilaron dende os 595 na Rioxa ata os 12.276 en Andalucía.

Entre 2019 e 2020 o número de contratos específicos ás PCD esborrallouse en máis dun 26%, e nun 21,5% nos CEE, rompendo así unha clara tendencia positiva iniciada en 2013.

As cifras constatan o efecto da crise sanitaria producida pola Covid-19 no emprego as PCD, e tanto en Galicia como en España os primeiros meses de 2021 non lanzan cifras especialmente optimistas para a súa recuperación.

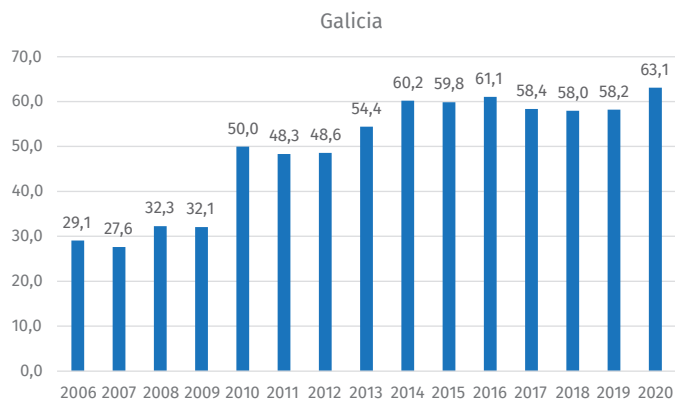
Gráfico 6.12. Contratos Específicos A PCD, España, 2006-2020 (Miles)

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

Segundo os datos do SEPE, dende o ano 2013 para Galicia e o 2008 para España, máis da metade dos contratos específicos a PCD realizáronse en CEE. A evolución é máis positiva

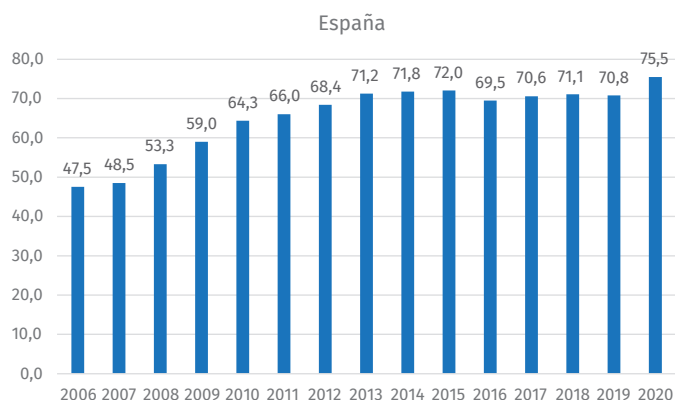
no caso español acadando o 75,5% no ano 2020, onde 6 de cada 8 contratos leváronse a cabo en CEE; mentres que nos CEE galegos foi do 63,1% o que representa a 3 de cada 5 contratos.

Gráfico 6.13. Contratos Específicos a PCD en CEE, Galicia (% do total), 2006-2020

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

Gráfico 6.14. Contratos Específicos a PCD en CEE, España (% do total), 2006-2020

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

Con relación ao tipo de contrato, os contratos temporais superan case o 60% do total de contratos específicos realizados a PCD en Galicia en todos os anos analizados, chegando a alcanzar o 80% no ano 2016. Pola contra a nivel nacional, a temporalidade é mais acentuada xa que supera practicamente o 65% no período de estudo, acadando a cifra do 84,3% no ano 2015.

Esta situación empeora de xeito considerable si falamos dos CEE, porque tan só 1 de cada 10 contratos son de carácter indefinido tanto en Galicia como en España no ano 2020. Polo tanto consolídase a temporalidade no emprego deste colectivo.

**Táboa 6.13. Contratos específicos realizados a PCD en Galicia
en función do tipo de contrato (%), 2006-2020**

	Totais (Inclue CEE)		En CEE	
	Indefinidos(%)	Temporais (%)	Indefinidos(%)	Temporais (%)
2006	42,5	57,5	19,9	80,2
2007	40,6	59,4	21,1	78,9
2008	37,7	62,3	16,6	83,4
2009	37,3	62,7	12,9	87,1
2010	30,7	69,3	10,9	89,1
2011	27,9	72,1	4,4	95,6
2012	26,7	73,4	6,3	93,7
2013	20,9	79,1	7,3	92,7
2014	18,6	81,4	6,5	93,5
2015	18,9	81,1	6,4	93,6
2016	19,9	80,1	6,8	93,2
2017	20,7	79,3	6,4	93,6
2018	22,4	77,6	9,1	90,9
2019	22,0	78,0	11,1	88,9
2020	22,3	77,7	10,2	89,8

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

**Táboa 6.14. Contratos específicos realizados a PCD en España
en función do tipo de contrato (%), 2006-2020**

	Totais (Inclue CEE)		En CEE	
	Indefinidos(%)	Temporais(%)	Indefinidos(%)	Temporais(%)
2006	36,8	63,2	10,0	90,0
2007	36,0	64,0	11,2	88,8
2008	33,3	66,7	11,3	88,8
2009	28,3	71,7	9,0	91,0
2010	26,5	73,5	7,0	93,0
2011	23,9	76,1	5,6	94,4
2012	19,6	80,4	3,6	96,4
2013	16,7	83,3	7,2	92,8
2014	16,3	83,7	7,1	92,9
2015	15,7	84,3	6,1	93,9
2016	19,0	81,0	8,2	91,8
2017	19,1	81,0	8,8	91,2
2018	20,2	79,8	10,2	89,8
2019	19,0	81,0	8,7	91,3
2020	18,7	81,3	9,9	90,1

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do SEPE: Estadísticas de contratos

Debemos sinalar que o índice de rotación nas PCD en España no ano 2019 foi do 2,25 o que supón que cada unha destas persoas asinou, máis ou menos algo máis de dous contratos distintos ao longo do ano, aínda así este indicador empeora no caso do colectivo das PSD (2,93%); e ademais 6 de cada 10 corresponden ao colectivo masculino.

6.7. Estrutura financeira e estrutura de ingresos

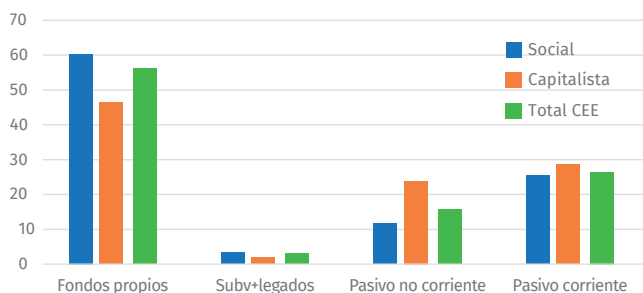
Neste apartado analízanse dos datos da estrutura financeira e a estrutura de ingresos dos CEE de Galicia para os anos 2013, 2017 e no último ano dispoñible (2019 /2018) a partir da información dos balances e contas de resultados ofrecidos na base de datos SABI e das listaxes nominais dos centros que dispón CIRIEC. Disponse de datos no último ano para 42 CEE de economía social, e outros tantos de economía capitalista, número que supón o 79% do total de CEE de cadansúa tipoloxía. Os datos mais relevantes do ano 2019 preséntanse na táboa 6.15.

Táboa 6.15. Recursos financeiros dos CEE 2019 (miles de euros)

	Social	Capitalista	Total
Patrimonio neto	152.958	54.432	207.390
Fondos propios	145.411	52.593	198.004
Capital	47.727	7.295	55.022
Reservas	67.537	37.745	105.283
Subv+legados	7.548	1.839	9.387
Pasivo no corriente	28.075	26.913	54.988
Pasivo Corriente	60.509	32.362	92.870
Total patrimonio neto y pasivo	241.541	108.147	349.689
Importe neto de la cifra de negocios	244.334	172.025	416.359
Otros ingresos de explotación	46.358	11.899	58.257
Ingresos financieros	519	566	1.085
Total ingresos	291.212	184.489	475.701

Fonte: Elaboración propia a partir de CIRIEC e SABI. Nota: datos de 2018 no 48% dos CEE da ES e do 69% nos CEE da EC. Na data de elaboración deste traballo non estaban publicados os datos do 2020.

Os recursos financeiros dos CEE, do mesmo xeito que os do resto de empresas sociais, están formados por unha mestura de recursos propios e alleos, entre os cales os ingresos obtidos da actividade comercial representan unha parte significativa. Estes recursos financeiros poden proceder de: (i) o desenvolvemento da súa actividade, a través da reinvestimento de beneficios; (ii) das achegas dos titulares dos CEE en forma de accións, participacións ou calquera outra achega conforme ao tipo de sociedade na que se constituíu o centro, e (iii) de recursos alleos como créditos bancarios, doazóns, axudas da administración pública, etc. A táboa 15 presenta a estrutura financeira dos CEE de Galicia para o ano 2019.

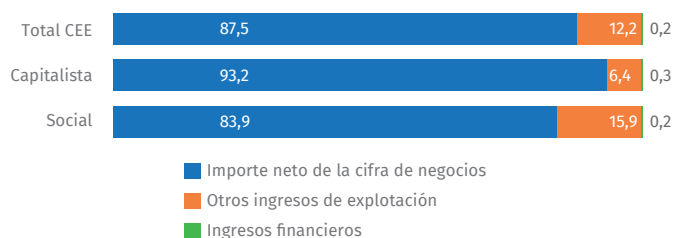
Gráfico 6.15. Estrutura financeira CEE de Galicia por tipoloxía de Centro 2019 (%)

Fonte: Elaboración propia a partir de CIRIEC e SABI

A estrutura porcentual dos recursos financeiros nos anos de estudo sinala un peso importante dos fondos propios nos CEE da economía social (ao redor do 60%) fronte aos CEE da economía capitalista (de algo máis do 48% no último ano). Algunhas das vantaxes de dispoñer dun importante volume de fondos propios é a maior garantía fronte a terceiros, a non existencia de restricións nin obrigacións de amortización sobre eses recursos e, ademais, que os investidores externos á organización non exercen ningún control sobre os devanditos recursos. Con todo, cabe sinalar que o nivel óptimo de fondos propios pode depender do tipo de actividade que realice cada centro, podendo existir unha elevada diversidade.

Nos tres anos de referencia a principal fonte de financiación dos CEE da economía social foi o patrimonio neto, representando os fondos propios o 60% do total do patrimonio neto e pasivo en 2019. Pola contra, no caso dos CEE de iniciativa empresarial ou capitalista destaca a importancia do pasivo, que acada o 51% nese ano, cun peso do pasivo corrente do 28%. As subvencións, doazóns e legados representan unha maior porcentaxe nos CEE da ES, sendo no último ano do 3,1% fronte ao 1,7% dos CEE da economía capitalista.

No gráfico 6.16 amosase a estrutura de ingresos dos CEE da comunidade galega, que non teñen mudado practicamente nos anos analizados. Os CEE son produtores de mercado segundo os criterios da Contabilidade Nacional, e polo tanto, máis do 50% dos seus ingresos proceden das súas vendas no mercado. O peso da cifra de negocios é superior no caso dos CEE de economía capitalista, nos que supérase o 93% nos anos de estudo. Para o ano 2019 o 83,9% dos ingresos dos CEE da economía social procedía das súas vendas, sendo esa porcentaxe maior no caso dos centros da economía capitalista (93,2%). O peso doutros ingresos de explotación, fundamentalmente debido as subvencións de explotación incluídas nesta partida, é claramente superior nos CEE da economía social (15,9% no último ano) que nos CEE da economía capitalista (6,4%).

Gráfico 6.16. Estrutura de ingresos CEE Galicia por tipoloxía de Centro 2019 (%)

Fonte: Elaboración propia a partir de CIRIEC e SABI.

6.8. Conclusións

Os Centros Especiais de Emprego, partícipes da Economía Social, son xeradores de oportunidades de emprego para as persoas con discapacidade. En función da súa finalidade, temos CEE da Economía Social que buscan ter un impacto social, e os CEE da Economía Capitalista que persegue un beneficio para os seus propietarios e accionistas.

Segundo os datos do Rexistro de CEE da Xunta de Galicia correspondentes ao ano 2020 existían un total de 111 CEE, 57 pertencentes á Economía Social e 54 pertencentes á economía capitalista. A cifra é a mesma que a do ano anterior porque aínda que se crearon 4 novos Centros tivo lugar o mesmo número de baixas.

En torno ao 80% dos CEE adoptan a forma xurídica e Sociedade Limitada (75,4% ES; 83,3% EC).

Máis da metade dos CEE centran as súas actividades no sector servizos (55,7%), levando a cabo principalmente actividades de limpeza xeral de edificios e de xardinería.

No ano 2019 case o 8% da forza de traballo de 16 a 64 anos está representada polo colectivo de persoas con discapacidade en Galicia no ano 2019. O 68,3% das discapacidades rexistradas son de tipo físico e predominan aquelas con porcentaxes comprendidas entre o 33% e o 44%.

A menor presenza no mercado laboral reflexa unha taxa de actividade tan só dun 29,7%, o que supón 47,4 puntos por debaixo da do colectivo de persoas sen discapacidade. A taxa de emprego foi do 23%, a 45,2 puntos de distancia do grupo de persoas sen discapacidade. Por outra banda, o 22,7% da poboación activa con discapacidade atopábase en situación de desemprego, fronte a 11,5% para poboación sen discapacidade. En relación ao ano 2018 as tres taxas experimentaron unha leve diminución.

E nos tres casos a taxa feminina supera á masculina na poboación con discapacidade, mentres que no resto da poboación isto só ocorre no caso da taxa de paro.

Mais da metade da poboación activa das PCD tiña un grao de discapacidade de entre o 33% e o 44%, o que supón un lixeiro incremento de 0,2% en relación ao ano anterior. As discapacidades sensorial e a física levan asociadas unha maior taxa de emprego. Pola contra as taxas de actividade cando as limitacións son intelectuais e mentais non se traducen en emprego.

As PCD teñen estudos, na súa maioría secundarios (63,7%), aínda que o 17,9% alcanzaron estudos de nivel superior.

O 10,7% dos fogares galegos no ano 2019 contaban entre os seus membros con algunha persoa en idade de traballar con discapacidade.

Unha persoa da poboación con discapacidade no ano 2019 cobra de media en Galicia 2.359,1 euros menos que unha sen discapacidade.

En Galicia no ano 2019, o 72% do total das axudas de apoio á creación de emprego foron destinadas á integración laboral das persoas con discapacidade. As provincias máis beneficiadas foron A Coruña con máis da metade (56,4%), seguida de Pontevedra (31%). Os CEE recibiron o 94% das axudas, destinadas principalmente ao mantemento de postos de traballo (92%).

No ano 2020 as cifras de contratación constatan o efecto da crise sanitaria producida pola Covid-19 na contratación das PCD, e tanto en Galicia como en España os primeiros meses de 2021 non lanzan cifras especialmente optimistas para a súa recuperación. Así en Galicia no ano 2020 os contratos específicos a PCD sufriron unha caída do 20,9%, e superaron o 14% nos CEE; rompéndose a traxectoria crecente experimentada dende o ano 2013.

Tan só 1 de cada 10 contratos son de carácter indefinido tanto en Galicia como en España no ano 2020, consolidándose así a temporalidade no emprego deste colectivo.

Dende o ano 2013 para Galicia e o 2008 para España, máis da metade dos contratos específicos a Persoas Con Discapacidade realizáronse en CEE. No caso galego de cada 5 contratos, 3 realizáronse nun CEE no ano 2020.

A principal fonte de financiación dos CEE da economía social no ano 2019 foi o patrimonio neto (60%) pola contra, no caso dos CEE de iniciativa empresarial ou capitalista destaca a importancia do pasivo (51%). Para o ano 2019 o 83,9% dos ingresos dos CEE da economía social procedía das súas vendas, sendo esa porcentaxe maior no caso dos centros da economía capitalista (93,2%).

6.9. Bibliografía

OMS (2001). <https://www.who.int/es>; <https://www.who.int/topics/disabilities/es/>
 ONU 2006. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. New York. <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>

Lexislación:

ESPAÑA. Ley 13/1982, de 7 de abril, de integración social de los minusválidos.

ESPAÑA. Real Decreto Legislativo 1/2013, de 29 de noviembre, por el que se aprueba el Texto Refundido de la Ley General de derechos de las personas con discapacidad y de su inclusión social.

GALICIA. Decreto 200/2005, de 7 de julio, por el que se regula la autorización administrativa y la inscripción en el Registro administrativo de Centros Especiales de Empleo de Galicia, y su organización y funcionamiento.

7. AS CONFRARÍAS DE PESCADORES

7.1. Introducción

As confrarías de pescadores en Galicia están reguladas pola Lei 11/2008 de 3 de decembro de pesca de Galicia (art. 78 ao 95) e polo Decreto 8/2014 de 2014 de 16 de xaneiro¹, que as definen como corporacións de dereito público, sen ánimo de lucro, representativas de intereses económicos dos seus asociados (armadores de buques de pesca e traballadores do sector extractivo) e que actúan como órganos de consulta e colaboración coas administracións competentes en materia de pesca marítima e de ordenación do sector pesqueiro.

Son entidades asociativas que levan adiante proxectos para desenvolver programas de mellora para o sector, co obxecto de satisfacer as necesidades e intereses dos seus socios contribuíndo ao desenvolvemento local, a cohesión social e a sustentabilidade no ámbito da pesca e da extracción.

Recoñécense como entidades de Economía Social na Lei 5/2011 de Economía Social de España e na Lei 6/2016 de Economía Social de Galicia, ao cumprir os requisitos fixados pola Lei (Botana e Millán, 2017): a realización de actividades económicas, a primacía das persoas e do fin social sobre o capital, a promoción da solidariedade interna e coa sociedade, a aplicación dos resultados en función do traballo ou servizo aportado e independencia respecto aos poderes públicos.

7.2. Principais datos das confrarías galegas

A exposición e primeira venda dos produtos pesqueiros frescos comercialízanse nas lonxas, maioritariamente xestionadas polas confrarías de pescadores. Segundo o último dato publicado pola confederación Empresarial Española da Economía Social (CEPES)² en España,

¹ Aínda que a lexislación básica de ordenación do sector pesqueiro corresponde á Lei estatal 3/2001 de 26 de marzo de Pesca Marítima del Estado, que regulan as confrarías nos art. 45 a 51.

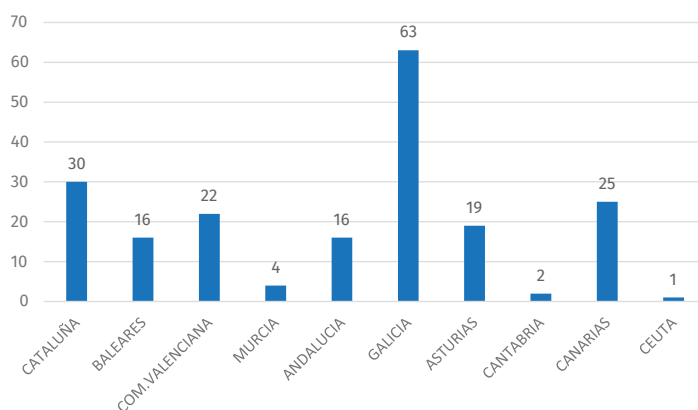
² https://www.cepes.es/social/entidades_cofradias_pescadores

no ano 2019, había 133 lonxas xestionadas por confrarías que facturaron 4.646,8 millóns de euros

Con relación as confrarías por CC.AA., a distribución das mesmas, recóllese no seguinte gráfico, no que se pode observar que Galicia é a comunidade con maior número (63) representando o 31,8 % do total español. A seguinte rexión con maior peso é Cataluña, que con 30 confrarías representa o 15,2 % do Estado. As seguen Canarias e a Comunidade Valenciana, con 25 e 22 confrarías.

As confrarías en España organízanse en 22 federacións das cales 18 son provinciais e 4 interprovinciais. En Galicia, hai 3 federacións, que se corresponden con as 3 provincias costeiras e conforman a "Federación galega de confrarías de pescadores". A nivel estatal, a gran agrupación a constitúe a "Federación Nacional de Cofradías de Pescadores

Gráfico 7.1. Número de confrarías por CC.AA.

Fonte: Federación Nacional de Confrarías de Pescadores (<https://www.fncp.eu/relacion-de-cofradias>). Data de consulta 17/05/2021

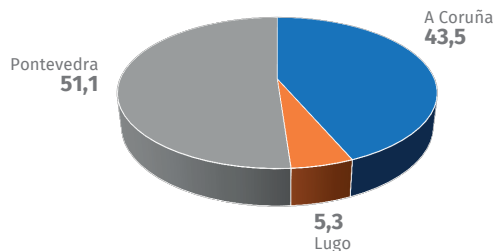
Das confrarías galegas 6 se atopan na provincia de Lugo, 35 na provincia de A Coruña e 22 na de Pontevedra. No ano 2020 en Galicia había 11.498 afiliados as Confrarías de pescadores (1.911 menos que no ano anterior, o que supón unha caída do -14 %). Por provincias, en Pontevedra atopamos o maior número de afiliacións, 5.879, cunha caída de -1.060 con relación ao ano anterior (-15,3 %). Coruña é a segunda federación en importancia, 5.004 afiliacións, aínda que tamén baixou con relación ao ano 2019 perdendo 734 (o -12,8 %). En Lugo temos 615 afiliacións, sendo a perda de -117, e a maior caída das tres, -16 %.

Táboa 7.1. Afiliados nas confrarías de Galicia por provincia.

FEDERACIÓN					
		A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	GALICIA
Empresas	2019	1.846	144	2.430	4.420
	2020	1.730	118	2.073	3.921
Traballadores/as	2019	3.892	588	4.509	8.989
	2020	3.274	497	3.806	7.577
Afiliados/as	2019	5.738	732	6.939	13.409
	2020	5.004	615	5.879	11.498
Comparativa 2020/2019					
Empresas	Número	-116	-26	-357	-499
	TVA %	-6,28	-18,06	-14,69	-11,29
Traballadores/as	Número	-618	-91	-703	-1.412
	TVA %	-15,88	-15,48	-15,59	-15,71
Afiliados/as	Número	-734	-117	-1.060	-1.911
	TVA %	-12,79	-15,98	-15,28	-14,25

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

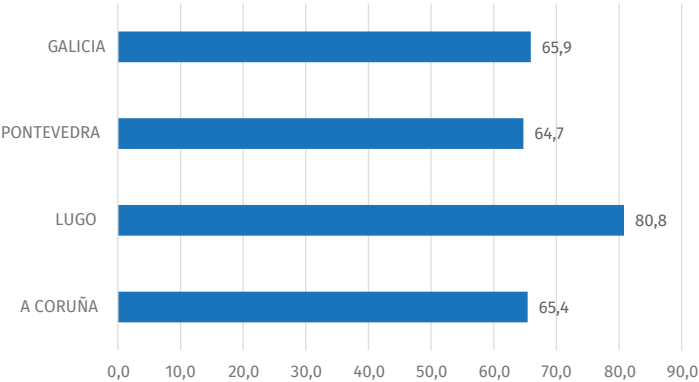
O maior peso das afiliacións de traballadores atopámola na federación lucense, representando o 80,8 % do total fronte a media galega que está no 65,9 %). No caso das empresas, tanto Pontevedra (35,3 %) como A Coruña (34,6 %) presentan unha representación maior que a media galega (34,1 %). No ano 2020 as afiliacións caen, tanto no que respecta as empresas como aos traballadores e traballadoras nas tres federacións galegas, rompendo a tendencia do ano 2019 no que as afiliacións en Galicia medraron o 6,7 % no caso das persoas traballadoras e o 2,5 % no caso das empresas (Informe sobre a Economía Social en Galicia, 2019), polo que parece que a crise económica derivada das restricións sanitarias impostas para paliar a pandemia provocada polo COVID-19 tivo unha importante incidencia nas confrarías galegas (sobre todo en Pontevedra, que foi a federación que aportou os datos positivos do ano anterior).

Gráfico 7.2. Distribución provincial do total de afiliados/as nas confrarías galegas.2020

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

Como xa se adiantou, é como reflicte o gráfico anterior o 51,1 % das afiliacións nas confrarías galegas atópanse na federación de Pontevedra (porcentaxe lixeiramente inferior que no informe anterior), o 43,5 % na coruñesa (aumentando 0,7 puntos a do ano anterior) e, por último, o 5,3 % das afiliacións están na federación lucense (que tamén baixa, moi lixeiramente, a súa participación no total).

Gráfico 7.3. Peso dos traballadores/as afiliados nas confrarías galegas. 2020

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

As persoas traballadoras seguen representando a maior porcentaxe das afiliacións galegas, o 65,4 %, pero reducen o seu peso en -2,4 puntos con relación ao informe 2019, polo que a crise económica tivo maior impacto que nas empresas afiliadas. Por federacións, Lugo segue a ser a que presenta unha porcentaxe moi por encima da media galega, o 80,8 % incrementando lixeiramente o peso con relación ao ano 2019 (que era do 80,3 %).

Táboa 7.2. Distribución das empresas afiliadas nas confrarías galegas segundo a súa forma xurídica.

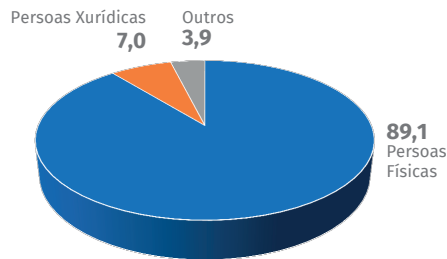
FEDERACIÓN					
		A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	GALICIA
Persoas Físicas	2019	1.590	56	2.229	3.875
	2020	1.529	41	1.924	3.494
Persoas Xurídicas	2019	133	58	101	292
	2020	146	57	71	274
Outros	2019	123	30	100	253
	2020	55	20	78	153
Total	2019	1.846	144	2.430	4.420
	2020	1.730	118	2.073	3.921

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

Segundo a súa fórmula xurídica, a maioría das empresas afiliadas nas confrarías galegas son persoas físicas, 3.494 que representan o 89,1% do total, sendo 381 menos que no ano 2019, o que rompe a tendencia de crecemento de anos anteriores. A pesar desta caída, aumenta o peso das persoas físicas na afiliación galega con respecto ao ano anterior (87,7%). Por provincias destaca o peso que teñen en Pontevedra onde hai 1.924 e supoñen o 92,8% das federacións da provincia, e que diminúen en 305 con relación ao ano anterior. A menor presenza desta figura atópase na provincia de Lugo, con 41 de 118 empresas non chega ao 35% do total, e presentando a maior variación relativa das tres federacións (-26,8%).

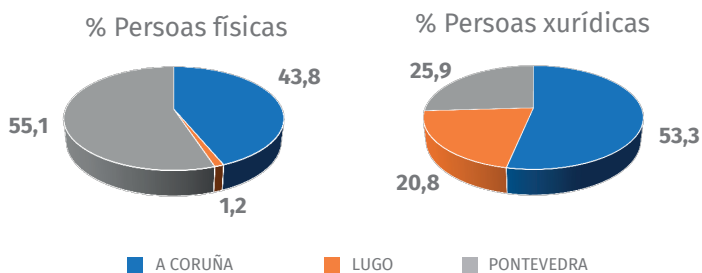
As persoas xurídicas afiliadas en Galicia acadan un valor de 274 no ano 2020, polo que hai 18 menos que no ano anterior. A maior afiliación atópase na federación de Pontevedra (1.924), na que a caída foi de 30 afiliacións, cunha variación do -29,7% (a maior de todas). Na federación de A Coruña é a única na que medran as afiliacións de persoas xurídicas, 13 novas (9,8% de crecemento).

Gráfico 7.4. Peso das empresas afiliadas nas confrarías galegas segundo as súa forma xurídica. 2020

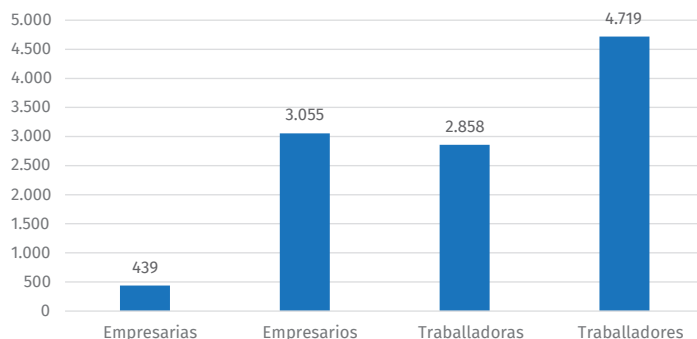
Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

Gráfico 7.5. Peso das persoas físicas e xurídicas afiliadas nas confrarías galegas por provincias no ano 2020

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

No conxunto galego, a maior representatividade da muller dentro dos afiliados nas confrarías de pescadores prodúcese no colectivo de persoas traballadoras, acadando un total de 2.858 afiliacións e representando o 37,7% do total (o 86,6% das mulleres afiliadas). Esta cifra redúcese ás 439 afiliacións femininas no caso das empresas, representando o 12,6% deste colectivo (e soamente o 13,3% das afiliacións femininas).

Gráfico 7.6. Peso das persoas físicas e xurídicas afiliadas nas confrarías galegas por provincias no ano 2020

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

Táboa 7.3. Distribución por sexo dos empresarios/as e dos traballadores/as.

			A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	GALICIA
Empresarios/as	Home	2019	1.462	50	1.860	3.372
		2020	1.398	40	1.617	3.055
	Muller	2019	128	6	369	503
		2020	131	1	307	439
Traballadores/as	Home	2019	2.801	557	2.212	5.570
		2020	2.358	477	1.884	4.719
	Muller	2019	1.091	31	2.297	3.419
		2020	916	20	1.922	2.858
Comparativa 2020/2019						
Empresarios/as	Home	Absoluto	-64	-10	-243	-317
		TV (%)	-4,4	-20,0	-13,1	-9,4
	Muller	Absoluto	3	-5	-62	-64
		TV (%)	2,3	-83,3	-16,8	-12,7
Traballadores/as	Home	Absoluto	-443	-80	-328	-851
		TV (%)	-15,8	-14,4	-14,8	-15,3
	Muller	Absoluto	-175	-11	-375	-561
		TV (%)	-16,0	-35,5	-16,3	-16,4

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

Por provincias hai grandes variacións na representatividade feminina nas confrarías. Dentro dos traballadores temos que en Pontevedra 1.617 das afiliacións son mulleres, o que supón o 50,5%, aínda que temos 375 menos que no ano anterior, reducíndose lixeiramente

a súa participación con relación a dito ano. En Lugo, pola contra, temos 20 afiliadas traballadoras non chegan ao 4% do total.

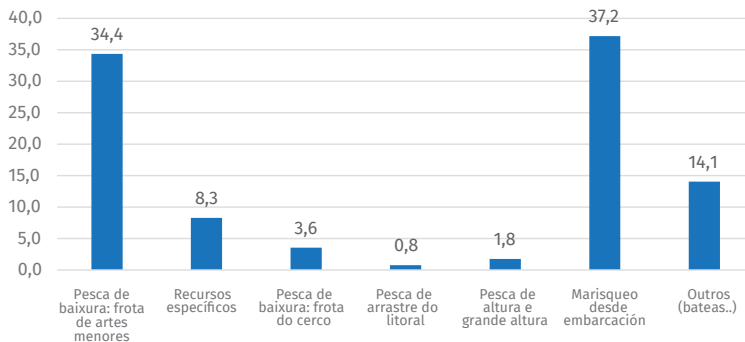
No caso da representatividade empresarial, a maior presenza feminina a atopamos novamente na provincia de Pontevedra, que con 307 afiliacións supoñen o 16% do total deste grupo. A provincia onde atopamos a menor presenza feminina neste grupo é novamente en Lugo, que con só 1 empresaria representa o 2,4% do total da federación.

Con relación ao total de afiliacións, a maior presenza feminina a atopamos, como era previsible, na provincia de Pontevedra na categoría de traballadoras (33,5%) que tamén presenta a maior porcentaxe de empresarias, 5,4%. En calquera caso, atopámonos con una reducida participación da muller, que non chega ao 50% nin sequera nesta provincia.

Con relación ao ano anterior, a diminución da presenza feminina nas afiliacións galegas foi do 16% (561 menos). Por categorías, a maior caída a atopamos no caso das traballadoras (-16,4%) que nas empresarias (-12,7%), sendo estas reducións maiores que no caso dos homes (-15,3% e -9%, respectivamente).

Con relación ao ano anterior, prodúcese diminucións nas afiliacións en todas as provincias, salvo no caso das empresarias na provincia de a Coruña que medran un 2,3%. No conxunto galego as mulleres afiliadas baixan en 64 no caso das empresarias (-12,7% fronte a caída do -9,4% dos homes) e -561 no caso das traballadoras (-16,4% fronte a -15,3% dos homes). Así, a presenza feminina nas confrarías galegas baixa ao 29,8%.

Gráfico 7.7. Peso das confrarías galegas por sectores de produción no ano 2020.

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

No ano 2020 das 3.912 afiliacións empresariais nas confrarías o 37,2% (1.454) atópanse no sector de marisqueo dende embarcación sendo a segunda actividade en importancia á pesca de baixura (frota de artes menores) que con 1.344 afiliacións, representan o 34,4% do total. Máis afastado, en canto ao seu peso, temos as confrarías que traballan noutros sectores (como os de as bateas) que con 550 afiliacións representan o 14% do total.

Táboa 7.4. Datos de afiliación nas confrarías galegas por federacións segundo sector de produción

Sector de produción	Ano	A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	GALICIA
Pesca de baixura: frota de artes menores	2019	858	67	648	1.573
	2020	759	49	536	1344
Recursos específicos	2019	156	6	162	324
	2020	167	6	160	324
Pesca de baixura: frota do cerco	2019	83	8	63	154
	2020	81	8	51	140
Pesca de arrastre do litoral	2019	17	14	5	36
	2020	14	12	5	31
Pesca de altura e grande altura	2019	12	49	31	92
	2020	11	42	16	69
Marisqueo desde embarcación	2019	613	0	923	1.536
	2020	604	0	850	1.454
Outros (bateas..)	2019	107	0	598	705
	2020	94	1	455	550
TOTAL	2019	1.846	144	2.430	4.420
	2020	1.730	118	2.073	3.912

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

Nas provincias de A Coruña e Lugo o sector onde teñen a súa actividade a maior porcentaxe de confrarías é o de Pesca de baixura, acadando o 43,9 e o 41,5% das afiliacións totais (759 e 49, respectivamente). Na provincia de Pontevedra nos atopamos a maior representación no marisqueo desde embarcación (850, o 41%).

Táboa 7.5. Variacións nas afiliacións segundo o sector de produción 2020/2019

Comparativa 2020/2019					
Sector de produción		A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	GALICIA
Pesca de baixura: frota de artes menores	Var abs	-99	-18	-112	-229
	TV (%)	-11,5	-26,9	-17,3	-14,6
Recursos específicos	Var abs	11	0	-2	0
	TV (%)	7,1	0,0	-1,2	0,0
Pesca de baixura: frota do cerco	Var abs	-2	0	-12	-14
	TV (%)	-2,4	0,0	-19,0	-9,1

Comparativa 2020/2019					
Sector de produción		A CORUÑA	LUGO	PONTEVEDRA	GALICIA
Pesca de arrastre do litoral	Var abs	-3	-2	0	-5
	TV (%)	-17,6	-14,3	0,0	-13,9
Pesca de altura e grande altura	Var abs	-1	-7	-15	-23
	TV (%)	-8,3	-14,3	-48,4	-25,0
Marisqueo desde embarcación	Var abs	-9	0	-73	-82
	TV (%)	-1,5	0,0	-7,9	-5,3
Outros (bateas..)	Var abs	-13	1	-143	-155
	TV (%)	-12,1	100,0	-23,9	-22,0
TOTAL	Var abs	-116	-26	-357	-508
	TV (%)	-6,3	-18,1	-14,7	-11,5

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos do Rexistro de Confrarías proporcionados pola Consellería do Mar da Xunta de Galicia

Con relación ao ano anterior, no conxunto galego atopamos a maior caída relativa no sector de pesca de altura (-25%) debido a caída en 15 afiliacións na provincia de Pontevedra (-48%). Outros sectores (que inclúe as bateas) perde 155 afiliacións (-22%), sendo este sector o que máis medrou no ano anterior. Por provincias, volve a ser a pontevedresa a que presenta a maior caída das afiliacións no sector, -143 (-23,9%). No sector de pesca de baixura a caída en Galicia foi do -14,6% (-229 afiliacións), sendo a maior caída absoluta a que se produciu en Pontevedra (-112) seguida de Coruña (-99). En termos relativos a maior caída a atopamos en Lugo (-26,9%).

7.3. A flota pesqueira en Galicia

A pesca é un sector estratéxico para Galicia, non só polo seu peso económico senón pola súa dimensión social xa que contribúe á fixación de poboación nas zonas costeiras menos des-
envoltas. O sector da pesca inclúe toda a actividade económica procedente da extracción, acuicultura, piscicultura, marisqueo e todo o procesado dos produtos destas modalidades. Como xa se adiantou, as confrarías de pescadores son as principais organizacións asociativas no ámbito da pesca e, para tratar de cuantificar a súa importancia, analizaremos varios indicadores tanto dende o punto de vista dos recursos (buques, permisos de marisqueo) como dos resultados (capturas de peixes e vendas nas lonxas). Neste apartado recolleemos a principal información para definir e cuantificar a flota pesqueira galega.

Na táboa 7.6 recóllese o número de buques pesqueiros, antigüidade, arqueo e eslora media da flota nas Comunidades Autónomas españolas, onde se pode ver a importancia da galega no total español, pois no ano 2020 representaba o 49% do total de buques e case o 41% do arqueo. Sen embargo, a antigüidade da flota galega é de 36 anos, dous por riba da media española, só superada por Baleares e Ceuta, e os buques teñen unha eslora total media menor, con 9 metros respecto aos 11 da media nacional. Cabe destacar o caso do País Vasco, que con tan só o 2,2% do total de buques de España, ocupa o segundo lugar en arqueo co 27%, ao contar cos buques de maior eslora (31 metros) e menor antigüidade (20

anos). Sinalar que o dato do total de Galicia non coincide co que recollemos na táboa 7.7, que obtivemos directamente das *webs* das federacións de confrarías provinciais galegas, posiblemente por estar o último máis actualizado.

Táboa 7.6. Número de buques pesqueiros, arqueo (GT), antigüidade e eslora media da flota por C. A. do porto base. 2020

CCAA PUERTO BASE	Total buques	Antigüedad Media	Arqueo (GT)	Eslora total promedio
GALICIA	4.330	36	136.125	8,84
PRINCIPADO DE ASTURIAS	258	23	5.031	10,87
CANTABRIA	135	23	6.929	16,83
PAIS VASCO	200	20	89.822	30,52
CATALUÑA	668	32	17.224	13,75
C. VALENCIANA	549	27	17.894	15,02
BALEARES	319	37	2.800	9,49
ANDALUCIA	1.430	29	29.853	11,98
MURCIA	178	35	3.448	11,24
CEUTA	16	43	270	11,48
MELILLA	0	0	0	0
CANARIAS	756	42	20.179	9,83
Total buques	8.839	34	329.572	10,94

Fonte: Datos do Censo de Flota Pesquera operativa a 31 de decembro de cada ano. Estadísticas Pesqueras. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación

Na táboa 7.7 preséntanse os datos publicados nas páxinas *web* das federacións provinciais de confrarías galegas. Dos 4.437 buques das confrarías galegas, case o 51% estarían nas coruñesas, o 45% en Pontevedra e o 4% en Lugo. Sen embargo, se analizamos a capacidade da flota, Pontevedra tería o 55%, Coruña descende ao 28 % e Lugo incrementa fortemente a súa importancia, co 17% das GT's, polo que a flota lucense tería unha capacidade media máis elevada co resto (138 GT por buque), situándose a media galega en 32 GT por buque. A Coruña ten unha capacidade media de tan só 17,6, mentres que Pontevedra é de 39,1.

Táboa 7.7. Flota pesqueira nas confrarías galegas

FEDERACION	Buques		Arqueo		Potencia	
	(Número)	%	(GT)	%	(CV)	%
A CORUÑA	2.261	50,96	39.861	28,00	137.454	37,12
LUGO	176	3,97	24.349	17,10	51.026	13,78
PONTEVEDRA	2.000	45,08	78.164	54,90	181.853	49,11
TOTAL	4.437	100	142.374	100	370.333	100

Fonte: Federacións de confrarías de A Coruña, Lugo e Pontevedra. Data de consulta: 08/07/2021

Na táboa 7.8 recóllese a evolución da flota pesqueira en Galicia entre os anos 2015 e 2020, desagregada en función do tipo de pesca: internacional (gran altura), comunitaria (altura) e nacional (Cantábrico-Noroeste).

O número de buques pesqueiros está a descender en Galicia entre os anos 2015 e 2020, pasando de 4.438 a 4.318 cunha taxa de variación anual media do -0,6%, o que supón 120 buques menos, dos que a maior parte son do caladoiro nacional (114). As taxas de variación dos buques é negativa a pesqueira internacional (-1,17%) e os caladoiros internacionais (-0,5). No ano 2020 recuperouse o número de buques do 2015, ao aumentar en 3 o número no último ano.

Táboa 7.8. Buques pesqueiros en Galicia: 2015-2020

	Buques pesqueiros							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Variación 2020/15	T.V.A. (%) 2020/15
Total	4438	4430	4419	4371	4335	4318	-120	-0,55
Pesquería internacional. Gran altura	105	104	100	97	97	99	-6	-1,17
Pesquería comunitaria. Altura	72	69	68	70	69	72	0	0,00
Caladoiro Nacional. Cantábrico / Noroeste	4261	4257	4251	4204	4169	4147	-114	-0,54
Arqueo GT								
Total	142155	143567	139710	126451	124511	129169	-12986	-1,90
Pesquería internacional. Gran altura	75851	78989	75884	62880	62889	66815	-9036	-2,50
Pesquería comunitaria. Altura	20902	19685	19402	19905	19565	20492	-410	-0,40
Caladoiro Nacional. Cantábrico / Noroeste	45402	44893	44424	43666	42057	41862	-3540	-1,61
Potencia C.V.								
Total	366356	371743	365916	342163	338478	349539	-16817	-0,935
Pesquería internacional. Gran altura	121029	124824	119442	97909	97909	104426	-16603	-2,908
Pesquería comunitaria. Altura	40262	38293	39107	40028	39049	42766	2504	1,214
Caladoiro Nacional. Cantábrico / Noroeste	205064	208626	207366	204226	201519	202348	-2716	-0,266

Fonte: IGE a partir dos datos da Consellería do Mar. Rexistro de Buques pesqueiros. Datos a 31 de decembro de cada ano.

A maior parte da nosa flota pesqueira opera nos caladoiros nacionais (Cantábrico/Noroeste) 4.147 buques no ano 2020, que supoñen algo máis do 96% do total, unha porcentaxe similar ao longo dos anos de estudo.

Con relación ao arqueo da flota, detéctase unha diminución do mesmo, pasando de 142.155 GT's do ano 2015 aos 129.169 no ano 2020, aínda que no último ano obsérvase un lixeiro crecemento. Entre 2015 e 2020 houbo unha redución de 12.986 GT's, e unha taxa de variación media anual dun 1,9%. Por caladoiros, a maior capacidade preséntase nos buques que operan na pesqueira internacional, seguida dos que operan no nacional e, por último temos os que traballan no caladoiro comunitario. A maior redución de arqueo entre os anos 2015 e 2020 prodúcese na pesca de gran altura (-2,5% de variación media anual), seguida da de caladoiro nacional (-1,6%), sendo a menor caída relativa no caladoiro de altura (-0,4%). Resultados similares se presentan se analizamos os datos de potencia dos buques, coa excepción da taxa positiva na pesqueira comunitaria.

En todo caso, é de destacar que no último ano obsérvase un incremento tanto no arqueo como na potencia, rompendo así a tendencia dos últimos anos.

7.4. Permisos de marisqueo

O marisqueo consiste no exercicio da actividade extractiva, a pé ou dende embarcación, de varias especies de moluscos, crustáceos e outras especies. A súa regulación está recollida na Lei 11/2008 de 3 de decembro de Pesca de Galicia, que clasifica as zonas de explotación marisqueira e regula a forma de outorgar as autorizacións ou concesións, que corresponde na actualidade á Consellería do Mar da Xunta de Galicia.

Como se pode observar na táboa 7.9, no ano 2020 en Galicia había un total de 3.724 permisos para o marisqueo, 53 menos que o ano anterior e 102 menos que no ano 2015. Esta redución prodúcese fundamentalmente nos marisqueos asignados ás mulleres, que pasaron dos 2.980 no ano 2015 aos 2.763 no ano 2020, son, polo, tanto 217 permisos menos. No caso dos homes, entre 2015 e 2020 aumentou o número en 115 permisos.

No último ano recupérase o número de permisos en mulleres en 130, mentres que diminúe o número de permisos de homes en 183. Como pode verse na táboa 7.9 as taxas anuais foron ato o ano 2019 negativas para as mulleres e positivas para os homes, pasando a cambiar o signo no último ano.

Táboa 7.9. Permisos de marisqueo a pé en Galicia 2015-2020

	Número			Tasas de variación (%)	
	Total	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
2015	3.826	846	2.980		
2016	3.799	961	2838	13,59	-4,77
2017	3797	990	2807	3,02	-1,09
2018	3.792	1.070	2.722	8,08	-3,03
2019	3.777	1.144	2.633	6,92	-3,27
2020	3.724	961	2.763	-16,00	4,94

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar.

Táboa 7.10. Permisos de marisqueo segundo idade e sexo, 2015 e 2020

	2015				2020			
	Número de permisos		% sobre o total		Número de permisos		% sobre o total	
	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
Total	846	2.980	100	100	961,00	2.763	100	100
Ata 30 anos	110	84	13,00	2,82	93,00	70	9,68	2,53
De 31 a 40 anos	271	352	32,03	11,81	233,00	288	24,25	10,42
De 41 a 50 anos	284	841	33,57	28,22	344,00	909	35,80	32,90
De 51 a 60 anos	156	1.210	18,44	40,60	246,00	1.060	25,60	38,36
Máis de 60 anos	25	493	2,96	16,54	45,00	436	4,68	15,78

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar.

No caso das mulleres, a maior porcentaxe de permisos, no ano 2020, concéntranse no tramo de idade comprendido entre os 51 e os 60 anos (38%), seguido das mulleres entre 41 e 50 anos (33%), as maiores de 60 anos (16%), as que teñen entre 31 e 40 anos (10%) e, a menor porcentaxe atópase no grupo de mulleres menores de 31 anos (2,5%). A distribución é semellante á que había no ano 2015.

No caso dos homes, a maior porcentaxe de permisos atopámola nos que teñen unha idade comprendida entre os 41 e os 50 anos (36%), seguida dos comprendidos entre 51 e 60 anos (25,6%), os que teñen entre 31 e 40 anos (24%), os menores de 31 anos (9,6%) e, por último, os que teñen máis de 60 anos (4,7%). En comparación co ano 2015 vese unha redución dos permisos nos primeiros tramos de idade e un aumento nos últimos tramos.

En calquera caso, esta distribución indica que as mulleres mariscadoras teñen unha idade media máis elevada ca dos homes, aínda que para eles, parece que se está a elevar a idade media tamén, o que se terá que ir analizando nos próximos anos.

Como se recolle na táboa 7.11, o aumento dos permisos de marisqueo asinados aos homes percíbese nos tramos de idade comprendidos entre 51 e 60 anos (cun aumento de 90 permisos, e unha taxa de variación anual media de case o 9,5%), o comprendido entre os 41 e os 50 anos (cun aumento de 60 permisos e unha taxa de variación media anual de case o 4%), e no tramo de máis de 60 anos (20 permisos, taxa de 12,5%). Prodúcese un cambio respecto ao ano anterior, no que se percibía un incremento para todos os grupos de idade, especialmente para o grupo de 41 a 50 anos.

No caso das mulleres, tan só aumenta o número de permisos no tramo de idade comprendido entre os 41 e 50 anos, con 68 permisos máis en 2020 respecto a 2015, o que representa unha taxa anual positiva do 1,6%. No resto de tramos, redúcense o número de permisos asignados, sendo as maiores reducións as que se producen nos tramos de idade comprendidos entre os 51 e 60 anos (cunha perda de 150 permisos, e unha taxa de variación anual media do -2,6%) e as de idade entree 31 e 40 anos (onde se perden 64 permisos, cunha taxa de variación anual media do -4%). Os datos dispoñibles en 2019 indicaban taxas negativas para todos os grupos de idade, observando no ano 2020 unha certa recuperación.

Táboa 7.11. Variación dos permisos de marisqueo 2015-2020 por tramos de idade e sexo

	Absoluta (número)		T.V.A. media (%)	
	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
Total	115	-217	2,58	-1,50
Ata 30 anos	-17	-14	-3,30	-3,58
De 31 a 40 anos	-38	-64	-2,98	-3,93
De 41 a 50 anos	60	68	3,91	1,57
De 51 a 60 anos	90	-150	9,54	-2,61
Máis de 60 anos	20	-57	12,47	-2,43

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar.

Por idades, no ano 2020, as mulleres teñen a maior porcentaxe de permisos en todas as idades agás no primeiro tramo (ata 30 anos). Así, representan case o 74% do total, o 55% das persoas comprendidas entre 31 e 40 anos, o 72% das comprendidas entre 41 e 50 anos, o 81% das que teñen entre 51 e 60 anos e máis do 90% das maiores de 60 anos. Como dicíamos, os homes só superan as mulleres no primeiro tramo (ata 30 anos) representando o 57% dos permisos de marisqueo.

Táboa 7.12. Distribución dos permisos de marisqueo entre homes e mulleres, 2015 e 2020

	2015		2020	
	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres
Total	22,11	77,89	25,81	74,19
Ata 30 anos	56,70	43,30	57,06	42,94
De 31 a 40 anos	43,50	56,50	44,72	55,28
De 41 a 50 anos	25,24	74,76	27,45	72,55
De 51 a 60 anos	11,42	88,58	18,84	81,16
Máis de 60 anos	4,83	95,17	9,36	90,64

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar.

Nas seguintes táboas (7.13 e 7.14) recóllense o reparto dos permisos de marisqueo a pé, segundo sexo e confrarías (ou agrupación de mariscadores), así como as variacións entre os anos 2015 e 2020.

As confrarías que teñen un número de permisos inferior ou igual a 15 (en 2020) agrúpanse por provincia. En A Coruña suman 12, das que 10 son confrarías, 1 é unha cooperativa do mar e 1 é unha agrupación. En Lugo agregáronse 6, das que 5 son confrarías e 1 é unha asociación de mariscadoras. Por último, na provincia de Pontevedra agregáronse os datos de 4 confrarías.

Táboa 7.13. Permisos de marisqueo a pé por confrarías ou agrupacións de mariscadores (número) 2015, 2020

	Total		Homes		Mulleres	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Total	3826	3724	846	961	2980	2763
A Coruña	1614	1529	468	549	1146	980
Agrupación mariscadores Río Anllóns	30	28	4	5	26	23
Confraría de A Coruña	92	61	50	31	42	30
Confraría de A Pobra do Caramiñal	113	102	29	37	84	65
Confraría de Barallobre (Fene)	56	48	23	16	33	32
Confraría de Cabo de Cruz (Boiro)	173	193	43	69	130	124
Confraría de Camariñas	65	59	6	5	59	54
Confraría de Cariño	14	17	4	7	10	10
Confraría de Cedeira	30	20	10	4	20	16
Confraría de Corcubión	12	16	1	4	11	12
Confraría de Corme (Ponteceso)	32	21	14	16	18	5
Confraría de Espasante	18	16	9	5	9	11
Confraría de Ferrol	44	35	41	33	3	2
Confraría de Lira (Carnota)	16	22	1	7	15	15
Confraría de Malpica	29	28	17	18	12	10
Confraría de Miño	16	34	1	24	15	10
Confraría de Mugardos	62	63	26	33	36	30
Confraría de Muros	81	75	21	20	60	55
Confraría de Muxía	52	36	40	26	12	10
Confraría de Noia	390	383	44	83	346	300
Confraría de O Barqueiro	14	15	4	2	10	13
Confraría de O Pindo (Carnota)	28	35	10	23	18	12
Confraría de Pontedeume	20	17	6	3	14	14
Confraría de Rianxo	142	145	16	47	126	98
de menos de 15 permisos en 2020	84	60	47	31	37	29

	Total		Homes		Mulleres	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Lugo	42	32	19	20	23	12
Confraría de Ribadeo	19	15	12	12	7	3
de menos de 15 permisos en 2020	23	17	7	8	16	9
Pontevedra	2170	2163	359	392	1811	1771
Confraría de A Guarda	52	47	19	20	33	27
Confraría de Arcade (Soutomaíor)	101	93	17	15	84	78
Confraría de Baiona	70	42	14	15	56	27
Confraría de Cambados	202	216	10	12	192	204
Confraría de Carril (Vilagarcía)	83	85	10	19	73	66
Confraría de Lourizán (Pontevedra)	151	169	60	55	91	114
Confraría de Moaña	72	63	0	2	72	61
Confraría de O Grove	411	406	61	102	350	304
Confraría de Pontevedra	227	253	69	61	158	192
Confraría de Raxó (Poio)	43	52	22	15	21	37
Confraría de Redondela	130	119	34	10	96	109
Confraría de Vilaboa	65	65	4	3	61	62
Confraría de Vilanova	228	239	18	35	210	204
Confraría de Vilaxoán (Vilagarcía)	59	70	7	14	52	56
O.P.P. 20 - A Illa de Arousa	253	220	2	4	251	216
de menos de 15 permisos en 2020	23	24	12	10	11	14

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar.

Táboa 7.14. Variación nos permisos de marisqueo 2015-20, peso das confrarías e outras organizacións, e peso da muller

	T.V.A. 20/15			% S/ total	% Mulleres 2020
	Total	Homes	Mulleres		
Total	-0,54	2,58	-1,50	100	74,19
A Coruña	-1,08	3,24	-3,08	35,47	64,09
Agrupación mariscadores Río Anllóns	-1,37	4,56	-2,42	0,83	82,14
Confraría de A Coruña	-7,89	-9,12	-6,51	1,09	49,18
Confraría de A Pobra do Caramiñal	-2,03	4,99	-5,00	2,35	63,73
Confraría de Barallobre (Fene)	-3,04	-7,00	-0,61	1,16	66,67
Confraría de Cabo de Cruz (Boiro)	2,21	9,92	-0,94	4,49	64,25
Confraría de Camariñas	-1,92	-3,58	-1,76	1,95	91,53
Confraría de Cariño	3,96	11,84	0,00	0,36	58,82
Confraría de Cedeira	-7,79	-16,74	-4,36	0,58	80,00
Confraría de Corcubión	5,92	31,95	1,76	0,43	75,00
Confraría de Corme (Ponteceso)	-8,08	2,71	-22,60	0,18	23,81
Confraría de Espasante	-2,33	-11,09	4,10	0,40	68,75
Confraría de Ferrol	-4,47	-4,25	-7,79	0,07	5,71
Confraría de Lira (Carnota)	6,58	47,58	0,00	0,54	68,18
Confraría de Malpica	-0,70	1,15	-3,58	0,36	35,71
Confraría de Miño	16,27	88,82	-7,79	0,36	29,41
Confraría de Mugar dos	0,32	4,88	-3,58	1,09	47,62
Confraría de Muros	-1,53	-0,97	-1,73	1,99	73,33
Confraría de Muxía	-7,09	-8,25	-3,58	0,36	27,78
Confraría de Noia	-0,36	13,53	-2,81	10,86	78,33
Confraría de O Barqueiro	1,39	-12,94	5,39	0,47	86,67
Confraría de O Pindo (Carnota)	4,56	18,13	-7,79	0,43	34,29
Confraría de Pontedeume	-3,20	-12,94	0,00	0,51	82,35
Confraría de Rianxo	0,42	24,05	-4,90	3,55	67,59
de menos de 15 permisos en 2020	-6,51	-7,99	-4,76	1,05	48,33
Lugo	-5,29	1,03	-12,20	0,43	37,50
Confraría de Ribadeo	-4,62	0,00	-15,59	0,11	20,00
de menos de 15 permisos en 2020	-5,87	2,71	-10,87	0,33	52,94

	T.V.A. 20/15			% S/ total	% Mulleres 2020
	Total	Homes	Mulleres		
Pontevedra	-0,06	1,77	-0,45	64,10	81,88
Confraría de A Guarda	-2,00	1,03	-3,93	0,98	57,45
Confraría de Arcade (Soutomaior)	-1,64	-2,47	-1,47	2,82	83,87
Confraría de Baiona	-9,71	1,39	-13,58	0,98	64,29
Confraría de Cambados	1,35	3,71	1,22	7,38	94,44
Confraría de Carril (Vilagarcía)	0,48	13,70	-2,00	2,39	77,65
Confraría de Lourizán (Pontevedra)	2,28	-1,73	4,61	4,13	67,46
Confraría de Moaña	-2,64	n.a.	-3,26	2,21	96,83
Confraría de O Grove	-0,24	10,83	-2,78	11,00	74,88
Confraría de Pontevedra	2,19	-2,43	3,97	6,95	75,89
Confraría de Raxó (Poio)	3,87	-7,37	11,99	1,34	71,15
Confraría de Redondela	-1,75	-21,71	2,57	3,94	91,60
Confraría de Vilaboa	0,00	-5,59	0,33	2,24	95,38
Confraría de Vilanova	0,95	14,22	-0,58	7,38	85,36
Confraría de Vilaxoán (Vilagarcía)	3,48	14,87	1,49	2,03	80,00
O.P.P. 20 - A Illa de Arousa	-2,76	14,87	-2,96	7,82	98,18
de menos de 15 permisos en 2020	0,85	-3,58	4,94	0,51	58,33

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE obtidos da Consellería do Mar.

Con relación ao ano 2015, no ano 2020 en Galicia diminúe lixeiramente o número de permisos, a unha taxa anual do -0,5%, o que supón 102 permisos menos. Aínda así, mentres que no ano 2019 detectábase unha evolución negativa en todas as provincias e na maioría das agrupacións e confrarías, no ano 2020 a redución dos permisos respecto ao 2015 non é xeral, atopando incluso algunha confraría con aumentos destacables, como as de Cabo de Cruz e Miño con 20 e 18 permisos máis respectivamente, ou os 26 e 18 das confrarías de Pontevedra e de Lourizán.

O maior número de permisos de marisqueo a pé concéntrase na provincia de Pontevedra (o 58% do total), cun total de 2.163 permisos no ano 2020, que son xestionados por un total de 18 confrarías e unha O.P.P. (Organizacións de Produtores de Pesca). Na provincia os permisos están concentrados en poucas de asociacións ou confrarías en 2020, habendo varias confrarías que teñen máis de 200 permisos (o que non acontece nas outras dúas provincias marítimas galegas, a excepción da Confraría de Noia). Destacan en Pontevedra a Confraría de O Grove (406 permisos que representan o 19% da provincia), Pontevedra (253, 12%), Vilanova (239, 11%) e Cambados (216, 10%). A O.P.P. A Illa de Arousa está a xestionar 220 permisos.

A provincia que segue, polo seu peso no total dos permisos galegos é A Coruña, con 1.529, que representan o 41% do total, e que son xestionados por 31 confrarías, 2 agrupacións do mar e 1 cooperativa do mar. No caso da provincia de A Coruña é moi distinto ao pontevedrés xa que case hai o duplo de asociacións xestionando os permisos, que son de contía inferior, polo que hai unha maior dispersión dos permisos na provincia, na que só a

confraría de Noia con 383 permisos representa o 25% do total provincial, e supera os 200 que son xestionados por varias agrupacións pontevedresas. Das outras confrarías da provincia destacan a de Cabo de Cruz (Boiro) con 193 representa o 12,6%, e Rianxo (145, 9,5%).

A provincia de Lugo obsérvase unha menor actividade marisqueira, que con 32 permisos representa menos do 1% do total. A confraría con maior número de permisos é a de Ribadeo (15), e as outras 4 confrarías e 1 asociación de mariscadores terían os 17 permisos restantes.

Con relación ao ano 2015 é a provincia de Lugo a que presenta a peor variación do número de permisos, cunha taxa de variación anual media de -5,2% seguida de A Coruña (-1,1%) e Pontevedra (-0,06%). Ao igual que acontece co total galego, os permisos asignados a homes están a medrar en todas as provincias mentres que decrecen os das mulleres.

A maior porcentaxe de permisos son asignados ás mulleres no ano 2020, sendo en Pontevedra onde representan unha porcentaxe maior, co 82% do total, seguido de A Coruña (64%) e, por último Lugo, onde só o 37,5% dos permisos están asignados a mulleres. Por confrarías a situación é moi desigual, variando o peso da muller no marisqueo dende o escaso 6% na de Ferrol e case o 98% na de Illa de Arousa.

7.5. Venda nas lonxas galegas

As lonxas son as instalacións nas que se realiza a primeira venda dos produtos da pesca e do marisqueo, sendo o control do desembarque e a primeira venda responsabilidade dos titulares da concesión da mesma (Xunta de Galicia, PescadeRías). Creáronse nos anos 40 do pasado século para concentrar a oferta dos produtos pesqueiros nos diferentes portos (García Allut, 2003).

A maior parte do peixe que se vende nas lonxas (43 en Galicia) é xestionado polas confrarías de pescadores, con algunhas excepcións: a asociación de armadores de Burela, a Autoridade Portuaria de Vigo, algunha cooperativa, una asociación de marisqueiras, unha Organización de Produtores Pesqueiros e un par de sociedades (venta de algas).

A importancia do sector e a busca continua da mellora no mesmo leva a que no ano 2008 dende a Consellería do Mar da Xunta de Galicia, cree a marca “PescadeRías” como “selo de identidade para a promoción e defensa dos pescados e marisco procedente da flota artesanal” na que están asociadas as lonxas galegas, entre outros centros e empresas de distribución ou transformación. Na súa páxina *web* atópase a información relativa as lonxas da nosa CC.AA.

Na táboa 7.15 recóllese información sobre a pesca capturada nos portos de titularidade estatal e das comunidades autónomas co obxectivo de establecer o peso relativo de Galicia no conxunto do Estado.

Táboa 7.15. Pesca capturada nos portos de titularidade estatal e das comunidades autónomas

	Pesca total (toneladas)			TVA 2019/18 (%)	TVA 2019/15 (%)	% en 2019
	2015	2018	2019			
España: total portos	454.279	432.661	400.575	-7,42	-3,10	100
España: portos da Admón. do Estado	220.130	224.014	205.394	-8,31	-1,72	51,27
España: portos das CCAA	234.149	208.647	195.181	-6,45	-4,45	48,73
Galicia: total portos	229.965	222.515	205.838	-7,49	-2,73	100
Galicia: portos da Admón. do Estado	123.666	122.527	117.599	-4,02	-1,25	57,13
A Coruña	43.739	42.358	35.924	-15,19	-4,80	17,45
Ferrol - San Cibrao	268	256	147	-42,58	-13,94	0,07
Marín - Pontevedra	1.796	1.744	1.725	-1,09	-1,00	0,84
Vigo	77.863	78.169	79.803	2,09	0,62	38,77
Portos da Comunidade Autónoma	106.299	99.988	88.239	-11,75	-4,55	42,87

Fonte: Elaboración propia a partir de IGE con datos do anuario estatístico de Portos do Estado

Nota: Os datos de 2019 están corrixidos logo de detectarse un erro no total de portos das CCAA derivado dun erro de unidades nos datos de pesca conxelada, recoñecido o erro por Portos do Estado que a 6 de outubro de 2021 están pendentes de corrección nas webs desta entidade e do IGE.

No conxunto dos portos galegos no ano 2019 desembarcáronse 205.838 toneladas de peixe, representando o 48,3% do conxunto de portos de España. A maior parte deste peixe, 117.599 toneladas desembarcou en portos galegos de titularidade da Administración do Estado (57%) mentres que nos portos da C.A. desembarcáronse 88.239 toneladas (o 43% restante).

A importancia da pesca galega no conxunto español é, independentemente da titularidade do porto, moi elevada. Así, pódese afirmar que representa máis do 51% do total da pesca española, e case o 57% cando se trata de portos da Administración do Estado. Estas porcentaxes foron similares nos últimos anos. No último ano obsérvase un descenso na pesca capturada, un 7,5% no total de portos galegos, nos que tan só no de Vigo aumenta (2%).

Con relación ao ano 2015 diminúe a captura de peixe en Galicia cunha taxa anual de variación do -4%, peor que no conxunto de España (-3%). En Galicia, nos portos de titularidade estatal as capturas decrecen un 1.2% , e nos galegos un 4,5%.

Na táboa 7.16 analizamos os datos publicados pola Consellería do Mar, no seu Anuario de Pesca, no que se recolle a información segundo as lonxas con maior produción, a Lonxa de A Coruña cun volume de vendas de 33,8 mil toneladas representa o 22% do total, en termos monetarios as vendas acadan un valor de máis de 69 millóns de euros, representando o 17% do total. A de Vigo é a segunda en importancia, cun volume de máis de 33,6 mil toneladas (22,4% do total) e un valor económico de máis de 105 millóns de euros (o 25,4% do total). As seguintes lonxas en importancia, segundo o volume de peixe son: Ribeira (17,5%), Burela (11 %) e Celeiro (8%).

Con relación ao 2015, nestas lonxas diminúe a cantidade de peixe desembarcada a unha taxa de variación media anual do -3,6% e tamén o valor monetario da mesma (-2,6%).

Na lonxa de Vigo medra lixeiramente non só o valor monetario, senón tamén o volume de venda. Na lonxa de Ribeira medra un 4% o valor monetario, a pesares de diminuír o volume.

Táboa 7.16. Venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas segundo lonxa. Cantidad (toneladas) e valor (miles de euros)

	Toneladas		TVA 2020/15 (%)	% s/ total 2020	Miles de euros		TVA 2020/15 (%)	% s/ total 2020
	2015	2020			2015	2020		
Total	180.464	150.256	-3,60	100	458.195	412.960	-2,06	100
Burela	24.791	17.518	-6,71	11,66	74.591	63.715	-3,10	15,43
Celeiro	15.940	13.154	-3,77	8,75	52.336	44.892	-3,02	10,87
A Coruña (Lonja Coruña, S.A.)	39.650	33.780	-3,15	22,48	78.234	69.136	-2,44	16,74
Ribeira	27.708	27.639	-0,05	18,39	32.954	40.512	4,22	9,81
Vigo	32.138	33.664	0,93	22,40	103.369	105.047	0,32	25,44
Resto	40.236	24.501	-9,44	16,31	116.712	89.658	-5,14	21,71

Fonte: elaboración propia a partir de datos do IGE, procedentes da Consellaría do Mar. Anuario de Pesca. Nota: noméanse as lonxas con maior nivel de produción. Nos datos de 2020 na fonte de orixe detectouse un erro de unidades, comunicado ao IGE e confirmado, que está corrixido nesta táboa.

En total, no ano 2020 vendéronse nas lonxas galegas 150.256 toneladas de produtos procedentes da pesca fresca, que xeraron un valor de 413 millóns de euros (táboa 7.16).

Segundo se recolle na páxina *web* do IGE (Anuario de Pesca), en 2020 diminuíu o importe das vendas de pesca fresca en Galicia un 11,2% respecto ao ano 2019, e o volume das vendas reduciuse un 5%. Ademais, 2020 diminuíron as vendas de case a totalidade dos produtos pesqueiros, agás no caso das algas (cun aumento do 6,8% en cantidade e un 0,3% en valor) e dos crustáceos (cun aumento do 0,5% en cantidade pero cun valor un 8,6% menor). A comercialización de peixes, a principal especie comercializada nas lonxas galegas, diminuíu en torno a un 2,4% en volume e un 6,0% en importe entre 2019 e 2020.

Na táboa 7.17 recóllese a venda de produtos segundo a especie nos anos 2015 e 2020. Así, o peixe é a especie máis relevante xa que supón o 92% da venda en volume e o 73% en valor monetario, aínda que entre os anos 2015 e 2020 en ambos casos, hai unha redución tanto en volume, como no valor de venda.

A segunda especie máis relevante é a dos bivalvos, que representan o 4,3% das vendas en toneladas e o 16% en valor, e aínda que a taxa de variación media anual no volume de vendas foi negativa (-3,6%) presenta un valor positivo na taxa anual en importe (0,7%).

Os cefalópodos son a terceira especie en importancia, e a súa venda está a caer en volume (nunha media do -8,8% anual) e en valor a unha taxa anual do -1,5%, o que supón un cambio respecto á taxa media que se viña mantendo ata 2019 (cun crecemento medio anual do 11%).

As outras especies máis relevantes son: crustáceos, equinodermos e algas. Se analizamos o seu peso en termos económicos, salvo as algas, todos acadan un maior peso no valor que cando medimos en volume, destacando os crustáceos que representan o 4,7% do valor total das vendas e o 0,8% do volume.

Táboa 7.17. Venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas segundo especie. Cantidad (toneladas) e valor (miles de euros)

	Toneladas		TVA 2020/15 (%)	% s/total 2020	Miles de euros		TVA 2020/15 (%)	% s/total 2020
	2015	2020			2015	2020		
Total	180.464	150.256	-3,60	100	458.195	412.960	-2,06	100
Algas	450	432	-0,81	0,29	304	337	2,08	0,08
Bivalvos	7.777	6.481	-3,58	4,31	64.058	66.529	0,76	16,11
Cefalópodos	5.067	3.185	-8,87	2,12	18.983	17.589	-1,51	4,26
Crustáceos	980	1.210	4,31	0,81	16.371	19.312	3,36	4,68
Equinodermos	641	723	2,44	0,48	2.505	5.511	17,08	1,33
Gasterópodos	3	2	-7,79	0,00	9	19	16,12	0,00
Peixes	165.149	138.006	-3,53	91,85	354.791	302.732	-3,12	73,31
Poliquetos	5	4	-4,36	0,00	250	209	-3,52	0,05
Resto de descargas	393	213	-11,53	0,14	923	722	-4,79	0,17

Fonte: elaboración propia a partir de datos do IGE, procedentes da Consellaría do Mar. Anuario de Pesca. Nota: noméanse as especies con maior nivel de produción.

7.6. Conclusións

No ano 2020 hai 63 confrarías de pescadores, que representan o 31,8% do total das españoas (198), organizadas en 3 federacións e que conforman a Federación Galega de Confrarías de Pescadores. En Lugo atopamos 6 confrarías, 35 en A Coruña e 22 en Pontevedra.

Das 11.498 afiliacións ás confrarías galegas, o 65,9 % son traballadores e traballadoras (7.577) e 3.921 corresponden a empresas.

Por federacións, Pontevedra representa a maior porcentaxe de afiliacións (o 50, 2%), seguida de A Coruña (43,2 %) e Lugo (5,3 %), manténdose esta representación tanto no caso de empresas como de traballadores/as.

No ano 2020 detéctase unha caída no número de afiliacións nas confrarías de pescadores, tanto de empresas como de traballadores/as, nas tres federacións provinciais. As maiores caídas do número de afiliados prodúcense en Lugo e Pontevedra (pola maior redución das empresas afiliadas, -18 e -15 %, respectivamente). No caso da Coruña, é superior a caída do número de afiliacións de traballadores, -15,9 %, aínda que a caída está preto da media galega (-15,7 %).

Dado que no informe anterior en Pontevedra produciuse un aumento do número de afiliacións, pero nas outras dúas federacións houbo redución das mesmas, parece que a crisis provocada pola pandemia e restricións pola COVID-19 afectou a estas entidades, pero especialmente, no caso da federación pontevedresa.

A maior caída das afiliacións de mulleres, tanto na categoría de empresarias como de traballadoras, fai que perdan peso nas confrarías de pescadores, representando o 37,75% das persoas traballadoras e o 12,56% das empresarias.

Por sectores, o máis afectado pola crise foi o de pesca de altura e grande altura, cunha caída das afiliacións empresariais do 25% seguido de preto por outros sectores (que inclúe as bateas) cunha variación do -22.

Por sector de actividade, nas provincias de A Coruña e Lugo as confrarías teñen a maior presenza no de pesca de baixura (43,9% das afiliacións), mentres que en Pontevedra, a maior porcentaxe a atopamos no marisqueo desde embarcación (41%).

No ano 2020 en Galicia había un total de 3.724 permisos para o marisqueo, 53 menos que no ano anterior e 102 menos que no 2015. Esta redución prodúcese fundamentalmente nos marisqueos asignados ás mulleres, que pasaron dos 2.980 no ano 2015 aos 2.763 no ano 2020, son, polo, tanto 217 permisos menos. No caso dos homes, entre 2015 e 2020 aumentou o número en 115 permisos.

A distribución de permisos, por xénero, indica que as mulleres mariscadoras teñen unha idade media máis elevada ca dos homes, aínda que para eles, parece que se está a elevar a idade media tamén, o que se terá que ir analizando nos próximos anos.

O total de pesca desembarcada nos portos galegos no ano 2019 foi de 205.838 toneladas, o que supón un 7,5% menos que no ano anterior. A caída media anual da pesca en Galicia foi do -2,7%, inferior ao -3,1% no conxunto dos portos do Estado.

En total, no ano 2020 vendéronse nas lonxas galegas 150.256 toneladas de produtos procedentes da pesca fresca, que xeraron un valor de 413 millóns de euros.

8. AS SOCIEDADES AGRARIAS DE TRANSFORMACIÓN

8.1. Introducción

No ADN das entidades que constitúen a Economía Social (ES) figuran varias características que permiten configurar un status distinto das empresas tradicionais. Entre elas destacan as seguintes: non se procura o lucro, se repercute os beneficios entre os partícipes, existe un control democrático, as aportacións se remuneran limitadamente e o reparto de beneficios basease na proporcionalidade. En consecuencia, as empresas que participan na ES son netamente distintas daquelas que operan dende a perspectiva mercantil.

Nos últimos anos, e sobre todo nos momentos posteriores á situación de crise económica como a que estamos a vivir, comprobase un maior interese en potenciar as actividades da ES no sector primario. O anterior persigue varios obxectivos, entre os que destacan dous: a revitalización do eido rural, o que sen dubida favorecera a repoboación para combater o problema da “España vaciada” (Vaquero e Losa, 2020) e por outra banda, acadar un procedemento de explotación responsable, seguindo as directrices marcadas polos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (ODS) das Nacións Unidas, dentro dunha contorna que garanta un maior aproveitamento dos recursos locais tan presentes nas actividades agrícolas, gandeiras e forestais. Un exemplo deste tipo de actuacións son as Sociedades Agrarias de Transformación (SAT), que aglutinan nunha soa entidade todas as características previamente descritas. O anterior presenta unha maior importancia cando o peso económico e social do sector primario é elevado, como ocorre en Galicia, basta recordar que na nosa CA, o peso do sector agrario no Valor Engadido Bruto (VAB) e no emprego representa o 3,4 % e o 3,8 % respectivamente (López-Iglesias, 2019). Esta porcentaxe sería do 6,9 % se consideramos o sector agroalimentario. Asemade, o sector primario resulta vital para mitigar o proceso de despoboamento da Galicia interior e frear a polarización económica cara a Galicia do litoral, ao anterior hai que engadir o papel que pode exercer para a conservación do medio natural (Informe Ardán, 2020).

En consecuencia, compre abordar o papel das SAT en Galicia. Para iso, o esquema que seguirá será o seguinte. Tras esta introdución, o segundo apartado aborda o concepto

e características destas entidades. A continuación, realízase a través dunha análise comparada, o estudo das SAT en Galicia. Posteriormente se prantexan unha serie de recomendacións que posibilitan valorar a importancia das SAT sobre o sector primario. Finaliza este estudo cunha serie de conclusións.

8.2. Concepto e características

As SAT e as cooperativas agrarias son as dous figuras asociativas con maior presenza no sector agrario dende a óptica da ES. Estas dúas entidades potencian o asociacionismo para o desenvolvemento da ES, pero tamén presentan a súas características diferenciadoras que convén indicar.

As SAT configúranse como sociedades civís cunha finalidade económico-social en relación á produción, transformación e comercialización de produtos agrícolas, gandeiros ou forestais. O seu traballo se complementa coa realización de melloras na contorna rural, promoción e desenvolvemento agrario e a prestación doutros servizos vinculados ás actividades indicadas. Polo tanto, as SAT desenvolven un papel económico e social, nunha contorna de sociedade civil e personalista, e con elementos mercantís (Vidal, Segura e Rayos, 2001).

A diferenza das cooperativas agrarias, as SAT posibilitan unha maior flexibilidade, unha cuestión moi relevante, pero que ao mesmo tempo xera unha maior heteroxeneidade nos estatutos da entidade. A modo de exemplo, o funcionamento das cooperativas basease na regra de un socio, un voto; no segundo caso é frecuente utilizar o voto proporcional á participación individual do capital social subscrito.

En segundo lugar, as cooperativas agrarias teñen un maior grao de esixencia para a súa constitución, mentres que as SAT pódense constituír sen un capital social mínimo, nin ter que dotar reservas ou fondos específicos obrigatorios. En terceiro lugar, as cooperativas agrarias non poden realizar operacións con terceiros non asociados, algo que si é posible para as SAT (Juliá e Server, 2003). En resumo, a creación e a xestión das SAT é moito máis flexible que para as cooperativas agrarias. O anterior pode traducirse nun aliciente para este tipo de entidades en relación a outras alternativas que tamén procuran o asociacionismo do medio rural.

As orixes da SAT son os Grupos Sindicais de Colonización (GSC), unha formula asociativa dos anos 40 do século XX (Román, 2008). Este tipo de entidades eran entes intermedios entre agricultores e o Estado, creados coma unha entidade semipública e consorcial, que buscaban mellorar a situación económica e social do medio rural. Coa chegada da década dos anos 80, comeza a creación das SAT, modernizando a estrutura dos citados GSC.

O marco normativo estatal da SAT a nivel estatal é o seguinte: o Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, polo que se aproba o estatuto que regula as SAT, a Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre réxime fiscal das cooperativas e a Orde de 14 de setembro de 1982, que desenvolve e o Real Decreto 1773/1981, de 3 de agosto, polo que se aproba o Estatuto que regula as sociedades agrarias de transformación. Asemade, as Comunidades Autónomas (CC.AA) ven aprobando a súa propia normativa; para Galicia sería a Lei de 6/2016, de economía social e o Real Decreto 795/1985, de 30 de abril, sobre traspaso de funcións da Administración do Estado, á Comunidade Autónoma de Galicia en materia de SAT.

As SAT permiten a creación de sociedades para un mellor desenvolvemento do sector primario, cō obxecto de garantir unha maior capacidade de competir nun mercado cada vez máis globalizado. Grazas as SAT os socios acadan os seguintes obxectivos, que redundan claramente no beneficios dos seus socios: (i) produción, transformación e comercialización

de produtos agrícolas, gandeiros e forestais; (ii) potenciar a reagrupación de superficies e explotacións, a modernización de explotacións agrarias e (iii) a realización de melloras no medio rural, a prestación de servizos á comunidade rural, a promoción e o desenvolvemento agrario.

Coas SAT se posibilita unha fórmula societaria para potenciar o fenómeno asociativo e acadase un maior papel en todo o proceso por parte dos produtores, ademais dunha maior transparencia na toma de decisións sobre transformación e comercialización dos produtos. Tamén, grazas as SAT acadase que as actividades se atopen moito máis ligadas ao medio rural, o que pode ser un importante aliciente para mellorar a estrutura demográfica, económica e social das zonas rurais, que se enfrontan a importantes desafíos para garantir a súa supervivencia (Vaquero e Losa, 2020). Asemade, non podemos esquecer a relevancia que tivo o sector primario durante a pandemia da COVID-19, que permitiu abastecer de produtos básicos a toda a poboación, incluso na período de confinamento máis estrito.

En anteriores edicións deste estudo (Cancelo e Vaquero, 2019, 2010) se indicaba que as SAT teñen personalidade xurídica propia, polo que era necesaria a súa inscrición no Rexistro correspondente: Rexistro Xeneral de SAT do Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación (MAPA) ou Rexistro da Comunidade Autónoma, se o seu ámbito de actuación é estatal ou autonómico, respectivamente. Asemade, as SAT tamén poden asociarse, ou integrarse entre si; isto posibilita un desenvolvemento a maior escala das súas actividades, o que sen dubida reforza a súa competitividade.

As SAT deben ter como mínimo 3 socios, pero ningún deles con máis dun terzo do capital social; asemade se posibilita que as persoas xurídicas tamén poidan ser titulares de explotación, pero ata o 50 % do capital social. Para ser socio dunha SAT é necesario cumprir cunha serie de requisitos: (i) ser titular (coma propietario ou arrendatario) dunha explotación agraria ou forestal; (ii) ser traballador autónomo (ben por conta allea ou propia do Réxime Especial Agrario da Seguridade Social) e (iii) ser titular dunha explotación gandeira e ser persoa xurídica con fins agrarios ou ser titular de explotación agraria.

Con respecto ás débedas sociais contraídas coa SAT, primeiro responderá o patrimonio social e, en segundo lugar, os socios de forma mancomunada, salvo que nos Estatutos da SAT se estableza a súa limitación de responsabilidade.

As SAT deberá contar co Libro Rexistro de socios, o Libro de Actas Xeral, Xunta Reitora e do resto de órganos de goberno aprobados nos seus Estatutos e os libros de contabilidade de natureza obrigatoria (Diario, Inventario e Balances). Nas SAT é a Asemblea Xeral a que aproba con plena autonomía os estatutos polos que vai rexerse o seu funcionamento. O funcionamento das SAT é personalista, posto que interesa o socio por encima da achega económica realizada; isto obriga a que o seu substitución só sexa posible si o candidato reúne as características esixidas á persoa que vai a reemplazar, sendo necesario que a Asemblea Xeral aprobe o cambio (Vargas, 2010).

O tratamento fiscal das SAT atópase establecido na Disposición Transitoria Primeira da Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre Réxime Fiscal de Cooperativas. Establécese que para as SAT será de aplicación o réxime tributario xeneral, estando suxeitas ao Imposto sobre Sociedades. O seu tributación é lixeiramente diferente ás cooperativas, xa que esas últimas farano a un tipo reducido (20 %), salvo as cooperativas de crédito (25 %) ao igual que as SAT.

A normativa fiscal contempla dous importantes beneficios para este tipo de entidades (Server e Marín, 2004). En primeiro lugar, a exención total no Imposto sobre Transmisións Patrimoniais e Actos Xurídicos Documentados, tributo de natureza autonómica, para os

actos de constitución e ampliación de capital¹. É por outra banda, unha bonificación do 95 % no Imposto sobre Actividades Económica de natureza municipal. Asemade, se a SAT ten a consideración de explotación asociativa prioritaria, poderá beneficiarse do establecido na Lei 19/1995, de 4 de xullo, de Modernización de Explotacións Agrarias. A Táboa 8.1 sintetiza esta información.

Táboa 8.1. Características básicas das SAT

Definición	Sociedades civís de finalidade económico-social dedicadas á produción, transformación e comercialización de produtos agrícolas, gandeiros e forestais.
Capital social mínimo	O mínimo fixarano os socios, debendo estar desembolsado, polo menos, o 25%.
Número de socios	Mínimo de tres persoas (físicas, xurídicas ou comunidades de bens).
Personalidade	Xurídica propia, independente da personalidade dos seus membros.
Responsabilidade	Ilimitada, salvo que se limite polos Estatutos.
Denominación social	Será libre, debendo incluír a denominación “Sociedade Agraria de Transformación”, ou “SAT” e o número que lle corresponda no Rexistro Xeneral, con expresión da clase de responsabilidade da mesma fronte a terceiros.
Constitución	Estatutos Sociais. Inscripción no Rexistro Xeneral de SAT do Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación (MAPA) ou na Consellería Autonómica correspondente, en función do territorio en que se implante.
Rexistro mercantil	Non é obrigatoria.
Réxime fiscal	Imposto de Sociedades, réxime xeral (tipo impositivo do 25%).
Órganos de administración	Asemblea xeral: órgano supremo de expresión da vontade dos socios, no que participarán todos os socios. Xunta Reitora: órgano de goberno, representación e administración ordinaria da SAT. Presidencia: órgano unipersoal coas facultades estatutarias que se establezan.

Fonte: Elaboración propia a partir da Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre réxime fiscal das cooperativas (Disposición adicional primeira); Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación e a Orde de 14 de setembro de 1982 que desenvolve o Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación

É posible sinalar un conxunto de vantaxes para as SAT, a maior parte son as mesmas que para unha sociedade civil. Primeira, a responsabilidade patrimonial no ten que ser ilimitada, xa que pode limitarse á achega que realiza cada socio, o que posibilita que o patrimonio individual dos socios quede á marxe da sociedade. Segunda, permite mellorar a explotación agraria, posibilitando a introdución de novos sistemas de produción con menores custos. Terceira, garante un ambiente moito máis motivador para traballar para os partícipes, posto que eles son os donos da sociedade. Cuarta, presenta importantes facilidades para acceder

¹ Na actualidade esta exención aplícase a todo tipo de entidades. Así, o Real Decreto-Lei 13/2010, de 3 de decembro, establece unha exención a todas as operacións societarias relativas á constitución de sociedades, o aumento de capital, as achegas que efectúen os socios que non supoñan aumento de capital e o traslado a España da sé de dirección efectiva ou do domicilio social dunha sociedade cando nin unha nin outro estivesen previamente situados nun estado membro da UE.

a axudas e subvencións das diferentes administracións públicas. Quinta, ao ter personalidade xurídica propia, aumenta as posibilidades de mellorar a súa capacidade para obter financiación.

Entre as limitacións das SAT, pódense indicar as seguintes. Primeira, ao tratarse dunha sociedade de duración determinada, nalgún momento ten que abordarse a tarefa da disolución. Segundo, como o voto é ponderado en función de capital social aportado, pode resultar complicado a toma de decisións. Terceiro, as SAT esixen un maior número de trámites e maiores dificultades no seu funcionamento que o resto de sociedades civís, pola maior regulación sobre este tipo de entidades. Finalmente compre destacar que existe unha falta de detalle no establecemento de algúns elementos xurídicos e económicos en estas sociedades; isto provoca unha ampla heteroxeneidade dos estatutos que regulan as SAT (Mauleón e Genovart, 2018).

Finalmente, compre sinalar que as SAT veñen cumprindo un importante papel no proceso de modernización da ES agraria en España (Román, 2008). Se debe indicar que este tipo de entidades garante un modelo de organización social diferente e, ao mesmo tempo, posibilita unha maior conexión co mercado, posibilitando unha mellora das explotacións, o aumento da produción o que repercute nunha mellora económica e social para os partícipes na SAT.

8.3. As Sociedades de Transformación Agraria en Galicia

Galicia conta co seu propio rexistro autonómico das SAT. O seu ámbito de aplicación se atopa a aquelas SAT, Federacións ou Asociacións cuxos socios, titulares de explotacións agrarias, teñan radicadas as mesmas no ámbito territorial da Comunidade Autónoma de Galicia. Unha cuestión que merece a máxima atención é que o estudo das SAT en Galicia- e o mesmo sucede a nivel nacional- é a limitación estatística para este tipo de entidades. A información é moi escasa, posto que fundamentalmente é o Informe Anual de SAT do Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación, que será a nosa principal fonte de datos. O anterior ven sendo unha demanda que ano tras anos indicamos neste Informe da Economía Social en Galicia, pero que ata o momento non acadou unha resposta que permitise mellorar a limitación exposta.

A Táboa 8.2 recolle, para o período 2016-2020, o número, socios e o capital social (en millóns de euros) das SAT. Do seu estudo pódese sinalar como diminúe o número de entidades que se acollen a esta modalidade, chegando a supoñer 12.221 a nivel nacional en 2020 (unha lixeira redución de 96 SAT respecto a 2019). Polo que respecta ao número de socios mantense preto do 305.000, cunha pequena redución (2.150) respecto a 2019. Estes resultados se deben ao proceso de concentración das entidades, como indica o importante aumento do capital social, que pasa dos 669 en 2016 aos 1.031 millóns de euros en 2020, consolidando a tendencia que xa se se viña amosando dende 2017.

Táboa 8.2. SAT inscritas segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (2016-2020) (a 31 de decembro de cada ano)

	2016	2017	2018	2019	2020
SAT inscritas	12.479	12.438	13.379	12.317	12.221
Número de socios	312.115	301.240	300.209	306.989	304.839
Capital social (en millóns de euros)	669	1.211	1.054	1.034	1.031

Fonte: Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. Ministerio de Agricultura, Gandería e Pesca (varios anos)

A Táboa 8.3 reflicte o número de entidades, socios e capital social das SAT por CCAA. A Táboa 8.4 repite o mesmo exercicio, pero en termos porcentuais en relación ao total nacional. A partires de ámbalas dúas táboas se poden sinalar os seguintes resultados.

Constátase a forte presenza deste tipo de entidades en varias CCAA: Andalucía (1.907), Castela-A Mancha (1.655), Comunidade Valenciana (1.555), Castela e León (1.201), Cataluña (1.156) e Galicia (1.088). Todas elas, salvo o caso de Cataluña, que pode responder a outras cuestións relativas á cultura organizativa, son territorios cunha forte presenza económica do sector primario. Este sería sobre todo o caso de Andalucía (15,6% de todas as SAT a nivel nacional), Castela-A Mancha (13,5%) ou Comunidade Valenciana (12,7%). En Galicia esta porcentaxe ascende ao 8,9% do total nacional, ocupando a nosa Comunidade Autónoma a posición 6 de 17. O importante peso relativo do agricultura e gandería explica este resultado.

Polo que respecta ao número de socios, a maior parte concéntranse na Comunidade Valenciana (24,1%) e Andalucía (21,1%). Galicia ten unha menor importancia relativa, co 3,4% dos socios das SAT a nivel nacional, ocupando unha posición máis baixa (8 de 17) que a obtida polo número de entidades, o que permite sinalar a menor dimensión polo número de socios das SAT na nosa Comunidade Autónoma. Finalmente, polo que respecta ao grao de concentración do capital social das SAT, destaca Andalucía (18,9% do total nacional), Extremadura (17,6%) e Cataluña (13,8%). Galicia (5,9%) sitúase, novamente na posición 8 de 17.

Táboa 8.3. SAT inscritas por CCAA segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (a 31 de decembro de 2020)

	Número de SAT	Número de socios	Capital social (en millóns de euros)
Andalucía	1.907	64.325	194,3
Aragón	672	17.682	39,9
Asturias	153	1.853	8,9
Illas Baleares	149	1.318	5,9
Illas Canarias	441	6.546	11,2
Cantabria	295	2.283	4,5
Castela e León	1.201	17.219	64
Castela-A Mancha	1.655	33.853	103,4
Cataluña	1.156	33.162	141,8

	Número de SAT	Número de socios	Capital social (en millóns de euros)
Comunidade Valenciana	1.555	73.384	100,1
Estremadura	519	6.346	180,9
Galicia	1.088	10.304	60,6
Madrid	159	5.774	7,9
Murcia	509	20.683	68,7
Navarra	521	5.736	18,5
País Vasco	137	1.250	4,1
A Ríoxa	104	3.121	16
Total	12.221	304.839	1030,9

Fonte: Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. Ministerio de Agricultura, Gandería e Pesca (2021)

Táboa 8.4. SAT inscritas por CCAA segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico, en porcentaxe (a 31 de decembro de 2020)

	Número medio de socios por SAT	Capital social por socio por SAT (en euros)
Andalucía	33,7	3.021
Aragón	26,3	2.258
Asturias	12,1	4.806
Illas Baleares	8,8	4.444
Illas Canarias	14,8	1.713
Cantabria	7,7	1.981
Castela e León	14,3	3.719
Castela-A Mancha	20,5	3.055
Cataluña	28,7	4.277
Comunidade Valenciana	47,2	1.364
Estremadura	12,2	28.511
Galicia	9,5	5.881
Madrid	36,3	1.376
Murcia	40,6	3.322
Navarra	11	3.221
País Vasco	9,1	3.310
A Ríoxa	30	5.115
Total	24,9	3.382

Fonte: Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. Ministerio de Agricultura, Gandería e Pesca (2021)

A Táboa 8.5 permite realizar un exercicio comparativo ao establecer o número medio de socios e o capital social medio por socio, o que permite unha comparanza moito máis homoxénea. Constátase como en Galicia o número medio de socios por SAT é dos máis reducidos a nivel nacional (9,5) sendo a media nacional (24,9) case tres veces superior ao resultado para Galicia. A Comunidade Valenciana (47,2) é a que presenta unha ratio maior. Polo que respecta ao capital social por socio das SAT, Galicia ten 5.881 euros, un resultado que contrasta cos 28.511 de Estremadura ou os 1.364 da Comunidade Valenciana. Ámbolos dous resultados responden a maior/menor peso relativo do sector primario nestas CC.AA.

Táboa 8.5. Número medio de socios por SAT e capital social por socio por SAT (a 31 de decembro de 2020)

	Número medio de socios por SAT	Capital social por socio por SAT (en euros)
Andalucía	33,7	3.021
Aragón	26,3	2.258
Asturias	12,1	4.806
Illas Baleares	8,8	4.444
Illas Canarias	14,8	1.713
Cantabria	7,7	1.981
Castela e León	14,3	3.719
Castela-A Mancha	20,5	3.055
Cataluña	28,7	4.277
Comunidade Valenciana	47,2	1.364
Estremadura	12,2	28.511
Galicia	9,5	5.881
Madrid	36,3	1.376
Murcia	40,6	3.322
Navarra	11	3.221
País Vasco	9,1	3.310
A Rioxa	30	5.115
Total	24,9	3.382

Fonte: Elaboración propia a partir do Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. Ministerio de Agricultura, Gandería e Pesca (2021)

A Táboa 8.6 recolle, para as catro provincias galegas as SAT inscritas, o número de socios e o importe do capital social en millóns de euros para 2020. A Táboa 8.7 establece as porcentaxes a nivel provincial respecto ao total rexional. Son as provincias de A Coruña (49,8 %) e Lugo (27,4 %) as que máis SAT rexistran (840 en total). A porcentaxe de socios é maior nas provincias de A Coruña (45,6 %) e Pontevedra (25,6 %) e os capitais sociais máis elevado dáse nas SAT das provincias de A Coruña (43,0 %) e Lugo (38,2 %), con 49,2 millóns de euros en total.

Táboa 8.6. SAT inscritas en Galicia segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (a 31 de decembro de 2020)

	Número de SAT	Número de socios	Capital social (en millóns de euros)
A Coruña	542	4.702	26,1
Lugo	298	2.010	23,1
Ourense	106	958	2,3
Pontevedra	142	2.634	9,1
Galicia	1.088	10.304	60,6

Fonte: Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. Ministerio de Agricultura, Gandería e Pesca (2021)

Táboa 8.7: SAT inscritas en Galicia segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico, en porcentaxe (a 31 de decembro de 2020)

	Número de SAT	Número de socios	Capital social
A Coruña	49,80%	45,60%	43,00%
Lugo	27,40%	19,50%	38,20%
Ourense	9,70%	9,30%	3,80%
Pontevedra	13,10%	25,60%	15,00%
Galicia	100,00%	100,00%	100,00%

Fonte: Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación. Ministerio de Agricultura, Gandería e Pesca (2021)

Unha cuestión que merece destacar, que xa foi indicado en Cancelo e Vaquero (2019; 2020) son as axudas públicas que se adoitan conceder para favorecer o asociacionismo agrario, e que debido aos elementos que configuran as SAT, permiten que este tipo de entidades sexan unhas das grandes beneficiarias, algo sinalado neste capítulo. Para iso hai que ter presente a convocatoria que realiza o Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación para o fomento da creación de organizacións de produtores de carácter supra autonómico no sector agrario. Estas axudas recóllense no marco do Programa Nacional de Desenvolvemento Rural 2014-2020, para actuacións a realizar ata 2023.

Asemade, en Galicia, a Consellería de Medio Rural establece unha serie de axudas destinadas ao fomento da utilización de instalacións e equipamentos en común en réxime asociativo, cofinanciadas co Fondo Europeo de Desenvolvemento Rexional (FEDER) no marco do Programa de Desenvolvemento Rural (PDR) de Galicia. O obxectivo destas axudas é acadar un uso máis racional dos factores de produción e a introdución de novas tecnoloxías no rural.

8.4. Recomendacións

Resulta necesario afondar máis no estudo das SAT, polo importante peso deste tipo de entidades sobre o sector agro-industrial (Román, 2008), en especial en aquelas CC.AA onde o peso do sector primario ten un papel moi relevante. En efecto, cando se trata de sinalar o

seu impacto hai moi poucas investigacións que poñen en valor as SAT; e as que tratan esta parte da ES, o fan dende unha perspectiva moi concreta, puramente descriptiva. O anterior pode se unha rémora para acadar un maior desenvolvemento das mesmas.

En segundo lugar, comprobouse como a información das SAT é netamente mellorable, xa que non existen indicadores que permitan a súa avaliación e seguimento (Román et al., 2020; Cancelo e Vaquero, 2020). A pouca información dispoñible está nas páxinas *web* das administracións públicas con competencias na materia. Este problema ten tal magnitude que case a única fonte con datos homoxéneos é o Informe Anual de SAT do Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación, pero esta documentación son unicamente catro páxinas de estatísticas moi básicas, que non permiten realizar a investigación que sería necesaria. Tanto é así que non hai información sobre a facturación das SAT, a súa importancia cuantitativa dentro do sector agro alimentario ou mesmo sobre a ES. Tampouco se atopa información sobre as características das SAT ou o seu número de empregados. Dende hai anos demandamos un rexistro central onde figurase toda a información dispoñible das CC. AA e relación as SAT.

8.5. Conclusións

As SAT son un tipo de entidades que contribúen ao beneficio do colectivo fronte ao individual, potenciando o desenvolvemento das persoas e o medio rural. As SAT en Galicia ten unha significativa importancia como instrumento asociativo no sector primario. Unha cuestión moi a ter en conta si consideramos o aínda relevante peso destas actividades sobre o Produto Interior Bruto Rexional e o nivel de emprego asociado a elas.

Asemade, grazas as SAT se posibilita o asociacionismo como resposta do sector agrícola aos cambios producidos na economía e sociedades, unha estrutura que posibilita aos socios reter o control dos procesos produtivos (Román, 2008).

En Galicia, en 2020, había 1.088 entidades baixo esta forma societaria, onde participan 10.304 socios, cun capital social de 60,6 millóns de euros. Unhas cifras que permiten situar a Galicia como a sexta Comunidade Autónoma por número de SAT e a oitava por número de socios e capital social. O peso do sector primario sobre os indicadores económicos e laborais en Galicia permiten xustificar esta conclusión, de forma parecida ao que sucede co resto de CC. AA cun importante peso relativo do sector agrario, gandeiro e forestal, como sucede en Andalucía, Extremadura, Castela e León e Castela-A Mancha.

En Galicia, son as provincias da Coruña e Lugo as que teñen un maior número de SAT, algo similar obtense a partir do estudo do número de socios e o importe de capital social. Asemade, da análise efectuada pódese comprobar como Galicia presenta, en 2020, un reducido número medio de socios por SAT (9,5) en relación ao indicador a nivel nacional (24,9), aínda que a dotación media por socio en Galicia (5.881 euros) é superior ao resultado obtido a nivel nacional (3.382 euros).

Sen dúbida toda esta información debe permitir reflexionar sobre a achega das SAT para a transformación do sector agrario, gandeiro e forestal en Galicia, pero tamén para mellorar a situación demográfica, económica e social do medio rural na nosa Comunidade Autónoma.

8.6. Bibliografía

- CANCELO, M. & VAQUERO, A. (2019). As sociedades agrarias de Transformación en CANCELO, M. e BOTANA, M.J. (Dir.) *Libro Branco da Economía Social en Galicia 2019*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudos Cooperativos, Santiago de Compostela.
- CANCELO, M. & VAQUERO, A. (2020). As sociedades agrarias de Transformación en CANCELO, M. e BOTANA, M.J. (Dir.) *Libro Branco da Economía Social en Galicia 2019*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudos Cooperativos, Santiago de Compostela.
- ESPAÑA. Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación.
- ESPAÑA. Orde de 14 de setembro de 1982 que desenvolve o el Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación.
- ESPAÑA. Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre réxime fiscal das cooperativas (Disposición adicional primeira).
- ESPAÑA. Lei 19/1995, de 4 de xullo, de Modernización de Explotacións Agrarias.
- ESPAÑA. Real Decreto 236/2018, de 27 de abril, polo que se establecen as bases reguladoras para a concesión das axudas para o fomento da creación de organizacións de produtores e asociacións de organizacións de produtores de carácter supra autonómico no sector agrario.
- GALICIA. Lei de 6/2016, de 4 de maio, de economía social de Galicia.
- GALICIA. Real Decreto 795/1985, de 30 de abril, sobre traspaso de funcións da Administración do Estado á Comunidade Autónoma de Galicia en materia de Sociedades Agrarias de Transformación.
- GALICIA. Orde do 20 de decembro de 2019 pola que establecen as bases reguladoras das axudas para o fomento da utilización de maquinaria agrícola en réxime asociativo en Galicia, cofinanciadas co Fondo Europeo Agrícola de Desenvolvemento Rural (FEADER) no marco do Programa de desenvolvemento rural (PDR) de Galicia 2014-2020, e se convocan para o ano 2020.
- GOBERNO DE ESPAÑA. Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación (Varios anos): *Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación*, <https://www.mapa.gob.es/es/alimentacion/temas/industriaagroalimentaria/sociedades-agrarias-de-transformacion/>
- INFORME ARDÁN (2020). *Informe ARDÁN Galicia 2020*, ARDÁN Información Empresarial | CZFV
- JULIA, J.F. & SERVER, R.J. (2003). "Social Economy Companies in the Spanish Agricultural Sector: Delimitation and Situation in the Context of the European Union", *Annals of Public and Cooperative Economics*, núm. 74 (3), pp. 465-488.
- LÓPEZ IGLESIAS, E. (2019). "El sector agrario y agroalimentario en Galicia; balance de las transformaciones desde la integración europea, 1986-2016", *Revista Galega de Economía*, 28(3), 1-20.
- MAULEÓN, E. & GENOVART, J.I (2018). "La inclusión de la sociedad agraria de transformación en la Ley de Economía Social. Pretensión del legislador o realidad en la praxis empresarial", *CIRIEC-España.Revista Jurídica*, 29, 1-38.
- ROMÁN, C. (2008). "Las Sociedades Agrarias de Transformación en España: un análisis histórico", *Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, núm. 63, pp. 65-87.

- ROMÁN, C., GUZMÁN, B., MENDOZA, J. & PÉREZ, M^a. V. (2020). "La sostenibilidad social de las SATs. Una propuesta de indicadores para su evaluación, *Revesco- Revista de Estudios Cooperativos*, núm. 133, pp. 71-80.
- SERVER IZQUIERDO, R.J. & MARÍN, M. (2004). "Fiscalidad de las empresas de economía social", *Mediterráneo Económico*, Editorial Cajamar Caja Rural de crédito, núm. 6, pp. 223-237.
- VAQUERO, A. & LOSA, V. (2020). "Actuaciones desde la administración pública para evitar la despoblación del medio rural ¿Qué se puede hacer desde los ayuntamientos y diputaciones?" *Revista Gallega de Economía*, 29 (2).
- VARGAS, C. (2010). "Las sociedades agrarias de transformación. Aproximación crítica a su régimen legal", *Revista de derecho de sociedades*, núm. 35, pp. 159-180.
- VIDAL, F., SEGURA, B. & RAYOS, J.A. (2001). "Situación económico-financiera de las Sociedades Agrarias de Transformación (SAT) de comercialización hortofrutícola de la provincia de Alicante", *Investigación Agraria, Producción y Protección Vegetales*, Vol. 16, núm. 1, pp. 71-86.
- XUNTA DE GALICIA (2021): Oficina virtual do Medio Rural. Rexistro de Sociedades Agrarias de Transformación, <https://ovmediorural.xunta.gal/gl/tramites/sats>

9. AS COMUNIDADES E MANCOMUNIDADES DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN

9.1. Introducción

A Lei 5/2011, do 29 de marzo, de economía social, formulou os principios orientadores deste eido da economía e, ao mesmo tempo, favoreceu a súa visibilidade e recoñecemento a nivel estatal.

En Galicia, a Lei 6/2016, do 4 de maio, de economía social, persigue adecuar a norma estatal á realidade de Galicia (Bastida et al., 2019; Vaquero e Bastida, 2021). O seu capítulo segundo permite identificar as entidades que conforman a economía social e no artigo 6 incorpora as comunidades e mancomunidades de montes veciñais en man común. Ao anterior comprende engadir a normativa específica en esta materia, tanto a nivel estatal, coa Lei 55/1980, de 11 de novembro e, para Galicia, coa Lei 13/1989 de 10 de outubro, de Montes Veciñais en Man Común (Bastida e Vaquero, 2019; 2020; Vaquero e Bastida, 2021).

No presente capítulo trátase de describir a situación en Galicia das comunidades e mancomunidades de monte veciñais en man común como parte da economía social. Tras esta introdución, o segundo apartado analiza a situación dos montes veciñais de man común (MVMC). No terceiro apartado se afonda no estudo das comunidades de MVMC. O cuarto apartado sitúa a análise nas mancomunidades de MVMC. No quinto apartado establécense una serie de recomendacións e, finalmente se sinalan as conclusións.

9.2. Os montes veciñais en man común

En Galicia o 97,3 % da superficie forestal é privada, o redor de 2 millóns de hectáreas, o que representa o 66 % do territorio galego, e só un 2 % está xestionado pola Administración Pública (Bastida et al., 2021). Preto de 700.000 hectáreas de territorio galego -case o 25 % do total- corresponde a montes veciñais de man común (MVMC). Como o monte debe ser entendido como un elemento de creación de emprego e xeración de riqueza, a cifra anterior

permite sinalar o importante valor económico, social e ambiental deste tipo de recursos. Os MVMC se configuran como un dos principais motores de emprego a nivel local, xa que as comunidades e as mancomunidades de montes veciñais teñen a posibilidade de aproveitar estes recursos máis alo da mera función extractiva, aportando un maior valor engadido. Estas cifras suxiren o importante valor no só económico, sino social e ambiental destas organizacións.

O monte galego permite a realización de múltiples actividades. Entre outras pódese indicar actuacións directas e indirectas. Dentro das primeiras estaría a mellora da explotación forestal, a través do xeración de madeira, ou o aproveitamento da biomasa coma combustible. Asemade, o desenvolvemento destas actividades son facilmente compatibles con outros usos, como o aproveitamento gandeiro, produción de cogomelos, castañas, noces, resinas ou plantas aromáticas e medicinais. Dentro de actuacións indirectas pódese citar a potenciación de rutas recreativas ou programas de conservación do medio ambiente¹. Todo o anterior posibilita a fixación da poboación no medio rural, nunha situación de perda de poboación. Polo tanto, o monte galego ten capacidade para introducir novas actividades, que se ben no sempre teñen unha rendibilidade económica, implican unha función social e/ou medioambiental (Foro Económico de Galicia, 2019; Bastida et al., 2021). Ademais, coa crise provocada pola COVID-19, a utilización racional dos recursos forestais cobra unha maior importancia como alternativa económica a produción tradicional e pode ser unha saída para corrixir a endémica perda poboacional (Vaquero e Losa, 2020; Vaquero e Bastida, 2021).

Os montes veciñais en mancomún están regulados pola Lei 13/1989, de 10 de outubro, de montes veciñais e o Decreto 260/1992, de 4 de setembro, polo que se aproba o regulamento para a execución da Lei 13/1989 de 10 de outubro. Trátase de aqueles de titularidade de diferentes agrupacións veciñais, entendidas como grupos sociais, non coma entidades administrativas. O seu aproveitamento é en réxime de comunidade, sen asignación de cotas por parte dos seus partícipes, que o son por cuestións de veciñanza. Polo tanto, son espazos privados que pertencen ás comunidades veciñais titulares do devandito dereito colectivo (Bastida et al., 2020). Tal e como sinalan Bastida e Vaquero (2019) e Bastida, Vaquero e Cancelo (2020), teñen diferentes características diferenciais, entre as que destacan: a súa indivisibilidade (non son susceptibles de reparto entre a veciñanza); son inalienables (non están suxeitos a compravenda); son inembargables e están suxeitos a xestión democrática no seu funcionamento.

¹ Por exemplo, un espazo forestal debidamente coidado reduce a incidencia dos incendios forestais, o que sen dúbida redonda nunha clara mellora para o medio ambiente.

Táboa 9.1. Número e superficie segundo o tipo de montes públicos, por distrito, 2020

DISTRITO	Catálogo Utilidade Pública		Patrimonial				Total	
			(Estado ou Comunidade Autónoma)		(Concello ou Entidades Locales Menores)			
	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie
Ferrol	13	4.199	12	2.435	8	2.305	33	8.940
Bergantiños - Mariñas Coruñesas	15	1.543	5	249	14	1.176	34	2.968
Santiago - Meseta Interior	6	588	2	22	15	3.936	23	4.546
Barbanza	13	923	0	0	11	4.951	24	5.874
Fisterra	16	3.111	0	0	15	1.954	31	5.065
A Mariña Lucense	2	315	0	0	3	1.581	5	1.896
A Fonsagrada - Os Ancares	1	150	1	15	29	1.851	31	2.015
Terra de Lemos	0	0	0	0	9	2.474	9	2.474
Lugo - Sarria	0	0	1	0	1	24	2	24
Terra Chá	0	0	0	0	4	554	4	554
O Ribeiro - Arenteiro	1	601	0	0	0	0	1	601
Miño - A Arnoia	0	0	1	0	2	105	3	105
Valdeorras - Trives	2	7.121	0	0	0	0	2	7.121
Verín - Viana	0	0	5	6.866	0	0	5	6.866
A Limia	5	924	1	10	4	102	10	1.036
Deza - Tabeirós	0	0	1	5	2	148	3	153
O Condado - A Paradanta	2	68	0	0	1	37	3	105
Vigo - Baixo Miño	7	2.430	0	0	0	0	7	2.430
Caldas - O Salnés	2	367	2	496	0	0	4	863
Galicia	85	22.340	31	10.098	118	21.198	234	53.636

Fonte: Anuario de Estadística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)

A superficie forestal en Galicia é, fundamentalmente, de titularidade privada. En 2020, hai unicamente 234 montes públicos, cunha superficie total de 53.636 hectáreas (ha). A meirande parte de propiedade é dos concellos e entidades locais menores (50,4 %). O 36,3 % son montes de utilidade pública, mentres que o 13,2 % restante pertence ao Estado ou a Comunidade Autónoma (táboa 9.2). A distribución de superficie non segue a mesma orde. Así, o 41,6 % das hectáreas son montes de utilidade pública, mentres que o 39,5 % están en

mans de concellos ou entidades locais menores, e o 18,8 % son do Estado ou Comunidade Autónoma.

A provincia de A Coruña posuía, en 2020, o maior número de montes e superficie públicos (62,0 % e 51,1 %, respectivamente) con independencia da clasificación. Porén, a provincia de Pontevedra destaca polo escaso número (7,3 %) e superficie de montes de utilidade pública (6,6 %). Na provincia de Lugo a superficie relativa é tamén reducida (13,0 %) (táboa 9.2).

Táboa 9.2. Número e superficie segundo o tipo de montes públicos, por provincia en porcentaxe, 2020

DISTRITO	Catálogo Utilidade Pública		Patrimonial		Patrimonial		Total	
	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie	Nº Montes	Superficie
A Coruña	74,1%	46,4%	61,3%	26,8%	53,4%	67,6%	62,0%	51,1%
Lugo	3,5%	2,1%	6,5%	0,1%	39,0%	30,6%	21,8%	13,0%
Ourense	9,4%	38,7%	22,6%	68,1%	5,1%	1,0%	9,0%	29,3%
Pontevedra	12,9%	12,8%	9,7%	5,0%	2,5%	0,9%	7,3%	6,6%
Galicia	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Fonte: *Anuario de Estadística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)*

En 2020 Galicia rexistra 3.349 Montes Veciñais en Man Común (MVMC), cunha superficie de 667.998 has. (táboa 9.3). O tamaño medio é de 199 hectáreas, oscilando entre as 90 has. do distrito Miño-A Arnoia e as 429 has. Do de Verín-Viana. Este distrito, ademais, é o que rexistra a maior superficie total, de case a 93.572 has. Este tamaño medio configura superficies que suxiren a potencialidade, o que permitiría una maior desenvolvemento dos MVMC.

Táboa 9.3. Número e superficie dos montes veciñais en man común por distrito, 2020

DISTRITO	Total		
	Nº Montes	Superficie (ha)	Superficie media (ha)
Ferrol	15	4.953	330
Bergantiños - Mariñas Coruñesas	23	3.146	137
Santiago - Meseta Interior	15	3.922	261
Barbanza	167	24.703	148
Fisterra	77	11.350	147
A Mariña Lucense	56	19.820	354
A Fonsagrada - Os Ancares	279	45.627	164
Terra de Lemos	207	62.020	300
Lugo - Sarria	288	45.462	158
Terra Chá	94	28.623	305
O Ribeiro - Arenteiro	269	29.322	109
Miño - A Arnoia	333	30.101	90

DISTRITO	Total		
	Nº Montes	Superficie (ha)	Superficie media (ha)
Valdeorras - Trives	208	66.197	318
Verín - Viana	218	93.572	429
A Limia	250	58.246	233
Deza - Tabeirós	133	16.184	122
O Condado - A Paradanta	145	31.012	214
Vigo - Baixo Miño	202	37.735	187
Caldas - O Salnés	370	56.004	151
Galicia	3.349	667.998	199

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)

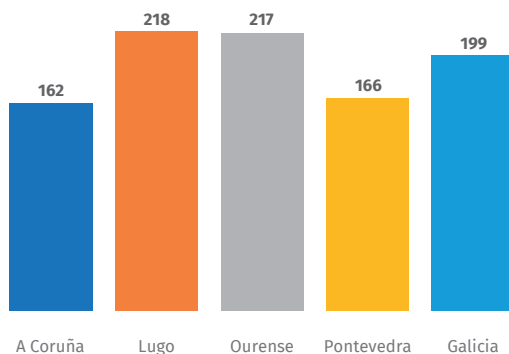
A distribución provincial dos MVMC é moi desigual a nivel provincial (táboa 9.4), destacando Ourense, que achega o 38,2 % destas entidades e o 41,5 % da súa superficie total. A continuación estaría a provincia de Lugo, con participacións do 27,6 % e o 30,2 % para o número de MVMC e superficie, respectivamente. A Coruña é a provincia con menor representación desta propiedade, con 48.074 hectáreas (7,2 % da superficie total).

Táboa 9.4. Número e superficie dos montes veciñais en man común por provincia, 2020

	Total			%	
	Nº Montes	Superficie (ha)	Superficie media (ha)	Nº Montes	Superficie (ha)
A Coruña	297	48.074	162	8,9%	7,2%
Lugo	924	201.551	218	27,6%	30,2%
Ourense	1.278	277.437	217	38,2%	41,5%
Pontevedra	850	140.935	166	25,4%	21,1%
Galicia	3.349	667.997	199	100,0%	100,0%

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)

O tamaño medio das superficies dos MVMC en 2020 era moi similar na provincias de Ourense (217 ha) e Lugo (218 ha), ámbolos dous casos por riba da media galega (199 ha), cuestión que pon en evidencia a importancia do medio agrario nestes dúas provincias. Tamén se rexistran tamaños medios próximos nas outras dúas provincias, sendo A Coruña a que presenta un menor valor medio de superficie por MVMC con 162 ha, mentres que para a provincia de Pontevedra é de 166 (Gráfico 9.1).

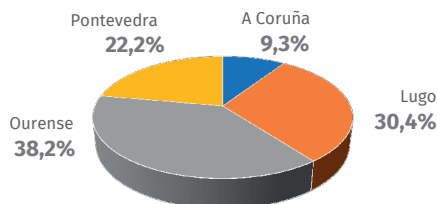
Gráfico 9.1. Superficie media dos montes veciñais de man común por provincia, 2020

Fonte: *Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)*

A continuación abórdase a situación das comunidades de montes veciñais de man común (CMVMC) e as mancomunidades de montes veciñais de man común (CMVMC). Como se sinalou, ámbalas dúas pertencen a agrupacións veciñais que se aproveitan consuetudinariamente do monte en réxime de comunidade, sen ter que asignar cotas aos seus membros pola súa condición de veciños.

9.3. Comunidades de Montes Veciñais en Man Común.

En Galicia, en 2020, había 3.013 CMVMC. Ourense, con 1.150 agrupacións, é a provincia con maior presenza destas unidades (38,2 %), mentres que A Coruña presenta a menor achega ao total con 9,3 % (Gráfico 9.2).

Gráfico 9.2. Número de CMVMC por provincia, 2020

Fonte: *Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)*

Táboa 9.5. Número de comunidades de montes veciñais en man común e comuneiros por distrito, 2020

DISTRITO	Nº CMVMC	Media nº comuneiros	Nº total de comuneiros	% do total de comuneiros
Ferrol	14	84	1.179	1,0%
Bergantiños - Mariñas Coruñesas	22	65	1.435	1,2%
Santiago - Meseta Interior	15	40	605	0,5%
Barbanza	152	54	8.180	6,8%
Fisterra	76	44	3.321	2,8%
A Mariña Lucense	55	56	3.080	2,6%
A Fonsagrada - Os Ancares	277	6	1.702	1,4%
Terra de Lemos	203	22	4.465	3,7%
Lugo - Sarria	287	22	6.427	5,4%
Terra Chá	94	49	4.631	3,9%
O Ribeiro - Arenteiro	245	28	6.866	5,7%
Miño - A Arnoia	288	28	8.079	6,8%
Valdeorras - Trives	199	19	3.845	3,2%
Verín - Viana	202	34	6.873	5,8%
A Limia	216	29	6.258	5,2%
Deza - Tabeirós	124	21	2.619	2,2%
O Condado - A Paradanta	118	68	8.044	6,7%
Vigo - Baixo Miño	138	137	18.846	15,8%
Caldas - O Salnés	288	80	23.074	19,3%
Galicia	3.013	40	119.529	100%

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)

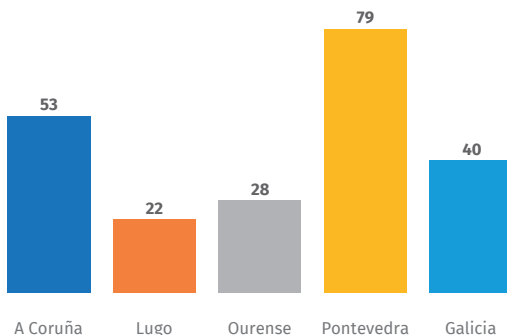
As CMVMC teñen carácter aberto e inclusivo, e as persoas que as constitúen poden variar no tempo. A participación nestas entidades está vinculada á residencia ao espazo onde se atopa a propiedade do monte. Segundo se recolle na Lei 2/2006, do 14 de xuño, de Dereito Civil de Galicia, os comuneiros son as persoas titulares de unidades económicas, produtivas ou de consumo, con casa aberta e residencia habitual independente dentro da área xeográfica sobre a que se asente o grupo social ao que tradicionalmente estivese adscrito o aproveitamento do monte.

En 2020 en Galicia había 119.529 comuneiros. A meirande parte das CMVMC están na provincia de Pontevedra (44 %), seguida de Ourense (26,7 %). Pola contra, menos dun 30 % dos comuneiros se atopan nas provincias de A Coruña e Lugo. Na análise por distritos, destacan as porcentaxes de comuneiros de Caldas-O Salnés (19,3 %) e Vigo-Baixo Miño (15,8 %). Porén, o distrito de Ferrol supón o 1 % dos comuneiros (táboa 9.5).

En Galicia a media de comuneiros era de 40 oscilando entre un mínimo de 6, no distrito de A Fonsagrada-Os Ancares e 137 do distrito de Vigo-Baixo Miño. Na análise do número medio de comuneiros por provincia, destaca con claridade a provincia de Pontevedra (79),

que case duplica o número medio na comunidade galega (Gráfico 9.3). Pola contra, o número medio de comuneiros nas provincias de Ourense (28) e Lugo (22) é relativamente menor.

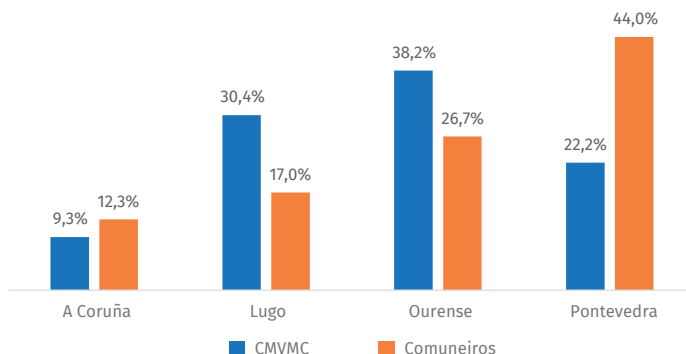
Gráfico 9.3. Número medio de comuneiros por provincia, 2020

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)

A análise conxunta do número de CMVMC e comuneiros por provincias revela que as respectivas achegas non se corresponden exactamente. Así, para 2020, Pontevedra presenta a maior concentración de comuneiros (44 %), sendo a terceira provincia en función da presenza relativa de CMVMC (22,2 %). Isto pode suxerir que a atomización da propiedade nesta provincia é superior a do resto. A situación máis equilibrada se atopa na provincia de A Coruña, co 9,3 % das CMVMC e o 12,3 % dos comuneiros (Gráfico 9.4).

Gráfico 9.4. CMVMC e comuneiros, 2020 (%)

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)

As CMVMC deben cumprir unha serie de requirimentos de tipo administrativo, pero non todas elas acadan o mesmo grao de cumprimento. A táboa 9.6 recolle a relación de CMVMC de cada distrito, indicando a porcentaxe de comunidades que cumpre coas obrigas administrativas segundo os datos rexistrados pola Consellería de Medio Rural (Xunta de Galicia).

**Táboa 9.6. Comunidades de montes veciñais en man común
segundo a súa situación administrativa, 2020**

DISTRITO	Cumplen coas obrigas administrativas	Non cumpren coas obrigas administrativas	
		Falta de comuni- cación anual de reinvertimentos (*)	Outras causas**
Ferrol	14,3%	71,4%	14,3%
Bergantiños - Mariñas Coruñesas	9,1%	40,9%	50,0%
Santiago - Meseta Interior	26,7%	40,0%	33,3%
Barbanza	14,5%	57,2%	28,3%
Fisterra	1,3%	67,1%	31,6%
A Mariña Lucense	10,9%	69,1%	20,0%
A Fonsagrada - Os Ancares	14,8%	50,5%	34,7%
Terra de Lemos	16,8%	62,1%	21,2%
Lugo - Sarria	16,4%	57,1%	26,5%
Terra Chá	16,0%	66,0%	18,1%
O Ribeiro - Arenteiro	3,7%	58,4%	38,0%
Miño - A Arnoia	3,5%	43,1%	53,5%
Valdeorras - Trives	9,6%	39,7%	50,8%
Verín - Viana	6,4%	70,3%	23,3%
A Limia	6,0%	64,8%	29,2%
Deza - Tabeirós	25,8%	55,7%	18,6%
O Condado - A Paradanta	1,7%	93,2%	5,1%
Vigo - Baixo Miño	5,8%	85,5%	8,7%
Caldas - O Salnés	11,5%	71,2%	17,4%
Galicia	10,4%	-	-

(*) *Falta de comunicación anual de investimento (art. 125 da Lei 7/2012, de montes de Galicia*

(**) *Outras causas: xunta reitora sen renovar, falta de comunicación do censo actualizado de comuneiros...*

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)

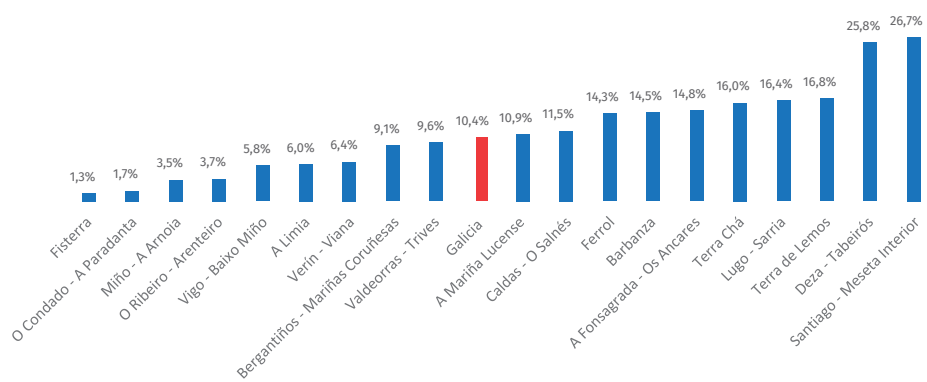
En conxunto, das 3.013 CMVMC unicamente 313 (10,3 %) cumpren coa totalidade da obrigas administrativas en 2020. Como se reflicte no cadro, os incumprimentos se relacionan basicamente coa falta de comunicación de reinvertimentos. Con todo este resultado debe matizarse e non pode compararse co grao de cumprimento do 2019, que foi do 59,8 %.

Tal e como se recolle na web da Consellería de Medio Rural, debido a situación de emerxencia sanitaria causada pola COVID-19 e segundo o disposto na disposición adicional

sétima da Lei 13/1989, de 10 de outubro de montes veciñais en man común, as CMVMC dispoñen dun aprazamento para a renovación de xuntas reitoras, actualización do censo de comuneiros, actualización do libro de contabilidade e a celebración anual de asembleas xerais e, por tanto, a aprobación de actos de disposición e outras obrigas normativamente previstas, como a comunicación anual de reinvestimentos até o 31 de decembro de 2021. Polo tanto, haberá que esperar a estatística do 2021 para coñecer cal foi o grao de cumprimento real.

Os distritos que achegan a maior porcentaxe de CMVM que están ao día no cumprimento de requirimentos son Santiago-Meseta Interior e Deza-Tabeiros, cun 26,7 % e un 25,8 % do total de CMVMC que cumpren coas súas obrigas administrativas. Pola contra, as comunidades dos distritos de Fisterra, o Condado- A Paranta, Miño- A Arnoia e O Ribeiro-Arenteiro, todas elas están por baixo do 5 % do total das CMVMC cumpridora (Gráfico 9.5).

Gráfico 9.5. CMVMC que cumpren coas obrigas administrativas (%) 2020

Fonte: Elaboración propia con datos do Anuario de Estatística Forestal de Galicia, Xunta de Galicia (2019)

Con todo, este resultado, debido a anteriormente indicado resulta moi provisional. Asemade, na análise en contexto co número de CMVMC que ten cada provincia, Lugo acada o maior grao de cumprimento (15,6 %), mentres que a provincias de Ourense (5,6 %) é a menor (táboa 9.7).

Táboa 9.7. CMVMC segundo a súa situación administrativa por provincias, 2020

Provincia	Cumplen coas obrigas administrativas	Non cumpren coas obrigas administrativas	
		Falta de comunicación anual de reinvestimentos *	Outras causas**
Coruña, A	11,1%	58,4%	30,5%
Lugo	15,6%	57,9%	26,5%
Ourense	5,6%	54,6%	39,8%
Pontevedra	11,2%	75,2%	13,6%

Notas:

(*) Falta de comunicación anual de investimento (art. 125 da Lei 7/2012, de montes de Galicia

(**) Outras causas: xunta reitora sen renovar, falta de comunicación do censo actualizado de comuneiros...

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)

A análise da evolución dos ingresos medios das CMVMC entre os anos 2015 e 2020 (táboa 9.8) revela un descenso continuado do 27,6 % por termo medio no conxunto de CMVMC galegas. Destaca o caso da provincia de Lugo cunha importante recuperación (34,3 %), ao pasar de 31.942 euros en 2015 a 42.889 euros en 2020. No que se refire aos investimentos feitos nas CMVMC, diminúen en termo medio un 12,9 %. Neste contexto, os investimentos nas CMVMC de Lugo destacan con claridade, cunha mellora do 49,7 %. En segundo lugar estaría a provincia de Ourense cun aumento do 9,6 %.

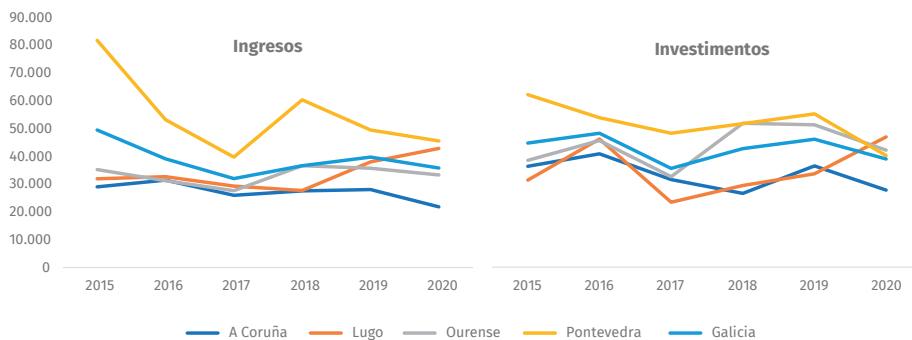
Táboa 9.8. Ingresos e investimentos medios das CMVMC (€), 2015-2020

Provincia	Cumplen coas obrigas administrativas	Non cumplen coas obrigas administrativas	
		Falta de comunicación anual de reinvestimentos *	Outras causas**
Coruña, A	11,1%	58,4%	30,5%
Lugo	15,6%	57,9%	26,5%
Ourense	5,6%	54,6%	39,8%
Pontevedra	11,2%	75,2%	13,6%

Fonte: Anuario de Estadística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)

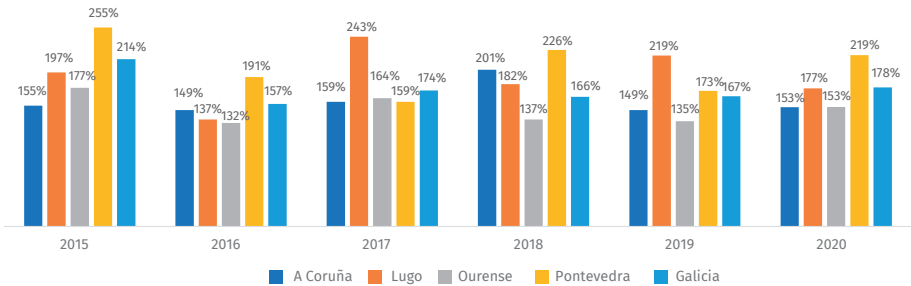
O Gráfico 9.6 permite comprobar a evolución dos ingresos e investimentos medios das CMVMC no período de análise. A análise conxunta destes datos permite suxerir unha idea xenérica da rendibilidade no uso dos recursos por parte das CMVMC (Gráfico 9.7), aproximada a partir do cociente entre ingresos e investimentos medios. En termo medio, as CMVMC galegas reducen a ratio de rendibilidade do uso de recursos entre 2015 e 2020, ao pasar do 214 % ao 178 % (unha perda de rendibilidade de 36 puntos porcentuais. Os maiores descenso prodúcense na provincia de Pontevedra (35 puntos porcentuais). A menor perda rexístrase na provincia de A Coruña (2 puntos porcentuais).

Gráfico 9.6. Ingresos e investimentos medio das CMVMC por provincia (2015-2020)

Fonte: Anuario de Estadística Forestal de Galicia 2020 Xunta de Galicia (2021)

Gráfico 9.7. Relación Ingresos/Investimentos medios das CMVMC (2015-2020)

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)

9.4. Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común (MMVMC)

A Lei 6/2016, do 4 de maio, da economía social de Galicia tamén inclúe no catálogo de entidades de aplicación as mancomunidades de montes veciñais en man común (MMVMC). No ano 2020 había 36 entidades deste tipo rexistradas en Galicia (táboa 9.9).

Táboa 9.9. Mancomunidades rexistradas en Galicia, 2020

NOME	CONCELLO	DISTRITO	PROVINCIA
ORGANIZACIÓN GALEGA DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN	Varios Galicia	Varios Galicia	Varias
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN DAS RÍAS DE AROUSA E NOIA-MUROS	Boiro	Barbanza	A Coruña
MANCOMUNIDADE DE ARDELEIROS E ZARAMAGOSO	Lousame	Barbanza	A Coruña
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN LOUSAME	Lousame	Barbanza	A Coruña
MANCOMUNIDADE SERRA DO BARBANZA	O Porto do Son	Barbanza	A Coruña
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN BARBANZA SUR	Ribeira	Barbanza	A Coruña
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN DE CARNOTA	Carnota	Fistera	A Coruña
MANCOMUNIDADE SERRA DE RAÑADOIRO	Baralla	A Fonsagrada - Os Ancares	Lugo
MANCOMUNIDADE SERRA DE PICATO	Baralla	A Fonsagrada - Os Ancares	Lugo
MANCOMUNIDADE VAL DE RAO	Navia de Suarna	A Fonsagrada - Os Ancares	Lugo
MANCOMUNIDADE CARQUEIXA	Negueira de Muñiz	A Fonsagrada - Os Ancares	Lugo

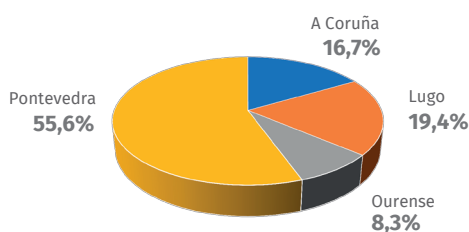
NOME	CONCELLO	DISTRITO	PROVINCIA
MANCOMUNIDADE PASO DO CERVO	Folgozo do Courel	Terra de Lemos	Lugo
MANCOMUNIDADE LUGO SUR	Monforte de Lemos	Terra de Lemos	Lugo
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN TERRA CHÁ	Guitiriz	Terra Chá	Lugo
MANCOMUNIDADE DE AVIÓN	Avión	O Ribeiro - Arenteiro	Ourense
MANCOMUNIDADE DE MMVVMC DA COMARCA DE MONTERREI	Monterrei	Verín - Viana	Ourense
MANCOMUNIDADES DE MMVVMC DA SERRRA DO XURES	Baltar	A Limia	Ourense
MANCOMUNIDADE DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN DO CONCELLO DE CERCEDO	Cerdedo	Deza - Tabeirós	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE MVMC A PARADANTA	A Cañiza	O Condado - A Paradanta	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO COVELO-A CAÑIZA	O Covelo	O Condado - A Paradanta	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE OIA	Oia	Vigo - Baixo Miño	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE REDONDELA	Redondela	Vigo - Baixo Miño	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE SALCEDA DE CASELAS	Salceda de Caselas	Vigo - Baixo Miño	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE VIGO	Vigo	Vigo - Baixo Miño	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO ACIBAL	Barro	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE FRAGAS	Campo Lameiro	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE COTOBADE	Cotobade	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO ACIBAL	Moraña	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE PONTECALDELAS	Pontecaldelas	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE CARITEL	Pontecaldelas	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE PONTEVEDRA	Pontevedra	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE VILAGARCÍA DE AROUSA	Vilagarcía de Arousa	Caldas - O Salnés	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO MORRAZO	Varios Pontevedra	Varios Pontevedra	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO VAL MIÑOR	Varios Pontevedra	Varios Pontevedra	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DO NOROESTE DE PONTEVEDRA	Varios Pontevedra	Varios Pontevedra	Pontevedra

NOME	CONCELLO	DISTRITO	PROVINCIA
MANCOMUNIDADE DO PEDROSO	Varios Pontevedra	Varios Pontevedra	Pontevedra
MANCOMUNIDADE DE PRODUTORES DE BIOMASA FORESTAL PRIMARIA DO SUR DE GALICIA	Varios Pontevedra	Varios Pontevedra	Pontevedra

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)

Máis da metade destas entidades está na provincia de Pontevedra (55,6 %), mentres que Ourense (8,3 %) aporta a menor porcentaxe de mancomunidades. Por outra banda, o 40,0 % das que se atopan na provincia pontevedresa están no distrito de Caldas-O Salnés, que en conxunto achega o 22,2 % das MMVMC de Galicia (Gráfico 9.8).

Gráfico 9.8. Mancomunidades de MVMC por provincia, 2020

Fonte: Anuario de Estatística Forestal de Galicia 2020, Xunta de Galicia (2021)

9.5. Recomendacións

As CMVMC son unha figura específica na nosa Comunidade Autónoma, onde a titularidade corresponde as agrupacións veciñais, que non contemplan a súa divisibilidade. A superficie media destas unidades acada en 2020 as 119 ha, o que debería garantir un maior aproveitamento (Bastida et al., 2020; Bastida et al., 2021).

Con todo, detéctanse unha serie de limitacións que deben ser corrixidas (Bastida et al., 2021). Tres son as máis importantes: unha xestión e explotación non cualificada, un baixo nivel de interese e compromiso por parte dos comuneiros e unha excesiva pivotación da actividade económica na explotación forestal. Desta forma, as CMVMC non sempre garanten unha boa xestión profesional, un adecuado compromiso por parte dos participantes, xa que non existe tradición nin cultura de asociacionismo e, por lo xeral, teñen unha capacidade moi limitada para aplicar innovacións e/ou diversificar actividades. Asemade, esta falta de interese debe tamén considerarse á luz do seu papel na potencial capacidade que ten os integrantes da Economía Social nas decisións que se toman dende a Xunta de Galicia, en especial, a través do Consello Social de Galicia. Resulta complicado entender como só 34 entidades deste tipo están adheridas ao devandito organismo, cando a Lei 6/2016, de 4 de maio, da economía social de Galicia, inclúe a estas organizacións como parte da Economía Social na nosa Comunidade Autónoma.

Este conxunto de ineficacias pode por en perigo as oportunidades forestais comúns que posibiliten converter a estas entidades en actividades económicas sostibles. A súa corrección é necesaria para evitar limitacións sobre o seu potencial como verdadeiro motor de

desenvolvemento e cohesión territorial. Nestes momentos, as zonas rurais no son capaces de ofertar á poboación unha opción económica atractiva.

Polo tanto, é necesario potenciar a utilización e aproveitamento dos montes galegos, se realmente se queren obter beneficios socioeconómicos. Os primeiros pasos parecen que se están a dar. En concreto a Lei 3/2018, de 28 de decembro de medidas fiscais e administrativas da Xunta de Galicia introduce un conxunto de medidas, entre as que destacamos a nova regulación do arrendamento dos montes que busca garantir unha explotación rendible e unha ampla batería de medidas para evitar os riscos do abandono das parcelas forestais. Asemade, o Decreto 32/2016 no relativo a ordenación e xestión de montes en Galicia, se esixe que estas entidades vaian máis aló da extracción do recursos, debendo investir parte de eses beneficios no mantemento e mellora do monte.

Somos da opinión da necesidade de continuar e mellorar o catálogo de incentivos fiscais que fomenten o aproveitamento do monte e de continuar coa política de subvencións para favorecer o aproveitamento produtivo dos nosos montes, por todos os beneficios –non só económicos– que supón este tipo de actividades. Finalmente, creemos necesario que as CMVMC e as MMVMC realicen un esforzo de planificación produtiva do seus recursos co obxecto de avaliar todo o seu potencial.

A nosa Comunidade Autónoma atopase, polo tanto, a unha situación paradoxal, en tanto que temos un amplo espazo no noso territorio cun enorme potencial económico, unha parte importante das zonas rurais, atopase infraexplotada e, ao menos tempo, sofre un intenso proceso de perda económica e demográfica (Bastida, Vaquero e Vázquez, 2021). Non podemos nin debemos perder de vista que a xestión comunitaria dos montes galegos garante a conservación da biodiversidade.

9.6. Conclusións

As conclusións que se poden sinalar van na liña do exposto na edición do 2019 do Libro Branco da Economía Social de Galicia, consolidando a nosa valoración que a persistencia no tempo das comunidades de montes veciñais amosan que os sistemas de produción comunitarios poden desenvolver institucións autónomas, algo que resulta de gran interese na nosa Comunidade Autónoma polo importante peso económico do sector primario.

En consecuencia, hai que afondar en mellorar as actuacións xa sinaladas, para que este recurso exclusivo de Galicia, poda acadar o papel que lle corresponde no desenvolvemento económico-social da nosa Comunidade Autónoma dentro dunha contorna sostible, e tendo en conta o compromiso co cumprimento cos Obxectivos do Desenvolvemento Sostibles (ODS).

O monte en Galicia resulta un elemento fundamental para contar cunha política agraria e forestal axeitada, xa que os recursos forestais representan máis do 60 % da superficie total da nosa Comunidade Autónoma. Asemade, en Galicia temos unha estrutura de propiedade dos montes moi diferentes a outras CC. AA. que des debe aproveitar. En efecto, unha parte significativa destes espazos pertencen a comunidades e mancomunidades de montes veciñais en man común, unha figura contemplada no Dereito Civil de Galicia.

Finalmente, compre sinalar que a tenor dos datos expostos, aínda queda un importante traballo por realizar nos vindeiros anos se queremos que as CMVMC e MMVMC acaden o papel que lles corresponde na economía social de Galicia. Para iso é necesario un maior esforzo para mellorar a rendibilidade das explotacións forestais, o que sen dubida terá non só beneficios económicos, senón tamén sociais e medioambientais.

9.7. Bibliografía

- ASOCIACIÓN GALLEGA DE COOPERATIVAS ALIMENTARIAS, AGACA (2020). <http://agaca.coop/>
- BASTIDA, M. e VAQUERO, A. (2019). As comunidades e mancomunidades de montes man común, en CANCELO, M. e BOTANA, M.J. (Dir.) *Libro Branco da Economía Social en Galicia 2019*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudos Cooperativos, Santiago de Compostela.
- BASTIDA, M., VAQUERO, A. e CANCELO, M. (2019). La Ley de Economía Social de Galicia en FAJARDO, G. E CHAVEZ, R. (Eds.) *La economía social en la Comunidad Valenciana: regulación y políticas públicas*, 43-52, CIRIEC-España.
- BASTIDA, M., VAQUERO, A. e CANCELO, M. (2020). "La contribución de la ley de economía social al desarrollo territorial y a la mejora del empleo", *Revesco- Revista de estudios cooperativos*, 134, 1-20.
- BASTIDA, M., VAQUERO, A. e VÁZQUEZ, M.A. (2021). "A New Life for Forest Resources: The Commons as a Driver for Economic Sustainable Development—A Case Study from Galicia", *Land*, 10(2): 99,
- ESPAÑA. Lei 5/2011, do 29 de marzo, de economía social.
- ESPAÑA. Lei 55/1980, de 11 de novembro, de montes veciñais de man común.
- FORO ECONÓMICO DE GALICIA (2019). *Xornada sobre o sector forestal*, Ribadavia, 30 de maio de 2019.
- GALICIA. Decreto 260/1992, de 4 de setembro, polo que se aproba o regulamento para a execución da Lei 13/1989 de 10 de outubro, de montes veciñais de man común.
- GALICIA. Decreto 32/2016, de 23 de marzo, polo que se modifica o Decreto 52/2014, de 16 de abril, polo que se regulan as instrucións xerais de ordenación e de xestión de montes de Galicia.
- GALICIA. Decreto 52/2014, de 16 de abril, polo que se regulan as instrucións xerais de ordenación e de xestión de montes de Galicia.
- GALICIA. Lei 13/1989 de 10 de outubro, de montes veciñais de man común.
- GALICIA. Lei 2/2006, de 14 de xuño, de dereito civil de Galicia.
- GALICIA. Lei 3/2018, de 28 de decembro de medidas fiscais e administrativas da Xunta de Galicia.
- GALICIA. Lei 6/2016, do 4 de maio, de economía social de Galicia.
- GALICIA. Lei 7/2012, de 28 de xuño, de montes de Galicia.
- VAQUERO, A. e BASTIDA, Mª. (2021). "A Economía Social como modelo de desenvolvemento para Galicia", *Documento 32 do Foro Económico de Galicia*, <https://foroeconomicodegalicia.es/documentos.html>
- VAQUERO, A. e LOSA, V. (2020). "Actuaciones desde la administración pública para evitar la despoblación del medio rural ¿Qué se puede hacer desde los ayuntamientos y diputaciones?", *Revista gallega de economía*, setembro.
- XUNTA DE GALICIA (2020). *Anuario de Estadística Forestal de Galicia*, Santiago de Compostela, https://mediorural.xunta.gal/es/areas/forestal/ordenacion/estadistica_forestal_gallega/.

10. AS MUTUAS DE SEGUROS E MUTUALIDADES DE PREVISIÓN SOCIAL

10.1. Principais datos agregados

En 2020, teñen a súa sede en Galicia 4 mutuas de seguros e mutualidades de previsión social. A 31 de decembro, contaban con 6.646 mutualistas (acadaban 9.461 asegurados, tendo en conta a todos os beneficiarios), xeraron 12 empregos directos e tiveron un volume de negocio (primas devengadas) de 13.473 miles de euros.

10.2. Marco legal

Entre os distintos tipos de entidades privadas que poden desenvolver a actividade aseguradora figuran as mutuas de seguros e as mutualidades de previsión social. As mutuas de seguros son sociedades mercantís sen ánimo de lucro, que teñen por obxecto a cobertura aos socios, sexan persoas físicas ou xurídicas, dos riscos asegurados mediante unha prima fixa pagadeira ao comezo do período do risco. O obxectivo da mutua é maximizar os beneficios que prestan aos seus mutualistas.

Pola súa parte, as mutualidades de previsión social son entidades aseguradoras privadas sen ánimo de lucro que exercen unha modalidade aseguradora de carácter voluntario complementaria ao sistema da Seguridade Social obrigatoria, mediante aportacións dos mutualistas, persoas físicas ou xurídicas, ou de outras entidades ou persoas protectoras. Non obstante, algunhas mutualidades, xa recoñecidas, poderán seguir funcionando como alternativas á Seguridade Social.

Segundo o art. 44 da Lei 20/2015, no referido á previsión de riscos sobre as persoas, as mutualidades de previsión social poderán realizar as seguintes operacións de seguro: a) cobertura das continxencias de morte, viuvez, orfandade, xubilación e dependencia, en forma de capital ou renda, así como o outorgamento de prestacións por razón de matrimonio, maternidade, fillos e defunción; b) cobertura das continxencias de accidentes e

invalidez para o traballo, enfermidade, defensa xurídica, e asistencia; e c) prestar axudas familiares para subvenir as necesidades motivadas polos feitos ou actos xurídicos que impidan temporalmente o exercicio da profesión.

En canto á previsión do risco sobre as cousas, poderán asegurarse danos sobre os seguintes bens: a) vivendas de protección oficial e outras de interese social sempre que estean habitadas polo propio mutualista e a súa familia; b) maquinaria, bens e instrumentos de traballo de mutualistas que sexan emprendedores e pequenos empresarios; e c) colleitas de fincas cultivadas persoalmente polo agricultor ou a súa familia, cando a súa cobertura non estea comprendida no plan anual de seguros agrarios combinados, así como os bosques, gandos, colmeas, viveiros piscícolas e granxas de cría de animais para consumo que estean integrados na unidade de explotación familiar.

As mutualidades de previsión social que cumpran determinados requisitos poderán tamén outorgar prestacións sociais vinculadas ás citadas operación de seguros.

Por outra banda, as mutualidades de previsión que obteñan a autorización administrativa correspondente poderán operar por ramos de seguro y non estarán suxeitas aos límites impostos no artigo 44.

A competencia sobre as Mutualidades de Previsión Social non integradas na Seguridade Social transfírese á Comunidade Autónoma de Galicia na Lei Orgánica 16/1995, de 27 de decembro, de transferencia de competencias á Comunidade Autónoma.

A regulación autonómica na materia concrétase nas seguintes normas:

- Orde do 5 de maio de 1999 pola que se crea o Rexistro Autonómico de Mutualidades de Previsión Social Non Integradas na Seguridade Social.
- Decreto 277/1999, do 14 de outubro, polo que se regula a cualificación de xubilación mutual protexida.
- Dado o carácter en xeral básico da normativa estatal, rexen supletoriamente as seguintes disposicións
- Real Decreto 1430/2002, do 27 de decembro, polo que se aproba o Regulamento de mutualidades de previsión social.
- Orde ECO/734/2004, do 11 de marzo, sobre os departamentos e servizos de atención ó cliente e o defensor do cliente das entidades financeiras.
- Lei 20/2015, do 14 de xullo, de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras
- Real Decreto Lexislativo 1060/2015, do 20 de novembro, de ordenación, supervisión e solvencia das entidades aseguradoras e reaseguradoras

O réxime xurídico das mutualidades de previsión social é complexo como consecuencia da súa dobre natureza, como entidades aseguradoras e como entidades da economía social. Entre as características que permiten encadralas neste segundo grupo figuran (Montero, Reza e Pedrosa, 2016): a) os principios de participación democrática que rexen o seu goberno e xestión, de xeito que a distribución de beneficios e a participación na toma de decisións non están determinadas polas aportacións aos fondos da mutua; b) son entidades sen ánimo de lucro; c) a solidariedade que as caracteriza, de modo que, na meirande parte dos casos, as prestacións son as mesmas para todos os mutualistas independentemente da súa contribución; e d) a independencia dos poderes públicos.

10.3. Identificación do sector en Galicia

As mutuas de seguros poden ser de ámbito nacional, autonómico, provincial ou local. Segundo o rexistro público de entidades aseguradoras da Dirección General de Seguros¹, en xuño de 2021 hai activas en España 26 mutuas de ámbito nacional. Delas, unha ten a súa sede en Galicia. Trátase da Sociedad de Seguros Mutuos Marítimos de Vigo, mutualidad de seguros y reaseguros a prima fija (táboa 10.1).

Con respecto ás mutualidades de previsión social, hai 3 de ámbito territorial no rexistro de Mutualidades de Previsión da Consellería de Facenda da Xunta de Galicia² (táboa 10.1):

- Unión de Artesanos Mutualidad de previsión social a prima fija
- Mutualidad de Previsión Social del Noroeste a prima fija
- Mutualidad de Previsión Social a prima fija, Unión Protectora

Táboa 10.1. Mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. Ano 2020.

Entidade	Tipo	Localidade
SOCIEDAD DE SEGUROS MUTUOS MARÍTIMOS DE VIGO, MUTUALIDAD DE SEGUROS Y REASEGUROS A PRIMA FIJA	Mutua de seguros	Vigo (Pontevedra)
UNIÓN DE ARTESANOS MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA	Mutualidade de previsión social	Santiago de Compostela (A Coruña)
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL DEL NOROESTE A PRIMA FIJA	Mutualidade de previsión social	Ferrol (A Coruña)
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA, UNIÓN PROTECTORA	Mutualidade de previsión social	Santiago de Compostela (A Coruña)

Fonte: Rexistro da Dirección General de Seguros e Rexistro da Consellería de Facenda.

Recollemos na táboa 10.2 o obxecto social das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia.

Aínda que non son un número elevado, as mutuas de seguros e mutualidades de previsión social que están neste momento activas en Galicia teñen unha longa traxectoria. Atendendo á información dispoñible nas *webs* e informes das entidades, a Sociedad de Seguros Mutuos Marítimos de Vigo nace como compañía aseguradora de buques de pesca en 1896; a Unión de Artesanos ten a súa orixe en 1926; a Mutualidad de previsión social del Noroeste foi constituída en 1987 e emana do Fondo de previsión social de astilleros e talleres del Noroeste, S.A. creada no 1962; e a Unión Protectora nace en 1892 en Santiago de Compostela.

¹ <http://rrpp.dgsfp.mineco.es/>

² <http://www.conselleriadefacenda.es/areas-tematicas/politica-financiera-tesouro-e-fondos-europeos/supervision-e-inspeccion-de-entidades-e-distribuidores-de-seguros/guia-de-mutualidades-de-prevision-social>

Táboa 10.2. Ámbito de cobertura das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. Ano 2020.

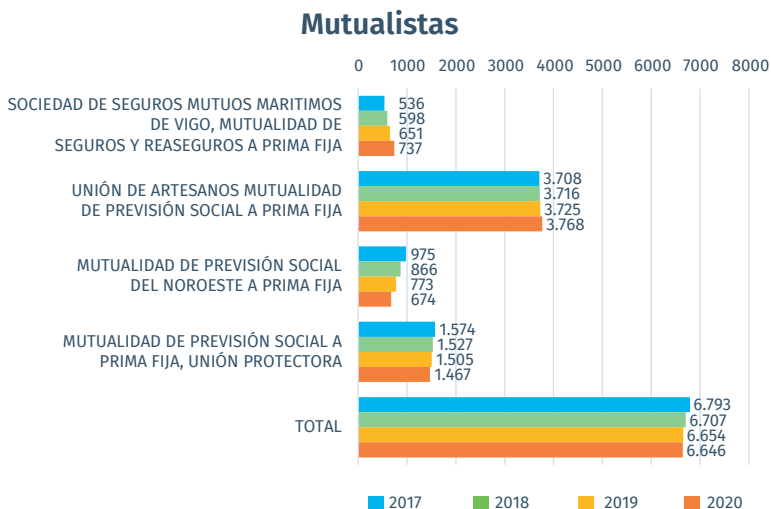
Entidade	Ámbito de cobertura
SOCIEDAD DE SEGUROS MUTUOS MARÍTIMOS DE VIGO, MUTUALIDAD DE SEGUROS Y REASEGUROS A PRIMA FIJA	Vehículos marítimos, lacustres e fluviais; mercancías transportadas; responsabilidade civil vehículos marítimos, lacustres e fluviais; accidentes.
UNIÓN DE ARTESANOS MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA	Prestar asistencia médico-cirúrxica aos mutualistas ou aos seus beneficiarios.
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL DEL NOROESTE A PRIMA FIJA	Ramo de vida. Previsión de riscos sobre as persoas, contra circunstancias ou acontecementos de carácter fortuito y previsible, cubrindo os riscos de morte, xubilación e a opción de rescatar o capital.
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA, UNIÓN PROTECTORA	Cobertura do seguro de enfermidade na súa modalidade de prestación de servizos médico-hospitalarios.

Fonte: Rexistro da Dirección General de Seguros e Estatutos das mutualidades.

Todas as mutualidades de previsión social galegas considéranse de reducida dimensión, dado que os seus ingresos brutos anuais por primas devengadas non exceden os 5 millóns de euros. En consecuencia, non figura ningunha entre as 25 con maior volume de patrimonio recollidas no Listado de Empresas máis relevantes da Economía Social de CEPES de 2019-2020.

En 2020, as entidades consideradas acollen a 6.646 mutualistas (gráfico 10.1). Non obstante, as cifras de asegurados son maiores dado que, ademais dos asinantes da póliza, deben incluírse outros beneficiarios das mesmas (cónxuxes, fillos menores...). Na Unión de Artesanos, o número de mutualistas a 31 de decembro era de 3.768, aos que hai que engadir outros 2.051 beneficiarios, o que fai un total de 5.819 asegurados. No caso da Unión Protectora, aos 1.467 mutualistas titulares súmanse outros 713 beneficiarios, acadando a cifra de 2.180 asegurados. Na Mutualidad de Previsión Social del Noroeste engadíranse 51, sendo así 725 os asegurados. En suma, as entidades cubrirían un total de 9.461 asegurados.

Gráfico 10.1. Número de mutualistas¹ nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia

⁽¹⁾Recóllese unicamente o número de mutualistas. O número de beneficiarios das pólizas e maior pois inclúe outros asegurados como cónxuxes e fillos menores.

Fonte: Informes da Situación Financeira e de Solvencia (ISFS) e información directa das empresas.

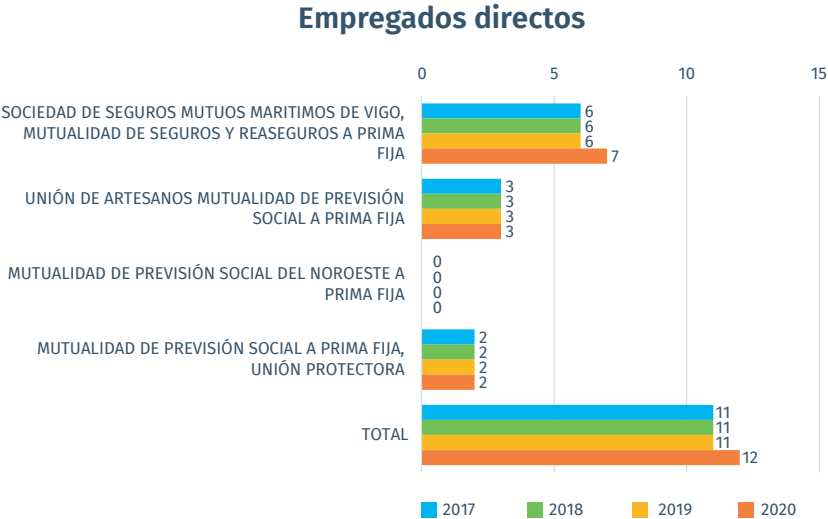
10.4. Datos sociais e económicos das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social de Galicia

10.4.1. Persoas empregadas nas mutuas e mutualidades de previsión social

En total, no 2020 había 12 persoas empregadas nas mutuas e mutualidades de previsión nestas empresas (gráfico 10.2). Delas, 6 son mulleres e 6 homes (táboa 10.3). Isto supón unha persoa máis empregada (muller) con respecto aos anos anteriores. Agora ben, hai moitos outros profesionais vinculados ás mutuas. Pode servir como exemplo o caso da Unión de Artesanos, na que os médicos non son empregados directos, só perciben os honorarios, de xeito que, en total, contando cos convenios de colaboración, no 2019 eran en torno a 540 persoas.

Os datos de persoas empregadas obtivéronse nalgúns casos dos Informes da Situación Financeira e de Solvencia (ISFS, en adiante) - publicados nas páxinas web das entidades - e da solicitude directa ás entidades noutros.

Gráfico 10.2. Número de empregados directos nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia

Fonte: Informes da Situación Financeira e de Solvencia (ISFS) e información directa das empresas.

Táboa 10.3. Empregados directos (por sexo)

	2017		2018		2019		2020	
	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes	Mulleres	Homes
SOCIEDAD DE SEGUROS MUTUOS MARITIMOS DE VIGO, MUTUALIDAD DE SEGUROS Y REASEGUROS A PRIMA FIJA	2	4	2	4	2	4	3	4
UNIÓN DE ARTESANOS MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA	2	1	2	1	2	1	2	1
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL DEL NOROESTE A PRIMA FIJA	0	0	0	0	0	0	0	0
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA, UNIÓN PROTECTORA	1	1	1	1	1	1	1	1
TOTAL	5	6	5	6	5	6	6	6

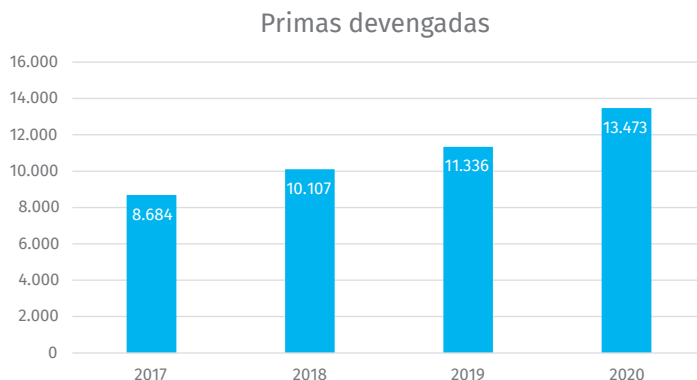
Fonte: Informes da Situación Financeira e de Solvencia (ISFS) e información directa das empresas.

10.4.2. Ingresos por primas das mutuas e mutualidades de previsión social con sede en Galicia

En 2020, as primas devengadas polas mutuas e mutualidades de previsión social en Galicia acadaron os 13.473 miles de euros (gráfico 10.3), dos cales 13.319 corresponderon ao ramo non vida (táboa 10.4). Obsérvase, polo tanto, un incremento con respecto aos anos

anteriores que se debe exclusivamente ao aumento experimentado polas primas devengadas pola Sociedade de seguros mutuos marítimos de Vigo. As das mutualidades de previsión social baixan lixeiramente.

Gráfico 10.3. Primas devengadas por mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia (miles de euros)

Fonte: Informes da Situación Financeira e de Solvencia (ISFS) das entidades.

Táboa 10.4. Primas devengadas por mutuas de seguros e mutualidades de previsión con sede en Galicia por ramo Vida/Non vida (miles de euros)

	Vida				Non vida			
	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
SOCIEDAD DE SEGUROS MUTUOS MARITIMOS DE VIGO, MUTUALIDAD DE SEGUROS Y REASEGUROS A PRIMA FIJA					5.543	6.878	7.997	10.211
UNIÓN DE ARTESANOS MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA					2.220	2.360	2.450	2.437
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL DEL NOROESTE A PRIMA FIJA	249	211	202	154				
MUTUALIDAD DE PREVISIÓN SOCIAL A PRIMA FIJA, UNIÓN PROTECTORA					672	658	687	671
TOTAL	249	211	202	154	8.435	9.896	11.134	13.319

Fonte: Informes da Situación Financeira e de Solvencia (ISFS) das entidades.

Na base de datos da *Memoria estadística anual de empresas aseguradoras* do ano 2019³, no evolutivo das entidades atendendo ao volume de negocio directo (primas devengadas por seguro directo⁴), a Sociedade de Seguros Mutuos Marítimos de Vigo ocupa o sétimo lugar

3 Dispoñible na páxina web da Dirección General de Seguros y Fondos de Pensiones, <http://www.dgsfp.mineco.es/es/Publicaciones/Paginas/default.aspx>

4 Ficheiro SH 02.8 Cuota de mercado

dun total de 26 empresas no ramo “transportes cascos” e o décimo cuarto posto de 27 empresas no ramo “transportes mercancías”.

Na citada Memoria non se inclúen as mutualidades de previsión social de ámbito autonómico.

10.4.3. Solvencia actual e previsións ante pandemia da COVID-19

Todas as mutuas e mutualidades de previsión con sede en Galicia dispoñen no 2020 dunha situación de solvencia satisfactoria.

Como cabía esperar, a actividade das entidades viuse afectada pola crise sanitaria da COVID-19 e polas medidas de confinamento que se produciron durante o 2020, aínda que puideron seguir desenvolvendo a súa actividade. A información da que dispoñemos límitase á que figura publicada nos ISFS das tres mutualidades de previsión social e no Informe anual da Sociedad de Seguros Mutuos, e que expoñemos a continuación. Algunha da seguinte información xa a incluíramos no informe do 2019, ao incorporala as empresas nos seus ISFS dese ano debido a que a fase de elaboración dos mesmos coincidiu xa coas primeiras olas da pandemia e coa etapa do confinamento máis estrito. Consideramos conveniente reiterala neste informe dado que, en realidade, correspóndese coa actividade do ano 2020.

As entidades adaptaron a súa actividade e tiveron en conta os posibles riscos que a nova situación implicaba para a súa viabilidade. Nese sentido a Sociedad de Seguros Mutuos, no seu Informe anual do exercicio 2019, recollía que, coa declaración do estado de alarma o 14 de marzo do 2020:

“Se han activado los planes de contingencia contemplados ante estas circunstancias, que han permitido la continuidad del negocio, intentando en la medida de lo posible aproximarla a la normalidad. Para ello, se ha llevado a la práctica la implementación de medidas organizativas para la gestión de la crisis, tanto individuales (gestión de situaciones de contagio o aislamiento), como colectivas. Dichas medidas, han resultado perfectamente compatibles con la continuidad de actividad y negocio, y se está en disposición de poder prorrogarlas el tiempo que la autoridad disponga, sin poner con ello en situación crítica la actividad de la sociedad. A la fecha de formulación, se desconocen los impactos económicos de la situación de crisis generalizada producida, y por tanto no es posible el realizar una cuantificación de los mismos”. (p. 36)

Tamén a Mutualidade de previsión social del noroeste a prima fija, indicaba xa no seu ISFS do 2019 (por coincidir a data de publicación coa etapa de confinamento) o seguinte:

“Las consecuencias de la crisis, generada por el COVID 19, son impredecibles, si bien, a día de elaboración de este informe se puede prever que podrán afectar a riesgos de mercado, como el de renta variable, con caídas históricas de precio de la acciones e índices de referencia; en el riesgo de tipos de interés, con subidas en las primas de riesgo; en el riesgo inmobiliario, con posibles caídas del precio en esta industria; o en riesgos de spread, por deterioro de la calidad de los activos.

Asimismo, podrá afectar a riesgos no financieros como es el riesgo de pandemia, cuyas consecuencias podrían verse atenuadas por la acción del gobierno, por las ayudas de la Unión Europea e incluso por las posibles medidas que pueda adoptar el Consorcio de Compensación de Seguros. Por otro lado, determinados ramos podrán ver agravada su exposición a riesgos como el de reservas o de caída de cartera” (p. 5).

Pola súa parte, a Unión Protectora informa no ISFS do 2020 que levou a cabo unha análise do impacto que puideran ter os riscos derivados da crise sobre a súa situación financeira e de solvencia, desenvolvendo diversas probas de estrés “principalmente sobre el riesgo de liquidez, producido por un posible aumento en la caída de mutualistas y beneficiarios, incremento de siniestralidad, devaluación de las inversiones, en estos escenarios se evidencia que mantiene sus niveles de solvencia, para el horizonte temporal de 3 años (2020-2022)” (p. 8).

En canto á Unión de Artesanos, no seu ISFS do 2020 indica que, no momento no que se declara o estado de alarma adoptou todas as medidas oportunas para “atender adecuadamente a todos nuestros socios mutualistas y asegurar la continuidad de los servicios, así como la seguridad y permanencia de nuestros trabajadores y colaboradores implementando al efecto sistemas telemáticos para el desarrollo de nuestra actividad” (p. 10). Ademais, aínda que naquel momento as incertezas sobre o desenvolvemento da crise eran moitas, pero considerando o posible impacto da mesma sobre a situación financeira e de solvencia da entidade, levouse a cabo unha análise preliminar sobre o estado de situación “que puso de manifiesto la existencia de tres factores relevantes, que sin duda, podrían afectar a nuestra Entidad, la mortalidad generada por el COVID-19, la atención sanitaria a prestar por nuestra Entidad a nuestros socios mutualistas y el impacto de la crisis en los mercados financieros” (p. 10). Como explicaran no informe anterior, unha parte importante dos seus mutualistas é de avanzada idade, o que os situaba no grupo de alto risco, tanto de morbilidade como de mortalidade, na pandemia.

Durante os seguintes meses a Unión de Artesanos seguiu realizando un seguimento do posible impacto que lles leva finalmente á conclusión de que non existía un risco para a continuidade da súa actividade. Non obstante, a COVID-19 tivo unha importante repercusión nas súas contas anuais, debido á redución das prestacións pagadas, especialmente durante os meses iniciais da pandemia. Agora ben, conscientes do futuro, tamén supuxo un aumento notable das provisións, por canto, como está a quedar patente durante o presente exercicio 2021, evidénciase un aumento da sinistralidade pagada como consecuencia dun maior uso dos servizos médicos concertados por parte dos asegurados.

Dado que a situación no 2021 aínda é incerta, as todas as entidades mencionadas manteñen todos os protocolos activados e seguen a atender á evolución dos acontecementos para responder, de xeito áxil, coas adaptacións necesarias.

10.5. Conclusións

Entre os diferentes tipos de entidades privadas que poden desenvolver a actividade aseguradora figuran as mutuas de seguros e as mutualidades de previsión social. O seu réxime xurídico é complexo debido á súa dobre natureza, como entidades aseguradoras e como entidades da economía social.

En decembro de 2020, hai en Galicia unha mutua de ámbito nacional e tres mutualidades de previsión social de ámbito autonómico. Estas últimas son todas consideradas de dimensión reducida. Aínda que non son un número elevado, as mutuas de seguros e mutualidades de previsión social que están neste momento activas en Galicia teñen unha longa traxectoria.

Ao remate do 2020, as entidades consideradas acollen a 6.646 mutualistas. Non obstante, as cifras de asegurados son maiores dado que, ademais dos asinantes da póliza,

deben incluírse outros beneficiarios das mesmas (cónxuxes, fillos menores...), chegando a cubrir un total de 9.461 asegurados.

Estas empresas contaban con 12 persoas empregadas no 2020, 6 eran mulleres (unha máis que o ano anterior) e 6 homes. Agora ben, debe terse en conta que hai moitos outros profesionais que traballan vinculados ás mutuas, como é o caso dos cadros médicos.

En 2020, as primas devengadas polas mutuas e mutualidades de previsión social en Galicia acadaron os 13.473 miles de euros, dos cales 13.319 corresponderon ao ramo non vida. Obsérvase, polo tanto, un incremento con respecto aos anos anteriores que se debe ao aumento experimentado polas primas devengadas pola Sociedade de seguros mutuos marítimos de Vigo. As das mutualidades de previsión social baixan lixeiramente.

Con respecto ás actuacións fronte á pandemia da COVID-19, todas as entidades activaron no 2020 os plans de continxencia necesarios para garantir a seguridade e permitir a continuidade do negocio; ademais, levaron a cabo análises preliminares sobre os riscos que esa conxuntura inédita puidera ter sobre a súa situación financeira e de solvencia. A pesar da pandemia, todas as entidades mantiveron no 2020 os seus niveis de solvencia dentro dos límites de risco. Non obstante, as contas anuais das mutualidades vinculadas aos servizos médicos e aos seguros de vida víronse notablemente afectadas polo incremento da sinistralidade e a redución das prestacións pagadas.

10.6. Bibliografía

MONTERO VILAR, J.A., REZA CONDE, M.C. & PEDROSA LEIS, C. (2016): "Mutualidades de previsión social, economía social y mercado asegurador", *CIRIEC-España, Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa*, 29, 47-79.

11. A LEI DE RECUPERACIÓN DA TERRA AGRARIA DE GALICIA: UNHA OPORTUNIDADE PARA AS ENTIDADES DA ECONOMÍA SOCIAL

11.1. Introducción

Galicia ven de aprobar a Lei 11/2021, de 14 de maio, de recuperación da terra agraria de Galicia (en adiante LRTAG) coa finalidade de contribuír a por en valor un dos principais recursos de nosa Comunidade Autónoma: a dispoñibilidade de terra agraria con capacidade produtiva que, en moitos casos, non está aproveitada convenientemente. Constitúe unha novidosa e ambiciosa norma coa que se pretende recuperar terras agrarias para o seu uso agrícola, gandeiro e forestal, así como contribuír ao impulso da actividade económica no medio rural.

A orixinalidade dos instrumentos artellados na LRTAG constitúen xa de por si un elemento a analizar, cun carácter pedagóxico e construtivo, contribuíndo á difusión das oportunidades que abren e a forma en que poden ser materializadas. Neste senso, e dende a perspectiva das entidades da economía social, pretendemos neste traballo facer unha revisión de dous dos instrumentos de recuperación da terra contemplados na lei, as agrupacións de xestión conxunta e os polígonos agroforestais que, se ben non están pensados e deseñados de forma exclusiva para este tipo de entidades, consideramos que perseguen uns obxectivos plenamente coincidentes cos principios e actuacións da economía social, e poden ser unha oportunidade para as mesmas.

11.2. Obxectivos e alcance da Lei

A LRTAG supón a materialización da aposta estratéxica do Goberno Galego pola recuperación das terras abandonadas, así como pola utilización máis eficiente das xa explotadas, tendo como eixos principais da súa configuración: a creación de actividade económica no medio rural, panca necesaria para afrontar o reto demográfico; a mitigación dos efectos do

cambio climático, en especial mediante a prevención dos incendios forestais; e a aposta pola igualdade entre mulleres e homes, creando as condicións necesarias para o desenvolvemento das iniciativas de emprendemento agrogandeiro e forestal dunha forma máis equitativa entre xéneros.

Con estes obxectivos, a principal motivación da norma é a de loitar contra o abandono e infrautilización das terras, facilitando a base territorial suficiente, tanto ás novas explotacións como ás xa existentes, que garanta a súa viabilidade económica así como a súa evolución cara modelos máis sostibles e respectuosos co medio ambiente, aproveitando os recursos endóxeos dispoñibles.

Galicia conta con potencial suficiente para a materialización dos obxectivos antes referidos, pero, ao mesmo tempo, presenta unha serie de desequilibrios que mermen a súa materialización.

Neste senso, son de destacar os graves problemas da estrutura territorial agraria galega: a meirande parte do solo rústico está configurado por pequenas parcelas dispersas pertencentes a propietarios, na súa maioría, desvinculados do medio rural. Esta realidade é o resultado, principalmente, dun proceso de desagrarización que reduciu a poboación activa empregada no sector primario a unha décima parte nos últimos cincuenta anos, ao tempo que se mermaba notablemente a superficie útil agraria, sen que, en paralelo, se incrementase o tamaño das explotacións. Xunto a isto, a desagrarización e o abandono tivo como resultado unha excesiva fragmentación e mestura dos usos agroforestais, xunto coa súa localización en terreos que non sempre son os óptimos para ditos usos, dando lugar a un incremento dos custos e un menor rendemento das actividades agrarias.

Faise así necesario artellar os mecanismos necesarios para recuperar as terras hoxe en día abandonadas ou infrautilizadas, buscando o incremento da superficie media das explotacións en liña coas existentes a nivel nacional e europeo, e dando resposta a demanda procedente das explotacións actualmente existentes, pero tamén as que requiren novos proxectos de emprendemento dispostos a investir no rural.

Para dar resposta a estas pretensións, a lei regula unha serie de medidas entre as que cabe destacar:

- O catálogo de solos agropecuarios e forestais, como instrumento marco para a ordeación dos usos do territorio rural, co fin de acadar un desenvolvemento económico e social sustentable no medio rural. A localización das actividades agroforestais nos lugares máis adecuados contribuirá, en gran medida, ao seu éxito e, consecuentemente, favorecerá o progreso económico e a cohesión social do territorio. A planificación dos usos busca facilitar unha maior eficiencia económica das actividades agrarias ao mesmo tempo que trata de garantir a súa sustentabilidade ambiental.
- O impulso da mobilización de terras, para o que a lei reforza o papel do Banco de Terras como instrumento público de intermediación na mobilización da terra agraria, reducindo trámites administrativos, impulsando a súa axilización e buscando que xogue un papel fundamental para o desenvolvemento dos novos instrumentos de recuperación da terra agraria. Así mesmo, créase o Banco de Explotacións co fin de garantir a remuda xeracional e facilitar o contacto entre as persoas titulares de explotacións agroforestais e as persoas interesadas nelas. Dentro tamén dos procedementos de mobilización de terras, defínense as permutas de especial interese agrario como un mecanismo especialmente acaído para mellorar a base territorial das explotacións agrarias galegas, calquera que sexa a súa localización no territorio.

- A recuperación da terra agraria, mediante o desenvolvemento de tres mecanismos que, sen dúbida, constitúen unha novidosa e imaxinativa aposta neste ámbito: as agrupacións de xestión conxunta, os polígonos agroforestais e as aldeas modelo.
- O desenvolvemento de mecanismos de declaración de abandono e investigación da titularidade, coa finalidade de articular os procedementos necesarios, nun marco de seguridade e garantía xurídica, para poder por en explotación terreos infrautilizados dos que, nunha parte importante, se descoñece a súa titularidade.
- E, finalmente, o artellamento de instrumentos de fomento das actuacións de recuperación da terra agraria mediante un catálogo de medidas fiscais e financeiras.

Deste conxunto de medidas, polo novidoso e transcendente, así como pola súa relación e paralelismo coas entidades de economía social, así como pola oportunidade que para estas entidades supoñen, nos centraremos nas agrupacións de xestión conxunta e nos polígonos agroforestais, analizando tamén os incentivos establecidos para estas novas figuras.

11.3. Agrupacións de xestión conxunta

As agrupacións de xestión conxunta constitúen un dos instrumentos de recuperación de terras que se introduce como novidade na LRTAG. Temos que indicar que, dende o noso punto de vista, a regulación desenvolta resulta un tanto confusa, pola súa duplicidade e a súa ubicación en normas diferentes. Así, os artigos 16, 73 e 74 son aplicables a todo tipo de agrupacións de xestión conxunta, xa sexan de carácter agrogandeiro ou forestal, para logo desenvolver os aspectos propios das de carácter agrogandeiro nos artigos 75 a 78 da LRTAG, namentres que as de carácter forestal se pasan a regular nos artigos 122 a 122 sexies da Lei 7/2012, de 28 de xuño, de Montes de Galicia, modificados e introducidos pola disposición derradeira terceira da LRTAG, en parte cunha redacción idéntica á dos artigos 16, 73 e 74 da propia LRTAG.

11.3.1. Finalidade

As agrupacións de xestión conxunta establécense como instrumentos de agregación e posta en común das capacidades das entidades que as conforman coas seguintes finalidades: xestionar de forma conxunta e sustentable os terreos agroforestais integrados no perímetro de actuación co fin de, explotalos, recuperalos e pólos en valor, previndo e impedindo o seu abandono; favorecer a produción e comercialización conxunta; o uso en común dos medios para a realización de actividades agrarias; servir como instrumento para a protección do ambiente, a prevención e defensa contra os incendios forestais, a protección fronte a catástrofes e a mitigación e adaptación contra o cambio climático; crear emprego endógeno, colaborando no aumento da calidade de vida e nas expectativas de desenvolvemento da poboación rural; e a transferencia de coñecemento e a introdución de prácticas innovadoras no medio rural.

Para ilo, as persoas ou entidades propietarias ou titulares de dereitos de aproveitamento de terreos agroforestais que pretendan unha xestión común dos ditos terreos poderán solicitar o seu recoñecemento como agrupación forestal ou agrogandeira de xestión conxunta, segundo a finalidade principal da mesma.

11.3.2. Entidades que poden conformar una agrupación de xestión conxunta

Neste senso, poderán solicitar o recoñecemento como agrupacións de xestión conxunta aquelas entidades cuxa actividade se desenvolva en terreos agroforestais no ámbito territorial da Comunidade Autónoma de Galicia, e respondan a algunha das seguintes tipoloxías:

- a) Asociacións sen ánimo de lucro constituídas para o auxilio, apoio e asesoramento ás persoas propietarias ou titulares dos dereitos de aproveitamento de terreos na planificación da xestión agroforestal e na xestión e comercialización conxunta dos seus aproveitamentos, sempre que estean compostas por persoas titulares dos indicados dereitos dentro de Galicia.
- b) Cooperativas e outras entidades de economía social.
- c) Sociedades agrarias de transformación.
- d) Sociedades de fomento forestal, para o caso de agrupacións de xestión conxunta forestal.
- e) Sociedades mercantís reguladas na lexislación de sociedades de capital.
- f) Sociedades civís e comunidades de bens.
- g) Calquera outra entidade que teña por obxecto a recuperación, de forma conxunta, de terras agroforestais.

A xestión conxunta de aproveitamentos agroforestais implica a obrigatoriedade da súa xestión e aproveitamento de maneira conxunta durante o tempo de vixencia da correspondente actuación e, en particular, o cumprimento obrigatorio das especificacións previstas nelas. Non suporá a reorganización da propiedade dos terreos agroforestais ou predios afectados.

A súa vez, as agrupacións agroforestais de xestión conxunta poderán solicitar a declaración da utilidade pública e interese social da súa actuación de xestión conxunta agroforestal, con todas as vantaxes que esta declaración conleva.

11.3.3. Obxecto e requisitos

As finalidades atribuídas na LRTAG a estas entidades deben concretarse, de forma exclusiva, en ou varios dos seguintes obxectos:

- a) A mobilización de terreos agrogandeiros ou forestais por medio dunha actuación de xestión conxunta.
- b) A explotación e o aproveitamento conxunto dos terreos agrogandeiros ou forestais mediante unha xestión sustentable e multifuncional dos produtos e servizos agrogandeiros ou forestais, contribuíndo a aumentar a rendibilidade e calidade das producións.
- c) A produción e, de ser o caso, comercialización conxunta de produtos agrogandeiros ou forestais, a realización de melloras no medio rural, a promoción e desenvolvemento agrarios e a prestación de servizos comúns que sirvan a aquela finalidade.
- d) No caso das agrupacións forestais, a xestión activa e sustentable segundo o instrumento de ordenación forestal e xestión forestal, e a valorización das masas consolidadas de frondosas autóctonas, tendo en conta os beneficios sociais e medioambientais que achegan á sociedade galega.

- e) O apoio á xestión sustentable no marco das estratexias de mitigación e adaptación fronte ao cambio climático e nas políticas activas de descarbonización, así como protexer a biodiversidade.
- f) A restauración e conservación de ecosistemas agroforestais.

A súa vez, estas entidades poderán ter por obxecto, ademais dos aproveitamentos correspondentes á súa propia natureza referidos anteriormente, aproveitamentos mixtos, así como calquera outro secundario vinculado a estes e compatible co uso de parcelas rústicas, de conformidade, de ser o caso, coas previsións do Catálogo de solos agropecuarios e forestais e da lexislación urbanística.

Polo que respecta aos requisitos que deben cumprir para acadar o recoñecemento de agrupación de xestión conxunta se establecen os seguintes:

- 1º Dispor da xestión dunha superficie mínima de 10 hectáreas.
- 2º As persoas ou entidades que forman parte da agrupación deberán asinar un compromiso de pertenza e de cesión ou delegación da xestión á agrupación durante o tempo previsto de vixencia da actuación. No caso das forestais, se establece un prazo mínimo de 10 anos, ou o prazo que permita completar a quenda de corta do aproveitamento principal, no suposto de que esta sexa maior.
- 3º Poderán asinar acordos de cesión coas persoas titulares de terreos para o uso e o aproveitamento dos predios destes últimos mediante calquera negocio xurídico válido en dereito, e non será necesaria a súa integración como socios na dita agrupación. Estes acordos incluírán expresamente a obriga da persoa cesionaria de cumprir cos prazos de cesión dispostos neste artigo.
- 4º Os estatutos da agrupación de xestión conxunta recollerán, sempre que pola súa natureza mercantil lles sexan aplicables, entre outras, as seguintes previsións:
 - a) A maioría dos dereitos de voto deberá ser exercida polas persoas socias que acheguen a propiedade ou os dereitos de uso de parcelas.
 - b) Os dereitos económicos das persoas membros da agrupación. Para tales efectos, de ser o caso, os estatutos sociais poderán prever a posibilidade de que cada participación ou acción social implique unha diferente participación nos beneficios da sociedade.
 - c) A obrigatoriedade para as agrogandeiras de que, en caso de obtención de resultados positivos no exercicio económico pola entidade, se proceda á distribución dun beneficio mínimo, cunha porcentaxe sobre o resultado do exercicio ou cos criterios obxectivos para a súa determinación para tales efectos se fixen nos estatutos.
 - d) A obrigatoriedade para as forestais de reservar, dos ingresos que obteñan pola xestión dos aproveitamentos forestais, cando menos:
 - A contía necesaria para facer fronte aos custos previstos nas actuacións obxecto de planificación dispostas nos instrumentos de ordenación ou xestión forestal.
 - O cento por cento dos ingresos xerados a partir dos produtos resultantes de incendios forestais, pragas ou temporais, agás que se xustifique documentalmente ante a consellería competente en materia de montes que é suficiente a reserva dunha porcentaxe menor.

As agrupacións forestais de xestión conxunta deberán presentar perante a Administración forestal, sobre os terreos que teñan a condición de monte, un instrumento de ordenación ou xestión forestal para a dita superficie de acordo co previsto nesta lei, no prazo dun ano desde a súa inscrición no Rexistro de Agrupacións de Xestión Conxunta de Terreos Forestais. Ademais, estas entidades deberán dispor dos servizos para a xestión profesionalizada mediante persoal técnico competente en materia forestal. Este persoal técnico deberá elaborar o preceptivo instrumento de ordenación ou xestión e prestar o apoio técnico que asegure unha xestión forestal sustentable e o cumprimento das obrigas normativamente aplicables. Porén, non será necesario que a administración dunha agrupación forestal de xestión conxunta sexa desempeñada por unha empresa de servizos forestais.

11.3.4. Recoñecemento e rexistro

As solicitudes das entidades interesadas que pretendan o recoñecemento da agrupación agrogandeira de xestión conxunta deberán cumprir, ademais dos requisitos e esixencias xerais establecidas no artigo 66 da Lei 39/2015, do 1 de outubro, do procedemento administrativo común das administracións públicas, os seguintes requirimentos:

- a) Identificar a tipoloxía da agrupación proposta, expresando o cultivo ou aproveitamento produtivo e as súas características técnicas.
- b) Xustificar o cumprimento dos requisitos establecidos nesta lei, e, en particular, se fora o caso, a constitución da entidade correspondente que vai levar a cabo a actuación de xestión conxunta, achegando os seus estatutos.
- c) Achegar a documentación que acredite a disposición dos dereitos de uso da superficie das terras incluídas no ámbito da actuación de xestión conxunta. Deberase acreditar a disposición dos dereitos de uso dunha porcentaxe superior ao 70 % da superficie das terras incluídas no ámbito da iniciativa. Respecto da xustificación dos dereitos de uso, para os efectos desta lei, salvo proba en contrario, a Administración considerará á persoa que con tal carácter conste en rexistros públicos que produzan presunción que só poida ser destruída xudicialmente ou, na súa falta, a quen apareza con tal carácter en rexistros fiscais, ou, finalmente, a quen o sexa pública e notoriamente, aínda que careza do oportuno título escrito.
- d) Acreditar a dispoñibilidade dos medios persoais e técnicos precisos para a execución da actuación de xestión conxunta.
- e) Achegar, de ser o caso, a solicitude da declaración de utilidade pública e interese social para a actuación de xestión conxunta.
- f) Os terreos incluídos dentro do ámbito da iniciativa non poderán formar parte doutra agrupación co mesmo obxecto.
- g) Identificar a superficie da iniciativa de actuación de xestión ou comercialización conxunta.

Corresponde a Dirección da Axencia Galega de Desenvolvemento Rural (AGADER) ou ao órgano forestal competente, resolver sobre o recoñecemento da agrupación de xestión conxunta e da viabilidade da superficie de actuación, para o que conta cun prazo de seis meses. O recoñecemento da viabilidade determinará a proposta, por parte da Axencia Galega de Desenvolvemento Rural, da declaración de utilidade pública, no caso de ter sido solicitada.

A súa vez, este recoñecemento implica a súa inscrición no Rexistro de Agrupacións Agroforestais de Xestión Conxunta creado polo artigo 77 da LRTAG. No suposto das agrupacións de xestión conxunta carácter forestal esta inscrición se realizará primeiro no Rexistro de Agrupacións Forestais que comunicará a AGADER dita resolución para a súa inscrición na sección forestal do Rexistro Público de Agrupacións Agroforestais.

11.3.5. Xestión das parcelas incluídas no ámbito de actuación de xestión conxunta

Na superficie da iniciativa de actuación de xestión conxunta, as persoas titulares ou con dereitos de uso ou aproveitamento de parcelas non integradas na agrupación de xestión conxunta, ou que non teñan acordos de cesión coa citada agrupación para o uso e o aproveitamento do seu predio, quedan obrigadas a manter unha adecuada xestión agroforestal da súa propiedade, cando menos a pór en produción as terras conforme as boas prácticas agroforestais recollidas, de ser o caso, na declaración de utilidade pública e interese social, co compromiso de mantemento destas, como mínimo, polo tempo previsto de vixencia da actuación. O incumprimento desta obriga poderá xustificar o inicio dun procedemento de declaración de parcelas en situación de abandono ou infrautilización, segundo o disposto na propia LRTAG.

No caso de que, tras a declaración de abandono ou infrautilización, as persoas titulares das parcelas opten por incorporalas ao Banco de Terras, esta incorporación deberá efectuarse a través dun arrendamento pactado ou de mutuo acordo a favor da agrupación de xestión conxunta. A súa vez, as parcelas declaradas en situación de abandono ou infrautilización poderán ser obxecto do réxime de permutas voluntarias ou de permutas de especial interese agrario.

Se pretende deste xeito que tódalas parcelas incluídas no ámbito da actuación conxunta proposto pola agrupación de xestión conxunta, de ser aprobada pola Administración, sexan explotadas seguindo as directrices do plan de explotación agroforestal, xa sexa polos propios propietarios non integrados na agrupación o pola agrupación.

11.3.6. Sociedades de fomento forestal

No artigo 122 quinquies da Lei de Montes se establece unha modalidade especial de agrupación de xestión conxunta forestal: as sociedades de fomento forestal, figura xa regulada con anterioridade á LRTAG. Neste senso, serán consideradas como tales aquelas agrupacións de xestión conxunta constituídas por entidades que teñan a forma de sociedades mercantís reguladas na lexislación de sociedades de capital ou de sociedades reguladas pola lexislación civil. Para mellorar a sustentabilidade das agrupacións, tamén poderán incluírse na agrupación persoas propietarias ou titulares de dereitos de uso de parcelas non forestais.

Neste tipo de entidades poderán pertencer á sociedade persoas físicas ou xurídicas que non sexan titulares de dereitos de uso de parcelas, sempre que a súa participación en conxunto non supere, en ningún caso, o 49 % das accións ou participacións sociais.

Remítese ao desenvolvemento regulamentario a determinación dos requisitos adicionais que deberán cumprir estas sociedades, actualmente regulados no Decreto 45/2011,

de 10 de marzo, por lo que se regula o fomento das agrupacións de propietarios forestais, os requisitos e cualificación das sociedades de fomento forestal ea creación do seu rexistro.

11.4. Polígonos agroforestais

Os polígonos agroforestais son outros dos instrumentos de recuperación da terra introducidos como novidade pola LRTAG, tendo por obxecto prioritario o de pór en produción áreas de terra con boa capacidade produtiva que acadaron co paso do tempo estados de abandono ou infrautilización, recuperando deste xeito unha acaída actividade de explotación agrícola ou forestal.

Poderán ter por finalidade a mellora da estrutura territorial de explotacións xa existentes ou a posta en marcha de novas iniciativas produtivas, así como o desenvolvemento de áreas que, independentemente da súa capacidade produtiva, contén con especiais valores ambientais, patrimoniais ou paisaxísticos e nas que os procesos de abandono están a deteriorar eses valores. Neste último caso, a finalidade da iniciativa será a de facer compatible o aproveitamento produtivo coa salvagarda dos seus valores, aínda que primando sempre estes últimos.

Así mesmo, a recuperación do uso produtivo da terra agroforestal poderá acadarse achegando a terra como factor de produción a iniciativas formativas ou produtivas de carácter social que teñan entre os seus obxectivos a recuperación da terra abandonada, permitindo a incorporación ao mercado laboral de persoas e grupos en risco de exclusión social, a incorporación ás explotacións existentes ou de nova creación de persoas mozas e, en todo caso, incentivando o papel das mulleres en réxime de igualdade.

A pretensión última é a de crear o marco xurídico necesario para poder por en produción terras abandonadas ou infrautilizadas, artellando os mecanismos necesarios para superar os problemas estruturais do pequeno tamaño e, en moitos casos, descoñecemento da titularidade dos predios.

A norma establece que estes polígonos poderán ser de iniciativa pública, entre os que se inclúen os polígonos cortalumes, ou de iniciativa privada. En todo caso, os de iniciativa pública poderán ser xestionados pola iniciativa privada mediante procedementos de concorrencia competitiva.

11.4.1. Desenvolvemento dos polígonos agroforestais

O desenvolvemento de polígonos agroforestais poderá efectuarse mediante iniciativas públicas a través da AGADER ou de iniciativas privadas por medio dun ou varios axentes promotores produtivos. En ambos os casos será necesario dispor do acordo das persoas titulares da superficie que represente, como mínimo, o 70 % das terras incluídas no perímetro proposto de polígono agroforestal, agás no caso dos polígonos cortalumes.

Ademais, deberá existir unha situación produtiva que permita presumir un estado de abandono ou infrautilización dun mínimo do 50 % da superficie de terras do polígono agroforestal. Para o cálculo do 50 % de superficie en abandono ou infratutilización, non se computará a superficie en produción achegada por explotacións inscritas no Rexistro de Explotacións Agrarias de Galicia ou incluídas no Rexistro de Montes Ordenados de Galicia. Este requisito poderá exceptuarse nos polígonos cortalumes e naqueles de iniciativa pública de carácter forestal nos que, desde o inicio do proceso, se acredite a asunción do

compromiso por parte das persoas propietarias ou representantes dos titulares dos dereitos de uso ou aproveitamento sobre as parcelas afectadas que supoñan un mínimo do 70 % do total da superficie incluída dentro do perímetro do polígono de manter e por en produción con carácter individual as terras conforme ás directrices establecidas no respectivo proxecto.

É de destacar o principio reitor que inspira e rexe esta figura: o da voluntariedade. Neste senso, non se levarán a cabo os polígonos se non existe un consenso amplamente maioritario, fixado no 70%, das persoas titulares das respectivas áreas de actuación, deixando liberdade de non incorporación ás persoas titulares non interesadas e permitirán-selles diferentes alternativas, sempre que a súa posición non poña en risco a actuación da maioría integrada no proxecto.

Para o cumprimento dos obxectivos perseguidos por esta figura, nos polígonos agroforestais poderanse levar a cabo procesos de reestruturación da propiedade para asegurar un tamaño mínimo das parcelas, que se fixará en función dos tipos de cultivos que se vaian producir no polígono. Tamén se poderán producir cambios de titularidade por compravendas ou permutas ligadas á posta en marcha do proxecto, así como contratos de arrendamento ou outros negocios xurídicos de cesión de uso ou transmisión de dereitos de aproveitamento sobre as parcelas incluídas no polígono entre os axentes promotores produtivos e as persoas propietarias.

A súa vez, dada a complexidade dos procedementos necesarios para a posta en marcha desta figura, se establece a necesidade de declaración de utilidade pública por parte do Consello da Xunta de Galicia, fundamentada nas finalidades atribuídas a este instrumento antes referidas.

Esta declaración de utilidade pública resulta básica para fundamentar no procedemento de aprobación do polígono todo o relacionado coas terras en abandono, en moitos casos de propietarios descoñecidos, obxectivo principal desta figura.

11.4.2. Polígonos agroforestais de iniciativa pública

O desenvolvemento dos polígonos agroforestais de iniciativa pública realízase mediante procedementos de concorrència competitiva que deberán axustarse aos principios de libre concorrència e igualdade de trato e transparencia que incorporen criterios de eficiencia no aproveitamento da terra agroforestal, así como de índole social e ambiental. Este procedemento de concorrència competitiva e, con el, a xestión privada do polígono, tan só se aplicará sobre aquela parte da superficie para a que os seus propietarios teñan asumido compromisos de venda ou arrendamento co axente promotor.

Recordemos que o principio de voluntariedade conleva a posibilidade de que os propietarios de terras incluídas na superficie dun polígono, non se integren nel, vendendo ou arrendando ao axente promotor, e se comprometan a manter e por en produción con carácter individual as terras conforme as orientacións determinadas para o proxecto e, dentro destas, as boas prácticas agroforestais recollidas na declaración de utilidade pública e interese social, co compromiso de mantemento destas polo tempo mínimo da vida útil do proxecto.

Coa finalidade da recuperación e aproveitamento das terras en desuso, serán zonas prioritarias para o desenvolvemento de polígonos agroforestais de iniciativa pública:

- a) As zonas de concentración ou reestruturación parcelaria rematadas que presenten un abandono superior ao 50 % do seu ámbito.
- b) As áreas cortalumes, que se delimitarán con criterios técnicos co fin de xerar descontinuidades da biomasa que freen ou atenúen o avance dos incendios mediante a implantación da actividade agrícola, gandeira ou forestal máis axeitada para este fin.
- c) Aquelas en que desde o inicio do proceso se acredite o acordo dun total de persoas propietarias ou representantes dos titulares dos dereitos de uso ou aproveitamento sobre as parcelas afectadas que supoñan un mínimo do 70 % do total da superficie incluída dentro do perímetro do polígono agroforestal.

Para as restantes zonas, darase carácter preferente ao desenvolvemento de proxectos de polígonos agroforestais cando concorran algunhas das seguintes circunstancias:

- a) Zonas de elevada aptitude agropecuaria delimitadas no Catálogo de solos agropecuarios e forestais de Galicia que se encontren en situación de especial abandono.
- b) Ampliación da base territorial das explotacións existentes mediante o acceso a terras estremeiras en situación de abandono ou infrautilización ou con usos ou orientacións non conformes coa cualificación feita no Catálogo de solos agropecuarios e forestais de Galicia.
- c) Recuperación de terras acaídas para producións acollidas a indicacións xeográficas protexidas e denominacións de orixe protexida, así como para producións que estean a optar a ese recoñecemento ou calquera outra marca de garantía de calidade.

11.4.3. Polígonos agroforestais de iniciativa privada

O desenvolvemento de polígonos agroforestais tamén se poderá realizar por iniciativa de axentes promotores produtivos, considerando como tales aquelas persoas físicas ou xurídicas interesadas na explotación de parcelas que voluntariamente promoven a súa consideración como unidades produtivas co propósito de recuperaren as parcelas con vocación agroforestal que se encontran en situación de abandono ou infrautilización

Neste caso, e a diferenza dos polígonos de iniciativa pública, para poderen iniciar o procedemento para a aprobación dos polígonos agroforestais, ditos axentes deberán contar xa desde o principio co acordo dun total de persoas propietarias ou representantes dos titulares dos dereitos de uso ou aproveitamento sobre as parcelas afectadas que supoñan un mínimo do 70 % do total de superficie incluída dentro do perímetro do polígono agroforestal. Esta esixencia inicial nos polígonos de iniciativa privada de contar con 70% da superficie nos parece quizais un tanto restritiva e pode limitar o inicio do procedemento en polígonos que seguro ao longo do proceso, unha vez clarificadas as características dos mesmos, si acadarían ese grao de adhesión.

11.5. Medidas fiscais e financeiras de incentivo á recuperación da terra agraria de Galicia

A LRTAG recolle nos artigos 122 e seguintes unha serie de medidas de tipo fiscal e financeiro de incentivo á recuperación da terra agraria de Galicia. Si ben no que se refire ás de

carácter financeiro carecen de concreción específica, e unha parte das de tipo fiscal se emprazan ao resultado dunha interlocución activa co Estado ao que o Goberno Galego se compromete a presentar propostas de carácter fiscal no ámbito das competencias daquel, si nos parecen importantes e de resaltar os incentivos fiscais introducidos pola LRTAG en relación cos tributos cedidos á Comunidade Autónoma modificando, na súa disposición derradeira primeira, o Decreto Lexislativo 1/2011, do 28 de xuño, polo que se aproba o texto refundido das disposicións legais da Comunidade Autónoma en materia de tributos cedidos polo Estado (en adiante DL 1/2011).

En este sentido, recollemos seguidamente os principais incentivos fiscais introducidos na LRTAG en relación coas agrupacións de xestión conxunta y os polígonos agroforestias, pero tamén en moitos casos dispoñibles para as entidades da economía social relacionadas co mundo rural.

11.5.1. Incentivos no Imposto sobre a Renda das Persoas Físicas

Dedución por investimento en empresas que desenvolvan actividades agrarias (apartado quince do artigo 5 do DL 1/2011):

Os contribuíntes poderán deducir na cota íntegra autonómica, e cun límite conxunto de 20.000 euros, o 20 % das cantidades ou, no caso de achegas que non sexan en diñeiro, do valor dos bens que destinen no exercicio aos seguintes investimentos:

- a) Adquisición de capital social como consecuencia de acordos de constitución de sociedades ou de ampliación de capital, así como calquera achega a reservas en:
 - 1º Sociedades de fomento forestal reguladas na Lei 7/2012, do 28 de xuño, de montes de Galicia e outro tipo de sociedades de xestión conxunta.
 - 2º Entidades agrarias, cooperativas agrarias ou de explotación comunitaria da terra que teñan por obxecto exclusivo actividades agrarias.
 - 3º Entidades que teñan por obxecto a mobilización ou recuperación das terras agrarias de Galicia ao abeiro dos instrumentos previstos na Lei 11/2021, do 14 de maio, de recuperación da terra agraria de Galicia.
- b) Préstamos realizados a favor das mesmas entidades citadas na letra a) anterior, así como garantías que o contribuínte constituía persoalmente a favor destas entidades.
- c) Achegas que os socios capitalistas realicen a contas en participación constituídas para o desenvolvemento de actividades agrarias e nas que o partícipe xestor sexa algunha das entidades citadas na letra a) anterior.

Para ter dereito a estas deducións deberán cumprirse os seguintes requisitos:

- a) As operacións ás que sexa de aplicación a dedución deben formalizarse en escritura pública, na cal debe especificarse a identidade dos contribuíntes que pretendan aplicar esta dedución e o importe da operación respectiva.
- b) Os investimentos realizados deben manterse no patrimonio do contribuínte durante un período mínimo de cinco anos, computado a partir do día seguinte á data en que se formalice a operación en escritura pública. No caso de operacións de financiamento, o prazo de vencemento deberá ser superior ou igual a cinco anos,

sen que se poida amortizar unha cantidade superior ao 20 % anual do importe do principal. Durante ese mesmo prazo de cinco anos deben manterse as garantías constituídas.

- c) O contribuínte pode formar parte do consello de administración da sociedade en que materializou o investimento, pero en ningún caso pode levar a cabo funcións executivas nin de dirección durante un prazo de dez anos, nin pode manter unha relación laboral coa entidade obxecto do investimento durante ese mesmo prazo, agás no caso de sociedades laborais ou sociedades cooperativas.

Esta dedución é compatible coas establecidas no mesmo Decreto para investimentos na adquisición de accións ou participacións sociais en entidades novas ou de recente creación ou no seu financiamento e investimentos en entidades que cotizan no segmento de empresas en expansión no mercado alternativo bolsista.

11.5.2. Incentivos no Imposto sobre Sucesións e Doazóns

Redución por adquisición de predios rústicos *mortis causa* (apartado seis do artigo 7 do DL 1/2011):

Cando na base imponible dunha adquisición *mortis causa* estiver incluído o valor de predios rústicos de dedicación forestal situados en terreos incluídos na Rede galega de espazos protexidos, e sempre que a adquisición corresponda ao cónxuxe, descendentes ou adoptados, ascendentes ou adoptantes e colaterais, por consanguinidade ou afinidade, ata o cuarto grao incluído, da persoa causante, practicarase unha redución do 95 % do mencionado valor.

As persoas adquirentes deberán manter os predios adquiridos durante os cinco anos seguintes á devindicación do imposto, agás que dentro deste prazo faleza a persoa adquirente ou as transmita en virtude de pacto sucesorio conforme o previsto na Lei de dereito civil de Galicia.

Nos casos en que na base imponible dunha adquisición *mortis causa* estiver incluído o valor de predios rústicos, practicarase unha redución do 99 % do mencionado valor cando concorran as seguintes circunstancias:

- a) Que a adquisición corresponda ao cónxuxe, descendentes ou adoptados, ascendentes ou adoptantes e colaterais, por consanguinidade ou afinidade, ata o cuarto grao incluído, da persoa causante.
- b) Que os predios rústicos adquiridos non se encontren en situación de abandono ou, de o estaren, mude esa situación no prazo dun ano desde a adquisición.
- c) Que se manteñan os predios adquiridos á marxe dunha situación de abandono durante, polo menos, un prazo de cinco anos desde a súa adquisición ou desde o momento en que mudou a dita situación de abandono, agás que o adquirente faleza dentro deste prazo.

Para efectos desta redución entenderase por predios rústicos os que se correspondan co solo rústico definido como tal no artigo 31 da Lei 2/2016, do 10 de febreiro, do solo de Galicia.

No caso de que sobre o solo rústico exista unha construción que non estea afecta a unha explotación agraria en funcionamento, a redución non se estenderá á parte da base liquidable que corresponda co valor da devandita construción e do solo sobre o que asenta, agás que no prazo máximo dun ano desde que tivo lugar a adquisición dos predios rústicos

se incorporen a polígonos agroforestais, proxectos de aldeas modelo ou agrupacións de xestión conxunta previstos na LRTAG, ou ben os ditos predios xa estivesen adheridos a algún destes instrumentos no momento en que tivo lugar adquisición *mortis causa*. Nese caso, a redución si comprenderá o valor das construcións que existan sobre os predios e do solo sobre o que asenten.

Unha vez rematado o prazo dun ano sen que tivese lugar a incorporación a que se refire o parágrafo anterior, no prazo dun mes o adquirente deberá presentar unha autoliquidación complementaria, incorporando á base liquidable o 99 % do valor das construcións e do solo sobre o que asentan e ingresando a contía que resulte dela e mais os correspondentes xuros de mora.

Neste senso, para os efectos de cualificar a situación de abandono dun predio rústico atenderase á definición de terra agroforestal en situación de abandono prevista no artigo 4 da LRTAG.

Redución por adquisición de predios rústicos inter vivos (apartado nove do artigo 8 do DL 1/2011):

Nos casos en que na base imponible dunha adquisición lucrativa *inter vivos* estea incluído o valor de predios rústicos, practicarase unha redución do 99 % do mencionado valor cando concorran as seguintes circunstancias:

- a) Que a adquisición corresponda ao cónxuxe, descendentes ou adoptados, ascendentes ou adoptantes e colaterais, por consanguinidade ou afinidade, ata o cuarto grao incluído, da persoa doadora.
- b) Que a adquisición se formalice en escritura pública.
- c) Que os predios rústicos adquiridos non estean en situación de abandono ou, de o estaren, mude esa situación no prazo dun ano desde a adquisición.
- d) Que se manteñan os predios adquiridos á marxe dunha situación de abandono durante, polo menos, un prazo de cinco anos desde a súa adquisición ou desde o momento en que mudou a dita situación de abandono, agás que o adquirente faleza antes deste prazo.

Para efectos desta redución entenderase por predios rústicos os que se correspondan co solo rústico definido como tal no artigo 31 da Lei 2/2016, do 10 de febreiro, do solo de Galicia.

No caso de que sobre o solo rústico exista unha construción que non estea afecta a unha explotación agraria en funcionamento, a redución non se estenderá á parte da base liquidable que corresponda co valor da devandita construción e do solo sobre o que asenta, agás que no prazo máximo dun ano desde que tivo lugar a adquisición dos predios rústicos se incorporen a polígonos agroforestais, proxectos de aldeas modelo ou agrupacións de xestión conxunta previstos na LRTAG, ou ben os ditos predios xa estivesen adheridos a algún destes instrumentos no momento en que tivo lugar a adquisición lucrativa *inter vivos*. Nese caso, a redución si comprenderá o valor das construcións que existan sobre os predios e do solo sobre o que asenten.

Unha vez rematado o prazo dun ano sen que tivese lugar a incorporación a que se refire o parágrafo anterior, no prazo dun mes o adquirente deberá presentar unha autoliquidación complementaria, incorporando á base liquidable o 99 % do valor das construcións e do solo sobre o que asentan e ingresando a contía que resulte desta e mais os correspondentes xuros de mora.

11.5.3. Incentivos no Imposto sobre o Patrimonio

Dedución por investimentos en empresas agrarias (apartado dous do artigo 13 ter do DL 1/2011):

Os contribuíntes poderán aplicar unha dedución do 100 % da parte da cota do imposto que proporcionalmente corresponda ao valor dos seguintes bens ou dereitos:

a) Participacións no capital social de:

- 1º. Sociedades de fomento forestal reguladas na Lei 7/2012, do 28 de xuño, de montes de Galicia.
- 2º. Entidades agrarias, cooperativas agrarias ou de explotación comunitaria da terra que teñan por obxecto exclusivo actividades agrarias.
- 3º. As entidades que teñan por obxecto a mobilización ou recuperación das terras agra- rias de Galicia ao abeiro dos instrumentos previstos na LRTAG.

b) Préstamos realizados a favor das mesmas entidades citadas na letra a) anterior, así como garantías que o contribuínte constituía persoalmente a favor destas entidades.

c) Participacións dos socios capitalistas en contas en participación constituídas para o desenvolvemento de actividades agrarias e nas que o partícipe xestor sexa algunha das entidades citadas na letra a) anterior.

No caso de participacións no capital social de entidades, a dedución só se aplicará ao valor destas, determinado segundo as regras deste imposto, na parte que corresponda á proporción existente entre os activos necesarios para o exercicio da actividade agraria, minorados no importe das débedas derivadas desta, e o valor do patrimonio neto da entidade. Para determinar esta proporción tomarase o valor que se deduza da contabilidade, sempre que esta reflecta fielmente a verdadeira situación patrimonial da entidade.

No caso de préstamos ou participacións en contas en participación, a dedución só se aplicará ao importe que financie a actividade agraria da entidade, entendéndose que financian esta actividade na parte que resulte de aplicar á súa contía total a proporción determinada conforme o previsto no parágrafo anterior.

Para ter dereito a esta dedución deberán cumprirse os seguintes requisitos:

- a) Os investimentos aos que sexa aplicable a dedución deben formalizarse en escritura pública, na cal debe especificarse a identidade dos contribuíntes que pretendan aplicar esta dedución e o importe da operación respectiva.
- b) Os investimentos realizados deben manterse no patrimonio do contribuínte durante un período mínimo de cinco anos, computado a partir do día seguinte á data en que se formalice a operación en escritura pública. No caso de operacións de financiamento, o prazo de vencemento deberá ser superior ou igual a cinco anos, sen que se poida amortizar unha cantidade superior ao 20 % anual do importe do principal. Durante ese mesmo prazo de cinco anos deben manterse as garantías constituídas.

Esta dedución é incompatible coa aplicación para os mesmos bens ou dereitos das exencións do artigo 4 da Lei 19/1991, do 6 de xuño, do imposto sobre o patrimonio, aínda que a dita exención sexa parcial.

Dedución por incorporación de bens e dereitos aos instrumentos de mobilización ou recuperación das terras agrarias de Galicia (apartado seis do artigo 13 ter do DL 1/2011)

Se entre os bens ou dereitos de contido económico computados para a determinación da base imponible se inclúsen bens incorporados a polígonos agroforestais, proxectos de aldeas modelo ou agrupacións de xestión conxunta previstos na LRTAG, o contribuínte poderá aplicar unha dedución do 100 % na parte da cota que proporcionalmente corresponda aos devanditos bens ou dereitos, sempre que a citada adscrición se manteña durante un prazo de, polo menos, cinco anos. Os citados bens e dereitos deberán estar inscritos nos rexistros que resulten de aplicación, conforme o previsto na LRTAG.

Esta dedución será incompatible coa aplicación para os mesmos bens ou dereitos das exencións do artigo 4 da Lei 19/1991, do 6 de xuño, do imposto sobre o patrimonio, aínda que a dita exención sexa parcial.

11.5.4. Incentivos no Imposto sobre Transmisións Patrimoniais e Actos Xurídicos Documentados

Dedución por arrendamento de predios rústicos (apartado dous do artigo 16 do DL 1/2011):

Establécese unha dedución na cota do 100 % na modalidade de transmisións patrimoniais onerosas, do imposto sobre transmisións patrimoniais e actos xurídicos documentados, no suposto de arrendamento de predios rústicos, sempre que as persoas arrendatarias teñan a condición de agricultores profesionais en canto á dedicación de traballo e procedencia de rendas, ou de silvicultores activos, e sexan titulares dunha explotación agraria á cal queden afectos os elementos obxecto do alugamento, ou ben socios dunha sociedade agraria de transformación, cooperativa de explotación comunitaria da terra ou sociedade civil que sexa titular dunha explotación agraria á que queden afectos os elementos arrendados.

Tamén se establece unha dedución na cota do 100 % na modalidade de transmisións patrimoniais onerosas, do imposto sobre transmisións patrimoniais e actos xurídicos documentados, para os arrendamentos ou cesións temporais de predios rústicos que se leven a cabo para a súa incorporación a polígonos agroforestais, proxectos de aldeas modelo ou agrupacións de xestión conxunta previstos na LRTAG.

Dedución aplicable á transmisión, ao arrendamento ou á cesión temporal de terreos incorporados ao Banco de Terras de Galicia (apartado tres do artigo 16 do DL 1/2011):

As transmisións en propiedade, o arrendamento ou a cesión temporal de terreos en que interveña o Banco de Terras de Galicia, conforme o previsto na LRTAG, gozarán dunha dedución na cota tributaria do 100 % no imposto de transmisións patrimoniais e actos xurídicos documentados. Este beneficio fiscal será incompatible con calquera outro que poida ser aplicable a esas adxudicacións ou ao encargo de mediación.

A aplicación do devandito beneficio fiscal quedará condicionada ao mantemento, durante un período mínimo de cinco anos, do destino agrario do terreo, salvo nos supostos de expropiación para a construción de infraestruturas públicas ou para a edificación de instalacións ou construcións asociadas á explotación agraria.

No caso de incumprimento da devandita condición, a persoa beneficiaria deberá ingresar o importe do beneficio gozado e os xuros de mora, mediante a presentación dunha autoliquidación complementaria, no prazo dun mes desde o incumprimento da condición.

Dedución aplicable á transmisión de solo rústico (apartado cinco do artigo 16 do DL 1/2011):

As transmisións *inter vivos* de solo rústico aplicaráselles unha dedución do 100 % da cota. Para estes efectos, entenderase como solo rústico o definido como tal no artigo 31 da Lei 2/2016, do 10 de febreiro, do solo de Galicia.

No caso de que sobre o solo rústico exista unha construción que non estea afecta a unha explotación agraria en funcionamento, a dedución non se estenderá á parte da cota que corresponda co valor na base liquidable da devandita construción e do solo sobre o que asenta, agás que se trate de transmisións de predios rústicos que no prazo máximo dun ano desde que tivo lugar a súa adquisición se incorporen a polígonos agroforestais, proxectos de aldeas modelo ou agrupacións de xestión conxunta previstos na LRTAG, ou que xa estean adheridas a algún destes instrumentos. Nese caso, a dedución si comprenderá o valor das construcións que existan sobre os predios e do solo sobre o que asenten.

No caso de incumprimento da devandita condición, a persoa beneficiaria deberá ingresar o importe do beneficio gozado e os xuros de mora, mediante a presentación dunha autoliquidación complementaria, no prazo dun mes desde o incumprimento da condición.

Dedución aplicable ás transmisións de elementos afectos a explotacións agrarias (apartado dez do artigo 16 do DL 1/2011):

Aplicarase unha dedución do 100 % da cota do imposto que puiden devindicarse como consecuencia das transmisións *inter vivos* do pleno dominio ou do usufruto de elementos afectos a unha explotación agraria, xa sexa como consecuencia da súa transmisión individualizada ou con ocasión da transmisión *inter vivos* do pleno dominio ou do usufruto dunha explotación agraria na súa integridade.

A aplicación desta dedución quedará condicionada á concorrencia dos seguintes requisitos:

- a) Que a adquisición se formalice en escritura pública.
- b) Que os elementos adquiridos se manteñan afectos á explotación agraria durante un prazo de cinco anos desde a súa adquisición, ben directamente por parte do adquirente, agás que este faleza dentro deste prazo, ou ben por parte daquelas persoas ás que o adquirente lles transmitise os elementos en virtude dun pacto sucesorio, antes da finalización dese prazo de cinco anos. O titular da explotación durante este prazo de mantemento debe ter a condición de persoa agricultora profesional ou silvicultora activa.
- c) Que no seo da explotación agraria da que proceden os elementos adquiridos se viñesen realizando, efectivamente, actividades agrarias durante un período superior aos dous anos anteriores á devindicación do imposto.

Esta dedución resultará incompatible, para un mesmo negocio xurídico, coa prevista neste artigo 16 do DL 1/2011 para a adquisición de fincas forestais e a transmisión de solo rústico.

Dedución aplicable ás agregacións, agrupacións e segregacións para posterior agregación ou agrupación de predios que conteñan solo rústico (apartado sete do artigo 17 do DL 1/2011):

As agregacións e agrupacións de predios que conteñan solo rústico aplicaráselles unha dedución do 100 % na cota correspondente ao gravame gradual sobre actos xurídicos documentados, documentos notariais, que recaia sobre o devandito solo. Para estes

efectos entenderase como solo rústico o definido como tal no artigo 31 da Lei 2/2016, do 10 de febreiro, do solo de Galicia.

No caso de que sobre o solo rústico exista unha construción que non estea afecta a unha explotación agraria en funcionamento, a dedución non se estenderá á parte da cota que corresponda co valor na base liquidable da devandita construción e do solo sobre o que asenta, agás que se trate de agrupacións de predios rústicos que se leven a cabo para a súa incorporación, no prazo máximo dun ano desde a data de devindicación, a polígonos agroforestais, proxectos de aldeas modelo ou agrupacións de xestión conxunta previstos na LRTAG, ou que xa estean adheridas a algún destes instrumentos, caso en que a dedución si comprenderá o valor das construcións que existan sobre os predios e do solo sobre o que asenten.

A dedución regulada no apartado anterior será, así mesmo, aplicable, coas mesmas condicións, ás segregacións de predios que conteñan solo rústico cando a devandita segregación teña por finalidade unha agregación ou agrupación de predios de solo rústico posterior que se vaia realizar nos mesmos termos. Esta condición entenderase cumprida soamente cando na mesma escritura pública de segregación ou nunha escritura pública da mesma data se outorgue a agregación ou agrupación de predios que inclúa algún dos predios segregados.

No caso de incumprimento dos requisitos exixidos para a aplicación desta dedución, a persoa beneficiaria deberá ingresar o importe do beneficio gozado e os xuros de mora, mediante a presentación dunha autoliquidación complementaria, no prazo dun mes desde o incumprimento da condición

Dedución aplicable en supostos de transmisión de elementos afectos a explotacións agrarias (apartado once do artigo 17 do DL 1/2011):

Aplicarase unha dedución do 100 % da cota do imposto que poida devindicarse como consecuencia das transmisións *inter vivos* do pleno dominio ou do usufruto de elementos afectos a unha explotación agraria, xa sexa como consecuencia da súa transmisión individualizada ou con ocasión da transmisión *inter vivos* do pleno dominio ou do usufruto dunha explotación agraria na súa integridade.

A aplicación desta dedución quedará condicionada á concorrencia dos seguintes requisitos:

a) Que os elementos adquiridos se manteñan afectos á explotación agraria durante un prazo de cinco anos desde a súa adquisición, ben directamente por parte do adquirente, agás que este faleza dentro deste prazo, ou ben por parte daquelas persoas ás que o adquirente lles transmitise os elementos en virtude dun pacto sucesorio, antes da finalización dese prazo de cinco anos. O titular da explotación durante este prazo de mantemento debe ter a condición de persoa agricultora profesional ou persoa silvicultora activa.

b) Que no seo da explotación agraria da que proceden os elementos adquiridos se viñesen realizando, efectivamente, actividades agrarias durante un período superior aos dous anos anteriores á devindicación do imposto.

Esta dedución é incompatible, para o mesmo negocio xurídico, coa prevista no apartado dous do mesmo artigo 17 do DL 1/2011 relativa a adquisición de fincas forestais.

11.6. CONCLUSIÓN

A aprobación da LRTAG supón unha aposta decidida e ambiciosa do Goberno Galego pola recuperación de terra agraria en situación de infrautilización ou abandono, articulando os mecanismos necesarios para facer fronte aos problemas estruturais que, en grande medida, están detrás desta situación: o reducido tamaño e dispersión das parcelas agrarias e a súa pertenza a propietarios maioritariamente desligados do medio rural e, en moitos casos, descoñecidos.

Do amplo contido da LRTAG consideramos necesario destacar dous dos novidosos instrumentos de recuperación de terras: as agrupacións de xestión conxunta e os polígonos agroforestais. Aínda que se trata de figuras deseñadas non pensando exclusivamente nas entidades da economía social, polos principios e obxectivos que as inspiran, así como polos requisitos para a súa posta en marcha, resultan especialmente acadas para ser promovidas polos axentes da economía social relacionados co mundo rural.

As agrupacións de xestión conxunta permitirán a agregación de medios, capacidades e coñecementos para xestionar conxuntamente terreos agroforestais dunha forma ordenada que, entre outros resultados, supoñan a creación de emprego endógeno, redundando na mellora da calidade de vida e expectativas de desenvolvemento da poboación rural. Consideramos que a regulación desta figura poder resultar confusa e dar lugar a certa inseguridade xurídica ao quedar fixada en dúas normas diferentes, na propia LRTAG para as de carácter agrogandeiro e na Lei de montes para de carácter forestal, con redaccións redundantes e non claramente diferenciadas. Non obstante, polo seu obxecto e finalidade, están chamadas a xogar un papel principal no desenvolvemento do medio rural, sempre que se artellen os incentivos necesarios e se vaia adecuando a súa regulación aos requirimentos que vaian xurdindo a medida que se desenvolvan na práctica.

Os polígonos agroforestais, e a regulación establecida para a súa posta en marcha, permitirán incorporar á produción agroforestal terras infrautilizadas ou en estado de abandono, aproveitando así o potencial endógeno que Galicia ten no ámbito rural. En relación con esta figura consideramos que se outorga un papel preponderante aos de iniciativa pública, que requirirán para a o éxito da súa posta en marcha duns medios, administrados de forma eficiente e eficaz, dos que non sempre dispón a Administración. Seguramente de cara ao futuro será necesario un maior impulso dos de iniciativa privada, sempre respectando o principio de voluntariedade dos que se incorporan aos mesmos, pero sen que sexa necesario o acordo para o seu inicio e que este se poida acadar ao longo do proceso de aprobación.

Para o éxito destes instrumentos, xunto coas accións pedagóxicas de difusión e explicación e, no seu caso, de adecuación normativa que normalmente require a posta en marcha de figuras tan novidosas como estas, consideramos necesario articular medidas de apoio e incentivo con alcance suficiente: apoio administrativo na tramitación e posta en marcha, pondo os medios da Administración autonómica a disposición dos posibles promotores; incentivos fiscais, suficientes en relación coas competencias Autonómicas aos que se deben engadir os de competencia Estatal; e medidas financeiras, que permitan facer fronte aos requirimentos financeiros destes instrumentos de recuperación da terra agraria de Galicia.

11.7. Bibliografía

Lei 19/1991, do 6 de xuño, do imposto sobre o patrimonio.

Decreto 45/2011, de 10 de marzo, polo que se regula o fomento das agrupacións de propietarios forestais, os requisitos e cualificación das sociedades de fomento forestal e a creación do se rexistro.

Decreto Lexislativo 1/2011, do 28 de xuño, polo que se aproba o texto refundido das disposicións legais da Comunidade Autónoma en materia de tributos cedidos polo Estado.

Lei 7/2012, do 28 de xuño, de montes de Galicia.

Lei 2/2016, do 10 de febreiro, do solo de Galicia.

Lei 11/2021, do 14 de maio, de recuperación da terra agraria de Galicia.

Alberto Vaquero García

GEN-Universidade de Vigo

María Bastida Domínguez

CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

Ana Olveira Blanco

CECOOP. Universidade de Santiago de Compostela

12. POLÍTICAS PÚBLICAS PARA O DESENVOLVEMENTO DA ECONOMÍA SOCIAL E ASOCIACIONISMO

12.1. Introducción

A Economía Social (ES) caracterízase por un conxunto de principios e valores que a fan un modelo claramente diferenciado doutras entidades de natureza mercantil. A ES debe considerarse como una forma moi diferente de entender as estruturas empresariais tradicionais, en tanto que os obxectivos que persegue levan implícito un *leiv motiv* que transcende o beneficio para os seus partícipes. En termos xerais, poderíase dicir que os obxectivos e resultados esperados das estruturas produtivas tradicionais subxacen a outros de índole superior para as entidades de ES.

Como consecuencia da necesidade de incluír a ES nas axendas políticas, as Administracións Públicas (AA. PP) con competencias neste eido veñen aprobando distintas medidas para o fomento da ES. Cunha contribución estimada superior ao 7 % do PIB, os datos da Xunta de Galicia indican que en marzo de 2021 había en Galicia 1.455 cooperativas activas, 1.463 sociedades laborais, 111 centros especiais de emprego e 13 empresas de inserción laboral (Vaquero e Bastida, 2021). Neste contexto, debe destacarse que incluso durante o ano pasado, no que a economía sufriu gravemente os efectos da pandemia, Galicia foi quen de aumentar en 126 novas empresas de ES. Polo tanto, a análise do marco de desenvolvemento e aplicación das políticas públicas dirixidas a mellorar a actuación e eficiencia das entidades de ES é especialmente importante na súa consideración de motor de desenvolvemento nunha parte substancial da economía galega.

O obxectivo deste capítulo é sinalar a importancia das políticas públicas para o desenvolvemento da ES e o asociacionismo. Para iso, e tras esta introdución, o segundo apartado centrase en describir o marco europeo. O terceiro apartado realiza o mesmo exercicio dende a óptica nacional. O cuarto apartado completa a triloxía territorial da ES, analizando a actuación en Galicia, especialmente dende a perspectiva rexional. No quinto apartado descríbese o tecido asociativo de apoio á ES en Galicia. No sexto apartado sinalase un conxunto de recomendacións, para rematar este capítulo coas conclusións.

12.2. Marco europeo

O Consello da Unión Europea define á ES como un motor clave para o desenvolvemento económico e social europeo. A ES supón na UE 2,8 millóns de entidades, que dan traballo a 13,6 millóns de persoas, xerando o 8 % do PIB europeo¹ (Comité Económico y Social, 2017). Polo tanto, a ES sitúase coma unha ferramenta chave na xeración de emprego, tecido produtivo e cohesión social (Chaves, Savall e Monzón, 2016).

En informes pasados do Libro Blanco da Economía Social de Galicia (2019, 2020) referiuse a existencia do Plan de Acción Europeo para a ES, que foi deseñado co obxectivo de fortalecer a ES para facilitar o alcance dun futuro sostible, inclusivo e con maiores cotas de benestar. Este plan, realizado en colaboración público-privada entre as institucións europeas e as organizacións de ES a nivel europeo, deu coma resultado a primeira Estratexia de Economía Social a nivel europeo con distintos obxectivos e prioridades que se resumen no Cadro 12.1.

Cadro 12.1. Obxectivos e prioridades do Plan de Acción Europeo de fomento da Economía Social

OBXECTIVOS
Recoñecer á ES como actuación transversal das principais políticas de desenvolvemento socioeconómico da UE.
Potenciar a converxencia e a acción coordinada das diferentes administracións con competencias en ES.
Xerar unha contorna de fomento e desenvolvemento da ES que aumente a súa contribución aos obxectivos e prioridade da ES.
PRIORIDADES
Establecer unha concepción común de empresa de ES na UE.
Incrementar a viabilidade das empresas e actividades da ES e dos seus valores e modelos empresariais
Medir e avaliar a realidade da ES e a súa contribución efectiva ao desenvolvemento socioeconómico da UE
Crear un ecosistema favorable para o desenvolvemento das empresas e entidades de ES
Incrementar a incorporación da ES nos fondos e programas europeos (FEDER, FSE+ e os Fondos de Cohesión)
Reforzar a ES na axenda exterior da UE
Consolidar e reforzar o diálogo permanente e estruturado entre as Institucións Europea e a ES

Fonte: *Social Economy Europe (2018) e Pedreño e Meseguer (2019)*

Toda vez superado en 2020 este marco de actuación, a Comisión Europea (CE) ven de anunciar na súa Comunicación "*Unha Europa social forte para unhas transicións xustas*" un plan de acción para a ES co fin de mellorar o investimento e a innovación social, e contribuír ao rol das empresas sociais para crear postos de traballo, especialmente para aquelas persoas con máis dificultades de acceso para o mercado laboral. O plan de traballo da CE fixa para o último trimestre de 2021 a publicación deste plan.

Esta iniciativa contempla explicitamente o papel da ES tras a crise sanitaria xerada pola COVID. Así, ten por obxecto proporcionar un conxunto coherente de medidas e crear condicións propicias para que a ES desenvolva o seu potencial para contribuír a un crecemento

¹ The recent Evolutions of the Social Economy in the European Union. European Economic and Social Committee report (2017).

sostible e integrador e a unha recuperación xusta, á vez que se logra a transición ecolóxica e dixital.

O punto de partida deste novo plan é a Iniciativa de Empresa Social de 2011 e as seguintes accións, deseñadas en torno a cinco áreas de intervención: a) contorna normativa e institucional, b) visibilidade, recoñecemento e mellor comprensión, c) acceso ao financiamento, d) novas tecnoloxías e dixitalización e e) cooperación internacional. As revisións do grao de cumprimento deste plan reflicten a existencia de avances significativos, pero recoñecen que é necesario persistir nesas áreas de intervención. Nesta liña, o novo plan de acción propón políticas, programas, procesos e ferramentas a nivel da UE nos eixos de acción citados, que se reflicten no Cadro 12.2:

Cadro 12.2. Eixos programáticos do Plan de Acción Europeo para a ES (2021)

ACTUACIÓNS
Mellora do impacto de ES na sociedade, o medio ambiente entre o público en xeral, os responsables políticos a todos os niveis e os financiadores.
Apoio aos Estados membros, as autoridades locais e os operadores na creación de ecosistemas propicios á ES.
Mellorar o acceso da ES ao financiamento público e privado en toda a UE, así como a capacidade de investimento das organizacións da economía social e as empresas sociais.
Fomentar a ampliación das organizacións da ES e as empresas sociais, por exemplo, mediante un mellor acceso á contratación pública, unha maior cooperación co sector público, as empresas principais e outras organizacións da economía social, ou mediante o uso de tecnoloxías modernas.
Facilitar a creación, ampliación e reprodución da innovación social.
Apoiar a dixitalización e a ecoloxización da ES e promover a súa experiencia no fomento dunha transición dixital e ecolóxica inclusiva.
Fomentar o emprendemento social, en particular os mozos emprendedores, as empresas de nova creación e tamén a través das organizacións de apoio empresarial pertinentes.
Apoiar o intercambio e a difusión de experiencias e boas prácticas con impacto en relación coa innovación social e a ES en xeral para todas as partes interesadas, en particular as autoridades públicas, os intermediarios financeiros e as organizacións da ES.
Potenciar as organizacións da ES, as súas redes e as organizacións de apoio.
Reforzar a ES nos países non pertencentes á UE, en particular nos países da ampliación e da veciñanza e a través da cooperación ao desenvolvemento da UE, para apoiar o emprego digno, o desenvolvemento da sociedade civil e a prosperidade.
Promover a ES a través de foros e redes internacionais, e especialmente a súa contribución aos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (ODS).

Fonte: EU action plan for social economy (European Commission)

De xeito inherente aos valores esenciais da ES, o deseño deste plan segue un proceso transparente e participativo. Así, diversos axentes da ES e a cidadanía en particular foi convidada a facer achegas a este plan en diversas modalidades, entre as que destaca:

- Unha consulta pública sobre o plan de acción para a aplicación do pilar europeo de dereitos sociais;

- As recomendacións do grupo de expertos da Comisión sobre a ES -formado por representantes dos Estados membros, autoridades locais e partes interesadas- e as empresas sociais no informe “As empresas sociais e a economía social no futuro” (2016), así como en reunións recentes.
- Un conxunto de entrevistas con autoridades públicas, organizacións de partes interesadas, expertos e profesionais sobre o impacto da ES e as súas accións de seguimento;
- A consulta coa sociedade civil.

A información obtida a través destas consultas e interlocucións combinarase cos debates establecidos en diversos cumios, presenciais ou dixitais (por exemplo, o cumio de Mannheim, a conferencia organizada pola Presidencia portuguesa sobre “*O papel da economía social na creación de emprego e na aplicación do pilar europeo de dereitos sociais*” e a declaración de Lisboa “*A innovación social como vía para unha Europa sostible, resistente e integradora*”). Participarán tamén institucións e organismos da UE coma o Parlamento Europeo, o Consello, o Comité Económico e Social Europeo e o Comité das Rexións.

12.3. Marco estatal

Dende a óptica estatal, a partires das década dos 80 a Administración Xeral do Estado comeza a aprobar as primeiras actuacións en ES (Chaves et al., 2011), por medio de dúas liñas orzamentarias: *Desenvolvemento da Economía Social* e *Desenvolvemento do Fondo Social Europeo (FSE)*, que posteriormente foron transferidas ás Comunidades Autónomas (CC. AA). Paralelamente, dende os gobernos rexionais establécense un conxunto de actuacións que complementan as políticas públicas centrais a través de fondos europeos destinados ao fomento do investimento e o emprego na entidades de ES, especialmente nas cooperativas e sociedades laborais.

As actuacións públicas no eido da ES poden situarse nun marco de ordenación, baseadas en intervencións limitadas ou de proceso, destinadas a aquelas entidades para o desenvolvemento da ES. Quizáis como consecuencia deste marco xeral, estas accións públicas de apoio á ES e ao cooperativismo a nivel nacional foron tradicionalmente caracterizadas como insuficientes e ineficaces (Chaves e Savall, 2013; Chaves, Savall e Monzón, 2016). Unha primeira aproximación acerca das medidas de apoio á ES e dos diferentes criterios e tipoloxías pódese atopar en Chaves (2007), Fajardo (2012), Comité Económico e Social (2018) e Bastida, Vaquero e Olveira (2019). O cadro 12.3 resume esta información.

Cadro 12.3. Clasificación de medidas de apoio á Economía Social

CRITERIO	TIPOLOXÍA
Atención prestada ao sector da ES.	▪ Específicas: dirixidas exclusivamente ao sector da ES; por exemplo, a liña orzamentaria de “Desenvolvemento da Economía Social” do Ministerio de Traballo e Economía Social. ▪ Xerais: dirixidas a todo tipo de empresas; por exemplo, as políticas de desenvolvemento rexional a través dos institutos rexionais de apoio ás empresas. ▪ Excluíntes: dirixidas ao sector privado, non incluíndo de determina forma ás empresas de ES; por exemplo, impedindo que as cooperativas non poidan exercer como distribuidoras de enerxía eléctrica ou de carburantes.
Segundo o ámbito de aplicación.	▪ Transversais, dirixidas a todo o sector da ES. ▪ Sectoriais: dirixidas unicamente a certas actividades da ES; por exemplo, aquelas destinadas ás institucións sen fins de lucro ou empresas de traballo asociado.
Segundo os instrumentos utilizados	▪ De oferta: dirixidas á estrutura das empresas da ES1. Á súa vez, diferéncianse en dous subgrupos: i) de difusión, promoción, formación e investigación e ii) medidas financeiras (políticas orzamentarias) e políticas de apoio (información técnica, asesoramento, <i>networking</i>, etc.) ▪ De demanda: deseñadas para incidir no volume de actividade económica das empresas de ES promovendo a súa contratación; por exemplo, facilitando o acceso ás empresas de ES á condición de provedor do sector público2.
Segundo a súa intensidade	▪ Políticas brandas ou <i>soft</i> (actuacións dirixidas a crear un ecosistema favorable ás empresas de ES para a súa creación, crecemento e desenvolvemento): instrumentadas a través de medidas institucionais, como o recoñecemento á súa capacidade para xestionar empresas3, ou medidas cognitivas4; por exemplo, para difundir o coñecemento da ES. ▪ Políticas duras ou <i>hard</i> (políticas económicas de fomento empresarial, para promover a creación de novas empresas da ES e o establecemento de sistemas de apoio para o desenvolvemento económico destas empresas): instrumentadas por medio de actuacións sobre a oferta (dirixidas a mellorar a competitividade empresarial) e/ou demanda (dirixidas ao nivel de actividade económica).

Notas: (1) Lotarías e xogos de azar como réxime financeiro (o caso do ONCE en España), fondos de emprendemento (réxime de capitalización por desemprego en España), Plataformas de ES a escala nacional (Confederación Empresarial Española de ES en España); (2) Contratos de subministracións ou reservados en España;(3) Programa operativo de ES, inclusión social e estratexia nacional en España; (4) Rede de investigación/mestrados universitarios en España sobre ES.

Fonte: Chaves (2007), Fajardo (2012), Comité Económico e Social (2018) e Bastida, Vaquero e Oliveira (2019).

Como no caso da política de apoio europea, España tiña unha Estratexia Española de Economía Social 2017-2020, para cumprir coa necesidade de considerar e potenciar os elementos diferenciais das entidades da ES no marco dun mercado único e, ao mesmo tempo, fomentar o desenvolvemento das empresas da ES por medio de programas, proxectos e fondos, ademais de conseguir o seu desenvolvemento innovador a través dun ecosistema financeiro adecuado, seguindo as directrices que están a marcar no Plan de Acción para o fomento da ES na UE. A partir deste obxectivo xenérico, fixébanse sete eixos básicos de actuación para o dito ámbito temporal orientados á consecución dos devanditos fins (cadro 12.4). Esta estratexia tiña un calendario de implantación en dúas fases, a primeira Fase ata 2019 e a segunda fase prevista para 2020 estando actualmente en avaliación a súa implantación ao tempo que se diseña a nova Estratexia para a ES 2021 – 2027.

Cadro 12.4. Eixos estratéxicos de actuación da Estratexia Española de Economía Social 2017-2020

- Eixo 1: Apoio ao emprego e ao emprendemento no ámbito da ES.
- Eixo 2: Impulso á consolidación de empresas da ES e o seu crecemento.
- Eixo 3: Análise e desenvolvemento do marco xurídico da ES, co obxecto de eliminar as barreiras que poidan impedir ou limitar o seu desenvolvemento.
- Eixo 4: Xeración de mecanismos innovadores de participación da ES en sectores estratéxicos.
- Eixo 5: Impulso da Economía Dixital nas entidades de ES.
- Eixo 6: Fomento da participación institucional da ES.
- Eixo 7: Desenvolvemento da ES no marco da Axenda Internacional e, en especial, en Iberoamérica, Europa e Mediterráneo.
- Eixo 8: Incremento da visibilidade das entidades da ES e difusión da súa actividade.
- Eixo 9: Fomento da igualdade de xénero e da inclusión social na ES.
- Eixo 10: Impulso da responsabilidade social no marco das entidades da ES.
- Eixo 11: Participación da ES no deseño e implantación da Axenda dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (ODS) das Nacións Unidas.

Fonte: Estratexia Española de Economía Social (2017-2020).

Para cada un dos eixos deséñase un catálogo de accións definidas para simplificar e facilitar a consecución dos obxectivos estratéxicos. En particular, destacan todas aquelas medidas orientadas a facilitar a creación e consolidación das empresas de ES, como a creación do Rexistro Telemático de Cooperativas de Ámbito Estatal, que permitirá reducir trabas administrativas; o amplo abano de medidas para facilitar a substitución xeracional ou as actuacións tendentes a converter empresas mercantís ordinarias en entidades da ES. Tamén se aposta pola creación do Primeiro Catálogo nacional das entidades da ES e un Selo de Entidade da Economía Social. No campo de formación e profesionalización do capital humano, está previsto a posta en funcionamento dun certificado de profesionalidade específico para a ES, como parte do Catálogo Nacional de Cualificacións Profesionais (CNCP).

Unha cuestión que pode condicionar o desenvolvemento da ES é o seu tratamento fiscal, que se ben inicialmente favorecía as cooperativas, co paso de tempo foron perdendo capacidade de actuación. En concreto, na Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre Réxime Fiscal das Cooperativas, establécense un conxunto de actuacións, pero estas son unicamente de aplicación as cooperativas con beneficios, o que limita notablemente a súa efectividade (Vaquero, Bastida e Vázquez, 2020). Asemade, nos últimos anos aprobáronse unha serie de medidas fiscais similares dirixidas ao fomento de emprendemento, particularmente a través de micro e pequenas empresas, incluíndo as cooperativas. A pesar da significatividade deste tipo de actuacións estas medidas reducen considerablemente o trato diferencial do que estaban a gozar as cooperativas, estendéndoo a outras entidades; isto pode reducir o atractivo tributario das ditas entidades (Monzón et al., 2009; Chaves e Savall, 2013; Vaquero, 2017; Vaquero, Bastida e Vázquez, 2020).

Dentro do grupo de medidas estatais pódense citar a posibilidade de capitalizar a prestación de desemprego para os perceptores que se incorporen como persoas socias de cooperativas de traballo e de sociedades laborais. Esta actuación permitiu a creación de novas iniciativas empresariais, especialmente pola vía das cooperativas de traballo asociado (Fernández, Martín e Lejarriaga, 2010; Lejarriaga e Martín, 2010). Con todo, a dotación media percibida polos perceptores vai experimentado una significativa caída, o que pode limitar os resultados.

Finalmente, compre sinalar que dende o Goberno de España comprobouse unha clara aposta por fomentar a ES. Dende o Ministerio de Trabajo e Economía Social estase traballando na nova Estratexia Española de Economía Social 2021-2027, tratando de adecuar o seu contido as repercusións económicas e sociais da COVID-19. No documento que se está a elaborar preténdese destacar a importancia da ES para impulsar a igualdade, a acción climática e a consecución dos ODS. Neste senso, dende o Ministerio de Trabajo e Economía Social indícase que a ES non debe considerarse só como parte da solución para a recuperación económica e social desta pandemia, senón que o seu papel debe ir máis aló, configurándose coma un pilar básico para a reconstrución europea e a mellora da innovación social.

Este significativo interese do Goberno de España materialízase en catro grandes iniciativas en ES. En primeiro lugar, a inclusión da ES nos fondos *Next Generation UE*. En segundo lugar, a convocatoria do Consello de Fomento da ES. En terceiro lugar, o aumento de 4 a 10 millóns de euros nas axudas para o financiamento das actividades de promoción da ES, e finalmente, a ratificación da Declaración de Toledo en ES pola UE-19.

Centrado a atención nas dúas primeiras actuacións compre sinalar o seguinte. Os fondos *Next Generation UE* son unha boa oportunidade para que a ES sexa clave para a transformación económica da UE e de España nun marco de recuperación económica e do emprego de calidade, de aí a necesidade de que o Goberno de España aposte por iniciativas vinculadas directa o indirectamente coa ES e que sexan de natureza estrutural.

En canto a reactivación do Consello de Fomento da ES, sinalar que en marzo de 2021, aprobouse a reactivación do Consello para o fomento da ES². Coa modificación normativa, desbloquease o funcionamento deste Consello, que levaba unha década inactivo. Neste sentido compre sinalar que o Consello para o fomento da ES é un dos órganos de diálogo coa Administración Xeral do Estado máis relevantes para a ES. Entre as funcións do Consello atópanse as labores de colaboración, coordinación e interlocución. Esta renovación resulta especialmente importante nun momento en que as entidades representantes da ES están a traballar xunto coa Administración Xeral do Estado na Estratexia Española da Economía Social 2021-2027; no Plan de Impulso da Formación Profesional do Trabajo Autónomo e a Economía Social; e na participación da ES no Plan de Recuperación, Transformación e Resiliencia e marco financeiro plurianual 2021-2027.

12.4. Marco autonómico

No relacionado co marco de axudas autonómicas, Chaves (2010) diferencia entre dous modelos: un de mínimos, baseado nun apoio orzamentario máis discreto, e outro avanzado, caracterizado por un esforzo orzamentario maior, acompañado de medidas cualitativas de apoio, baseadas na diversidade e innovación. Entre a segunda das categorías destaca o fomento ao cooperativismo en Andalucía, País Vasco e Murcia (Chaves e Cardona, 2008; Chaves, Navarro e Arcas, 2011). Asemade, é preciso sinalar que estas actuacións, como consecuencia do importante reaxuste orzamentario das políticas públicas sufriron importantes recortes, que poden condicionar a súa efectividade (Chaves, Savall e Monzón, 2016).

A estrutura orgánica da Consellería de Emprego e Igualdade da Xunta de Galicia (Decreto 215/2020, do 3 de decembro), determina que as competencias en materia de ES

2 Coa modificación do Real Decreto 219/2001, de 2 de marzo, sobre organización e funcionamento do Consello para o Fomento da Economía Social permitirá aumentar a súa representatividade e mellorar o cumprimento das súas funcións como órgano asesor e consultivo da Xunta de Galicia.

centraliza as súas actuacións na Subdirección Xeral de Economía Social, con dependencia xerárquica directa da Dirección Xeral de Emprego, Traballo Autónomo e Economía Social.

En concreto, a Subdirección Xeral de Economía Social responsabilízase das seguintes funcións (Xunta de Galicia, 2021):

- A planificación, coordinación, execución e control das competencias da CA de Galicia en relación as sociedades cooperativas, sociedades laborais, centros especiais de emprego e empresas de inserción, e as relacións coas súas organizacións representativas.
- A promoción e o fomento da ES, sen prexuízo das competencias doutras Consellerías.
- Impulso do funcionamento do Consello Galego de Cooperativas, creado pola Lei 5/1998, do 18 de decembro, de cooperativas de Galicia, e do Consello da Economía Social de Galicia, creado pola Lei 6/2016, de 4 de maio, de Economía Social de Galicia.
- A coordinación de actividades conxuntas e a colaboración en rede de institucións, organizacións e entidades a través da Rede Eusumo, prestando apoio directo á creación e a consolidación de emprego
- A elaboración da proposta de anteproxecto de orzamento anual, a súa xestión, seguimento e avaliación, así como a elaboración de estatísticas nas materias da súa competencia.
- A coordinación con outros departamentos autonómicos na tramitación dos expedientes e procedementos que sexan competencia da Subdirección Xeral de Economía Social.

Ademais, baixo a súa dirección e dependencia, esta Subdirección Xeral co Servizo de Promoción da Economía Social e o Servizo e Fomento do Emprego en Economía Social. Con todo, hai unha serie de entidades que conforman a ES ao amparo doutras Consellerías; este sería o caso das Confrarías de Pescadores (Consellería do Mar) ou as mancomunidades de montes en man común (Consellería de Medio Rural).

No contexto administrativo previamente descrito desenvólvense distintas actuacións que potencian a ES. Para as liñas de axuda autonómica é obrigada a referencia ao Decreto 225/2012, do 15 de novembro, de creación da Rede Eusumo para o fomento do cooperativismo e a Economía Social e a regulación do seu funcionamento. O cadro 12.5 resume as actividades desenvolvidas por esta Rede.

Cadro 12.5. Actividades e actuacións da Rede Eusumo

Actividades	Actuacións
Información e sensibilización sobre o valor da ES.	▪ Proporcionar información, garantir formación, orientación e prestar asesoramento en materia de cooperativismo e ES. ▪ Garantir e facilitar medios para o fomento do emprendemento.
Apoio ao emprendemento para o desenvolvemento de proxectos no ámbito da ES.	▪ Incrementar o número de entidades e asociacións nas redes de intercooperación para promocionar a ES e o cooperativismo. ▪ Fomentar, promocionar e divulgar as TICs, I+D+i e o traballo en rede.
Visibilización do papel e as actuacións das entidades de ES.	▪ Potenciar a comercialización e la internacionalización da ES. ▪ Elaborar traballos e informes relacionados con temas de interese para a ES, así como para o desenvolvemento local. ▪ Confeccionar materiais formativos e divulgativos sobre a ES e cooperativismo. ▪ Favorecer o seguimento de proxectos empresariais e de ES.

Fonte: Bastida, Vaquero e Olveira (2019, 2020)

Como se pode observar, establécese un catálogo amplo de obxectivos. Asemade, a actuación próxima ao territorio, cercana e adaptada ás características do contexto en que se desenvolve a ES, permite adaptar os medios e ferramentas deste sistema económico á solución dos problemas propios da contorna en que se encaxdran. Concretamente, o caso galego proporciona un exemplo de intervención pública destinada á creación dun marco institucional que favoreza particularmente o desenvolvemento de ES, considerando as súas características, particularidades e condicionantes. Esta práctica é especialmente importante no caso destas entidades pois, como se dixo, parte da súa idiosincrasia repousa na proximidade ao territorio e o arraigamento á localización onde se implantan.

Esta adaptación debe materializarse a través de liñas de acción específicas. A revisión das políticas de apoio e fomento a ES en Galicia revelan a existencia dun conxunto coordinado de accións que, ademais, contan con respaldo orzamentario. Estas medidas reverten de diferente forma e son susceptibles de distintas clasificacións. Segundo a proposta de distintos autores (Chaves 2002, 2010; Chaves e Monzón, 2012, 2017, 2018; Chaves e Savall, 2019), as medidas diferéncianse principalmente entre brandas e duras. As primeiras teñen como obxectivo o deseño e configuración dun ecosistema favorable á implantación e desenvolvemento de entidades de ES, incidindo no marco legal para o seu desenvolvemento, a eliminación de obstáculos para a súa actividade económica, o recoñecemento do seu rol de interlocución, ou a mellora do coñecemento e difusión de ES, entre outras actuacións. As medidas duras, pola contra, tentan mellorar a actividade económica das entidades de ES facilitando as condicións de desenvolvemento das súas actividades. O cadro 12.6, ofrece unha panorámica xeral deste sistema de axudas, que permite constatar que o groso do sistema concéntrase nas denominadas medidas brandas (Bastida, Vaqueiro e Oliveira, 2020).

Cadro 12.6. Políticas de Fomento da ES na Comunidade Autónoma de Galicia (2016-2020)

POLÍTICAS	MEDIDAS	TIPOLOXÍA	EXEMPLO APLICACIÓN EN GALICIA
Políticas destinadas a crear un ecosistema favorable ás empresas	Medidas Institucionais	- Destinadas a eliminar obstáculos xurídicos ao desenvolvemento da ES. - Dirixidas a recoñecer a capacidade das empresas de ES de operar en calquera sector de actividade económica, eliminando os obstáculos xurídicos. - Orientadas ao recoñecemento da ES como actor público e interlocutor na elaboración e construción y na aplicación de políticas públicas. - Existencia de organismos públicos de fomento da ES.	Lei 6/2016, de 4 de maio, da Economía Social de Galicia.
			Estratexia galega de ES (2019-2010).
			Decreto 225/2012, de 15 de novembro, polo que se crea a Rede Eusumo para o fomento do Cooperativismo e a Economía Social.
			Consello Galego de Cooperativas.
			Consello Galego de Economía Social.
	Medidas de índole cognitiva	- Accións de difusión, sensibilización e coñecemento da ES. - Fomento da formación en ES. - Fomento da investigación no ámbito da ES.	Liñas para a realización de accións de difusión e promoción da ES.
			Campañas de difusión en redes sociais.
			Laboratorios cooperativos no rural.
			Programas de Formación Dual.
			Liñas para a introdución do Cooperativismo na ensinanza.
Políticas de fomento empresarial	Medidas de oferta para o fomento da competitividade das empresas da ES	Dirixidas ás funcións empresariais, tanto na fase de creación como desenvolvemento.	Apoio á investigación na Universidade (apoio directo e a través do Centro de Estudos Cooperativos da Universidade de Santiago de Compostela).
			Laboratorios de apoio á creación de emprego e de empresas da ES (LACES), correspondente ao proxecto Interreg V-A España – Portugal (POCTEP).
	Medidas de demanda, dirixidas á actividade das empresas de ES	Destinadas a facilitar o acceso aos mercados públicos e aos mercados estranxeiros.	Apoio directo ao emprendemento (cooperativas, sociedades laborais, Centro Especiais de Emprego, Empresas de Inserción Social).
			Rede de técnicos para o asesoramento e consolidación de entidades da ES.
			Programa APROL para o acceso á condición de socios e axudas ao emprego en ES.
			En proceso: incorporación de criterios de compra responsable, cláusulas sociais e reserva de actividade.

Fonte: adaptado de Chaves (2010) e Chaves e Monzón (2017)

Os Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma (cadro 12.7) permiten comprobar o respaldo orzamentario á ES das diferentes liñas de axuda, considerando o capítulo 4 (transferencias correntes) e o capítulo 6 (investimentos reais) da Dirección Xeral de Emprego (Consellería de Emprego e Igualdade)³. As diferentes liñas pódense resumir en catro eixos de axuda⁴:

- a) Promoción, estudo e difusión da ES.
- b) Cooperativas e Sociedades laborais.
- c) Centros especiais de emprego e empresas de inserción.
- d) Outros programas.

Cadro 12.7. Dotación orzamentaria á Economía Social (2008-2021)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
PROMOCIÓN, ESTUDO E DIFUSIÓN DA ECONOMÍA SOCIAL	2.415.754	2.479.913	2.091.907	2.286.821	2.142.336	1.810.757	1.674.693
COOPERATIVAS E SOCIEDADES LABORAIS	3.646.755	3.515.955	2.973.584	1.935.000	2.805.846	1.483.750	1.850.000
COOPERATIVAS DE ENSINO					100.000	50.000	32.186
CENTROS ESPECIAIS DE EMPREGO E EMPRESAS DE INSERCIÓN	9.000.000	8.055.000	8.205.000	13.680.000	13.680.000	8.122.000	8.370.000
OUTROS PROGRAMAS	103.000	103.000					
TOTAL	15.165.509	14.153.868	13.270.491	17.901.821	18.728.182	11.466.507	11.926.879

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
PROMOCIÓN, ESTUDO E DIFUSIÓN DA ECONOMÍA SOCIAL	1.308.619	1.921.367	1.750.934	2.067.625	2.980.625	2.645.625	2.879.005
COOPERATIVAS E SOCIEDADES LABORAIS	3.168.217	3.261.953	3.481.899	1.850.000	2.568.155	3.566.330	6.991.330
COOPERATIVAS DE ENSINO	30.255						
CENTROS ESPECIAIS DE EMPREGO E EMPRESAS DE INSERCIÓN	8.672.615	9.024.330	11.930.522	14.317.047	14.380.000	20.700.000	22.983.800
OUTROS PROGRAMAS	0	15.000	20.000	76.305	166.970	24.710	0
TOTAL	13.179.706	14.222.650	17.183.355	18.310.977	20.095.750	26.936.665	32.854.135

Fonte: Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma de Galicia (2008-2021).

³ No período 2008-2019 coexisten dous programas concretos de financiamento. O primeiro, Programa 322C de promoción do emprego, do emprego autónomo e do mercado de traballo inclusivo, estivo vixente no período 2008-2015, sendo substituído a partires deste exercicio polo máis xenérico 324C Promoción da Economía Social.

⁴ A liña de axuda específica para cooperativas de ensino desaparece en 2015.

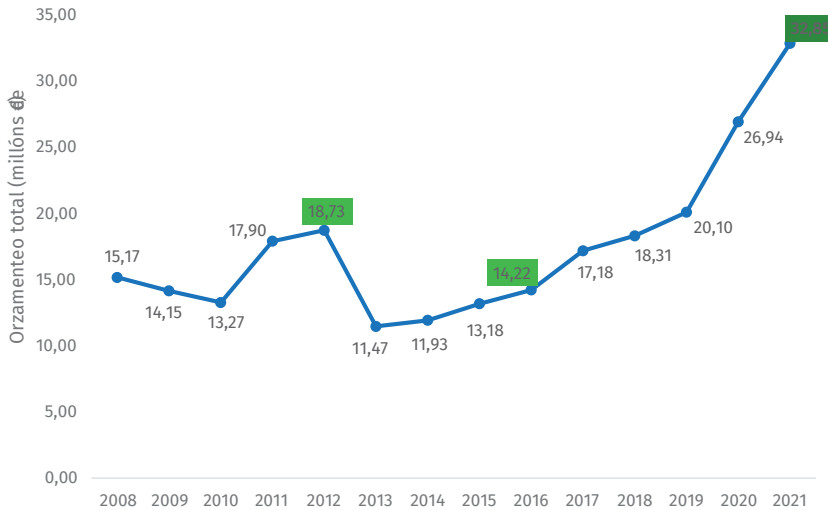
No orzamento da comunidade galega para 2021 poden identificarse algunhas liñas novas en relación co de anos precedentes. Destacan as seguintes:

- A pandemia tivo un efecto directo nos orzamentos, producíndose un cambio no investimento da creación cara a consolidación de entidades. Así, aparecen novas partidas como o impulso ás oportunidades de negocio da ES (300.000 €), o impulso da competitividade (2.575.000 €) ou a de saneamento financeiro pensadas para entidades xa en funcionamento. Destacan neste eido as partidas de fomento do emprendemento colectivo (*ES Transforma*, dotada con 1.000.000 €), dirixido á recuperación de empresas en crise a través da transformación en entidades de ES ou as partidas de saneamento financeiro (1.000.000 €), dirixidas a centros especiais de emprego e empresas de inserción. Esta partida, materializada a través das axudas para o equilibrio financeiro dos CEEe EIL, supón a recuperación dunha medida previamente implantada para os Centros Especiais de Emprego (CEE), ampliada neste caso ás empresas de inserción e pensada para aquelas empresas especialmente afectadas pola COVID – 19⁵.
- Os cambios na organización asociativa do ecosistema de ES co nacemento do Foro pola Economía Social Galega vese recollido nos orzamentos coa partida de “Convenio Foro” (60.000 €), a través da cal recoñécese a singularidade aglutinadora desta entidade así como a súa diferenciación con respecto ao resto do tecido asociativo. Proséguese co apoio ás entidades asociativas, principalmente do impulso da competitividade empresarial a través destas entidades (300.000 €).
- Aparece unha partida para fomentar a visualización da ES e de promoción da ES de proximidade (125.000 €).

Por outra banda, detéctase certa “confluencia” das políticas de fomento da ES. Ata o momento as partidas eran pensadas para unha das familias de ES, pero co paso do tempo estas cada vez tenden a ser máis transversais alcanzando a todas as modalidades empresariais sobre as que exerce as súas competencias a Consellería de Emprego e Igualdade: cooperativas, CEE, EIL e sociedades laborais. Exemplo desta unidade de acción o impulso á competitividade xa que está pensada unha para todas as familias. O mesmo está a acontecer coas axudas para as entidades asociativas que se publicaron baixo unha única convocatoria nos últimos exercicios orzamentarios.

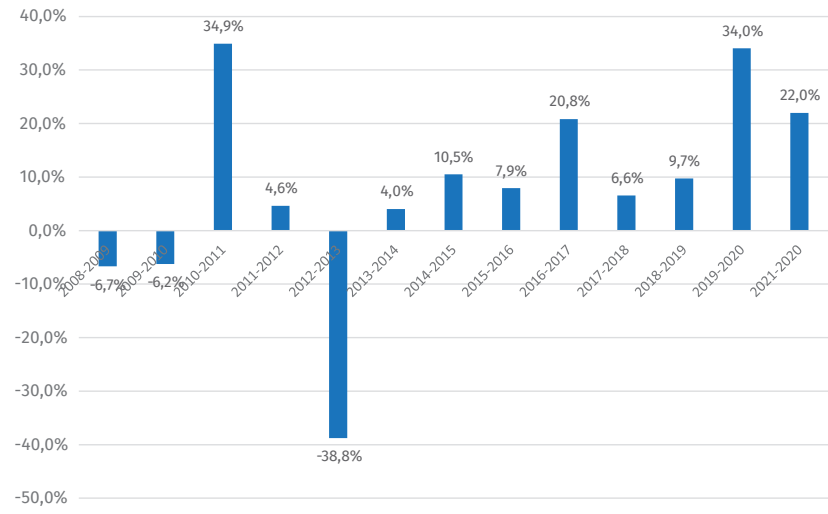
A análise da evolución da dotación orzamentaria no ano 2021 fronte ao 2020 confirma o apoio orzamentario da ES que se ven rexistrando dende 2013, e que xa indicou en outras edicións deste Libro Branco. En 2021 a Xunta de Galicia destinou 32,8 millóns de euros ao fomento, promoción e desenvolvemento da ES (Gráfico 12.1).

5 ORDE do 31 de decembro de 2020 pola que se establecen as bases reguladoras e a convocatoria de axudas para o reequilibrio financeiro dos centros especiais de emprego de iniciativa social (CEEIS) e empresas de inserción laboral (EIL) especialmente afectados pola crise do COVID-19 (código de procedemento TR341Y).

Gráfico 12.1. Dotación orzamentaria da Xunta de Galicia á Economía Social (2008-2021)

Fonte: Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma de Galicia (2008-2020).

O Gráfico 12.2, pola súa banda, presenta as taxas de variación ano por ano do orzamento da ES. O incremento producido en 2020-2021 supón unha mellora de 22 puntos porcentuais en relación co crecemento do orzamento nos anos 2019-2020.

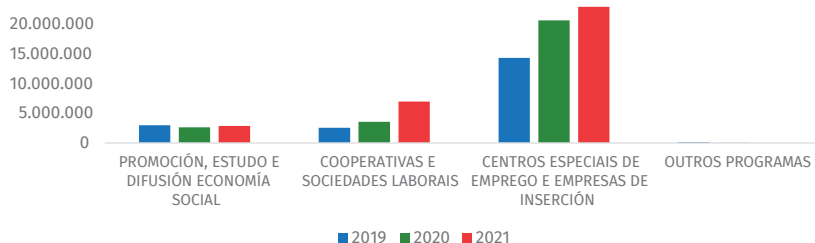
Gráfico 12.2. Taxas de variación da dotación orzamentaria á Economía Social (2008-2021)

Fonte: Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma de Galicia (2008-2021).

Na comparativa da evolución en función das principais categorías de destino, obsérvase un importante aumento do orzamento na partida de Cooperativas e Sociedades Laborais que pasa dos 3,6 aos 6,9 millóns de euros (un incremento do 96 % entre 2020 e 2021).

Este resultado débese a aparición de novas partidas: impulso da competitividade en empresas da economía social empresas privadas o fomento do emprendemento colectivo, con 2,6 e 1 millón de euros, respectivamente (Gráfico 12.3). A evolución, para o período 2008-2021, recollese no Gráfico 12.4. Da análise dos datos pódese indicar a aposta pola Xunta de Galicia para a creación de emprego a través da ES, tal e como se recolle na Lei Galega de ES e na Estratexia Galega de ES.

Gráfico 12.3. Variación da dotación orzamentaria á Economía Social (2019-2021)

Fonte: Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma de Galicia (2019-2021).

Gráfico 12.4. Participación por categoría no orzamento da Economía Social (2008-2021)

Fonte: Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma de Galicia (2008-2021).

Cómpre destacar, por último, a influencia que a suba do salario mínimo interprofesional está a supoñer no incremento das partidas destinadas aos CEEs e EILs xa que algunhas das axudas que reciben estas dúas entidades se condiciona por el, nomeadamente as destinadas ao mantemento dos custes salariais de ambos modelos empresariais.

12.5. Os órganos consultivos.

Galicia conta con dous órganos consultivos e asesores para a ES e para a súa promoción e difusión que xa foron citados: o Consello Galego de Economía Social (CGES) e o Consello Galego de Cooperativas (CGC). Ambos nacen co obxectivo de ser foros de comunicación e diálogo que favorezan a participación do conxunto do sector da ES no primeiro, e do cooperativismo en particular no segundo.

O CGES ten como misión establecer foros de diálogo e comunicación que potencien a ES en Galicia, prestando un importante papel en actividades de promoción e difusión da ES (Cadro 12.8).

Cadro 12.8. Funcións do Consello Galego de Economía Social

- Asesoramento en actividades de planificación, fomento, coordinación e execución de todos os programas destinados á promoción e difusión da ES.
- Elaboración de informes sobre proxectos normativos relacionados coa ES.
- Confección de estudos e propostas sobre cuestións relacionadas coa ES.
- Avaliación de programas de desenvolvemento da ES.
- Formulación e realización de informes sobre incorporacións/exclusións no Catálogo Galego de ES.
- Orientación en materia de cooperación ás entidades que conforman a ES.
- Asesoramento en políticas públicas relacionadas coa ES.
- Vixilancia, promoción e aplicación dos principios da ES en Galicia.

Fonte: Bastida, Vaquero e Olveira (2019, 2020)

Pola súa banda, o CGC, creado a partir da Lei 5/1998, do 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia, focaliza a súa actividade cara ás cooperativas, estando integrado por entidades procedentes do cooperativismo, do goberno autonómico, das administracións locais e das tres universidades galegas. O Cadro 12.9 resume as súas funcións.

Cadro 12.9. Funcións do Consello Galego de Cooperativas

- Facilitar e colaborar na investigación, planificación e execución dos programas de desenvolvemento e fomento do cooperativismo.
- Elaborar propostas, ditames e informes relacionados coa actividade cooperativa.
- Realizar estudos, traballos e documentos que potencien a intercooperación das cooperativas.
- Emitir informes sobre aqueles proxectos normativos que afecten directamente ao cooperativismo.
- Contribuír á mellora do réxime legal e institucional do ordenamento socioeconómico de Galicia.
- Conciliar e exercer medidas de arbitraje en materia de cooperativas.
- Promover a educación e formación cooperativa no sistema educativo.
- Exercer as accións necesarias para percibir os fondos irrepatriables e o remanente do haber líquido social das cooperativas.
- Percibir, planificar e xestionar os fondos de formación e promoción de cooperativas de Galicia.
- Calquera función que lle atribúa o ordenamento normativo galego en materia de cooperativas.

Fonte: Bastida, Vaquero e Olveira (2019, 2020)

O Sistema Universitario de Galicia (SUG) participa a través do Centro de Estudos Cooperativos (CECOOP), vinculado á Universidade de Santiago de Compostela (Cadro 12.10).

Cadro 12.10. Funcións do Centro de Estudos Cooperativos (CECOOP)

- Promover, impulsar e desenvolver o coñecemento, a investigación e a difusión de materias vinculadas coa ES.
- Desenvolver accións de formación e ensino promovidas pola USC ou a Xunta de Galicia.
- Establecer vínculos de colaboración con organizacións galegas, nacionais ou internacionais, converxentes co CECOOP.
- Participar no ensino de Terceiro Ciclo e Posgraduado no marco da programación da USC.
- Crear e manter unha biblioteca especializada.
- Promover a publicación dunha revista especializada en temas cooperativos e de ES.

Fonte: Bastida, Vaquero e Olveira (2019, 2020)

12.6. O tecido asociativo de apoio á economía social.

Non se pode concibir un desenvolvemento axeitado da ES sen contar coa representación destas entidades. En Galicia existen organismos e institucións deseñadas e concibidas para colaborar na consolidación da ES no noso territorio. Este é o caso, entre outros, do Consello Galego de Cooperativas (creado a partir do Decreto 25/2001, do 18 de xaneiro), un Rexistro de Cooperativas (creado a partires do Decreto 430/2001, do 18 de decembro) e unha norma específica para os procedementos de conciliación e arbitraxe cooperativa (establecido a partires do Decreto 248/2004, do 14 de outubro).

Asemade, no ordenamento xurídico español aparece recollido a necesidade da existencia de asociacións empresariais que representen os intereses das entidades que a forman. Esa mesma vontade aparece tamén reflexada na Lei 6/2016, de 4 de maio, de Economía Social de Galicia, que no artigo 8 indica que as entidades reguladas nesa norma "*poderán constituír asociacións que representen e defendan os seus intereses*" e tamén indica que "*estas poderán agruparse entre si*". Ao mesmo tempo, o citado artigo 8, reflexa a obriga do executivo de apoiar o tecido asociativo, e insta á Xunta a impulsar e promover a creación de entidades de integración do sector.

Na actualidade Galicia conta con unha única entidade asociativa, de recente creación, que representa ao conxunto das entidades de ES: O Foro galego pola ES (FORESGAL). A Cadro 12.11 resume as súas principais características. FORESGAL é un conxunto de organizacións asociativas sectoriais que representan as diferentes entidades que aparecen recollidas na Lei 6/2016 de Economía Social de Galicia agás no referente ás fundacións e asociacións con actividade económica. Dende setembro de 2020 FORESGAL forma parte da Confederación Empresarial Española de Economía Social (CEPES).

Cadro 12.11. O Foro Galego pola Economía Social

Creación	Xuño de 2019.
Natureza	Espazo de encontro que representa a toda a ES en Galicia.
Entidades socias	Asociación de Empresas de Inserción de Galicia (AEIGA), Agrupación Empresarial de Sociedades Laborais de Galicia (AESGAL), Asociación Galega de Cooperativas (AGACA), Asociación Empresarial Galega de Centros Especiais de Emprego se Ánimo de Lucro (CEGASAL) e a Unión de Cooperativas Galegas ESPAZOCOOP.
Número de participantes	371 entidades e organización da ES cun volume de ingresos de 1.616 millóns de euros e 9.276 empregos directos.
Obxectivos	Visibilizar a ES perante a sociedade e os principais axentes económicos. Representar os intereses da ES diante dos diferentes axentes políticos, económicos e sociais. Xerar as condicións para o desenvolvemento das entidade de ES galega a través da intercooperación e o acceso aos procesos de contratación pública .

Fonte: Bastida, Vaquero e Olveira (2019, 2020).

As unións, federacións e confederacións de cooperativas están reguladas no artigo 133 da Lei 5/1998, de 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia, que foi modificado pola Lei 6/2016, de 4 de maio, de Economía Social, co fin de introducir a posibilidade de que existan entidades representativas que agrupen a cooperativas de diferentes clase, que ate ese momento non era posible. Na actualidade pódese identificar en Galicia tres entidades que se atopan dentro das máis representativas neste eido. Unha destas entidades é multiclase, e as outras dúas de clase: agrarias e transporte. O Cadro 12.12 resume os elementos básicos de cada unha delas). No resto do asociacionismo existen unha única organización representativa por cada unha das familias. As características básicas quedan resumidas no Cadro 12.13.

Cadro 12.12. Entidades mais representativas do cooperativismo

Asociación Galega de Cooperativas Agrarias (AGACA)	É a entidade máis representativa do cooperativismo agrario en Galicia. Conta con 32 anos de historia, o que a sitúaa como unha das decanas do asociacionismos cooperativo en Galicia. Compóñena un total de 91 cooperativas e sociedades agrarias de transformación do ámbito agrogandeiro: viño, mel, vacún, ovino e caprino, ave, porcino, coello, horta, froita, flor, de crédito Na actualidade AGACA agrupa a mais de 28.500 agricultores distribuídos en 88 entidades e 5.800 postos de traballo.
Unión de cooperativas (ESPAZOOCOOP)	Se crea en Santiago de Compostela en novembro de 2016 froito da fusión de outras tres entidades -UGACOTA, UCETAG e Sinerxía- ,pero a súa andaina non comeza oficialmente ate xaneiro do 2017 Na actualidade intégrana 205 cooperativas socias entre as que destacan as de traballo asociado. Representa a preto de 2.000 persoas socias traballadoras e 1.000 persoas socias de consumo. As cooperativas asociadas contan con un volume de facturación superior aos 50 millóns de euros

Unión de Cooperativas Galegas do Transporte (UCOGATRA)	Constitúese en 2011, e na actualidade está integrada por 29 cooperativas que agrupan a máis de 500 camións. Representa a profesionais do camión autónomos galegos, pequena e mediana empresa do transporte por estrada que decide asociarse en cooperativas como única vía factible para a supervivencia do sector. Ten como prioridades o fortalecemento do cooperativismo no sector, a defensa dos intereses das cooperativas asociadas fronte a administración e posibles terceiros, mellorar a competitividade no contexto nacional e internacional e axudar no relevo xeracional, que supón unha das problemáticas actuais máis importante.
Unión de cooperativas de vivenda (UGACOV)	Creada en xullo de 2002, é o órgano asociativo de representación do cooperativismo de vivendas en Galicia. O seu obxecto social é o fomento, desenvolvemento e defensa da promoción de vivendas en réxime cooperativo
Unión de cooperativas do mar de Galicia (UGACOMAR)	Constituída en 2008, agrupa as cooperativas do mar integradas por titulares de explotacións e profesionais de actividades pesqueiras, marisqueiras e acuicultura, agrupando a cerca de 850 socios.

Fonte: Bastida, Vaquero e Oliveira (2019, 2020).

Cadro 12.13. Outras entidades máis representativas da ES

Agrupación Empresarial de Sociedades Laborais de Galicia (AESGAL)	Crease en xullo de 2009 e agrupa ás sociedades laborais galegas. Conta con 25 entidades socias que se estruturan en dous órganos: a asemblea, que é o máximo órgano de decisión e liberación, do cal forman parte todas as empresas socias e a comisión executiva que é o órgano de dirección e representación da entidade. A súa misión é a de defensa, promoción, consolidación e representación das sociedades laborais en Galicia para o cal poñen en marcha diferentes iniciativas e servizos con este fin. As súas entidades asociadas xeran traballo para case 300 persoas e suman un volume de facturación de 21,8 millóns de euros.
Asociación empresarial Galega de Centros Especiais de Emprego sen Ánimo de Lucro (CEGASAL)	Creada en 1997, na actualidade intégрана vinte e seis centros especiais de emprego de iniciativa social repartidos pola xeografía galega. Proxectase en catorce sectores produtivos entre os que se atopan: artes gráficas, alimentación, medio ambiente, distribución, téxtil, consultaría ou recursos humanos, que dan traballo a redor de 1.500 persoas . O seu principal obxectivo é fomentar o emprego de calidade entre as persoas con discapacidade.

Asociación de empresas de inserción (AEIGA)	Fundada en 2007 coincidindo coa aprobación da normativa que regula as empresas de inserción en Galicia, agrupa a sete das dez empresas de inserción existentes na comunidade. Nace co obxectivo de impulsar o fomento e a difusión das Empresas de Inserción Laboral como modelo de loita contra a exclusión social, e como ferramenta de inserción laboral das persoas en situación ou risco de exclusión social . Na actualidade centran parte do seu traballo no fomento da contratación mediante contratos reservados e cláusulas sociais.
Federación galega de confrarías de pescadores.	Crease en 2004 por iniciativa das federacións provinciais de A Coruña, Pontevedra e Lugo. Na actualidade intégrana 63 confrarías de pescadores e representa a 12.500 persoas que están asociadas ás mesmas Ten como finalidade a de canalizar proxectos e accións institucionais que melloren as condicións de traballo, que modernicen os procesos ou o desenvolvemento da acuicultura e a potenciación dos recursos marisqueiros
Organización Galega de comunidades de montes veciñais en man común (ORGACMM)	Crease en 1999. Na actualidade, está formado por 162 comunidades de montes situadas maioritariamente na provincia de Pontevedra. Así as zonas nas que ten presenza son: Baixo Miño, Val Miñor, Vigo, Morrazo, Pontevedra, Salnés, Barbanza e Baixa-Limia. A ORGACMM traballa na consecución, entre outros, dos seguintes obxectivos: A defensa do monte veciñal coma realidade singular de Galicia, en tódolos aspectos, e especialmente no xurídico-legal, económico, social e medio- ambiental; o cumprimento da lexislación vixente sobre o monte veciñal; a toma de decisións en común ante os problemas, de calquera índole, que afectan á propiedade veciñal e servir de voceiro das comunidades ante organismos públicos e privados sobre tódolos aspectos que incidan na situación da propiedade veciñal, na política forestal.

Fonte: Bastida, Vaquero e Oliveira (2019, 2020).

12.7. Recomendacións

A aplicación de políticas públicas orientadas cara á ES precisa dunha serie de recomendacións, (Bastida, Vaquero e Oliveira, 2019, 2020; Vaquero e Bastida, 2021):

Compre seguir garantindo recursos para consolidar a aposta da Xunta de Galicia por actuacións públicas no campo da ES.

É preciso contar con liñas de axuda específicas para fomentar a concentración de sociedades, nomeadamente, para a creación de cooperativas de segundo grao. Os resultados permiten sinalar que este tipo de entidades supoñen, debido ao conseguente aumento das explotacións, unha mellora da competitividade.

É preciso un deseño de liñas específicas de apoio á internacionalización para a ES. Consideráramos que os fondos europeos no marco financeiro plurianual 2021-2027 e os fondos de recuperación, son unha oportunidade para acadar unha ES viable e sostible.

Hai que contar cunha batería de boas prácticas ilustrativa das accións de ES. Asemade, sería moi interesante incorporar, no ámbito do SUG, as ensinanzas no campo da ES. O anterior é unha realidade en varias universidades: Universidade do País Vasco (Mestrado en Economía Social e Solidaria), Universidade de Valencia (Mestrado Universitario en Economía Social) e a Universidade Autónoma de Barcelona (Posgrao en Economía Social e Solidaria).

Debe procederse a unha correcta cuantificación e valorización da actividade das entidades de ES en Galicia, a partires de novos modelos de medición e indicadores, máis alo do tradicionais aplicados as empresas tradicionais.

É necesario limitar os numerosos cambios de calado nas normativas sectoriais relacionadas coa ES que pode impedir a súa creación e/o expansión. Calquera actividade económica precisa dun marco normativo establece para o seu desenvolvemento, xa que a incerteza condiciona notablemente a expansión de novas iniciativas e/ou a consolidación da xas iniciadas.

Compre avaliar o impacto das actuacións públicas en ES, un exercicio necesario para orientar axeitadamente as políticas públicas. Ao mesmo tempo, esta tarefa é imprescindible para xustificar as achegas que se realizan dende as diferentes administracións públicas. Só desta forma se xustificará axeitadamente o importante esforzo orzamentario que se ven realizando dende a Xunta de Galicia en ES.

Hai que mellorar o papel das entidades representativas do sector. O anterior permitiría incluír axeitadamente as particularidades da ES.

Compre reforzar as actuacións dirixidas á incorporación de persoas socias traballadoras, para contrarrestar a tendencia á atomización da propiedade nas actividades cooperativas. A mesma recomendación sería aplicable ao resto de actividades da ES.

Compre mellorar o tratamento fiscal das entidades que conforman a ES, nomeadamente as cooperativas. As vantaxes tributarias inicialmente existentes para as entidades da ES téñense estendido a outras institucións, o que supuxo unha diminución clara nos beneficios fiscais de partida, o que pode frear o desenvolvemento destas entidades.

12.8. Conclusións

Nos derradeiros anos, a Comunidade Autónoma de Galicia veu reforzando o seu interese e implicación nas políticas públicas de apoio a ES. Na actualidade, a nosa Comunidade Autónoma dispón dun conxunto de instrumentos e mecanismos vivos e flexibles, que buscan garantir a mellor resposta ás necesidades da ES. O anterior é algo a ter moi en conta atendendo ás actuais circunstancias económicas que obrigan a repensar o modelo tradicional de empresa. Sen dubida, as repercusións económicas e sociais da pandemia, que aínda están por determinar na súa xusta medida, permiten afondar máis, se cabe, esta necesidade. Compre sinalar que a ES creou en Galicia en 2020, a pesares da pandemia, máis de 125 empresas. O anterior permite sinalar a afouteza deste tipo de actividades.

Considerando a necesidade de contar con políticas contracíclicas dende a perspectiva do gasto público, especialmente tras a pandemia xeral que soportamos, é necesario garantir un aumento dos orzamentos da Xunta de Galicia nos próximos anos. Compre volver poñer o foco en ES como beneficiario preferente deste tipo de políticas, tendo en conta do impacto económico e social, especialmente a nivel local, das entidades que desenvolven a súa actividade no ámbito de ES.

Debemos ser conscientes da importante contribución da ES á sociedade e da súa capacidade para contar cun modelo de desenvolvemento sostible e equilibrado. Neste senso,

requírese un esforzo particularmente importante, dende as diferentes administracións públicas con competencia no eido da ES, en todos os asuntos relacionados co apoderamento da ES, a súa visibilidade para a sociedade e o recoñecemento das oportunidades de mellora, que están moi presentes en todas as actividades que desenvolve a ES.

É necesario que as axendas políticas inclúan a ES como una actuación prioritaria a desenvolver e que os orzamentos públicos recollan este interese. Posto que a ES demostrou a súa resistencia e afouteza fronte ás últimas crises, é algo necesario e consecuente que os poderes públicos realicen unha aposta decidida por este tipo de actividades. Nesta liña, dende a *Social Economy Europe* (SEE) reclámase á UE que se dote a ES dos medios e instrumentos necesarios para superar a actual situación de forma colectiva. Sen dubida, a ES ten que aproveitar a oportunidade de mobilización de investimentos en proxectos innovadores da ES a través dos Fondos Estruturais e do programa *InvestEU*, o programa europeo para impulsar o investimento entre 2021-2027.

12.9. Bibliografía

- BASTIDA, M^a., VAQUERO, A. e OLVEIRA, A. (2019). "Políticas públicas para o desenvolvemento da Economía Social e o asociacionismo". En CANCELO, M. e BOTANA, M.J. (Dir.) *Libro Branco da Economía Social en Galicia 2018*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, Santiago de Compostela.
- BASTIDA, M^a., VAQUERO, A. e OLVEIRA, A. (2020). "Políticas públicas para o desenvolvemento da Economía Social e o asociacionismo", en CANCELO, M. T e BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe sobre a Economía Social en Galicia 2020*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, Santiago de Compostela.
- BASTIDA, M., VAQUERO, A. e CANCELO, M. (2019). "La Ley de Economía Social de Galicia". En FAJARDO, G. E CHAVEZ, R. (Eds.) *La economía social en la Comunidad Valenciana: regulación y políticas públicas*, 43-52, CIRIEC-España.
- BASTIDA, M., VAQUERO, A. e CANCELO, M. (2020). "La contribución de la Ley de Economía Social al desarrollo territorial y a la mejora del empleo", *Revesco- Revista de estudios cooperativos*, 134, 1-20.
- CHAVES, R., CALVO, R., FAJARDO, G., MONZÓN, J.L. e VALDÉS, F. (2011). "La loi espagnole de l'économie sociale", *Revue internationale de l'économie sociale*, 321, 21-24.
- CHAVES, R. e CARDONA, M.C. (2008). "Políticas de fomento de la economía social: el caso de la Comunidad Autónoma de Andalucía", 27 Congreso Internacional de CIRIEC sobre economía pública, Social y Cooperativa, Sevilla.
- CHAVES, R., e SAVALL, T. (2013). "La insuficiencia de las actuales políticas de fomento de cooperativas y sociedades laborales frente a la crisis en España", *REVESCO Revista de Estudios Cooperativos*, 113, 61-91.
- CHAVES, R., NAVARRO, A.M. e ARCAS, N. (2011). "Políticas públicas y desarrollo de la economía social. Especial atención al caso de la Región de Murcia", III Congreso Internacional de Investigación en Economía Social de CIRIEC
- CHAVES, R. (2007). *La economía social en las políticas públicas en España*. CIRIEC España. Disponible en http://www. empleo. gob. es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/NoticiasDoc/NoticiasPortada/ES_politicas_publicas_2007. pdf.
- CHAVES, R, SAVALL, T. e MONZÓN, J.L. (2016). "La política presupuestaria de fomento de la economía social en un contexto de austeridad", *Presupuesto y Gasto Público*, 85, 89-106

- COMITÉ ECONÓMICO e SOCIAL (2017). *Evolución reciente de la Economía Social en Europa*. CIRIEC-International – Centre international de recherches et d'information sur l'économie publique, sociale et coopérative
- COMITÉ ECONÓMICO e SOCIAL (2018). *Buenas prácticas en las políticas públicas relativas a la economía social europea tras la crisis económica. Síntesis*, CIRIEC internacional.
- SOCIAL ECONOMY EUROPE (2018). *El futuro de las políticas europeas para la Economía Social. Hacia un plan de Acción*.
- FAJARDO, G. (2012). "El fomento de la Economía Social en la legislación española", *REVESCO-Revista de Estudios Cooperativos*, 107, 58-97.
- FERNÁNDEZ, J.; MARTÍN, S. e LEJARRIAGA, G. (2010). "Retos del trabajo autónomo para afrontar una crisis económico-financiera", *Revista Economistas*, 124, 99-113.
- FERREIRO, J., DEL VALLE, M. G. e GÓMEZ, C. (2012). "Similarities and differences in the composition of public expenditures in the European Union", *Journal of economic issues*, 46(3), 633-660.
- LEJARRIAGA, G. e MARTÍN, S. (2018). "Las sociedades laborales". En Monzón, J. L. (Dir.) (2010), *La Economía Social en España en el año 2008*, CIRIEC-España, Valencia.
- MONZÓN, J. L., CALVO, R., CHAVES, R., FAJARDO, G. e VALDÉS, F. (2009). *Informe para la elaboración de una Ley de fomento de la Economía Social*, CIRIEC -Ministerio de Trabajo e Inmigración.
- PEDRERO, J.A. e MESEGUER, V. (2019). "El futuro de las políticas europeas para la economía social pasa por un plan de acción", *Mediterráneo Económico*, 32, 395-406.
- SOCIAL ECONOMY EUROPE (2020). *El futuro de las políticas europeas para la Economía Social: Hacia un plan de acción*, http://ciriec.es/wp-content/uploads/2018/11/SEE_Hacia_Plan_Accion_Economia_Social.pdf
- VAQUERO, A. (2017). "Actuaciones fiscales en materia de emprendimiento: resultados y líneas de mejora", *Presupuesto y Gasto Público*, 88, 163-181.
- VAQUERO, A., BASTIDA, Mª e VÁZQUEZ, M.A. (2020). "Tax measures promoting cooperatives: a fiscal driver in the context of the Sustainable Development Agenda European", *European Research on Management and Business Economics*, 26(3), 127-133.
- VAQUERO, A. e BASTIDA, Mª. (2021). *A Economía Social como modelo de desenvolvemento para Galicia*, Foro Económico de Galicia.
- VÉRGEZ, J. C. (2019). "La proyección de la nueva Ley 9/2017, de 8 de noviembre, de Contratos del sector público, sobre el ámbito de la Economía social: un nuevo marco regulatorio para las entidades del tercer sector", *Revista Aranzadi Doctrinal*, (4), 6.
- XUNTA DE GALICIA (Varios anos). *Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma de Galicia*

Normativa

- ESPAÑA. Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre Réxime Fiscal das Cooperativas.
- ESPAÑA. Real Decreto 1044/1985, de 19 de xuño, polo que se regula o abono da prestación por desemprego na súa modalidade de pago único polo valor actual do seu importe, como medida de fomento do emprego.
- ESPAÑA. Resolución do 15 de marzo de 2018, da Secretaría de Estado de Emprego, pola que se publica o Acordo do Consello de Ministros de 29 de decembro de 2017, polo que aprobouse a Estratexia Española de Economía Social 2017-2020
- GALICIA. Decreto 225/2012, do 15 de novembro, de creación da Rede Eusumo para o fomento do cooperativismo e a economía social e a regulación do seu funcionamento
- GALICIA. Lei 5/1998, do 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia.

GALICIA. Decreto 25/2001, do 18 de xaneiro, polo que se regula a organización e funcionamento do Consello Galego de Cooperativas.

GALICIA. Decreto 430/2001, de 18 de decembro, polo que se aproba o Regulamento do Rexistro de Cooperativas de Galicia.

GALICIA. Decreto 248/2004, do 14 de outubro, polo que se regulan os procedementos de conciliación e arbitraje cooperativa.

GALICIA. Orde do 29 de decembro de 2020 pola que se establecen as bases reguladoras de subvencións para sufragar os gastos de funcionamento das entidades asociativas de cooperativas, sociedades laborais, centros especiais de emprego e empresas de inserción e se convocan para o ano 2021.

13. RESUMO EXECUTIVO

A Economía Social está adquirindo unha presenza cada vez máis consolidada no panorama económico e político europeo, español e galego. Máis aló das cifras ou conclusións que imos resumir, son, as súas características as que permiten priorizar ás persoas sobre o capital, crear empregos de calidade, con fórmulas de goberno democráticas, e todos os demais principios que se recollen, tanto na Lei galega como a española, e que fan que sexan entidades de interese para toda a sociedade, xa que conforman un modelo de desenvolvemento económico e empresarial máis sostible e máis igualitario.

Como datos máis relevantes destacar as **1.452 cooperativas** e **1.459 sociedades laborais** inscritas no Rexistro da Xunta de Galicia a 31 de decembro de 2020. Esta información non coincide co número de sociedades inscritas na seguridade social, publicada polo Ministerio de Traballo e de Economía Social.

Mantense os **111 centros especiais de emprego** que tiñamos no 2019, mentres que aumentan en unha as **empresas de inserción**, sendo **13** no último ano. **63 confrarías**, **1.088 sociedades agrarias de transformación**, **3.013 comunidades de montes veciñais en man común**, e as **4 mutuas** completan o mapa das entidades de mercado da Economía Social en Galicia.

Nesta sección, preséntanse as principais conclusións obtidas, polos autores de cada capítulo deste informe, referido a evolución no ano 2020 dos indicadores dispoñibles sobre as distintas familias que compoñen a Economía Social en Galicia, pero tamén sobre a análise da nova lei de recuperación da terra agraria en Galicia e as políticas públicas e o tecido asociativo.

13.1. Cooperativas

- A 31 de decembro de 2020 hai **1.452 cooperativas** inscritas no Rexistro da Xunta de Galicia en Galicia. Isto supón unha diminución en relación coa creación rexistrada o ano precedente, e que pode estar relacionada coa crise económica.

- As cooperativas galegas contribúen cun 4 % do total de cooperativas inscritas na seguridade social en España, unha cantidade inferior á que lle correspondería en proporción á súa participación no PIB, na poboación estatal e no conxunto de empresas do Estado.
- A distribución territorial das cooperativas persiste no devalar polarizado da actividade económica na comunidade galega. Así, case oito de cada dez novas cooperativas activas localízanse nas provincias atlánticas e un incremento da importancia das cooperativas urbanas en detrimento das localizadas en áreas rurais. Destaca o comportamento da provincia de Pontevedra onde xa son máis cooperativas que se crean nas áreas urbanas que nas rurais.
- Preto dun 83 % das cooperativas galegas rexistradas en 2020 o fan baixo a figura de traballo asociado. Esta cifra alcanza o 90 % se sumamos todas as fórmulas de cooperativas de traballo.
- Detéctase que existe unha ampla marxe de mellora na constitución e consolidación de cooperativas vinculadas a sectores estratéxicos da economía galega, como as cooperativas do mar, agrarias e de explotación en común da terra. Igualmente, Detéctase unha baixa incidencia dos procesos de consolidación de cooperativas, en concreto, a creación de cooperativas de segundo grao.
- No que se refire ao número de persoas socias, no ano 2020 as novas cooperativas perderon dimensión con respecto aos anos anteriores xa que a media de persoas socias non alcanza as 3. A análise dos datos nas cooperativas que presentan desagregación por sexo do número de socios revela que a presenza feminina é maior que no ano 2019 acadando o 43,53 %.
- As cooperativas vencelladas ao sector servizos e a construción son as que soportan as diminucións de novas cooperativas fronte ás dos sectores primarios e secundarios que aumentaron levemente.
- Finalmente, destaca a concentración de actividade das cooperativas en torno a cinco actividades: comercio, industria manufactureira, actividades profesionais, agricultura e educación.

13.2. Sociedades Laborais

- As Sociedades Laborais son unha fórmula de auto emprego que xurdiron para dar saída a empresas que estaban en situación e crise, aínda que se constata que moitas das constituídas son de nova creación. Son sociedades mercantís nas que a maioría do capital social é propiedade dos traballadores que prestan servizos de forma retribuída, persoal e directa cunha relación laboral por tempo indefinido.
- A evolución destas sociedades, en Galicia e España, segundo os datos publicados polo ministerio, é decrecente no tempo. No último ano, a data de 30 de xuño, hai 417 sociedades galegas inscritas na Seguridade Social, sendo 439 menos que as que había no ano 2009, cunha caída media anual similar á media española (-6,3%).
- No último ano, perdéronse 123 empregos nestas sociedades en Galicia, -5,4%, caída moi inferior á media española (-8,8%).
- Segundo a súa forma xurídica, no ano 2020 tiñamos 27 sociedades anónimas laborais inscritas na Seguridade Social, 3 menos que o ano anterior, sendo menor a caída en España (-6,9% fronte ao -10%). A peor evolución das SAL pode estar relacionada cos maiores requirimentos en canto ao número de socios e de capital, aínda que estamos a ver unha caída continuada no tempo en canto a esta fórmula empresarial

entro da Economía Social, fronte ao maior comportamento emprendedor coa fórmula cooperativa.

- A presenza das mulleres na estrutura destas sociedades en Galicia acadou o 66,7% no ano 2020 na categoría de socios capitalistas e o 33,3% nos traballadores, sendo ambas porcentaxes superiores ás da media española (40,8% e 31,1%). Con relación ao informe anterior, aumenta o peso feminino na categoría de socios capitalistas aínda que diminúe nos traballadores. No conxunto, as mulleres representan o 35,2% dos socios, reducindo a súa participación con relación ao ano anterior (42,9%).
- Segundo os datos do rexistro da Xunta de Galicia, no ano 2020 había 1.459 sociedades laborais inscritas no rexistro na nosa comunidade, atopándose a maioría as provincias de Pontevedra (556) e A Coruña (496). A maioría exercen a súa actividade nos servizos (69,7%), seguida pola industria (16,2%), construción (12,1%) e agricultura (2%). A súa antigüidade media é de 16,2 anos (aínda que as que operan na industria acadan os 16,8 anos). As sociedades con máis idade as atopamos en Lugo, sobre todo na industria (21 anos) e na agricultura (18,1 anos).
- No ano 2020 constituíronse 23 novas sociedades laborais, 16 no sector servizos, 4 na industria, 2 na construción e 1 na agricultura. Nese mesmo ano, déronse de baixa 38: 25 nos servizos, 9 na industria, 3 na construción e 1 na agricultura. Por provincias, e Pontevedra a que perde máis empresas, 24, fronte as 9 de A Coruña, 3 de Lugo e 2 de Ourense.

13.3. Empresas de Inserción

- En decembro de 2020, había **13 empresas de inserción activas** e rexistradas na Xunta de Galicia, polo que a crise marcada pola pandemia do Covid-19 non afectou negativamente a estas empresas.
- Por sectores: 9 delas clasifícanse nos servizos, 1 no sector primario, 2 na industria e 1 na construción. Por provincias, a maioría, 7, teñen a sede na provincia de A Coruña, 4 en Pontevedra e 2 en Lugo. Todas teñen a forma xurídica de sociedade limitada.
- No referente ao número de persoas contratadas e a facturación por traballador, os datos dispoñibles na base SABI só chegan a 2019, polo que non posibilitan coñecer o impacto da pandemia sobre estas variables. O que permiten constatar é o crecemento continuado do número de persoas empregadas en empresas de inserción en Galicia, que chegan a 74 no 2019.
- En canto á facturación por traballador diminúe de 31.303 euros no 2018 a 30.499 euros no 2019. Se temos en conta todo o período, obsérvase que supera todos os anos os 28.000 euros e mesmo chega a superar os 45.000 no 2014. Pode dicirse que estas cifras garanten que as empresas de inserción en Galicia compren coa combinación de obxectivos deste tipo de iniciativas empresariais: a viabilidade empresarial e o desenvolvemento de metodoloxías que fan posible a inserción laboral das persoas en ou en risco de exclusión.
- Por outra banda, no 2019, nas tres EIL da AEIGA das que se dispón de datos, o número de traballadores na modalidade de inserción (15) era lixeiramente menor que o dos que non estaban nesa condición (17). Predominaban os homes nas dúas modalidades (o 78,1% do total son homes).
- A Consellería de Economía, Emprego e Industria convoca anualmente axudas para fomentar tanto a creación como o mantemento deste tipo de empresas. Estas permiten

cubrir unha parte do custo salarial das persoas vulnerables e tamén do custo adicional que se deriva do emprego deste tipo de traballadores. As partidas orzamentarias dirixidas aos programas de incentivos son de 800.000 euros para 2021, incrementándose substancialmente desde os 400.000 do 2020.

- A suma do retorno económico e do aforro para as AAPP supera as axudas públicas recibidas por estas empresas

13.4. Centros Especiais de Emprego

- Os CEE poden ser de carácter público ou privado, con ou sen ánimo de lucro. Segundo os datos do Rexistro de CEE da Xunta de Galicia correspondentes ao ano 2020 existían un total de 111 CEE, 57 pertencentes á Economía Social e 54 pertencentes á economía capitalista. A cifra é a mesma que a do ano anterior porque aínda que se crearon 4 novos Centros tivo lugar o mesmo número de baixas.
- En torno ao 80% dos CEE adoptan a forma xurídica e Sociedade Limitada (75,4% ES; 83,3% EC).
- Máis da metade dos CEE centran as súas actividades no sector servizos (55,7%), levando a cabo principalmente actividades de limpeza xeral de edificios e de xardinería.
- No ano 2019 case o 8% da forza de traballo de 16 a 64 anos está representada polo colectivo de persoas con discapacidade en Galicia no ano 2019. O 68,3% das discapacidades rexistradas son de tipo físico e predominan aquelas con porcentaxes comprendidas entre o 33% e o 44%.
- A menor presenza no mercado laboral reflexa unha taxa de actividade tan só dun 29,7 %, o que supón 47,4 puntos por debaixo da do colectivo de persoas sen discapacidade. A taxa de emprego foi do 23%, a 45,2 puntos de distancia do grupo de persoas sen discapacidade. Por outra banda, o 22,7% da poboación activa con discapacidade atopábase en situación de desemprego, fronte a 11,5% para poboación sen discapacidade. En relación ao ano 2018 as tres taxas experimentaron unha leve diminución.
- E nos tres casos a taxa feminina supera á masculina na poboación con discapacidade, mentres que no resto da poboación isto só ocorre no caso da taxa de paro.
- Mais da metade da poboación activa das PCD tiña un grao de discapacidade de entre o 33% e o 44%, o que supón un lixeiro incremento de 0.2% en relación ao ano anterior. As discapacidades sensorial e a física levan asociadas unha maior taxa de emprego. Pola contra as taxas de actividade cando as limitacións son intelectuais e mentais non se traducen en emprego.
- As PCD teñen estudos, na súa maioría secundarios (63,7%), aínda que o 17,9% alcanzaron estudos de nivel superior.
- 10,7% dos fogares galegos no ano 2019 contaban entre os seus membros con algunha persoa en idade de traballar con discapacidade.
- Unha persoa da poboación con discapacidade no ano 2019 cobra de media en Galicia 2.359,1 euros menos que unha sen discapacidade.
- En Galicia no ano 2019, o 72% do total das axudas de apoio á creación de emprego foron destinadas á integración laboral das persoas con discapacidade. As provincias máis beneficiadas foron A Coruña con máis da metade (56,4%), seguida de Pontevedra (31%). Os CEE recibiron o 94% das axudas, destinadas principalmente ao mantemento de postos de traballo (92%).

- No ano 2020 as cifras de contratación constatan o efecto da crise sanitaria producida pola Covid-19 na contratación das PCD, e tanto en Galicia como en España os primeiros meses de 2021 non lanzan cifras especialmente optimistas para a súa recuperación. Así en Galicia no ano 2020 os contratos específicos a PCD sufriron unha caída do 20,9%, e superaron o 14% nos CEE; rompéndose a traxectoria crecente experimentada dende o ano 2013.
- Tan só 1 de cada 10 contratos son de carácter indefinido tanto en Galicia como en España no ano 2020, consolidándose así a temporalidade no emprego deste colectivo.
- Dende o ano 2013 para Galicia e o 2008 para España, máis da metade dos contratos específicos a Persoas Con Discapacidade realizáronse en CEE. No caso galego de cada 5 contratos, 3 realizáronse nun CEE no ano 2020.
- A principal fonte de financiación dos CEE da economía social no ano 2019 foi o patrimonio neto (60%) pola contra, no caso dos CEE de iniciativa empresarial ou capitalista destaca a importancia do pasivo (51%). Para o ano 2019 o 83,9% dos ingresos dos CEE da economía social procedía das súas vendas, sendo esa porcentaxe maior no caso dos centros da economía capitalista (93,2%).

13.5. Confrarías de pescadores

- No ano 2020 había 63 confrarías de pescadores, que representan o 31,8% do total das españolas (198), organizadas en 3 federacións e que conforman a Federación Galega de Confrarías de Pescadores. En Lugo atopamos 6 confrarías, 35 en A Coruña e 22 en Pontevedra.
- Das 11.498 afiliacións ás confrarías galegas, o 65,9 % son traballadores e traballadoras (7.577) e 3.921 corresponden a empresas.
- Por federacións, Pontevedra representa a maior porcentaxe de afiliacións (o 50, 2%), seguida de A Coruña (43,2 %) e Lugo (5,3 %), manténdose esta representación tanto no caso de empresas como de traballadores/as.
- No ano 2020 detéctase unha caída no número de afiliacións nas confrarías de pescadores, tanto de empresas como de traballadores/as, nas tres federacións provinciais. As maiores caídas do número de afiliados prodúcense en Lugo e Pontevedra (pola maior redución das empresas afiliadas, -18 e -15 %, respectivamente). No caso da Coruña, é superior a caída do número de afiliacións de traballadores, -15,9 %, aínda que a caída está preto da media galega (-15,7 %).
- Dado que no informe anterior en Pontevedra produciuse un aumento do número de afiliacións, pero nas outras dúas federacións houbo redución das mesmas, parece que a crisis provocada pola pandemia e restricións pola COVID-19 afectou a estas entidades, pero especialmente, no caso da federación pontevedresa.
- A maior caída das afiliacións de mulleres, tanto na categoría de empresarias como de traballadoras, fai que perdan peso nas confrarías de pescadores, representando o 37,75% das persoas traballadoras e o 12,56% das empresarias.
- Por sectores, o máis afectado pola crise foi o de pesca de altura e grande altura, cunha caída das afiliacións empresariais do 25% seguido de preto por outros sectores (que inclúe as bateas) cunha variación do -22.
- Por sector de actividade, nas provincias de A Coruña e Lugo as confrarías teñen a maior presenza no de pesca de baixura (43,9% das afiliacións), mentres que en Pontevedra, a maior porcentaxe a atopamos no marisqueo desde embarcación (41%).

- No ano 2020 en Galicia había un total de 3.724 permisos para o marisqueo, 53 menos que no ano anterior e 102 menos que no 2015. Esta redución prodúcese fundamentalmente nos marisqueos asignados ás mulleres, que pasaron dos 2.980 no ano 2015 aos 2.763 no ano 2020, son, polo, tanto 217 permisos menos. No caso dos homes, entre 2015 e 2020 aumentou o número en 115 permisos.
- A distribución de permisos, por xénero, indica que as mulleres mariscadoras teñen unha idade media máis elevada ca dos homes, aínda que para eles, parece que se está a elevar a idade media tamén, o que se terá que ir analizando nos próximos anos.
 - total de pesca desembarcada nos portos galegos no ano 2019 foi de 205.838 toneladas, o que supón un 7,5% menos que no ano anterior. A caída media anual da pesca en Galicia foi do -2,7%, inferior ao -3,1% no conxunto dos portos do Estado.
- En total, no ano 2020 vendéronse nas lonxas galegas 150.256 toneladas de produtos procedentes da pesca fresca, que xeraron un valor de 413 millóns de euros.

13.6. As Sociedades Agrarias de transformación

- En Galicia, en 2020, había **1.088 entidades** baixo esta forma societaria, onde participan 10.304 socios, cun capital social de 60,6 millóns de euros. Unhas cifras que permiten situar a Galicia como a sexta Comunidade Autónoma por número de SAT e a oitava por número de socios e capital social. Unhas cifras que poñen en valor a importancia deste tipo de entidades no sector primario galego.
- O peso do sector primario sobre os indicadores económicos e laborais en Galicia permiten xustificar esta conclusión, de forma parecida ao que sucede co resto de CC. AA cun importante peso relativo do sector agrario, gandeiro e forestal, como sucede en Andalucía, Estremadura, Castela e León e Castela-A Mancha
- En Galicia, son as provincias da Coruña e Lugo as que teñen un maior número de SAT, algo similar obtense a partir do estudo do número de socios e o importe de capital social. Asemade, da análise efectuada pódese comprobar como Galicia presenta, en 2020, un reducido número medio de socios por SAT (9,5) en relación ao indicador a nivel nacional (24,9), aínda que a dotación media por socio en Galicia (5.881 euros) é superior ao resultado obtido a nivel nacional (3.382 euros).
- Sen dúbida toda esta información tennos que permitir reflexionar achega da relevancia desta figura para a transformación do sector agrario, gandeiro e forestal en Galicia, pero tamén para mellorar a situación demográfica, económica e social do medio rural na nosa Comunidade Autónoma.

13.7. As Comunidades e Mancomunidades de Montes Veciñais en Man Común

O monte en Galicia representa máis do 60% da superficie total, cunha estrutura de propiedades singular xa que preto de **700.000 hectáreas** de territorio galego (case o 25%) corresponde a montes veciñais de man común (**MVMC**) sendo **3.013** as Comunidades que as xestionan.

- Trátase de fincas que pertencen a agrupacións veciñais, en réxime de comunidade, sen asignación de cotas polos membros da mesma, xa que son partícipes por ser veciños. Precisamente a súas especiais características- propiedade de natureza privada e colectiva, en réxime de aproveitamento veciñal- permiten aplicar técnicas de aproveitamento conxunto, das que non só poden beneficiarse os veciños, senón a toda a colectividade, derivadas das importantes externalidades positivas xeradas.
- Na nosa Comunidade Autónoma temos, en 2020, 234 montes de titularidade pública, cunha superficie de 53.636 hectáreas, sendo a provincia de A Coruña a que dispón de máis espazos destas características. Polo que respecta aos MVMC son 3.349, cunha superficie conxunta de 667.997 ha., e cunha superficie media de 199 ha., o que permite un claro aproveitamento de estes espazos, garantindo una maior rendibilidade dos recursos. Precisamente, a provincia de Ourense é a que ten un maior potencial ao ter o 38 % dos montes veciñais en man común e o 41,5 % da superficie.
- Outra das cuestións que merece salientarse é a necesidade de que as CMVMC melloren a súa situación administrativa. En 2020 só un 10,3 % cumprían con todas as obrigas. Esta falta de cumprimento débese especialmente a falta de comunicación dos reinvestimentos, o que sen dúbida é unha rémora para coñecer a situación actual e para mellorar o aproveitamento destes espazos.

13.8. As Mutuas de seguros e mutualidades de previsión social

- En decembro de 2020, hai en Galicia **1 mutua de ámbito nacional e 3 mutualidades de previsión social de ámbito autonómico**. Estas últimas son todas consideradas de dimensión reducida. Aínda que non son un número elevado, as mutuas de seguros e mutualidades de previsión social que están neste momento activas en Galicia teñen unha longa traxectoria.
- Nese ano, as entidades consideradas acollen a **6.646 mutualistas**. Non obstante, as cifras de asegurados son maiores dado que, ademais dos asinantes da póliza, deben incluírse outros beneficiarios das mesmas (cónxuxes, fillos menores...), chegando a cubrir un total de 9.461 asegurados.
- Estas empresas contaban con 12 persoas empregadas no 2020, 6 eran mulleres e 6 homes. Estas cifras vense mantendo nos anos recentes. Agora ben, debe terse en conta que hai moitos outros profesionais que traballan vinculados ás mutuas, como é o caso dos cadros médicos.
- Con respecto ás actuacións fronte á pandemia da COVID-19, todas as entidades activaron no 2020 os plans de continxencia necesarios para garantir a seguridade e permitir a continuidade do negocio; ademais, levaron a cabo análises preliminares sobre os riscos que esa conxuntura inédita puidera ter sobre a súa situación financeira e de solvencia. A pesar da pandemia, todas as entidades mantiveron no 2020 os seus niveis de solvencia dentro dos límites de risco. Non obstante, as contas anuais das mutualidades vinculadas aos servizos médicos e aos seguros de vida víronse notablemente afectadas polo incremento da sinistralidade e a redución das prestacións pagadas.
- En 2020, as primas devengadas polas mutuas e mutualidades de previsión social en Galicia acadaron os 13.473 miles de euros, dos cales 13.319 corresponderon ao ramo non vida. Obsérvase, polo tanto, un incremento con respecto aos anos anteriores que se debe ao aumento experimentado polas primas devengadas pola Sociedade de

seguros mutuos marítimos de Vigo. As das mutualidades de previsión social baixan lixeiramente.

13.9. Políticas públicas e asociacionismo

- Nos derradeiros anos, a Comunidade Autónoma de Galicia veu reforzando o seu interese e implicación nas políticas públicas de apoio a ÉS. Na actualidade, a nosa Comunidade Autónoma dispón dun conxunto de instrumentos e mecanismos vivos e flexibles, que buscan garantir a mellor resposta ás necesidades da ES. O anterior é algo a ter moi en conta atendendo ás actuais circunstancias económicas que obrigan a repensar o modelo tradicional de empresa. Sen dubida, as repercusións económicas e sociais da pandemia, que aínda están por determinar na súa xusta medida, permiten afondar máis, se cabe, esta necesidade. Compre sinalar que a ES creou en Galicia en 2020, a pesares da pandemia, máis de 125 empresas. O anterior permite sinalar a afouteza deste tipo de actividades.
- Considerando a necesidade de contar con políticas contracíclicas dende a perspectiva do gasto público, especialmente tras a pandemia xeral que soportamos, é necesario garantir un aumento dos orzamentos da Xunta de Galicia nos próximos anos. Compre volver poñer o foco en ES como beneficiario preferente deste tipo de políticas, tendo en conta do impacto económico e social, especialmente a nivel local, das entidades que desenvolven a súa actividade no ámbito de ES.
- Debemos ser conscientes da importante contribución da ES á sociedade e da súa capacidade para contar cun modelo de desenvolvemento sostible e equilibrado. Neste senso, requírese un esforzo particularmente importante, dende as diferentes administracións públicas con competencia no eido da ES, en todos os asuntos relacionados co apoderamento da ES, a súa visibilidade para a sociedade e o recoñecemento das oportunidades de mellora, que están moi presentes en todas as actividades que envolve a ES.
- É necesario que as axendas políticas incluían a ES como una actuación prioritaria a desenvolver e que os orzamentos públicos recollan este interese. Posto que a ES demostrou a súa resistencia e afouteza fronte ás últimas crises, é algo necesario e consecuente que os poderes públicos realicen unha aposta decidida por este tipo de actividades. Nesta liña, dende a *Social Economy Europe* (SEE) reclámase á UE que se dote a ES dos medios e instrumentos necesarios para superar a actual situación de forma colectiva. Sen dubida, a ES ten que aproveitar a oportunidade de mobilización de investimentos en proxectos innovadores da ES a través dos Fondos Estruturais e do programa *InvestEU*, o programa europeo para impulsar o investimento entre 2021-2027.

13.10. Lei de Recuperación das Terras Agrarias en Galicia

- A aprobación da LRTAG supón unha aposta decidida e ambiciosa do Goberno Galego pola recuperación de terra agraria en situación de infrautilización ou abandono, articulando os mecanismos necesarios para facer fronte aos problemas estruturais que, en grande medida, están detrás desta situación: o reducido tamaño e dispersión das

parcelas agrarias e a súa pertenza a propietarios maioritariamente desligados do medio rural e, en moitos casos, descoñecidos.

- Do amplo contido da LRTAG consideramos necesario destacar dous dos novidosos instrumentos de recuperación de terras: as agrupacións de xestión conxunta e os polígonos agroforestais. Aínda que se trata de figuras deseñadas non pensando exclusivamente nas entidades da economía social, polos principios e obxectivos que as inspiran, así como polos requisitos para a súa posta en marcha, resultan especialmente acaídas para ser promovidas polos axentes da economía social relacionados co mundo rural.
- As agrupacións de xestión conxunta permitirán a agregación de medios, capacidades e coñecementos para xestionar conxuntamente terreos agroforestais dunha forma ordenada que, entre outros resultados, supoñan a creación de emprego endógeno, redundando na mellora da calidade de vida e expectativas de desenvolvemento da poboación rural. Consideramos que a regulación desta figura poder resultar confusa e dar lugar a certa inseguridade xurídica ao quedar fixada en dúas normas diferentes, na propia LRTAG para as de carácter agrogandeiro e na Lei de montes para de carácter forestal, con redaccións redundantes e non claramente diferenciadas. Non obstante, polo seu obxecto e finalidade, están chamadas a xogar un papel principal no desenvolvemento do medio rural, sempre que se artellen os incentivos necesarios e se vaia adecuando a súa regulación aos requirimentos que vaian xurdindo a medida que se desenvolvan na práctica.
- Os polígonos agroforestais, e a regulación establecida para a súa posta en marcha, permitirán incorporar á produción agroforestal terras infrautilizadas ou en estado de abandono, aproveitando así o potencial endógeno que Galicia ten no ámbito rural. En relación con esta figura consideramos que se outorga un papel preponderante aos de iniciativa pública, que requirirán para a o éxito da súa posta en marcha duns medios, administrados de forma eficiente e eficaz, dos que non sempre dispón a Administración. Seguramente de cara ao futuro será necesario un maior impulso dos de iniciativa privada, sempre respectando o principio de voluntariedade dos que se incorporan aos mesmos, pero sen que sexa necesario o acordo para o seu inicio e que este se poida acadar ao longo do proceso de aprobación.
- Para o éxito destes instrumentos, xunto coas accións pedagóxicas de difusión e explicación e, no seu caso, de adecuación normativa que normalmente require a posta en marcha de figuras tan novidosas como estas, consideramos necesario articular medidas de apoio e incentivo con alcance suficiente: apoio administrativo na tramitación e posta en marcha, pondo os medios da Administración autonómica a disposición dos posibles promotores; incentivos fiscais, suficientes en relación coas competencias Autonómicas aos que se deben engadir os de competencia Estatal; e medidas financeiras, que permitan facer fronte aos requirimentos financeiros destes instrumentos de recuperación da terra agraria de Galicia.

13.11. Recomendacións xurídicas

Reforma da Lei de Cooperativas de Galicia

- A reforma debe producirse en tres bloques: liberdade de actuación, sustentabilidade económica e crecemento.

- En canto á liberdade de actuación, debe incluírse a posibilidade de desenvolver calquera tipo de actividade económica, reducindo, ou directamente eliminando, as restricións ás cooperativas nalgúns sectores. Así, e co mesmo afán, debe incluírse a existencia das cooperativas multisectoriais que permiten a posta en valor do coñecemento de socios do mesmo terreo en diferentes ámbitos e dar unha resposta e prestar uns servizos de forma localizada pero máis ambiciosa e plural nun territorio.
- En canto á sustentabilidade económica sería de interese potenciar aínda máis a entrada e posición xurídica dos socios aportantes de capital que, sen adquirir a condición de socios, permitan á cooperativa acometer avances no desenvolvemento das súas actividades económicas e empresariais. Neste marco, habería que arbitrar instrumentos xurídicos facilitadores da sustentabilidade económica da cooperativa orientados a reforzar a intercooperación ou a concentración de cooperativas.

Reforma normativa doutras entidades da Economía Social.

- As reformas por realizar a nivel específico exceden, na nosa opinión, os límites das cooperativas debendo falar, para ser máis precisos, das entidades da Economía Social. Neste sentido, deben abordarse reformas nas Confrarías de Pescadores e nas Mutualidades para renovar a súa articulación xurídica e permitir a súa evolución cara ás novas realidades actuais.

Reforma do Rexistro de Cooperativas.

- As reformas propostas en relación co Rexistro de Cooperativas teñen dúas ópticas, unha nacional e outra autonómica. En relación coa primeira das ópticas, a existencia de pluralidade de rexistros cooperativos, e doutras entidades da economía social, está a ter como consecuencia a dispersión da información das entidades, o cal implica unha menor transparencia e, sobre todo, un menor control da actividade real destas. Ademais, tendo en conta os diferentes criterios e requisitos de cada un dos rexistros, prodúcense situacións que minan a seguridade xurídica, permitindo a diferenza de trato entre as entidades que operan no mercado. Por iso, entendemos que debe realizarse unha reflexión nacional en relación cunha posible unificación dos rexistros.
- Por último, en relación coa segunda óptica, o Rexistro de Cooperativas Galego, habería que seguir profundando no reforzo do seu acceso telemático, así como na conectividade con outros Rexistros e organismos, na procura dunha maior eficiencia na prestación dos seus servizos no ámbito cooperativo

14. BIBLIOGRAFÍA

- ASOCIACIÓN GALLEGA DE COOPERATIVAS ALIMENTARIAS, AGACA (2020). <http://agaca.coop/>
- BASTIDA, M. e VAQUERO, A. (2019). "As comunidades e mancomunidades de montes man común, en CANCELO, M. e BOTANA, M.J. (Dir.) *Libro Branco da Economía Social en Galicia 2019*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, Santiago de Compostela.
- BASTIDA, M., VAQUERO, A. e CANCELO, M. (2019). "La Ley de Economía Social de Galicia". En FAJARDO, G. E CHAVEZ, R. (Eds.) *La economía social en la Comunidad Valenciana: regulación y políticas públicas*, 43-52, CIRIEC-España.
- BASTIDA, M., VAQUERO, A. e CANCELO, M. (2019). "La Ley de Economía Social de Galicia". En FAJARDO, G. E CHAVEZ, R. (Eds.) *La economía social en la Comunidad Valenciana: regulación y políticas públicas*, 43-52, CIRIEC-España.
- BASTIDA, M., VAQUERO, A. e CANCELO, M. (2020). "La contribución de la Ley de Economía Social al desarrollo territorial y a la mejora del empleo", *Revesco- Revista de estudios cooperativos*, 134, 1-20.
- BASTIDA, M., VAQUERO, A. e CANCELO, M. (2020). "La contribución de la ley de economía social al desarrollo territorial y a la mejora del empleo", *Revesco- Revista de estudios cooperativos*, 134, 1-20.
- BASTIDA, M., VAQUERO, A. e VÁZQUEZ, M.A. (2021). "A New Life for Forest Resources: The Commons as a Driver for Economic Sustainable Development—A Case Study from Galicia", *Land*, 10(2): 99,
- BASTIDA, M^a, VAQUERO, A. e OLVEIRA, A. (2019). "Políticas públicas para o desenvolvemento da Economía Social e o asociacionismo". En: CANCELO, .M e BOTANA, M.J. (Dir.) *Libro Branco da Economía Social en Galicia 2018*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, Santiago de Compostela.
- BASTIDA, M^a, VAQUERO, A. e OLVEIRA, A. (2020). Políticas públicas para o desenvolvemento da Economía Social e o asociacionismo, en CANCELO, M. T e BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe sobre a Economía Social en Galicia 2019*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudios Cooperativos, Santiago de Compostela.

- CANCELO, M; BOTANA, M. (Directores) (2021). Informe sobre a economía social en Galicia 2019. Universidade de Santiago de Compostela. Centro de Estudos Cooperativos (CECOOP).
- CANCELO, M. & VAQUERO, A. (2019). "As sociedades agrarias de Transformación". En: CANCELO, M. e BOTANA, M.J. (Dir.) *Libro Branco da Economía Social en Galicia 2018*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudos Cooperativos, Santiago de Compostela.
- CANCELO, M. & VAQUERO, A. (2020). As sociedades agrarias de Transformación en CANCELO, M. e BOTANA, M.J. (Dir.) *Informe sobre a Economía Social en Galicia 2019*, Universidade de Santiago de Compostela-Centro de Estudos Cooperativos, Santiago de Compostela.
- CHAVES, R. (2007). *La economía social en las políticas públicas en España*. CIRIEC España. Disponible en http://www. empleo. gob. es/es/sec_trabajo/autonomos/economia-soc/NoticiasDoc/NoticiasPortada/ES_politicas_publicas_2007. pdf.
- CHAVES, R. e CARDONA, M.C. (2008). "Políticas de fomento de la economía social: el caso de la Comunidad Autónoma de Andalucía", 27 Congreso Internacional de CIRIEC sobre economía pública, Social y Cooperativa, Sevilla.
- CHAVES, R., CALVO, R., FAJARDO, G., MONZÓN, J.L. e VALDÉS, F. (2011). "La loi espagnole de l'économie sociale", *Revue internationale de l'économie sociale*, 321, 21-24.
- CHAVES ÁVILA, R. JULIÁ IGUAL, J.F. Y MONZÓN CAMPOS, J.L. Dirs. (2019). *Libro Blanco del cooperativismo y la economía social valenciana*. CIRIEC-España, Centro Internacional de
- CHAVES, R., NAVARRO, A.M. e ARCAS, N. (2011). "Políticas públicas y desarrollo de la economía social. Especial atención al caso de la Región de Murcia", III Congreso Internacional de Investigación en Economía Social de CIRIEC, Centro de Investigación e Información sobre la Economía Pública, Social y Cooperativa
- CHAVES, R., e SAVALL, T. (2013). "La insuficiencia de las actuales políticas de fomento de cooperativas y sociedades laborales frente a la crisis en España", *REVESCO Revista de Estudios Cooperativos*, 113, 61-91.
- CHAVES, R, SAVALL, T. e MONZÓN, J.L. (2016). "La política presupuestaria de fomento de la economía social en un contexto de austeridad", *Presupuesto y Gasto Público*, 85, 89-106
- COMITÉ ECONÓMICO e SOCIAL (2017). *Evolución reciente de la Economía Social en Europa*. CIRIEC-International – Centre international de recherches et d'information sur l'économie publique, sociale et coopérative
- COMITÉ ECONÓMICO e SOCIAL (2018). *Buenas prácticas en las políticas públicas relativas a la economía social europea tras la crisis económica. Síntesis*, CIRIEC internacional.
- FAEDEI (2020): *Impacto laboral y económico de la crisis del covid19 en las empresas de inserción en España*. Madrid: Federación de Asociaciones Empresariales de Empresas de Inserción (FAEDEI).
- FAJARDO, G. (2012). "El fomento de la Economía Social en la legislación española", *REVESCO-Revista de Estudios Cooperativos*, 107, 58-97.
- FERNÁNDEZ, J.; MARTÍN, S. e LEJARRIAGA, G. (2010). "Retos del trabajo autónomo para afrontar una crisis económico-financiera", *Revista Economistas*, 124, 99-113.
- FERREIRO, J., DEL VALLE, M. G. e GÓMEZ, C. (2012). "Similarities and differences in the composition of public expenditures in the European Union", *Journal of economic issues*, 46(3), 633-660.
- FORO ECONÓMICO DE GALICIA (2019). *Xornada sobre o sector forestal*, Ribadavia, 30 de maio de 2019.

- INFORME ARDÁN (2020). *Informe ARDÁN Galicia 2020*, ARDÁN Información Empresarial | CZFV
- JULIA, J.F. & SERVER, R.J. (2003). "Social Economy Companies in the Spanish Agricultural Sector: Delimitation and Situation in the Context of the European Union", *Annals of Public and Cooperative Economics*, núm. 74 (3), pp. 465-488.
- LEJARRIAGA, G. e MARTÍN, S. (2018). "Las sociedades laborales". En: Monzón, J. L (Director) (2010), *La Economía Social en España en el año 2008*, CIRIEC-España, Valencia
- LÓPEZ IGLESIAS, E. (2019). "El sector agrario y agroalimentario en Galicia; balance de las transformaciones desde la integración europea, 1986-2016, *Revista Galega de Economía*, 28(3), 1-20.
- MAULEÓN, E. & GENOVART, J.I (2018). "La inclusión de la sociedad agraria de transformación en la Ley de Economía Social. Pretensión del legislador o realidad en la praxis empresarial", *CIRIEC-España.Revista Jurídica*, 29, 1-38.
- MONTERO VILAR, J.A., REZA CONDE, M.C. & PEDROSA LEIS, C. (2016): "Mutualidades de previsión social, economía social y mercado asegurador", *CIRIEC-España, Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa*, 29, 47-79.
- MONZÓN, J. L., CALVO, R., CHAVES, R., FAJARDO, G. e VALDÉS, F. (2009). *Informe para la elaboración de una Ley de fomento de la Economía Social*, CIRIEC -Ministerio de Trabajo e Inmigración.
- Obtido de: <http://www.faedei.org/images/docs/documento89.pdf>
- OMS (2001). <https://www.who.int/es>; <https://www.who.int/topics/disabilities/es/>
- ONU (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities. New York. <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>
- PEDRERO, J.A. e MESEGUER, V. (2019). "El futuro de las políticas europeas para la economía social pasa por un plan de acción", *Mediterráneo Económico*, 32, 395-406.
- ROMÁN, C. (2008). "Las Sociedades Agrarias de Transformación en España: un análisis histórico", *Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, núm. 63, pp. 65-87.
- ROMÁN, C., GUZMÁN, B., MENDOZA, J. & PÉREZ, M^a. V. (2020). "La sostenibilidad social de las SATs. Una propuesta de indicadores para su evaluación, *Revesco- Revista de Estudios Cooperativos*, núm. 133, pp. 71-80.
- SERVER IZQUIERDO, R.J. & MARÍN, M. (2004). "Fiscalidad de las empresas de economía social", *Mediterráneo Económico*, Editorial Cajamar Caja Rural de crédito, núm. 6, pp. 223-237.
- SOCIAL ECONOMY EUROPE (2018). *El futuro de las políticas europeas para la Economía Social. Hacia un plan de Acción*.
- VAQUERO, A. (2017). "Actuaciones fiscales en materia de emprendimiento: resultados y líneas de mejora", *Presupuesto y Gasto Público*, 88, 163-181.
- VAQUERO, A. e BASTIDA, M^a. (2021). *A Economía Social como modelo de desenvolvemento para Galicia*, Foro Económico de Galicia.
- VAQUERO, A. e BASTIDA, M^a. (2021). "A Economía Social como modelo de desenvolvemento para Galicia", *Documento 32 do Foro Económico de Galicia*, <https://foroeconomicodegalicia.es/documentos.html>
- VAQUERO, A., BASTIDA, M^a e VÁZQUEZ, M.A. (2020). "Tax measures promoting cooperatives: a fiscal driver in the context of the Sustainable Development Agenda European", *European Research on Management and Business Economics*, 26(3), 127-133.
- VAQUERO, A. & LOSA, V. (2020). "Actuaciones desde la administración pública para evitar la despoblación del medio rural ¿Qué se puede hacer desde los ayuntamientos y diputaciones?" *Revista Gallega de Economía*, 29 (2).

- VARGAS, C. (2010). "Las sociedades agrarias de transformación. Aproximación crítica a su régimen legal", *Revista de derecho de sociedades*, núm. 35, pp. 159-180.
- VÉRGEZ, J. C. (2019). "La proyección de la nueva Ley 9/2017, de 8 de noviembre, de Contratos del sector público, sobre el ámbito de la Economía social: un nuevo marco regulatorio para las entidades del tercer sector", *Revista Aranzadi Doctrinal*, (4), 6.
- VIDAL, F., SEGURA, B. & RAYOS, J.A. (2001). "Situación económico-financiera de las Sociedades Agrarias de Transformación (SAT) de comercialización hortofrutícola de la provincia de Alicante", *Investigación Agraria, Producción y Protección Vegetales*, Vol. 16, núm. 1, pp. 71-86.
- WORLD BANK. <https://www.bancomundial.org/es/topic/disability>

TEXTOS NORMATIVOS

- ESPAÑA. Lei 55/1980, de 11 de novembro, de montes veciñais de man común.
- ESPAÑA. Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación.
- ESPAÑA. Ley 13/1982, de 7 de abril, de integración social de los minusválidos.
- ESPAÑA. Orde de 14 de setembro de 1982 que desenvolve o el Real Decreto 1776/1981, de 3 de agosto, que regula as Sociedades Agrarias de Transformación.
- ESPAÑA. Real Decreto 1044/1985, de 19 de xuño, polo que se regula o abono da prestación por desemprego na súa modalidade de pago único polo valor actual do seu importe, como medida de fomento do emprego.
- ESPAÑA. Lei 20/1990, de 19 de decembro, sobre réxime fiscal das cooperativas (Disposición adicional primeira).
- ESPAÑA. Lei 19/1991, do 6 de xuño, do imposto sobre o patrimonio.
- ESPAÑA. Lei 19/1995, de 4 de xullo, de Modernización de Explotacións Agrarias.
- ESPAÑA. Lei 5/2011, do 29 de marzo, de economía social.
- ESPAÑA. Resolución do 15 de marzo de 2018, da Secretaría de Estado de Emprego, pola que se publica o Acordo do Consello de Ministros de 29 de decembro de 2017, polo que aprobase a Estratexia Española de Economía Social 2017-2020
- ESPAÑA. Real Decreto Legislativo 1/2013, de 29 de novembro, por el que se aprueba el Texto Refundido de la Ley General de derechos de las personas con discapacidad y de su inclusión social.
- ESPAÑA. Real Decreto 236/2018, de 27 de abril, polo que se establecen as bases reguladoras para a concesión das axudas para o fomento da creación de organizacións de produtores e asociacións de organizacións de produtores de carácter supra autonómico no sector agrario.
- GALICIA. Real Decreto 795/1985, de 30 de abril, sobre traspaso de funcións da Administración do Estado á Comunidade Autónoma de Galicia en materia de Sociedades Agrarias de Transformación.
- GALICIA. Lei 13/1989 de 10 de outubro, de montes veciñais de man común.
- GALICIA. Decreto 260/1992, de 4 de setembro, polo que se aproba o regulamento para a execución da Lei 13/1989 de 10 de outubro, de montes veciñais de man común.
- GALICIA. Lei 5/1998, do 18 de decembro, de Cooperativas de Galicia.
- GALICIA. Decreto 25/2001, do 18 de xaneiro, polo que se regula a organización e funcionamento do Consello Galego de Cooperativas.
- GALICIA. Decreto 430/2001, de 18 de decembro, polo que se aproba o Regulamento do Rexistro de Cooperativas de Galicia.

- GALICIA. Decreto 248/2004, do 14 de outubro, polo que se regulan os procedementos de conciliación e arbitrase cooperativa.
- GALICIA. Decreto 200/2005, de 7 de julio, por el que se regula la autorización administrativa y la inscripción en el Registro administrativo de Centros Especiales de Empleo de Galicia, y su organización y funcionamiento.
- GALICIA. Lei 2/2006, de 14 de xuño, de dereito civil de Galicia.
- GALICIA. Decreto 45/2011, de 10 de marzo, polo que se regula o fomento das agrupacións de propietarios forestais, os requisitos e cualificación das sociedades de fomento forestal e a creación do se rexistro.
- GALICIA. Decreto Legislativo 1/2011, do 28 de xuño, polo que se aproba o texto refundido das disposicións legais da Comunidade Autónoma en materia de tributos cedidos polo Estado.
- GALICIA. Lei 7/2012, de 28 de xuño, de montes de Galicia.
- GALICIA. Decreto 225/2012, do 15 de novembro, de creación da Rede Eusumo para o fomento do cooperativismo e a economía social e a regulación do seu funcionamento
- GALICIA. Decreto 52/2014, de 16 de abril, polo que se regulan as instrucións xerais de ordenación e de xestión de montes de Galicia.
- GALICIA. Decreto 32/2016, de 23 de marzo, polo que se modifica o Decreto 52/2014, de 16 de abril, polo que se regulan as instrucións xerais de ordenación e de xestión de montes de Galicia.
- GALICIA. Lei de 6/2016, de 4 de maio, de economía social de Galicia.
- GALICIA. Lei 3/2018, de 28 de decembro de medidas fiscais e administrativas da Xunta de Galicia.
- GALICIA. Orde do 20 de decembro de 2019 pola que establecen as bases reguladoras das axudas para o fomento da utilización de maquinaria agrícola en réxime asociativo en Galicia, cofinanciadas co Fondo Europeo Agrícola de Desenvolvemento Rural (FEADER) no marco do Programa de desenvolvemento rural (PDR) de Galicia 2014-2020, e se convocan para o ano 2020.
- GALICIA. Orde do 29 de decembro de 2020 pola que se establecen as bases reguladoras de subvencións para sufragar os gastos de funcionamento das entidades asociativas de cooperativas, sociedades laborais, centros especiais de emprego e empresas de inserción e se convocan para o ano 2021.
- GALICIA. Lei 11/2021, do 14 de maio, de recuperación da terra agraria de Galicia.
- GOBERNO DE ESPAÑA. Ministerio de Agricultura, Pesca e Alimentación (Varios anos): *Informe Anual de Sociedades Agrarias de Transformación*, <https://www.mapa.gob.es/es/alimentacion/temas/industriaagroalimentaria/sociedades-agrarias-de-transformacion/>
- XUNTA DE GALICIA (2020). *Anuario de Estadística Forestal de Galicia*, Santiago de Compostela, https://mediorural.xunta.gal/es/areas/forestal/ordenacion/estadistica_forestal_gallega/.
- XUNTA DE GALICIA (2021): Oficina virtual do Medio Rural. Rexistro de Sociedades Agrarias de Transformación, <https://ovmediorural.xunta.gal/gl/tramites/sats>
- XUNTA DE GALICIA (Varios anos). *Orzamentos Xerais da Comunidade Autónoma de Galicia*

15. ÍNDICE DE CADROS, GRÁFICOS E TÁBOAS

Cadros

Cadro 2.1. Escenarios xurídicos das empresas e entidades da Economía Social.....	19
Cadro 3.1. Tipos de Cooperativas en Galicia.....	26
Cadro 6.1. Tipoloxía dos CEE en función das súas características socioeconómicas.....	78
Cadro 12.1. Obxectivos e prioridades do Plan de Acción Europeo de fomento da Economía Social.....	182
Cadro 12.10. Funcións do Centro de Estudos Cooperativos (CECOOP).....	196
Cadro 12.11. O Foro Galego pola Economía Social.....	197
Cadro 12.12. Entidades mais representativas do cooperativismo.....	197
Cadro 12.13. Outras entidades máis representativas da ES.....	198
Cadro 12.2. Eixos programáticos do Plan de Acción Europeo para a ES (2021).....	183
Cadro 12.3. Clasificación de medidas de apoio á Economía Social.....	185
Cadro 12.4. Eixos estratéxicos de actuación da Estratexia Española de Economía Social 2017-2020.....	186
Cadro 12.5. Actividades e actuacións da Rede Eusumo.....	188
Cadro 12.6. Políticas de Fomento da ES na Comunidade Autónoma de Galicia (2016-2020).....	190
Cadro 12.7. Dotación orzamentaria á Economía Social (2008-2021).....	191
Cadro 12.8. Funcións do Consello Galego de Economía Social.....	195
Cadro 12.9. Funcións do Consello Galego de Cooperativas.....	195

Gráficos

Gráfico 3.1. Cooperativas constituídas en Galicia (1990-2020)	30
Gráfico 3.10. Cooperativas por sector de actividade (2020).....	39
Gráfico 3.11. Creación de cooperativas por sector de actividade. Evolución (2009-2020).....	39
Gráfico 3.2. Variación no número de Sociedades constituídas Galicia-España (2009-2020).....	30
Gráfico 3.3. Distribución das novas cooperativas por provincias (2020)	31
Gráfico 3.4. Distribución (%) das cooperativas por provincias (2018-2020)	31
Gráfico 3.5. Distribución territorial das cooperativas galegas. Medio urbano e rural (2020).....	32
Gráfico 3.6. Distribución territorial das cooperativas. Grandes urbes e comarcas (2018-2020)	33
Gráfico 3.7. Distribución das novas cooperativas por tipo de cooperativa (2020).....	34
Gráfico 3.8. Participación de persoas socias das novas cooperativas galegas por tipo de cooperativa (2020).....	37
Gráfico 3.9. Participación de persoas socias das cooperativas activas galegas por tipo de cooperativa (2020)*	37
Gráfico 4.1. Evolución número de sociedades Galicia y España 2009-2020.....	45
Gráfico 4.10. Antigüidade das Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2020 en Galicia, por grandes sectores de actividade.....	62
Gráfico 4.11. Antigüidade das Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2020 en Galicia, por sectores de actividade.....	62
Gráfico 4.2. Evolución número de traballadores nas Sociedades Laborais en Galicia e España 2009-2020	46
Gráfico 4.3. Número de Sociedades laborais inscritas na Seguridade Social por CC.AA. 2020.....	46
Gráfico 4.4. Número empregos nas Sociedades laborais inscritas na Seguridade Social por CC.AA. 2020	47
Gráfico 4.5. Sociedades Laborais constituídas no ano 2020 nas CC.AA.	50
Gráfico 4.6. Socios iniciais nas Sociedades Laborais constituídas no ano 2020 por CC.AA.....	50
Gráfico 4.7. Antigüidade media das Sociedades Laborais nas provincias galegas, segundo a súa forma xurídica. 2020	56
Gráfico 4.8. Sociedades laborais constituídas nas provincias galegas: acumulado 2016-20	58
Gráfico 4.9. Sociedades Laborais constituídas en Galicia por grandes sectores de actividade: acumulado do período 2016-2020	60
Gráfico 5.1. Evolución do número de EIL en Galicia (2008-2020).....	67
Gráfico 5.2. EIL en Galicia 2020. Distribución por provincias.....	68
Gráfico 5.3. EIL en Galicia 2020. Distribución por sectores.....	68
Gráfico 5.4. Porcentaxe mulleres e homes contratados nas EIL de AEIGA, 2015-2019	71

Gráfico 5.5. Porcentaxe mulleres e homes en inserción contratados nas EIL de AEIGA, 2015-2019	71
Gráfico 5.6. Contía do crédito para axudas públicas ás EIL previsto nas bases reguladoras 2015-2021 (miles de euros).....	72
Gráfico 6.1. Número de CEE (ES, EC) por forma xurídica. Galicia. 2020.....	79
Gráfico 6.10. Poboación con discapacidade segundo nivel de estudos e sexo. Galicia, 2014-2019 (%).....	89
Gráfico 6.11 . Contratos Específicos a PCD, Galicia, 2006-2020 (Miles).	91
Gráfico 6.12. Contratos Específicos A PCD, España, 2006-2020 (Miles)	91
Gráfico 6.13. Contratos Específicos a PCD en CEE, Galicia (% do total), 2006-2020	92
Gráfico 6.14. Contratos Específicos a PCD en CEE, España (% do total), 2006-2020	92
Gráfico 6.15. Estrutura financeira CEE de Galicia por tipoloxía de Centro 2019 (%)	95
Gráfico 6.16. Estrutura de ingresos CEE Galicia por tipoloxía de Centro 2019 (%).....	96
Gráfico 6.2. Distribución provincial CEE (%), Galicia, Ano 2020.....	80
Gráfico 6.3. CEE por tipoloxía (ES, EC) e sectores de actividade, Galicia, 2020 (%).....	81
Gráfico 6.4. Porcentaxe de persoas con discapacidade segundo a relación coa actividade. 2014-2019.....	83
Gráfico 6.5. Persoas Con Discapacidade segundo actividade e sexo. Galicia. 2019 (%)	84
Gráfico 6.6. Taxas de actividade, emprego e paro da poboación con e sen discapacidade, e sexo. Galicia. Ano 2019, (%).....	86
Gráfico 6.7. Evolución da taxa de emprego e de paro das persoas con discapacidade. Galicia. 2014-2019 (%)	86
Gráfico 6.8. Taxas de actividade e emprego das PCD segundo o tipo de discapacidade. Galicia. 2019 (%).....	87
Gráfico 6.9. Distribución dos fogares (persoas 16-64 anos) con discapacidade en relación coa actividade. Galicia, 2019 (%)	88
Gráfico 7.1. Número de confrarías por CC.AA.....	100
Gráfico 7.2. Distribución provincial do total de afiliados/as nas confrarías galegas.2020.....	101
Gráfico 7.3. Peso dos traballadores/as afiliados nas confrarías galegas. 2020	102
Gráfico 7.4. Peso das empresas afiliadas nas confrarías galegas segundo as súa forma xurídica. 2020	103
Gráfico 7.5. Peso das persoas físicas e xurídicas afiliadas nas confrarías galegas por provincias no ano 2020	103
Gráfico 7.6. Peso das persoas físicas e xurídicas afiliadas nas confrarías galegas por provincias no ano 2020	104
Gráfico 7.7. Peso das confrarías galegas por sectores de produción no ano 2020.....	105
Gráfico 9.1. Superficie media dos montes veciñais de man común por provincia, 2020	140
Gráfico 9.2. Número de CMVMC por provincia, 2020	140
Gráfico 9.3. Número medio de comuneiros por provincia, 2020.....	142
Gráfico 9.4. CMV MC e comuneiros, 2020 (%).....	142

Gráfico 9.5. CMVMC que cumpren coas obrigas administrativas (%) 2020	144
Gráfico 9.6. Ingresos e investimentos medio das CMVMC por provincia (2015-2020).....	145
Gráfico 9.7. Relación Ingresos/Investimentos medios das CMVMC (2015-2020).....	146
Gráfico 9.8. Mancomunidades de MVMC por provincia, 2020	148
Gráfico 10.1. Número de mutualistas ¹ nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia	155
Gráfico 10.2. Número de empregados directos nas mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia	156
Gráfico 10.3. Primas devengadas por mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia (miles de euros)	157
Gráfico 12.1. Dotación orzamentaria da Xunta de Galicia á Economía Social (2008-2021).....	193
Gráfico 12.2. Taxas de variación da dotación orzamentaria á Economía Social (2008-2021).....	193
Gráfico 12.3. Variación da dotación orzamentaria á Economía Social (2019-2021).....	194
Gráfico 12.4. Participación por categoría no orzamento da Economía Social (2008-2021).....	194

Táboas

Táboa 3.1. Evolución das Sociedades Cooperativas inscritas na Seguridade Social nas CC.AA. 2019-2020	29
Táboa 3.2. Sociedades Cooperativas activas en Galicia (Distribución territorial, 31.12.2020).....	32
Táboa 3.3. Distribución territorial das cooperativas por áreas urbanas e rurais (2020).....	33
Táboa 3.4. Cooperativas creadas por tipo de cooperativa (2008-2020).....	34
Táboa 3.5. Cooperativas activas en Galicia por tipo de cooperativa 2020.....	35
Táboa 3.6. Número de socios fundadores por tipo de cooperativa (2020).....	36
Táboa 3.7. Número de socios fundadores por tipo de cooperativa (2020).....	38
Táboa 3.8. Capital social medio por tipo de cooperativa (2020)	38
Táboa 3.9. Distribución de cooperativas por actividade económica principal (2019-2020).....	39
Táboa 4.1. Sociedades Laborais inscritas na Seguridade Social en 2020 por CC.AA.: porcentaxe sobre o total de España no número de sociedades e empregos e media do emprego.....	47
Táboa 4.10. Número de Sociedades Laborais en Galicia e provincias: desagregación do sector servizos. 2020	55
Táboa 4.11. Antigüidade media das Sociedades Laborais en Galicia e as súas provincias por grandes sectores de actividade. 2020.....	57
Táboa 4.12. Capital social das Sociedades Laborais en Galicia e as súas provincias, segundo a forma xurídica. 2020	57
Táboa 4.13. Sociedades Laborais constituídas en Galicia e as súas provincias no período 2016-2020.....	58

Táboa 4.14. Sociedades Laborais constituídas en Galicia no período 2016-2020, segundo forma xurídica, media de socios e de capital social	59
Táboa 4.15. Sociedades Laborais constituídas en Galicia no período 2016-20 por grandes sectores de actividade.....	59
Táboa 4.16. Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2020 en Galicia e as súas provincias, segundo a súa forma xurídica.....	60
Táboa 4.17. Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2020 en Galicia e as súas provincias, por grandes sectores de actividade.....	61
Táboa 4.18. Antigüidade das Sociedades Laborais dadas de baixa no ano 2020 en Galicia e as súas provincias, segundo a súa forma xurídica.....	61
Táboa 4.2. Sociedades Laborais rexistradas na Seguridade Social nos anos 2019 e 2020 segundo forma xurídica: Galicia e España	48
Táboa 4.3. Distribución sectorial por Centros de Cotización en Galicia e España. 2020	49
Táboa 4.4. Sociedades Laborais constituídas anualmente e socios iniciais en Galicia e España. 2009-2020	49
Táboa 4.5. Sociedades Laborais constituídas segundo sector en Galicia e España 2009-2020.....	51
Táboa 4.6. Tipoloxía dos socios e socias en Galicia e España 2019 e 2020.....	52
Táboa 4.7. Creación neta de Sociedades Laborais en Galicia e España. 2009-2020	53
Táboa 4.8. Número de Sociedades Laborais en Galicia e provincias segundo a súa forma xurídica. 2020.....	54
Táboa 4.9. Número de Sociedades Laborais en Galicia e provincias por grandes sectores. 2020.	54
Táboa 5.1. EIL en Galicia 2020. Ano de rexistro e forma xurídica.....	67
Táboa 5.2. EIL en Galicia 2020. Actividade por código CNAE-2009.....	68
Táboa 5.3. Facturación (importe neto cifra de vendas) das EIL en Galicia 2012-2019	69
Táboa 5.4. Nº empregados e facturación por traballador (euros) nas EIL* en Galicia 2012-2019.....	70
Táboa 5.5. Persoas inserción/persoas non inserción nas EIL de AEIGA, 2015-2019	70
Táboa 5.6. Persoas contratadas nas EIL de AEIGA por sexo, 2015-2019.....	70
Táboa 5.7. Axudas recibidas por as EIL de AEIGA, 2015-2019 (euros).....	73
Táboa 5.8. Retorno económico e aforro para as AAPP das EIL de AEIGA, 2015-2019 (euros).....	73
Táboa 6.1. CEE por tipoloxía de Centro.....	78
Táboa 6.10. Fogares con algunha persoa entre os 16 e 64 anos con discapacidade, e relación coa actividade. Galicia. Miles.....	87
Táboa 6.11 . Porcentaxe de poboación con discapacidade segundo nivel de estudos e sexo Galicia, 2019 (%)	88
Táboa 6.12. Axudas para a integración laboral de persoas con discapacidade. Galicia e España. Ano 2019. Euros.....	90
Táboa 6.13. Contratos específicos realizados a PCD en Galicia en función do tipo de contrato (%), 2006-2020	93

Táboa 6.14. Contratos específicos realizados a PCD en España en función do tipo de contrato (%), 2006-2020	93
Táboa 6.15. Recursos financeiros dos CEE 2019 (miles de euros)	94
Táboa 6.2. Porcentaxes de CEE (ES, EC) segundo forma xurídica. Galicia, 2020(%)	79
Táboa 6.3. Número de CEE a nivel provincial. Ano 2020.....	80
Táboa 6.4. CEE por tipoloxía e sector de actividade, Galicia, ano 2020.....	80
Táboa 6.5 Actividades dos CEE no sector servizos, Galicia, 2020.....	81
Táboa 6.6. Actividades administrativas e servizos auxiliares (N), Galicia, 2020.....	82
Táboa 6.7. Persoas con certificado de discapacidade. Galicia, 2014-2019 (miles).....	82
Táboa 6.8. O emprego das persoas con e sen discapacidade, Galicia e España. 2019.Miles	83
Táboa 6.9. Taxas de actividade, emprego e paro da poboación con e sen discapacidade, e sexo. Galicia e España. Ano 2019, (%).....	85
Táboa 7.1. Afiliados nas confrarías de Galicia por provincia.	101
Táboa 7.10. Permisos de marisqueo segundo idade e sexo, 2015 e 2020.....	111
Táboa 7.11. Variación dos permisos de marisqueo 2015-2020 por tramos de idade e sexo	112
Táboa 7.12. Distribución dos permisos de marisqueo entre homes e mulleres, 2015 e 2020.....	112
Táboa 7.13. Permisos de marisqueo a pé por confrarías ou agrupacións de mariscadores (número) 2015, 2020.....	113
Táboa 7.14. Variación nos permisos de marisqueo 2015-20, peso das confrarías e outras organizacións, e peso da muller	115
Táboa 7.15. Pesca capturada nos portos de titularidade estatal e das comunidades autónomas	118
Táboa 7.16. Venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas segundo lonxa. Cantidade (toneladas) e valor (miles de euros).....	119
Táboa 7.17. Venda de produtos pesqueiros nas lonxas galegas segundo especie. Cantidade (toneladas) e valor (miles de euros).....	120
Táboa 7.2. Distribución das empresas afiliadas nas confrarías galegas segundo a súa forma xurídica.	102
Táboa 7.3. Distribución por sexo dos empresarios/as e dos traballadores/as.	104
Táboa 7.4. Datos de afiliación nas confrarías galegas por federacións segundo sector de produción	106
Táboa 7.5. Variacións nas afiliacións segundo o sector de produción 2020/2019...	106
Táboa 7.6. Número de buques pesqueiros, arqueo (GT), antigüidade e eslora media da flota por C. A. do porto base. 2020	108
Táboa 7.7. Flota pesqueira nas confrarías galegas.....	108
Táboa 7.8. Buques pesqueiros en Galicia: 2015-2020.....	109
Táboa 7.9. Permisos de marisqueo a pé en Galicia 2015-2020	110
Táboa 8.1. Características básicas das SAT.....	126
Táboa 8.2. SAT inscritas segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (2016-2020) (a 31 de decembro de cada ano)	128

Táboa 8.3. SAT inscritas por CCAA segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (a 31 de decembro de 2020)	128
Táboa 8.4. SAT inscritas por CCAA segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico, en porcentaxe (a 31 de decembro de 2020)	129
Táboa 8.5. Número medio de socios por SAT e capital social por socio por SAT (a 31 de decembro de 2020)	130
Táboa 8.6. SAT inscritas en Galicia segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico (a 31 de decembro de 2020)	131
Táboa 8.7: SAT inscritas en Galicia segundo domicilio social, incluídas as de ámbito supra autonómico, en porcentaxe (a 31 de decembro de 2020)	131
Táboa 9.1. Número e superficie segundo o tipo de montes públicos, por distrito, 2020	137
Táboa 9.2. Número e superficie segundo o tipo de montes públicos, por provincia en porcentaxe, 2020	138
Táboa 9.3. Número e superficie dos montes veciñais en man común por distrito, 2020	138
Táboa 9.4. Número e superficie dos montes veciñais en man común por provincia, 2020	139
Táboa 9.5. Número de comunidades de montes veciñais en man común e comuneiros por distrito, 2020	141
Táboa 9.6. Comunidades de montes veciñais en man común segundo a súa situación administrativa, 2020	143
Táboa 9.7. CMVMC segundo a súa situación administrativa por provincias, 2020	144
Táboa 9.8. Ingresos e investimentos medios das CMCMC (€), 2015-2020	145
Táboa 9.9. Mancomunidades rexistradas en Galicia, 2020	146
Táboa 10.1. Mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. Ano 2020	153
Táboa 10.2. Ámbito de cobertura das mutuas de seguros e mutualidades de previsión social con sede en Galicia. Ano 2020	154
Táboa 10.3. Empregados directos (por sexo)	156
Táboa 10.4. Primas devengadas por mutuas de seguros e mutualidades de previsión con sede en Galicia por ramo Vida/Non vida (miles de euros)	157

Banalidad

Mila Vázquez

Técnica: mixta s/ lienzo

73x96 cm. 1996.